

نشر کرده
وزارت تعلیم و تربیه
ریاست تألیف و ترجمه

فرهنگ زبان
و
ادبیات پینتو

نگارش
زلمی هیوادمل

فرهنگ زبان و ادبیات پشتو

جلد اول

نگارش

زلمی هیواد مل

باهتمام عبدالکریم پتنگ

نشر کرده

ریاست تالیف و ترجمه وزارت تعلیم و تربیه

۱۳۵۶

طرح پستی
از محمد روحانی رؤیا

اهدا

به پیشگاهی استاد اجل پوهاند عبدالحی حبیبی

که نگارنده را افتخار شاگردی شان حاصل است ،
در ایام تحصیل و بعد ها چون پدرمهربان در تربیه ام حصه
داشته اند .

يادونه

دتأليف او ترجمي رياست و ياري، چي دننني ټولني دغوښتنو سره سم زموږ د خوران جمهوري دولت ددي عالي هدف په رڼاكي چي په علمي او ادبي اثارو دپښتو ژبي لمن دليکوالو او شاعرانو په ادبي ښايسته گلا نو ډکول او ښکلي کول دي دخپلو نورو فرهنگي خدمتونو په لږ کي دپښتو ژبي د ادب مينانو ته دهغي دبين المللي سيمينار دآثارو يو گټور اثر چي د «فرهنگ زبان وادبيات پښتو» په نامه ياديزي ددغه سيمينار دمقدماتسي غونډي دفيصلي په حکم چاپ او وړاندي کوي .

له نيکه مرغه په دي نوي ادبي اثرکي ددوهمي هجري پيړي نه را په دي خوا تقريباً ددوو زرو په شاوخواکي دهغو ليکوالانو او شاعرانو سوانح او دکلام نموني چاپ شوي دي چي پوره پوره تازه والي لري او ځيني داسي کسان هم پکي شته چي له قلمي نسخو او ياداښتونو څخه پرته په نورو تذکرو او يا چاپ شوو آثارو کي يسي کورټ ذکر نه دي راغلي. البته يقين لرو چي ددي ادبي چيني رڼي او تازه اوبه به دپښتو ژبي د ادب تزو تنده لږ څه ماته کړي. دا چي دښوونسي او روزنسي ونډه په دي علمي غونډو کي ټاکل شوي، نو دتأليف او ترجمي رياست ته وظيفه ورکړه شوه چي ددي کتاب په چاپو او کي برخه واخلي او دادي دسيمنار درانه محترم مجلس ته دغه کتاب وړاندي کيزي. هيله ده چي د پښتو ژبي دنورو چاپ شوو آثارو په کتار کي دپښتو ژبي ډېر اختيا او غني کيد و دپاره خدمت وبلل شي.

په درناوي

محمد صديق سيلانسي

دتأليف او ترجمي رئيس

الف

فرهنگ زبان و ادبیات پښتو

اته سره کاله د مخه د غزنی نومیالی مفکر داسی ویلی و:

لشکر از بهر ملک و دین باید

خود چنین اند و این چنین باید

(سنایی)

کله چی ددې کتاب ښاغلی لیکوال زلمی هیوادملا په پوهنځی کی زده کوونکی و، ما به دده ذوق او پوهه لیدله، نو به می له ځانه سره ویل، چی یو افغان د ذوق خاوند اوز یار کښ محصل باید د غسی وی، چی د خپل فرهنگ او ژبسی سره دغسی مینه ولری.

د خدای چی پر چا ښه پیرزو وی، هغه نو په داسی کار بوخت کری، چی ورته ور وی، او ذوق ئی لری، او دخپل زیار او کړاو گټه ووینی.

هیوادملا خو د زده کری رسمی دوره په پوهنځی کی تمامه کړه، مگر دی پوهیدئ چی د پوهنځی زده کری بایزی دی، سړی پخپله باید ځان پوه کاندی. مطالعه وکری، او داومنی چه یو انسان تر مرگه پوری زده کوونکی دی، او هر وخت، هر څه، هر څوونی په هره توگه زده کیدای سی.

خدای دی زلمی ته ډیر عمر ورکړی، چی دغسی زده کوونکی پاته سی، اولاً ډیر څه زده کړی، او خپلی ژبسی ته داسی گټور کارونه وکی، چی د یوه افغان زلمی سره ښایی.

هيواد مل دغه کتابگوټي زه په غوښتنه په لږ وخت کې بشپړ کړ ، ده د پښتو ژبې او دافغان لږ تر لږه (۲۰۰۰) تنه شاعران ، لیکوالان ، نوميالی خلک په دې "جیبی وار" کتاب کې په لنډ ډول مردف وښوول .

دا کتاب مفصل نه دی ، د زده کوونکو او هغو خلکو لپاره کښل سوئ دی ، چې یو سړی په لنډه توگه ژر وپېژني او بیایي په مفصلا توگه دا حوال او آثار و پلټنه وکړي .
 او دلته تش دونی ورته ښکاره سی ، چې هغه مطلوب سړی دکوم وخت ، او کومې ډلې و ، او کوم اثر ځنی پاته دی که به ؟

زه دښاغلی هیوادمل دغه زیار ستایم اودا غواړم ، چې دې د ذوق او پوهې خاوند زلمی ته عمر او توفیق ورکي ، چې پښتو ته لانور غټ غټ خدمتونه وکړي ، او هغه څه چې موز زلموته نا تمام سپارلی دی ، دی اودوی یسی لاپسی بشپړ کي . ځکه چې دوی د فرهنگ او ژبې لپاره ، زموږ تکړه اوزلمی غښتلی لښکر دی ، چې دحضرت سنایی په قول :

« خرد چنين اندو این چنين باید . »

جمال مینه کابل ؛ د زمري ۷ ، ۱۳۵۶

پوهاند عبدالحي حبيبي

دا کتاب

پښتو هغه ژبه ده، چې له دوو زرو کالو پخوا په دی ژبه د لیکل شوو آثارو
علایم لیدل شری، او مخصوصاً له اسلامی دوری وروسته لویو شاعرانو په دی
ژبه شعرونه ویلی، او ستر و عالمانو په دی ژبه کتابونه کښلی دی، چې د دغو آثارو
او اشعارو تحقیق زموږ دخوانو طالب العلمانو او محققینو کار دی.

د تاریخ ادبیات مطالعین او شاگردان، تل دخپلی مطالعی په وخت کی له ځینو
ادبی اصطلاحاتو، آثارو دادبیاتو او شاعرانو له اسماوو سره مخامخ کیزی، چې
دپوهیدنی لپاره یی فرهنگونو او دغه ډول کښو ته مراجعه کوی، او ددغه ډول
آثارو موجودیت ته دضرورت احساس کوی .

په پښتو ادب کی ددغه ډول کتاب د موجودیت ضرورت له ډیری پخوا محوس و،
د خوشحالی ځای دی چې په دی سیمینار کی د «فرهنگ ز بان و ادبیات پښتو» کتاب
زما د ځوان همکار، گران دوست او تکره شاگرد ښاغلی زلمی هیواد مل تالیف
دعلم او ادب خاوندانو او محققینو ته وړاندی کیزی .

زه ښاغلی زلمی هیواد مل له هغه وخته پیژنم، چې دادبیا تسو په پوره څښکی
محصل و، زه دده په علمی استعداد دتحقیق او مطالعی په دقت پاوری یم، زه باور
لرم چې دی زموږ له هغو ځوانانو څخه دی چې هر علمی کار او دتحقیق اولیکنی
مسایل په خیریت تر سره کوی، او هر کار چه ورسپارل کیزی، له نتیجی یی بساید
سری مطمئن وی.

هيواد مل ديوه داسي ڪتاب تاليف ته لاس اوزد ڪري دي، چي زموز علمي محافل يسي له پخوا غوڻبتونسڪي وو، او دا ڳه اسان ڪار هم نه دي، زيات تحقيق او ڪر او ته ضرورت لري، او دنورو پوهانو اومحققينو مرسته غواري .

ددي ڪتاب په لومري ٽوڪ کي چي اوس دلوستونڪو په لاس کي دي، د پڻبتو ڙبي دهغو نثر ليکونڪو او شاعرانو احوال راغلي، چي له (۱۳۰ - ۱۳۹۷ هـ ق) پوري په دي ڙبه کي تير شوي دي، ددغه ڪتاب په دوهم ٽوڪ کي به ادبي اصطلاحات پڻبتو ڪتب، اودستشرفينو احوال را وړل کيزي . ددوهم ٽوڪ ارزڻت له لومري ٽوڪ نه لڙ نه دي، څڪه ددوهم ٽوڪ مطالب هم ٽول دمطالعينو او تاريخ ادب دشاگردانو داستفادي او ضرورت وړ مواد دي. دنباغلي هيواد مل ڪار له هغه اهميته سره چي لري يسي، زياتر نوروستونزو او علمي ڪراوونو ته هم اڀر دي.

دغه ڪتاب بايد څو ځله چاپ شي، او په هر نوي چاپ کي نوي مواد پوري اضافه شي، زه هيله لرم چي دلومري ٽوڪ تر چاپ وروسته دي يسي ڙ تر ڙره دوهم ٽوڪ هم تيار او خپور شي، ددي اثر مبارڪي گران هيواد مل ته وایم، او په علمي چارو کي يسي لازيات برياليتوبونه غواري م.

پوهاند مير حسين شاه

د ادبياتو او بشري علومو دپوهنځي رئيس

فرهنگ زبان و ادبیات پنتو

این کتاب از جمله آن آثار است که چاپ آن بمناسبت سیهینار بردو قرن آثار چاپ شده پنتو مناسبتر و شایسته تر میباشد. واقعاً اگر دو قرن مطالعات پنتو وجود نمیداشت تالیف چنین کتاب نیز ممکن نمیگردید و لازم هم نمی شد.

موجودیت چنین يك کتاب بر روی میز هر شاگرد تاریخ ادبیات و مطالعه زبان لوازم میباشد. در همه کشورهای جهان درباره ادبیات زبان هائی که با آن سروکار دارند چنین کتب عیناً حیثیت قلم، کاغذ و چراغ و دیگر وسایل را دارد و یا اگر بهتر تشبیه کنیم شبیه به آلات و ادوات ماشین کاران میباشد: کار کردن بدون این کتاب چنان است که پیچ های يك ماشین را بادست باز بسته کنیم.

چون این کتاب نخستین اقدام درین زمینه مشخص میباشد یقین است که نگارنده فعال و خستگی ناپذیر را برای تکمیل جلد های مابعد و نیز برای کامل ساختن همین جلد اول از زحمات شباروزی فارغ نخواهد نشست. این مساعی مستقبل وی زمانی موفق خواهد بود که همکاران وی و همه اهل ادب نظریات مشخص خود را بوی شفاهتی و تحریری برسانند. امید میرود ازین کتاب بارها تجدید چاپ شود و در هر تجدید حساب مواد عمده بران افزون گردد.

این کتاب از یکسو برای محصلان، معلمان و اهل ادب و قلم سودمند میباشد و از طرف دیگر نقش تکمیل کننده و معاون يك عده کتب دیگر در زمینه کتاب شناسی را دارد. ضرورت های مازید است دریغ در انست که درین چهل سال یکعده زیاد کتب

و آثار را که مورد احتیاج اول مانست در پهلوئ کتب مفید بچاپ رسانده ایم و در چاپ چنین فرهنگ ها و قاموس های پښتو- دری و دری- پښتو به سائز های مختلف کړتاهي مطلق کرده ایم و می و ورزیم. زمانیکه در آینده بسر جمع کار های ما ارزیابی کنند آنگاه یقیناً این نظر کنونی من تأیید خواهد شد. پس این کتاب در زمینه پیشرفت مطالعات پښتویک وسیله و افزار لازمی بود و مزید برین تالیف و چاپ آن نباید تاخیر مییافت. باین موجب، نگارنده گرانقدر آنرا از صمیم دل تبریک میگوئیم و از خدای پاک میخواهیم بوی عمر دراز و صحت کامل نصیب فرماید، تا جلد های مابعد این کتاب را و نیز دیگر کتب را که درین زمینه سرد مند باشد بچاپ رساند و آتش شوق او پیوسته فروزان بماند.

کابل - اسد ۱۳۵۶

دکتر روان فرهادی

آدم : آدم از صوفیان و سخنوران دینی زبان پښتو است ، که در حدود قرن یازده هجری میزیست . شعر ویرا مخطوطه عبدالغنی کاسی (کتابت ۱۱۴۲ هـ ق) به ما رسانیده از مطالعه شعروی برمی آید که آدم از سلوک و معرفت بهره ای داشت از اشعار اوست :

دا بیان فقیر آدم ویلی
پر خلاصه سلوک کی له نظیره

آدم : چکامه های آدم در بیاض میاحسب گل کا کا خیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ ق) ثبت است ، چون اکثر شعر ای این جنگ در اواسط و اواخر قرن دوازده و اوایل قرن سیزده میزیستند ، گمان میرود که آدم نیز در همین حدود در نواحی پښتونستان موجوده میزیست و سخنور صاحب شهرتی بود که کلانش در جنگ ها و بیاض ها ضبط میگردید .

آدم : از شاعران عوامی پښتو . در ریگستان قندهار زندگی میکرد به آهنگهای ملی اشعار مذهبی ، عشقی و حماسی میسرود اشعارش در عوام شهرت دارد ، آدم به سال ۱۳۵۲ ش از جهان رفت ازوست :

الف وایبی بل نسته - ب لویه الله
ت وایبی توبه کازه خواره بنده
ث وایبی ثابت که خپل زره له گناه

آدم خان: آدم خان فرزند حسن خان از عشیره میتبه خیل قوم یوسفزی

بود، در عصر اکبر مغولی (۹۶۳ - ۱۰۱۴ هـ) در شیرخانه از توابع سوات سکونت داشت. آدم خان فریفته دختری بنام «درخو» بود، داستان عشق این دو دلداده نهایت جذاب و دلچسپ است. آدم خان در میدان عشق سر بازی میکند تا اینکه قربانی عشق میسرگردد و معشوقه اش نیز از ماتم وی سوگوار و از دنیا میگذرد. داستان «آدم خان و درخانی» در قبایل پښتونها شهرت زیادی دارد و از قصص ملی ما شمرده میشود. این قصه علاوه از شکل شفاهی آن توسط نویسندگان و شعرای زبان ملی پښتو منظوم و منثور ثبت و تألیف گردیده است. در خلال داستان «آدم خان و درخانی» سرودهای به آدم خان منسوب است، این «سرودها را مستر راورتی مستشرق نیز ضابط نموده الفنتون و دیگر واقعه نگاران و مؤلفین غرب از شهرت این قصه یاد آور میشوند از سرودهای آدم خان است:

درخانی میرمن ملو کسی په درست جهان دی ولاری د حسن کوکی
آدم ستاکتور نغور کر که ور کوزی کری ددوارو زلفو خوکی

آدین: از روحانیون، علما، و متصوفین سخنور قرن یازدهم هجری

شیخ آدین در بلاد هندوستان میزیست، از آنجا به پشاور هجرت کرد به خانقاه و بزم روحانی و تصوفی شیخ رحمکار کا کا صاحب (متوفی

۱۰۶۳ هـ ق) راه یافت. در زیارت کا کا صاحب مسکن گزید ، از ارادتمندان و مریدان وی گشت. شیخ آدین سخنور زبان پښتو بود غزلیات پر شور صوفیانه وی به ما رسیده ، آدین به سال ۱۰۷۳ هـ ق رحلت کرد و در زیارت کا کا صاحب دفن گردید از اشعار اوست :

پر عاشقانو تل تهمت وا به شی

اوزه آدین دتهمتونو پند پر سرگرخم

آزاد: از شاعران صوفی زبان پښتوست. زندگی وی حدود قرن یازده تعیین میشود. شعر صوفیانه آزاد را مؤلف «ادبی ستوری» با شرح حالش ثبت کرده ازوست :

آزاده مت پر شریعت کبره ودریزه یاره

چی دمولامینه بی روزی شی هغه خوارنهوی

آزاد: از معاصران ملک نور روز (متوفی ۱۹۰۶ ع) پنداشته شده

آزاد در کوهات از مضافات پښتونستان میزیست ، سفری به بلاد دیگر کرد، و مدتی از زاد گاهشش دور زیست. آزاد از شعرای غزل گو بود به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. غزلیات آزاد در جشن- نوروزی طبع گردیده ازوست :

له تاجدا به شی آزاده دا حیلر او سرور

های آرمان گل نگار اوس له ماکیزی جدا

آزاد خان: پسر خوشحالخان از شعراء و دانشمندان افغانستان در

قرن دوازده هجری . آزاد خان نیز مانند دیگر اعضای خانواده اش

سخنور زبان پښتو بود. قطعات متفرق وی دیده شده ، قطعه ذیل را به
مرگ برادرش اشرف خان هجری (متوفی ۱۱۰۶ هـ ق) سروده:

دهجرت یی زر سل شپسزؤ اشرف خان چی فوت شو یاره
د «غم اندوه» دده تساریخ دی که حساب کری ویی شماره

آزاد خان (سای): مولوی آزاد خان بن محب الدین از قوم سای بود
به سال ۱۲۴۵ ش در قصبه لندهاخیل تگاب کاپیسا بدنیا آمد، علوم متداوله را از
علمای منطقه کسب کرد، زبانهای پښتو، دری، اردو، عربی را میدانست، طبع
روان شعری داشت به اوزان ملی پښتو شعر میسرود. گاه گاه در طرز
کلاسیک به سرودن غزل و رباعی نیز طبع آزمایی میکرد. اشعار آزاد خان
زیاده تر شکل شفاهی دارد مجموعه کوچک اشعار وی اخیراً جمع آوری
و تهیه شده، مولوی آزاد خان به سال ۱۳۲۵ ش به عمر ۸۰ سالگی
رحلت کرد، از اشعار اوست:

آزادی د آزاد خان ده په کلام کی
دی په سوال شرمیزی ډیر له خپل شرفه

آزاد گل (میا): از علما و دانشوران مبارز قرن اخیر. میا آزاد گل
کا کاخیل ختیک بن مطهر گل به سال ۱۸۹۵ ع در کاجی خیل زیارت
کا کا صاحب بدنیا آمد، و به سال ۱۹۵۰ رحلت کرد، علوم دینی را در
مدرسه دیوبند و علم طب را در دهلی فرا گرفت، بعد از عودت بزاد گاهش
شفاخانه ایرا در مردان اساس گذاشت و در پهلوی آن مجله افغان را به نشر

سپرد، میا بزبانهای پنتو وارد و مینوشت، اشعارش مضامین ملی واجتماعی را در بردارد، ازوست :

داکارونه دقدرت دی آزاد گله راز دخدای دمعرفت دی هویدا
آصف خان : در جندول مناطق پنتونستان سکونت میکرد ، شاعر
عوامی بود اشعارشور انگیز عشقی ومدهیی به اوزان ملی پنتوسرود، اشعارش
در سینه های عوام محفوظ است. آصف خان در حدود ۱۳۲۰ هـ ش رحلت
کرد، ازوست :

چی ؤمکه شی لینده آسمان نیی ژی ویشتونکی خدای شی
پیغمبر به نیسی دال ورته

آغا جان، محمد صدیق : محمد صدیق مشهور به آغا جان از ادبا وشعرای
خاندان روحانی وعلمی فیض محمد اخوانزاده است. پدرش احمد، جدش
محمد جان بن فیض محمد اخوانزاده نام داشت. در موسهی لوگرمیزست،
عوام به اساس شهرت روحانی ورسوخ خانوادگی ویرا آغا جان صاحب خطاب
میکردند. محمد صدیق بزبان پنتو شعر صوفیانه ومدهیی سرود. بعضی ها
اشعارش را ثبت کرده اند، وی به سال ۱۳۵۰ ش رحلت کرد.

آفتاب پری : شاعره هنرمندی بود، که در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در
مضافات پشاور سکونت داشت. به پیروی از مقامهای موسیقی هندی غزل
میگفت غزل آفتاب پری را بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف «ادبی ستوری» در
جلد دوم این کتاب سوانح این زن شاعره وهنرمند را می نگارد ونمونه
شعرش را می آورد، ازوست :

مره به شی آخر آفتاب پری له دغه غمه ته

ستا په مثال خوک په عشق کی سرگردانی دی

آنخون ختیک : نامش آنخون و به قبیله ختیک نسبت داشت. شاعر عوامی

بود به اوزان ملی پښتو شعر میسرود، اشعار وی «در گلزار پښتو» طبع شده،

زندگی آنخون حدوداً او آخر قرن سیزده و اوایل همین قرن تخمین میگردد، ازوست :

خال دې ایښی په جبین نوم دي خور په روی زمین

زما پیر محی الدین دانخون د خواسی گفتار دی

الف

ابا بکر قندهاری: از اعیان تحریک روشانی، زادگاه وی قندهار بود. در حدود قرن یازده هجری میزیست. ابا بکر در علوم دینی و شرقیه مطالعه و مرورد داشت، به تحریک ملی و روحانی و تصوفی و سنیان پیوست، کتابی را بنام (مرآة العارفین) نظم کرد، شعر تصوفی سرود و در تصوف از همسلکان و حدة الوجودیان به شمار آید از اشعار اوست:

خیر البیان یی کر و رواندی
احداد خدای و ته سجده کره

ابراهیم: از شعرای قدیم پښتو است، پا دری هیوز غزل ابراهیم را از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب کرده، ابراهیم غزلیات عشقی میسرود تذکره نویسان پښتو شعر و شرح حال ویرا ضبط کرده اند، ازوست:

بی دردان د عشق له سوزد خبر نه شول
ابراهیم حُکمه منت بآرد اهل در دیم

ابراهیم خان: ابراهیم خان بن نصر الله خان از قوم کسا کر بود، در قندهار سکونت میکرد تولد وی در عصر اعلی حضرت احمد شاه کبیر

(۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) اتفاق افتاد و تا سال ۱۲۳۰ هـ ق در قید حیات بود.

ابراهیم خان از شاگردان شاعر مبتکر پیر محمد کاکر بود، علوم ادبی را ازین دانشمند نامدار کسب کرد، و فن خوشنویسی را نیز آموخت. ابراهیم خان شعر سوز ناک عشقی میسرود و به لحن شیرین و دلپذیرش میخواند. وی دیوان استادش را بارها کتابت کرد، نمونه شعر وی را تذکره ننگاران پنبتو ثبت نموده اند ازوست:

په مخ بنایسته یی بیکلی ملوکی په شاو خوا دی دحسن کوکی
بلبلان ستایی تا په گلزار کی طوطی دی ستایی په سرې مېشوکی

ابراهیم (خلیل): از شاعران عوامی زبان پنبتو بود، به عشیره خلیل قوم مومند نسبت داشت. در «سترانی» از مضافات پنبتونستان میزیست، به آهنگهای ملی پنبتو شعر می‌گفت و از پیروان حافظ عظیم گنډا پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) پنداشته شده است.

ابراهیم (سواتی): از علما و مؤلفین آواخر قرن دوازدهم. ابراهیم از اولاد پیر پرنده پیشوا و روحانی بزرگ و مشهور سوات است. درحدود ۱۲۰۰ هـ ق حیات داشت قصص زقوم و سیف الملوك از تألیفات اوست. ابراهیم متی زی: از غزلسرایان قدیم پنبتو. ابراهیم متی زی درحدود قرن یازدهم هجری درتوابع پشاور زیسته در طریقت پیر و طریقه چشتیه بود، طبع شعر نیز داشت غزلیات جذاب عشقی می‌گفت ازوست:

ابراهیم خُکِه دآشنا په کوی داخل شه
چی یی عشق شه په دالاردهمنون ورو ورو

ابراهیم شاه: در کسالو خان از توابع پښتونستان زندگی میکرد، شاعر حماسه سرا و داستان پرداز بود. اشعار حماسی وی مربوط وقایع رزم‌های افغان و انگلیس ضبط گسر دیده، قصه دیو ترابان نیز از تألیفات اوست: ابراهیم شاه تا سال ۱۲۸۰ هـ ق حیات داشت از اشعار اوست:

د ابراهیم شاه د کالو خان قوت معلوم شو

کوي شعر په دی قصه یې ښکاره نوم شو

ابن الفقه: نامش عبدالرحمن و ابن الفقه تخلص میکرد، در عصر بهادر شاه عالمگیر در دهلی میزیست. ابن الفقیه شرحی را به تجوید قرآن عظیم موسوم به مفتاح الرحمان بزبان پارسی نوشت و رساله ترتیل را بزبان ملی پښتو نظم کرد از اوست:

د ترتیل بحث تمام شه

د ابن الفقه کلام شه

ابن یمین: از شعرای عصر امیر حبیب‌الله خان (۱۳۱۹-۱۳۳۷ هـ ق) در لوی پاپین شینوار سکونت داشت، به طرز کلاسیک شعر میسرود در شاعری از رحمان بابا پیروی کرد، و از شاگردان مکتب ادبی بابا محسوب میشود. اشعار ابن یمین دیده شده است.

ابوبکر (میا): میا ابوبکر از علما، روحانیون و ادبای قرن سیزده «در گوجروگرهی» از توابع پښتونستان میزیست. به سال ۱۳۰۹ هـ ق رحلت کرد، میا بزبان پښتو مینوشت نهشته‌های وی در دست است.

ابوالحسن هراتی: از نویسندگان پښتوستان، قاضی خیرالله پشاورى نویسد: که ملاابوالحسن هراتی کلیله و دمنه را بزبان پښتو ترجمه کرد. ابوعلیشاه (سید): سید ابوعلیشاه بن سید امیرالدین از شعرای شیواییان و شیرین کلام پښتوستان. ابوعلیشاه به سال ۱۸۳۳ ع در اسلام آباد شهبندر پشاور چشم به جهان گشود. علوم دینی را در کتوزی کسب نمود، مدتی را در «پند یالی» سپری کرد، مشغول تدریس و تألیف می بود. از تألیفات سید ابوعلیشاه جنگنامه حسنین، مناقب غوث الاعظم، در محفل، وفاتنامه، قصه جابر انصاری، کلیله و دمنه، لیلی و مجنون نصیر بربرى، قصه قهقهه، قصه شمشاد، قصه مرغابی، بختیار، میر حاتم، آدم درخانی، قصه دل افروز جنگنامه محمد حنیفه، جنگنامه شیر علی، جنگنامه کلان، دیوان سید و مناجاتها معلوم است. در دیوان وی غزلیات و اشعاری به آهنگهای ملی پښتو دیده میشود. ابوعلیشاه به سال ۱۹۳۰ ع رحلت کرده از اشعار اوست:

که بښکاره دې په چمن شي دمخ گل
په نارو سورو راځي وړله بلبل

ابوالقاسم: از شعرای کلاسیک است، شعرش را مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلیله افغانی انتخاب کرده، طبع ابوالقاسم روان و شعرش سهل است موضوع شاعری وی بیشتر عشقی و روحانیست از اشعار اوست:

د ابو القاسم غرض دیار وصال دی
خدای بی لبرکت کښیز ده په همت کی

ابوالوفاء الافغانی: محمود شاه مشهور به ابوالوفاء الافغانی از

مشاهیر علمی و ادبی افغانستان در دوره معاصر محسوب میشود، پدرش مبارکشاه قادری نام داشت. اسلافشان از بارکزائیان ارغسان قندهار بودند. مولوی ابوالوفاء به سال ۱۲۶۹ هـ ش بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۴ هـ ش در دکن چشم از جهان پوشید. وی فقیه بزرگ، قادری جید قرآن عظیم، مفسر و محدث و با علوم اسلامی کاملاً آشنا بود. وقتش را صرف تدریس قرائت، تألیف و تصحیح و نشر نوا در کتب قدیم میکرد.

ابوالوفاء به سال ۱۳۴۸ ق در حیدرآباد دکن مؤسسه علمی ای را بنام «احیاء المعارف نعمانیه» بنیاد گذاشت، و در حدود ۲۰ جلد کتاب به تصحیح و تنظیم وی از آن مؤسسه انتشار یافت. مولوی ابوالوفاء کتابی را در علم تجوید بنام دلیل القرآن بزبان پښتو نوشت، و هم گاه گاه شعر پښتو نیز سرود اشعار وی در طلوع افغان قندهار نشر شده، استاد ابوالوفاء الافغانی زبانهای پښتو، اردو، پارسی و عربی را نیک میدانست و باین چهار زبان صلاحیت تألیف و نوشتن داشت.

ابومحمد هاشم: زبدة الفصحاح ابو محمد هاشم بن زبید السروانی

البستی (رح) از مشاهیر علمی و ادبی افغانستان در قرن سوم هجری. ابومحمد هاشم به سال ۶۲۳ هـ ق در سروان قلعه هلمند زاد، در بست از علماً و فصحاء درس خواند، سفری به عراق کرد. در عراق سالهای متمادی از ائمه بزرگ سماع کرد و در بغداد با ابن خلاد که به ابی العینا شهرت داشت مدتی راسپری نمود. بلاغت و اشعار عربی را از وی آموخت بسی از اشعار

استادش را از عربی به پښتو ترجمه کرد. ابو محمد هاشم به سال ۲۹۴ هـ ق از بغداد بازگشت و به سال ۲۹۷ هـ ق در بست وفات یافت. ابو محمد هاشم در پښتو کتابی را بنام «دسالووزمه» (نسیم ریگستان) تألیف کرد، درین کتاب فصاحت و بلاغت ادب را بیان داشته بود ازوست:

ژ به هم ښه وینا کاندی چی یی وینه

دخاوند په لاس کی زرا ودرهمونه

احسن: غزلیات احسن را مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب

ضبط کرده، از غزلسرایان قدیم پښتو محسوب میشود، ازوست:

که رسن دزلتمو ورکړی خوار احسن ته

په محیط دریاب د عشق کی گرفتار دی

احمد: از پیروان مکتب ادبی پیر محمد کاکر. احمد درروه آباد

قندهار زندگی میکرد. عالم جید و شاعر چیره دست عصرش بود، زندگی

وی تا سال ۱۲۰۱ هـ ق یقینی می نماید، از آثار وی دیوان شعر پښتو

حقیقت الاسلام و علم و عمل دیده شده است.

احمد: شاعریست که معمای وی را دار مستتر مستشرق در مجموعه

«د پښتونخوا د شعر هار و بهار» ضبط کرده، احمد در مضافات پښتونستان

موجوده میزیست، در شعرای عوامی از سخنوران خوب پښتو محسوب شده

میتواند، از شعرش پیدا است که وی در مسابقات ادبی و مشاعره های

شعرای عوامی بچنان قوت شرکت کردی، که شعرش بی جواب ماندی.

دوره زندگی احمد را تذکره نویسان پښتو حدود ۱۲۵۰ هـ ق تخمین

کرده اند، از اشعار اوست:

احمد ستا دشعر کله کری چا جواب دی

لیدلی می نا باب دی

احمد (آخوند): از پیروان مکتب ادبی آخون درویزه ننگر هاری

پایینی (۱۰۴۸، ۹۴۰ ه ق). به سبک آخوند نشر مسجع نوشته. و شعر سروده، زندگی وی حدود قرن یازده تخمین میشود. رسایل و قصص دینی و مذهبی ایرا که آخوند احمد به نثر مسجع و نظم تألیف کرده در دست است. محققین تاریخ ادب پښتو رسایل ویرا (۸) رساله و قصه قلمداد کرده اند. آخوند احمد غزلیات جذاب و صوفیانه نیز دارد از اشعار اوست:

جنت یی جور که په زیر تگلونه چی پکی ناستی دجنت جونہ

احمد (آخوند خیل): احمد از عشیره آخوند خیل در تذکره های

پښتو به نام «احمد آخوند خیل» ضبط گردیده، احمد در حدود ۱۲۵۰ ه ق در «خولسی» پشاور میزیست، از شاعران داستان سر است، داستان امیر حمزه را بنظم تألیف کرده؛ از اشعار اوست:

په مکه کی دراتلو دده خبر شه شه استقبال ته یی امیر ووت بهر شه

زر سیا وش یی بنار ته راوسته دننه په طعام اکرام یی دیر دبرو پالنه

احمد (پجگی): احمد در قصبه پجگی از توابع پشاور سکونت داشت،

انیس لواظین را به سال ۱۳۰۵ ه ق به نظم پښتو تألیف کرد، قصه جمجمه و غزلیات متفرق دیگر وی نیز در دست است، احمد پجگی از شاعران دینی و قصه پرداز پښتو است، که تا اوایل همین قرن در قید حیات بود از اوست:

چی سحر بلبل آواز کا

دهجران لہ با بسہ ساز کا

احمد (تیراہی): گل احمد مشہور بہ احمد تیراہی، فرزند عبدالکریم از عشیرہ خلیل بود. بہ سال ۱۲۴۲ھ ق در «سفید دھیری» توابع پشاور زاد، علوم دینی و دانش مروج عصر را کسب کرد، و بعد از کسب علوم اسلامیہ و شرقیہ بہ تدریس و تألیف پرداخت. در «تیراہی» مسکن گزید، و در ہمانجا پیشہ امامت داشت. زندگی وی تا سال ۱۳۰۱ھ ق یقینی است احمد در مثنوی بحر خفیف پنبتو تصانیف زیادی دارد، از قصہ سرایان و مؤلفین مذہبی ادب پنبتو محسوب میگردد. تألیفات ویرا تذکرہ نویسان پنبتو چنین ضبط کرده اند: (۱) قصص الانبیاء (۲) قصہ شہزادہ رت و پد من (۳) قصہ طوطی مینا (۴) ذخیرۃ القراء (۵) ہدایت المؤمنین (۶) فالنامہ و خوابنامہ (۷) قصہ جمعہ از اشعار اوست:

تیراہی کی سکونت کسرم	ہم پیشہ دامامت کسرم
یم پہ اصل کی خلیل	وا یم تاتہ اوس دلیل
سفید دھیری کی می بنہ جددی	خاص بنده دپاک احددی
فرزندیم دعبدالکریم	کہ ایمان می شی سلیم

احمد (خُدران): احمد بن سلطان بن نور محمد از طایفہ خُدران بود احمد از زاد گاہش (مناطق خُدران پکتیا) رہسپار نہرین قطنن گر دید، و در ہمانجا سکونت اختیار کرد، مدتی را در پشاور نیز سپری کردہ، احمد شاعر صاحب دیوان است، بہ طرز کلاسیک و اوزان ملی پنبتو شعر سرودہ

غزلیات پارسی نیز دارد. احمد تا سال (۱۳۱۱ هـ ق) در قید حیات بود
دیوان شعروی مطبوع بوده، از اشعار اوست :
به منصب دعاشتی کی پیره داریم
معزولی می دیره سینه ده ترمنصبه

احمد (داؤدزی): از مشاهیر صوفیه و مشایخ افغانستان در قرن یازده
هجری. شیخ احمد داؤدزی در توابع پشاور میزیست، شیخ پابند طریقه
نقشبندیه بود علاوه از مراتب روحانی ناظم و ادیب پنبتو نیز بود، کتابی را بنام
«الشرایع والا حکام» بزبان پنبتو منظوم کرد. شیخ احمد به سال ۱۱۱۸
هـ ق چشم از جهان پوشیده و در محله داؤدزی آن دیار مدفون گشت.
احمد (شیخ): شیخ احمد بن شیخ سعید لودی از مؤرخین و رزیده افغانستان
در قرن هفتم هجری. شیخ احمد کتاب پر بهای را در احوال خاندان سلطنتی
لودیان ملتان بنام «اعلام اللوذعی فی اخبار اللودی» تألیف نمود و اشعار
شعرای پنبتو آن دودمان را نیز در آن ضبط کرد. این اثر ذیقیمت در
نگارش کلید کامرانی مورد استفاده مؤلف بصیر آن کتاب است.

احمد (کلاچی): احمد به یسک خاندان فضل و دانش پنبتو نهایی
گنبداپور قصبه کلاچی دیره اسماعیل خان تعلق داشت، و در حلقه های
ادبی پنبتو به احمد کلاچی شهرت دارد. شاعر حماسه سراسر است و دیوان
مغتنم شعر از وی باقیست. احمد کلاچی حماسه جنگهای افغان و انگلیس
را سروده در اشعار خود از امیر دوست محمد (۱۲۴۲ - ۱۲۷۸ هـ ق)
ورنجیت سنگه یاد میکند و مجاهدین افغان چون غازی محمد اکبر

و دیگرى رجل حربى و ملی را مى ستايد، احمد شاعر حساسى بسود علاوه از آن به آهنگهاى ملی پښتو و طرز کلاسیک غزلیات عشقى، اخلاقى و مذهبى نیز دارد. دیوان شعر وی مطبوع است از اشعار اوست:

د احمد په زرگى بل دی اور د مینى

بى دیدنه به روغ نه شی په هیڅ رنگ

احمد (ملا): طالب العلم علوم دینى و شاعر عوامى پښتو. پدرش محمد حسین نام داشت، در شاهی الینگار لغمان سکونت میکرد، تولد وی به سال ۱۳۰۱ ش و وفاتش به سال ۱۳۴۵ ش رخ داده است. ملا احمد مبادى علوم دینى را مى فهمید و طبع شعر داشت، به اوزان ملى پښتو اشعار عشقى سروده، ازوست:

مانن ولیده هغه دلبر

شین خال بى اینى دى زنى په سر

احمد (مولوى): مولوى احمد به سال ۱۲۶۱ هـ ق در تنگى هشنغر

بدنیا آمد، علوم متداوله را در منطقه کسب کرد، در فقه، حدیث و تفسیر معلومات داشت. مولوى بزبان پښتونظم و نثر مینوشت و از نثر نگاران زبده پښتو محسوب میگردد. مولوى در نگارش نثر پښتوشیوه ساده نگارى را در پیش گرفت و از پیش آهنگان ساده نویسى در تاریخ نثر پښتو محسوب میگردد. طرز ادا و نویسندگى وی شیرین و زیباست. مولوى گاه گاه شعر نیز گفتى چکامه هاى وی در دست است از تألیفات او: تاریخ سلطان محمود، ترجمه از تاریخ فرشته، گنج پښتو «مجموعه حکایات

و قصص کوتاه»، مفتاح القرآن، بیان خاصیت اسمای الله تعالی، آثار وی
مکرر طبع و نشر گردید. ه. مولوی به سال ۱۳۰۱ ه. ق وفات کرد از اشعار او نست:

په هر دم په هر زمان په کار ده ژبه

د همه واره جهان په کار ده ژبه

احمد جان : شاعر عوامی پښتوست، تولد وی به سال ۱۲۷۰ ش و وفاتش

به سال ۱۳۴۰ ش اتفاق افتاده، احمد جان از عشیره الیسنگی قوم خاخی بود
و در پتله خاخی سکونت میکرد. به آهنگهای ملی شعر میسرود و دازوست:

دهلك توري سترگی توری بی وروخی دي

تورو بنوی را نه ایستی د دوزی دی

احمد جان (ملا) : از شاعران قصه سراسر است، قصص زیاد دینی و روایتی

و خیالی را نظم کرده، احمد جان در «مردانه» «دواوه» پشاور میزیست تا سال
۱۳۳۲ ه. ق حیات داشت، بر علاوه قصص غزلیات و اشعاری به اوزان ملی
پښتو نیز دارد، از تألیفات وی: شهزاده ممتاز، ورقه گلشاه، شهزاده
بهرام گور، شهزاده شیرویه، یوسف زلیخا، شهزاده فلک ناز، سکندر
نامه، طوطی نامه و دیگر قصص خیالی و روایتی به ما معلوم است، این
بیت از طبع اوست:

مر وریم گله من له خپله یاره زه احمد جان دلویی لاری قلندر شوم

احمد جان (ملک) : ملک احمد جان بن ملا محمد بن راز الدین ساپی

در قصبه احمد زایی مرکز لغمان سکونت میکرد؛ شخص بار سوخ و روشناس
بود احمد جان طبع شعر داشت، غزلیات و قصایدی دارد، نمونه های اشعار

وی در مطبوعات کشور به شکل متفرق طبع شده، وی به سال ۱۳۲۷ ش به کپرسن رحلت کرد از اشعار اوست:

احمد جانہ دیوانہ دی خلق بولی
کہ پہ عقل افلاطون شی یا بھلول

احمدجان(منشی) : از مؤسسين نثر هنری پښتو ست. منشی احمدجان

در پشاور میزیست معلم پښتوی انگلیسها بود، که لقب «خان بها دری» را نیز به وی عطا کرده بودند. منشی بزبان پښتو کتب متثوری دارد، شیوه نگارش وی ساده، عام فهم و سلیس است؛ از مطالعه آثار وی همه طبقات علم و دانش یکسان استفاده کرده میتوانند. خان بها در منشی احمدجان به سال ۱۳۳۰ ش رحلت کرد، از تألیفات وی تاریخ افغانستان (ترجمه از انگلیسی)، هغه دغهو «دقصه خوانی گپ» مطبوع است.

احمد جان (وردگ): احمدجان بن محمد جان بن میر باز وردگ

در توابع کامه ننگرهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۹ ق رحلت کرد، و در مقبره محتشم بابا مدفون گشت. احمد جان به آهنگهای ملی پښتو شعر می سرود؛ اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

لیدی می کتاب کی همدغسی مسأله ده
چی زرونه پری پاکیزی کلمه طیه ده

احمد جسی: از صرفیون و علمای دینی. پدرش محمد شاه گل نام

داشت، کتابی را بنام « مفید المبتدین» به سال ۱۳۲۵ ه ق به نثر پښتو تألیف کرده، وقواعد صرفی را در آن بیان میدارد.

احمدجی: از قوم خویشکی بود در محله قصابه از مضافات پښتونستان زندگی میکرد، از معرفت وسلوک بهرور بود، طبع شعر داشت. اشعارش را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند، احمدجی به سال ۱۲۶۰ هـ ق شهید گردید در همانجا مدفون گشت. زیارتگاه وی به شهید بابا شهرت دارد ومطاف عامه است، این بیت از طبع اوست:

بلبلانو ژبی وسپردی چغار که

دسبا په لوری ولاړه انتظار که

احمدخان: از شعرای عصر احمد شاه هیست هنگامه سخنوری

احمدخان در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیردر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) پخش بود غزلیات خطی احمدخان دیده شده از اشعار اوست:

احمد خانہ ہر سری بہ ہلہ پوہ شی

چی د عمر تاری پری شی پہ مقراض

احمدخان (شیخ): شیخ احمدخان در حدود (۱۲۰۰ هـ ق) در محله

ده زیارت لغمان سکونت میکرد، در زمان تیمورشاه (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هـ ق) معاش ومنصبی داشت. احمدخان در علوم دینی وتفسیر واحادیث از معلومات کافی بهره ور بود، به آهنگهای ملی پښتو ترانه های نابی دارد، وقصص دینی را نیز درین قوالب منظوم کرده است. غزلیات واشعار شیخ احمدخان شکل شفاهی دارد، وتا هنوز هم چکامه های وی زبان زد اهل ذوق منطقه است. شیخ گروهی از شاگردان داشت وهمه آن به پیروی وی اشعار دل پذیری به آهنگهای ملی پښتو سر دوه اند. شیخ تفسیری

از قرآن عظیم را نیز تألیف کرد، که نسخ آن فعلاً نایاب بوده از اشعار
اوست :

بله مینه پیکار نه ده ماسواد حق له مینی

چی بی زیره وکاندی جوش احمدخان گرخی تازه

احمد شاه بابا : احمدشاه بن زمان خان بن دولت خان بن سرمست

خان از عشیره بامیزی طایفه سدوزائیان بود. احمدخان به سال ۱۱۳۵
ه ق در هرات چشم به جهان گشود پدر و عمش شاهان هرات بودند.
احمدشاه به سال ۱۱۶۰ ه ق بعد از مرگ نادر افشار به قندهار آمد
و رؤسای قوم ویرا به پادشاهی منتخب کردند. اعلیحضرت احمدشاه از
امپراتوران کامیاب آسیای میانه بود. حدود سیاسی افغانستان را با حدود
طبیعی آن منطبق ساخت. در هند، خراسان بخارا فتوحاتی نمود بعد
از ۲۶ سال پادشاهی به سال ۱۱۸۶ ه ق وفات و در قندهار مدفون گشت.
اعلیحضرت احمدشاه کبیر که از فرط محبت و علاقه همه قبایل افغانستان
ویرا بابا خطاب میکردند، تنها توسط سوقیات و اشکرکشی ها جهانگیری
نه نمود، با شمشیر و باسربازی، شجاعت، مردانگی، علم، فضیلت
تقوی و نبوغ همراه داشت. اعلیحضرت احمدشاه کبیر ادیب زبردست
زبان ملی پښتو، پادشاه عادل، مصلح اجتماع، مقتدای روحانی، و شاه
مدنیت پرور بود، اینهمه خصایل نیکو احمدشاه بابا را در اعماق قلوب
مردم جا داد. وی توسط نبوغ و تدبیر فوق العاده ای که داشت توانست پیکر
درهم پاشیده افغانستان را التیام و افغانستان بسزرگ را تشکیل دهد.

اعلیحضرت احمدشاه دیوان مردفی را بزبان پشتو از خود به یادگار گذاشت، که از مطالعه آن افکار وطنی، اجتماعی و مراتب فضل و دانش آن را در دیرگرم علم و سیاست آشکار میگردد، از اشعار اوست: ستاد عشق لهوینودک سوه خيگرونه ستاپه لاره کی بایلی خلمی سرونه تا ته راسمه زرگی زما فارغ سی بی له تامی اندیشنی دزپه مارونه احمدشاه (ملا): ملا احمد شاه از شعرای مرثیه نگار و نوحه سراسر است.

در حدود قرن هیجده عیسوی در توابع پشتونستان سکونت داشت. در باره وقایع کربلا اشعاری دارد. منظومه های وی در ایام عاشورا به شور و جذب خاصی در امام باره های آن دیار خوانده میشود، از اشعار اوست: دیز یدلونی سلامی ولاری دی وخیالی اکبره

ورته ورکوز شه وخیالی اکبره

احمد شاه (میا): میا احمد شاه بن حاجی عبدالمنان به سال ۱۸۹۶ع

در قاضی خیل پشاور بدنیا آمد، تعلیم ابتدایی و عالی را در مدارس پشاور به اتمام رساند به سال ۱۹۲۰ع از بونیورسیتی علیسنگر «بی، ای» حاصل کرد. میا احمد شاه در تحریک اصلاح الافاغلنه حصه داشت، وقتش را صرف مبارزات ملی و سیاسی می نمود. وی بزبان پشتو شعر گفتی، و نشر نوشتی. مقالات و اشعار اجتماعی و سیاسی وی در نشرات سرحدی کشور ما طبع شده ازوست:

په یو موتی دی دژوند تخم کاره

په بل موتی کی دی پت هم لور لاره

احمد گل : در ناحیه تسکری پبنتونستان سکونت داشت. زندگی وی در حدود قرن نوزده، عیسوی تخمین می‌گردد، واقعه جنگ سال (۱۸۵۷ع) را که بین افغانها و انگلیسان رخ داده نظم نموده است. همین حماسه احمد گل را دار مستر مستشرق ضبط نمودد، شعروی روان و به وزن ملی پبنتوست، از اشعار اوست :

بها واپور کی پیرنگی یوه ورخ دتوری و کرلاف
دا ملک د پینور دی رب ورکری دی انصاف
پرا ته دی په ابروگی که خوگ پینب شی پری طواف
ویل دا احمد گل به خاق بیه په گوهر که

احمد گل : احمد گل بن سمن به سال ۱۲۵۸ ه ق در لاهه چپرهار ننگرهار تولد و در حدود ۱۳۱۰ ه در کهی شینوار از جهان رفت، و نعش را به لاهه منتقل و دفن کردند. احمد گل زبانهای پبنتو، اردو، فارسی و عربی را می فهمید و به سه زبان شعر میسرود. احمد گل جهت کسب علم سفرهای به مناطق پبنتونستان، هندوستان و مصر کرد. آثار و تألیفاتی از خود به یادگار گذاشت از آثار او : قصه کوتوال، قصه نیمبولا، دیوان احمدی و شاهنامه امیر عبدالرحمن معلوم بوده، از اشعار اوست :

که زده می عربی فارسی اردو په زرکرته پبنتو ده پرلذته

احمد گل سلیمانخیل : از اعضای انجمن پبنتوی عصر امانی، احمد گل سلیمانخیل در تدوین و جمع آوری مواد و کتب موسسه حصه داشت، و در وضع و تدوین لغات و مواد زبان پبنتو از عشیره سلیمانخیل نمایندگی میکرد.

احمد، نجم الدین: نجم الدین احمد فرزند قاضی گل احمد سنختر خیل کاکر. در عصر امانی بابر ادرش قاضی محمود سنجری در قندهار میزیست و در مکتب رشدیة آنجا درس میخواند. وی چون دیگر اعضای فامیل سخنور پنبتو بسود. اشعاروی در طلوع افغان طبع شده نجم الدین احمد در نهایت جوانی از جهان رفت، در مدح غازی امان الله خان گوید:

نهم کال د تاج پوشی چی دې شه بره
تول وطن کې خوشحالی شوه بختوره

احمد نور (آهنگر): احمد نور در حدود ۱۳۰۰ هـ در توابع مرکز لغمان میزیست، پیشه آهنگری داشت، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، اشعار وی در سینه های عوام محفوظ بوده، ازوست:

زه احمد نور آهنگر په ژر اژارمه
له لویه خدایه ځنی خپل ایمان غوارمه
له بی و فسا و فسانې دنیسانه لارمه
هغه ملک چی مالیدلی سوار ی دی پکی

احمدی، عبیدالله: عبیدالله که در غزل غریب و در قصص احمدی تخلص کرده فرزند مرشد بزرگوار و ادیب دانشمند میا محمد عمر چمکنی بود. به سال (۱۱۵۵ هـ ق) درین خاندان فضل و دانش بدنیآ آمد، علوم متداول را کسب کرده و مراتب روحانی را حاصل نمود. در فنون ادب و بلاغت دسترسی پیدا کرد چون دیگر اعضای فامیل مرد صوفی و ادیب دانشمندی

بار آمد. آثار منظوم ویرا تذکره نویسان چنین ثبت کرده اند: هشت بهشت، شمایل نبوی، قصه جهاندار، و دیوان غزلیات، زندگی احمدی تا سال ۱۲۳۳ هـ ق یقینی می نماید، ازوست:

ترقیامته به په خود پس لسه دې نه شی
چی غریب دی په دیدن دخپل نگار مست

احمدین (طالب): احمدین از شعرای اوایل همین قرن. به طالب احمدین شهرت داشت در قوم فریدخیل اتمانزی هشنغر بدنیا آمد، اکثر اوقات درسوات بسر میبرد پس از آن در مردان اقامت گزید، و در همینجا وفات کرد. احمدین شاعر صوفی پښتوست بعضاً مضامین اجتماعی را نیز در شعرش جا میدهد. احمدین به طرز کلاسیک در غزل و رباعی و انواع شعری طبع آزمائی کرده، مجموعه اشعار وی طبع شده، ازوست:

دا گلرنگت اونورانی بشر دچا دی

داروان قدم بوسی لسه نمر دچا دی

اخکزی، خان عبدالصمد خان: خان عبدالصمد خان اخکزی از رجال

مهم سیاسی و علمی و مبارزان ملی مادر دوره معاصر بود. پدرش نور محمد نام داشت به سال ۱۳۲۸ هـ ق در محله گلستان بلوچستان بدنیا آمد، پس از کسب تعلیم عمرش را صرف خدمات ادبی و مبارزات ملی کرد. در میدان سیاست بارها به محابس حکومت هند برتانوی و عمال آینده آن کشانده شد در ساحت عام و ادب و نشر و اشاعه و فرهنگ خدمات پس ارزنده و مفیدی را انجام داد. خان اخبار استقلال را در بلوچستان به نشر سپرد با مجله «گلستان»

و نشریه های دیگر ملی همکاری قلمی داشت. مقالات عدیده ملی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و ادبی نوشت. نبشته های وی در مطبوعات افغانستان، بلوچستان و پشاور طبع شده، آثار مستقل وی بزبان پښتو عبارت اند از: ترجمه گلستان سعدی، ترجمه کیمیای سعادت غزالی و ترجمه ترجمان القرآن مولانا ابوالکلام آزاد. خان عبدالصمد خان اخکزی به سال ۱۳۹۳ هـ ق در اثر يك دسیسه حکومت آنجا شهید گشت.

اخکزی، خان محمد ایوب خان: از دانشمندان، سیاسیون و مبارزان نامدار بود. خان محمد ایوب خان فرزند محمد یعقوب به سال ۱۹۱۲ع در گلستان بلوچستان چشم به جهان گشود، پس از تعلیم ابتدایی داخل میدان سیاست گردید، در ایام فعالیت های سیاسی حبس های را قبولدار شد، از چند سال باینطرف در افغانستان به سر میرد، و در اینجا نیز در راه احقاق حقوق حقه برادران پښتون و بلوخی خود مبارزه میکرد. مقالات جذاب می نوشت و بیانیه های پر شور ایراد می فرمود. خان اخکزی پس از مبارزات ممتد سیاسی و ملی به سال ۱۹۷۶ع در کابل چشم از جهان پوشید، و در شهدای صالحین دفن گردید. مقالات سیاسی، ملی، اجتماعی و ادبی وی، در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع گردیده، خان شیوه بخصوص نگارشی داشت و مجموعه مقالات وی بنام «دخان خورجین» در دست است.

اخکزی، فضل محمد: از نثر نگاران معاصر زبان پښتو، فضل محمد خان از قوم اخکزی بود، در قندهار چشم به جهان گشود، بعد از دوره تعلیم در دوایر مختلف دولتی ایفای وظیفه کرد، مقالات سیاسی

و اجتماعی وی در نشرات مرکز و ولایات کشور نشر گردیده، اخگری
به سال ۱۳۳۱ هـ ش چشم از جهان بست.

اختر، فضل جان: فضل جان اختر از شعراء و نویسندگان معاصر
پنتو بود، در نواحی پنتونستان سکونت میکرد، نظم و نثر مینوشت،
اشعار سیاسی، اجتماعی، ملی و وطنی وی، با مقالات عدیده اش در
نشرات ملی پشاور طبع شده، ازوست:

شهیده ستاپه و بنوسره دچارسدی مٹکده

دا د ننگونو، غیرتونو عقیدی مٹکده

اختر (حاجی): حاجی اختر از غزلسرایان معروف قندهار است

در حوالی همین قرن میزیست، به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل
میگفت، غزلیات وی در بهار جانان، گلزار محبوبان و گلزار سید
احمد طبع شده است.

اختر محمد: اختر محمد بن خان زمان تره کی، در اواسط همین قرن

در نواحی قندهار سکونت میکرد، شاعر زبان پنتو بود، مجموعه
کوچک اشعارش به سال ۱۳۵۱ هـ ق طبع شده است.

اختر محمد (شینواری): اختر محمد بن شیرزاده از عشیره میاخیل

قوم شینواری بود، به سال ۱۹۰۸ ع در «لوار گئی» تولد گردیده است
اختر محمد شاعر ظریف و بدیهه سرا بود، به اوزان ملی پنتو و طرز
کلاسیک شعر گنتی، چکامه های وی فکاهی، تصوفی، عشقی و معماست
وی در موسیقی نیز دسترس داشت. اختر محمد به سال ۱۹۴۷ ع در

لوارگی پدرود حیات گفتم، و در همانجا مدفون گشت، از اشعار اوست:

په بازار کی دوصال می دهستی پنگه تالا شوه
د او ره کلی ما شومه په پسرلی کی په خندا شوه
دهجران داورپوښتنه دی له خپلو شونډ ووکړه
په سوال چی دوصال دی سره لمبه مخ کی پیدا شوه

اختر (ملا): ملا اختر در حدود قرن دوازده در قندهار زندگی

کردی، مؤلف و نگارندهٔ پښتو بود، در تاریخ پښتونها مطالعه داشت
تاریخ پښتونها از تالیفات اوست. مستر بلیو انگلیس از «تاریخ ملا اختر»
یاد میکند، مؤلف یوسفزی افغان نیز «تاریخ ملا اختر» را درمآثر تاریخی
زبان پښتو ضبط میدارد.

اخلاص خان: از چهره های داستان آدم خان و درخانی است

«نارهای» اخلاص خان را مسعود بن عبدالله درین داستان ثبت کرده.
اخلاص خان در حدود قرن دهم هجری میزیست، از سرودهای اوست:

دغه نور ستوری مپی کسوزی

د قطب ستوری مپی نه کسوزی

له نجایه در خو هسی رنگښایسته ده

دجنت حوره به خرنګه ښایسته وی

آخوند: در حدود ۱۳۷۰ ه ق، در «ده نهار» کامهٔ ننگرهار سکونت

میکرد، شاعر عوامی پښتو بود، اشعارش مضامین عشقی و رزمی را احتوا
میدارد، و در بین شعرای عوامی پښتو مقام خوبی را احراز میکند،

آخوند دده نهار

کوی دارنگه گفتار

کابل و ننگرهار

داخینو شاعرانوته به و بنیم اسلام

آخوند پنجو: سید عبدالوهاب مشهور به اخون پنجو فرزند سید

غازی، از رجال مهم علمی و ملی افغانستان در قرن یازدهم هجری. اخون پنجو به سال ۹۴۴ هـ ق بدنیا آمد، در ایام جوانی شاگردی سلطان محمود گدون را پذیرفت، در سال ۹۹۰ هـ ق تحریک ملی و روحانی را در اکبر پوره پشاور بنانهاد. وی علاوه از داشتن کردار ملی و روحانی مؤلف و مترجم زبان پښتو بود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی و هندی را میدانست، کتر الدقایق را به پښتو (منظوم) انتقال داد، آخوند به سال ۱۰۴۴ هـ ق رحلت کرد، مرقدوی در پښتونستان مطاف عامه است.

ادو: خواجه ملیزی در تاریخش سرودهای «ادو» را ضبط میدارد

ادو در حدود قرن دهم هجری میزیست، سخنور زبان پښتو بود ازوست:

خان کجو دقرا زویه خیمه دی کیره ولاره لویه

اوس په هر شان شیخ تپورته ستا تسله بسویه

او که نه وی داخیمه به دی پیغورشی تر لرغویه

ارباب، عبدالرحیم: ارباب عبدالرحیم بن عبدالکریم میاخیل، از

مربدان باباجی سوات بود، در حوالی قرن سیزدهم هجری در مضافات

پرانگت چار سده سکونت میکرد، بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میگفت، و در شعر ارباب تخلص میکرد، اشعار وی مضامین اجتماعی دارد، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق حیات داشت، ازوست:

په زړه می دغم لری شوی انبار کوم سوران

چاوی چی صاحب لار شه نه دنیا نه هی ارمان

ارزانی (روشنانی): ارزانی بن برهان خان خیشکی در قصور پنجاب

زندگی میکرد. ارزانی از همراهان و پیروان مبارز ملی بایزید روشنان (۹۳۱ - ۹۸۰ هـ ق) بود، آخون در ویزه ننگر هاری در تذکرة الابرار والاشرار مینویسد: «ارزانی شاعر فصیح، ز پړك و تیز فهم بود، به چهار زبان پښتو، پارسی، عربی و هندی شعر میسرود» وی تألیف دیگری را بنام چهاررمانیز به وی نسبت میدهد. مستر راورتی مستشرق در تألیفات وی علاوه از دیوان شعر اثری را بنام «چهار رساله» تذکر میدهد. ارزانی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، آثار منظوم و مثنوی در دست است. و قسمتی از آثارش فعلا نایاب بوده تنها نام های آن به مارسیده است، ارزانی اولین شاعر صاحب دیوان پښتوست، که تصوف بحیث يك مکتب در شعرش جلوه گر میشود، نظم و نثر ارزانی بیانگر سلوک و معرفت است، و فلسفه غامض وحده الوجود را در شعر و نثرش جا میدهد. زندگی وی تا سال ۱۰۱۰ هـ ق یقینی است، تألیفات ویرا محققین ادب پښتو چنین ثبت کرده اند: دواوین شعر زبانهای پښتو، پارسی، عربی و هندی. چهاررما، حکایت رسول، فقرنامه، مسکویات، رساله نثر

و مرآة المحققین، ازوست:

دیوه وحدت له اصحابه

دکثرت شول دیر فروع

ارسلا: از شعرای عواملی داستانسر است، ارسلا در حدود ۱۲۰۰

ه ق در خواجه خیل سوات بدنیا آمد، و در حدود ۱۲۷۷ ه ق رحلت کرد
ارسلا شاعر عوامی بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر گفتی و قصص ملی
نظم کردی، دارمستر مستشرق اشعار ارسلا را ضبط میدارد، از قصص
منظوم وی «فتح خان قندهاری» بارها طبع شده و جایز شهرت ادبی است
از اشعار اوست:

پسه تورو څښو وړسه لارم ننسواتی

یارمی ته دکن ته په خپله می که پاتی

ارسلا: از قوم «خین زی» بود، در زیولات میدان بدنیا آمد، در ایام

جوانی رهسپار مناطق شمال مملکت شد، در چهار توت خان آباد اقامت
گزید، و در همانجا در حدود ۱۳۲۰ ه ش به عمر ۱۲۰ سالگی رحلت کرد
ارسلا به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی عشقی و اخلاقی میگفت، اشعار
ارسلا ثبت گردیده، ازوست:

اول چی په تادین دی دخالق پروردگار په دی باندی خبر شه بیا کوه نوریانونه

ارغندیوال، محمد اثیر: محمد اثیر که در شعر ارغندیوال تخلص

میکرد، در ارغنده کابل سکونت داشت، شاعر و نثر نگار زبان پښتو بود
اشعار و نوشته های وی در جریده کلی طبع شده، وی به سال ۱۳۵۳ ش

به سن ۳۴ سالگی رحلت کرد.

اس، ای، رحمان: سید عبدالرحمن که در نگار شات اسمش رامخفف اس، ای، رحمان، آورده فرزند میا عبدالحمید کا کا خیل ختک به سال ۱۹۱۸ع در زپارت کا کا صاحب چشم به جهان کشود، تحصیلش را در مکاتب سرحد به پایان رساند، مدتی مدیر مجله «نن پرون» بود بعد از انقطاع نشرات ان نشریه در فوج ملازمت اختیار کرد و مدتی مدیدی مشغول این پیشه بود، وی بر زبان پښتو نثر می نگاشت، و در نوشتن درامه استعداد خوبی داشت، نبشته ها و درامه های وی بشکل متفرق در نشرات پشاور طبع شده، و مجموعه درامه هایش بنام نیمگری خوب نیز مطبوع می باشد.

اسحق: شاعر قصه پرداز، در اوایل همین قرن در نواحی پښتونستان زندگی میکرد، قصه ای را بنام «شهباده جهانگیر و شهزادی گلرو» منظوم کرد غزلیات متفرق وی نیز در دست بوده ازوست:

لا تر اوسه زه اسحق روغ شوی نه یم
خدای دی نه سیزی په اور دمحببت خوک

اسدالله ختک: اسدالله بن ابو فضل خان جمالگری از شعرا ی متأخر خاندان علم و ادب و سیاست و شمشیر خوشحال خان ختک بود، زندگی وی در اواخر قرن سیزده تخمین میشود، نمونه شعر اسدالله ختک را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند ازوست:

نن دقیامت ورخ ده، له قیامته لابتد ترده
تللی هغه بڼه بوستان دمینی په خزان دی

اسعد (شیخ) : شاعر دربار امیر محمد سوری، در غور زندگی میکرد

پدرش محمد نام داشت، زمانیکه امیر محمد سوری پادشاه پښتون غور باسلطان محمود غزنوی در اویخت، و سلطان غزنه امیر محمد سوری را در آهنگران محصور ساخت، شیخ نیز در این ایام در آهنگران بود و وقتی امیر محمد سوری دستگیر شد، و محبوس روانه غزنی گشت، و چون امیر محمد پښتون شاه دلیر و ضابطی بود، از غیرت حبس بمرد، شیخ اسعد در آثار وی قصیده غرای سرود که از شاهکارهای ادبیات پښتوست، و نظیرش در قصاید ادبیات شرق کمتر دیده میشود، این قصیده پر بهارا مؤلف پته خزانه ضبط کرده، شیخ اسعد (رح) به سال ۴۳۵ هـ ق در بغنین رحلت کرد، از اشعار اوست:

د فلک له چاروڅه و کرم کوکار
ز مولوی هر گل چی خاندی په بهار
هر غتول چی په بید یا غوریده وکا
ریژوی بی پانسی کاندی تار په تار

اسلم خان: از اکابر و خوانین قوم بریخ و پادشاه محلی بست بود در حدود (۸۵۰-۹۰۰ هـ ق) در قلعه بست پادشاهی داشت، در داستان ملی فتح خان و رایا سرودهای به اسلم خان نسبت دارد، از ناره‌های اوست:

په یوه لاس، په یو لاس کی اتام په بل قرآن دی
اسلم خان خومی پرتیر، وای تیر ویل پښیمان دی

اسلم شاه: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پشاور سکونت میکرد، شاعر غزلسرا بود، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت، جشن نوروزی، بهار نوروزی و بهار گلشن غزلیات ویرا ضبط میدارد، ازوست:

ایمان په امان پاک سبحان غواری تانه

پسه مسخ دسرورهر سحر اسلم شاه

اسلم لون: محمد اسلم بن دین محمد بن عبدالکریم از قوم لون، و از شعرای نامدار قندهار بود اسلم به سال ۱۳۵۴ هـ ق در کوچه با میزایی قندهار تولد گردید، و به سال ۱۳۳۲ هـ ق به عمر ۷۸ سالگی پدر و دحیات گفت. اسلم لون از پیروان مکتب ادبی حمیده مومند و سخنور پست که در سبک اشعار سوزناک عشقی و لیریک و بعضاً تصوفی سروده، وی بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفتی، دواوین پښتو و پارسی وی درست است، از اشعار اوست:

چی تاجداره دی په مینه سی محتاجه

ستاله کبره به اسلم خاوری پرسر وری

اسماعیل: از ناظران پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات بلوچستان زندگی میکرد، منظومه های دینی وی درست بوده، و نسخ پښتو به خط وی دیده شده است (پښتو نسخی، از پرو فیسور سیال کاکر).

اسماعیل: از علمای دینی و مؤلفین قدیم زبان پښتو است. در علم قرائت و تجوید معلومات کافی داشت، کتابی را بنام معرفه القرآن

منظوم و منشور تألیف کرد، و مقدمه محمد بن جزری شافعی را نیز ترجمه داشت، از اشعار اوست:

دامخارج و عربی - و وراوری جزری

په پبنتومی کره بیان - چی طالب ته شی اسان

اسماعیل (بابا): اسماعیل بن شیخ بیتنی از علما و مشایخ، روحانیون و سخنوران قرن پنجم هجری. اسماعیل در خانه عمش خرنبون بزرگ شد، مقتدای وقت، کاشف اسرار طریقت و حقیقت و شاعر پبنتو بود. زندگی وی بعد از ۵۰۰ هـ ق تخمین میشود. مرقدش در کوه سلیمان است، مؤلفین تذکره الاولیا و پته خزانیه، مراتب روحانی ادبی و خوارق ویرامی نگارند، و اشعارش را ضبط میکنند، از اوست:

کسه یون دی یون دی - مخکی بیلتون دی

سه کسی غره شیخه خچی خرنبون دی

اسماعیل (مفتی): مفتی اسماعیل از خواجه گان محله مریم مرکز لغمان در محاکم قضایی مفتی بود، در منطقه به مفتی اسماعیل شهرت داشت مفتی بزبانهای پبنتو و پارسی شعر دارد، چکامه های متفرق خطی وی دیده شده، زندگی وی در حدود قرن سیزده تخمین میگردد.

اسی (عاصی): اسی شاعر عوامی بود، در اوایل دهمین قرن در محله

«بابره» پبنتونستان میزیست به آهنگهای ملی پبنتو شعر میسرود. واز پیروان سبک حافظ عظیم گنبا پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) معرفی شده است.

اسیم گل: اسیم گل بن محبت از شاعران امی ویسوادیست، در محله
لژه مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی
اشعار اسیم گل شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۲۴ هـ ش رحلت کرد
ازوست:

شین سترگی سری نرودی کیتو به کی
چور پوی غوندی و وینه یی خوره غره کی

اشرف ختک: اشرف خان بن ابوفضل خان جمالگری از ادبای متأخر
خانندان پلدر ادب پښتو خوشحال خان ختک است، تا اوایل همین قرن
در قید حیات بود، چکامه های اشرف ختک در دست بوده از اشعار
اوست:

موده وشوه چی سلام دیار رانگی
خبره یم چی پهخه ریباز رانگی
گلدسته می دخاطر نن پژمرده ده
چی خبراته دور وروپلار رانگی

اشرف خان ختک: در حدود ۱۲۸۰ هـ ق در رامپور هند وستان زندگی
میکرد، شاعر و ادیب زبان پښتو بود، در شعر اشرف خان تخلص میکرد
اشعار اشرف خان ختک در دست است.

اشرف خلیل: شاعر حدود قرن دوازده از عشیره خلیل در شعر اشرف
خلیل تخلص میکرد، وی با بیدل معاصر است، و بیدل از وی یاد میکند

رباعیات متفرق وی در دست است، مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب رباعیات اشرف خلیل را ثبت می‌دارد، غزلیات و سیرا مدون چمن بی نظیر می‌آورد، و مستر هیوز انگلیس در کلیدافغانی انتخاب غزلیات اشرف را از چمن بی نظیر نموده، از وست.

همیشه اشرف خلیل ورته زاری که

چی بی تامی رینا ورخ شوله تاریکه

اشنا، سیدآغا جان: از شاعران معاصر پښتو، سیدآغا جان متخلص به اشنا فرزند سید زیور شاه به سال ۱۲۹۲ هـ ش در شینکورک کنر بدنیآ آمد، وی در دره نور سکونت داشت به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، در مشاعره های منطقه حصه می‌گرفت، آشنابه سال ۱۳۴۸ هـ ش شهید گشت از اشعار اوست:

ناپوهانومخ کی خومره چی گریزم

که وینامی وی گوهر هسی هوایم

اشنا، عبدالباری: عبدالباری متخلص به اشنا، فرزند محمد نور به سال ۱۳۰۵ هـ ش در بالا کرز قندهار چشم به جهان کشود، در مکاتب قندهار درس خواند، بعد شامل پوهنچی ادبیات شد، پس از ختم دوره تحصیل عالی در دوایر مختلف دولتی ایفای خدمت کرد وی مؤلف و نویسنده و شاعر پښتو بود مقالات متعدد وی در مطبوعات کشور طبع شده، اثر مستقلش بنام (ادبیات) نیز مطبوع است، آشنابه سال ۱۳۴۷ هـ ش رحلت کرد، از طبع اوست:

برایسی می دازخمی زره ناقرار کرم
په جهان جهان غمویی گرفتار کرم

اصغر (ملا): ملا اصغر بن گدای برادر اخوند در ویزه ننگر هاری
(۹۴۰-۱۰۴۸ ه.ق) در حدود قرن یازده در قید حیات بود. ملا اصغر
سخنور زبان پښتو و به سبک اخون در ویزه پارچه های منظوم دارد،
در بعضی نسخ خطی مخزن منظومات ملا اصغر دیده شده از اوست:

واوری یارانو نسی ناست پسه جماعت و
جبرائیل و پری راغلی له ښه خدایه پری رحمت و

اصیل: در حیدر خیل خوست پکتیا میزیست، اصیل به سال ۱۳۰۰
هش بندیا آمد، و به سال ۱۳۴۵ هش رحلت کرد، به آهنگهای ملی پښتو
شعر گفت اشعار وی در منطقه شهرت دارد، در اشعار خویش خصوصیات
لهجوی منطقه را حفظ میکند، از اوست:

په دین کی اوله کلیمه دوخانه
ورپسی دولمینخ روژه دوخانه

اعظم: از شاعران معروف لغمانست، سال تواید و مرگش معلوم
نیست، در اشعار خود از شاه محمود سدوزی (۱۲۱۵ - ۱۲۴۵ ه.ق)
یاد میکند، زندگی وی در همین مدت یقینی است. اعظم زندگی
کوچی داشت، سه ماه سال را در مناطق سرد سیر کشور میگذراند
و ۹ ماه سال در «شور او» الیگار لغمان میزیست، و از کسوفیهای
اکاخیل بود. اعظم به آهنگهای ملی پښتو اشعار بس عالی دارد، مقبولیت

شعروی هنوز در عوام موجود است ، موضوعات عشقی ، مذهبی
و تاریخی را در شعرش جا داده است ، از اشعار اوست :

در تبه تیر می مشکلات کره غوز پری ونیسی عالمه
دشاعر کور می میرات کسر مانیولی دی محکمه
غوت ورمیز می دده مات کرخلاص به نه شی له اعظمه
ته تگگ د بنگالی بی چیسری تبتسی ای لعینه

اعظم ، اعظم خان : اعظم خان متخلص به اعظم فرزند اکبر خان

به سال ۱۹۳۴ع در «کروی» توابع امان کوب پښتونستان تولد گزید
در مدارس پو ، پشاور و لاهور درس خواند ، بعد از فراغ در پشاور
کار های ادبی و صحافی میگرد ، مدتی مدیر بخش پښتو اخبار شهباز
بود ، اعظم خان بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت ، مجموعه اشعار وی بنام
«دغلیل زره فریاد» طبع شده ، اعظم خان در سالهای بعد از ۱۹۶۵ع
رحلت کرد ، ازوست :

دی خیالونوته دی خیال کیره چی زخمونو کی خندا کری

دی یادونوته دی گوره چی در دونو کی گندا کری

اعظم الدین : در حدود ۱۳۰۰ هـ در توابع پښتونستان میزیست

اعظم الدین به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود . غزلیات وی
در بعضی از نسخ چاپی جشن نوروزی ، و بهار گلشن طبع شده است .

اعظم الدین : اجداد وی در کامه ننگرهار مسکونت داشتند ، اما

اعظم الدین در گردی غوث از توابع ننگرهار مسکون بود ، به اوزان

ملی پښتو شعر میسرود، اشعاروی شکل شفاهی داشته، نمونه شعر اعظم الدین ثبت شده است، وی به سال ۱۳۰۵ هـ ش چشم از جهان بست. افضل: از شعرای قرن دوازده هجری، افضل شاعر غزلسراست آثار و دیوان وی فعلا نایاب بوده، تذکره نویسان پښتو غزلیات افضل را ضبط کرده اند، از اشعار اوست:

نزاکت وه که صنعت که تلازم وه

دفقیر افضل په شعر چندان را غی

افضل (فقیر): شیخ محمد افضل مشهور به فقیر افضل فرزند شیخ عبدالحلم بن شیخ رحمکار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳ هـ ق) در زیارت کاکا صاحب میزیست؛ زندگی وی در اوایل قرن دوازدهم هجری تخمین شده فقیر افضل شیخ بزرگوار و شاعر پښتو بود، غزلیات وی دیده شده. از طبع اوست:

دنار و فریاد افضله حاجت نشسته

ورد کرده نوم دیار په شام و سحر ورو، ورو

افضل خان (افضل الدوله): افضل الدوله افضل خان از نوایبان پښتون هندوستان است. پدر افضل خان فاضل خان وجدش احمد خان نام داشت؛ از قوم مندن بود، در حدود قرن دوازده در هندوستان میزیست، مفسر، ادیب و شاعر زبان پښتو بود، تفسیر قرآن عظیم را از پارسی به پښتو انتقال داد، از اشعار اوست:

افضل خان بنده در ب رحمان رحيم دى

امتى د محمد يم دامى شان

افضل خان خټک : از مشاهير ملي و علمى، مؤرخين و ادباى افغانستان

در قرن دوازده هجرى. افضل خان پسر اشرف خان هجرى نوۀ قايد ملي مرد خامه و شمشير خوشحال خان خټک بود. تولد وى در حدود ۷۷ - ۱۰۷۶ هـ ق، و وفاتش نظر به صراحت پسر وى شيدا خټک به سال ۱۱۸۳ هـ ق اتفاق افتاده است. افضل خان بعد از وفات جد و نفسى پدر رياست قوم را به عهده گرفت. و با تدبير و سياست خاصى ۱۶ سال اين وظيفه را بدوش داشت، و کار هاى ملي و وطنى را بوجه احسن انجام ميداد. افضل خان به سال ۱۰۹۸ هـ ق اسير لشکريان خون آشام مغول گشت، و در کابل محبوس بود. به سال ۱۱۰۰ هـ ق از طريق جلال آباد به کوهساران خټک رفت.

افضل خان چون ديگر افراد دودمان ملي و علمى خود مرد شمشير و ادب بود، تاريخ مرصع را به نثر شيو او سلیس پښتو در مباحث عمومى تاريخ، انساب و واقعات تاريخى افغانهانگاشت. کليله و دمنه را بنام علم خانه دانش به پښتو ترجمه کرد، تفسير عرفانى را به نثر پښتونگاشت و اشعار خوبى از خود به ياد گار گذاشت، ازوست:

صورت مې هرڅو که ډير زبون دى

که مې د مخکې دلاندى يون دى

زه به په سورى د آشنا خو ځم

که يون مې هر څو په شو اخون دى

افغان، عبدالباقي: عبدالباقي کاکړ متخلص به افغان فرزند مولوی عبدالرسول در شهر قندهار میزیست. شاعر فکور مبلغ و مصلح و اجتماع و مردم دوست بود، کتابی را بنام «تهذیب الواجبات لتخريب العادات» به پښتو نظم کرد که به «تبيين الواجبات» نیز معروف است، این اثر مسایل دینی، وطنی و ملی را حاویست، بخش های مختلف این کتاب در سراج الاخبار افغانیه طبع شده، افغان عمرش را صرف تبلیغ و تدریس میگرد. به سال ۱۳۴۴ هـ ق رحلت کرد، از اشعار اوست:

را اخیستی می شهبازدی دخیل عشق رباب و همه
نغاره داسلام کسوک شوه دواره بریته تاوومه

افغان، غلام محی الدین: غلام محی الدین افغان از دانشمندان فکور و شعرای مبارز است. افغان فرزند عبدالرشید از عشیره حسن خیل قوم «جریانی» بود. به سال ۱۲۷۹ هـ ق در قندهار بدنیا آمد، علوم عصری را در هندوستان کسب کرد. بزبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو سنسکریت و شاستری آشنایی داشت، افغان در عصر حبیب الله خان و اعلیحضرت امان الله خان فعالیت متمد علمی و سیاسی کرد. در راه بیداری مردم کوشید، و اشعار بس پرشور و عالی ملی و وطنی سرود، و مقاله های نوشت. چکامه های افغان درج صحایف سراج الاخبار افغانیه شده است وی به سال ۱۳۰۰ هـ ش در کابل رحلت کرد، و در شهدای صالحین مدفون گشت، از اشعار اوست:

خوک چی نه لری کمال واوره افغانه
که غنی وی لاختوانه مفلس تردی

افغانی، عبدالمجید (پروفیسور): از علمای نخبه پشتونستان در قرن اخیر بود. وی در حلقه های ادبی پشاور به «سعدی افغانی» شهرت داشت، عبدالمجید به سال ۱۸۷۲ع در باجور بدینا آمد علوم شرعی را در آگره حاصل نمود، بزبانهای اردو، پارسی و عربی احاطه کامل داشت، و مدتی در ابدورد کالج پشاور پروفیسور اردو و پارسی بود مولانا شاعر و نگارنده قبول شده پښتو، پارسی، عربی و اردو بود باین چهار زبان صلاحیت نوشتن داشت، از آثار وی: مقدمات دواوین خوشحال خان و رحمان بابا، رهبر اخلاق بزبان پښتو، تاریخ افغانه در سه جلد (اردو) حیات جمالی (اردو) سوانح سر صاحبزاده عبدالقیوم معلوم است، اشعار متفرق وی در مجلات آزاد پښتون طبع شده، مولانا به سال ۱۳۴۷ع پدرود حیات گفت، از اشعار اوست:

چی لږ و گورو مځه کومه دنیا ده

خلق وایسی چیرته پته بڼه صحرا ده

افغان نویس، عبدالله خان: از قاموس نویسان و ادبای معاصر زبان پښتو بود. عبدالله خان واد ملا محمد خان افغان نویس، به سال ۱۲۷۶ هـ ش بدینا آمد، علوم متداوله را از پدر و علمای منطقه کسب کرد، با تأسیس مرکز پښتو عصر امانی (۱۳۰۰ هـ ش) بحیث کاتب این انجمن استخدام گردید. درین جا با جمع آوری لغات علاقه گرفت و قاموس (پارسی - پښتو) را در سه جلد بنام افغان قاموس و «لغات عامیانه» و قاموس «پښتو - پارسی» را در یک جلد تهیه داشت. افغان قاموس

ولغات عامیانه وی طبع شده، افغان نویس تذکره کوچک فقهای فراموش شده پښتونها را نگاشت، این رسانه در شماره های سال اول مجله کابل نشر گردید، افغان نویس به سال ۱۳۵۱ ش در کابل رحلت کرد و در همین جا مدفون گشت.

افغانی نویس، ملا محمد: عوض بیگی در بار امیر عبدالرحمن خان، پښتو نویس عصر امیر حبیب الله خان و عضو مرکه پښتو عصر امانی بود. ملا محمد بن راز الدین ساپی در حدود ۱۲۳۰ هـ در محله احمدزی مرکز لغمان چشم به جهان کشود، علوم متداوله را از علمای منطقه و در کابل از مولوی عبدالروف کاکر آموخت. در عصر امیر عبدالرحمن بدر بار راه یافت. و تا اخیر عمر در خدمت زبان و ادب پښتو بود. ملا محمد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، بعضی پارچه های اشعار وی در سراج الاخبار طبع شده. فراین پادشاهی و بعضی اسناد دبگری را نیز به پښتو ترجمه داشته است. ملا محمد به سال ۱۳۰۵ هـ رحلت کرد از اشعار اوست:

افغانستان خلق زمري دی په افنگار به شی

خیالات دبدو ورته مه کړئ نگو نثار به شی

اکبر: شاعر صاحب دیوان پښتو، مخطوطه دیوان شعرش در موزه لندن محفوظ بونه، نسخه در اواخر قرن هجده عیسوی خطاطی شده است، زندگی وی نیز اواخر قرن هفده عیسوی و اوایل قرن هژده تخمین میگردد، از طبع اوست:

چی وپردیس ته دعام دسکو په کور راغلل
په خوښه راغلل که حضور دچاپه زور راغلل

اکبر: ازپيروان ملك نوروز (متوفى ۱۹۰۶) محسوب شده ، اکبر
دراواخر قرن سیزده درنواحی پښتونستان میزیست . به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر میگفت ، غزلیات وی در جشن نوروزی طبع گردیده
ازوست :

اکبر غلام دستگیردی
درته کری سوال غواری فراغ

اکبر ختک : فرزند افضل خان جمالگیری در حدود قرن سیزده در
مضافات پښتونستان سکونت میکرد ، اکبر ختک ادیبی از خاندان علمی خوشحال
ختک بود ، تذکره نگاران پښتون نمونه شعر و سوانح اکبر را ثبت میکنند ،
ازوست :

دسحر باده ورشه یارته ز مادلوری
اکبر په غم کربزی مدام ستاتنگک تیگوری

اکبر دین خان: در حدود ۱۳۰۰ هـ، در لکی مروت از مضافات
پښتونستان زندگی داشت ، شاعر از قبیلۀ مروت بود ، به آهنگهای ملی پښتو
شعر سرودی ، شعروی رامدون گلزار پښتو ثبت کردی ، از اشعار اوست :
را را محبوبسی تا دلبو جسام
گل در قیانو له ماویری په آرمان

اکبر زمینداوری: اکبر از شعرای مقتدر زبان ملیست ، در زمان
چپاول و غارت گری های تیمور لنگ مغولی (۷۷۱-۸۰۷ ه ق) در زمینداور
میزیست. زندگی وی بعد از ۷۵۰ ه ق تخمین میشود. اکبر به لهجه ملی
واوزان مصنوعی و عرو ضعی و کلاسیک شعر سرود، برگگی چندی از دیوان
بیش بهای وی در دست محققین و دانشمندان ادب پنبنتو افتید. اکبر در
چکامه هایش اشاراتی به مظالم مغولان میکند، در شعرای سلف بعد از
بابا هوتک اکبر شاعر دومی زبان پنبنتوست ، که انعکاس آن وضع رقت
آورغم آلود مردم خویش را در هنرش انعکاس میدهد. اشعار بدست آمده
وی سلاست و پختگی خاصی دارد و صلاحیت علمی و ادبی اکبر را در
سخنوری به ما آشکار میسازد، ازوست:

دمغولسو تمرهسی په اورو سوم

چی به هیر په دی ماتم زمیندا ورکرم

اکبر شاه: ملا اکبر شاه در حدود او اواخر قرن سیزده در محله کوندی
توابع یو سفزایی سکونت داشت ، تا سال ۱۲۸۰ ه ق در قید حیات بود
اکبر شاه حماسه های را به اوزان ملی پنبنتو سرود؛ دارمسترمستشرق
حماسیات ویرا ضبط میکند، قصه آدم درخانی را نیز منظوم داشت ،
ازوست:

راغله غازیان دپیرنگی په دغه گر باندی

اووری قتل گریسانندی

اکرم: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پنتونستان میزیست، به آهنگهای ملی پنتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت، اکرم غزلیات شیوای درین سبک دارد، بعضی از چکامه هایش در بهار گلشن طبع شده، ازوست:

سرود وهمه شراب خنیمه نورله بدو توبه

دواره لاسونه په تندى محمد اکرم اینی دی

اکرم (اخون): اخون اکرم، از شعرا نیست، که معلومات اضافی در باره وی در دست نیست، منظومه های خطی اخون اکرم در دست است، و در انجا خود را «اخون» معرفی میدارد، اخون اکرم از سخنوران قدیم پنتوست، که مسایل مذهبی و دینی را نظم میکرد، ازوست:

هزار شکر دباری کرم

هم په شوق و په زاری کرم

اکرم (اخونزاده): ملا محمد اکرم، که به اکرم اخونزاده شهرت داشت، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود، نورنامه حضرت محمد (ص) را در قوالب غزل و قصیده نظم کرده، معلوم میگردد، که ملا اکرم در سیرو دیگر علوم دینی مطالعه داشت، نورنامه وی در حلقه های تدریس مذهبی به «نورنامه ملا اکرم» شهرت دارد ازوست:

بیچاره اکرم ببننه له تا غواری

دغفور نامه په تابنایی هم ستاده

اکرم جان: از قوم ترکمانی در اسمار کونر سکونت میکرد، وفات وی به سال ۱۲۶۰ هـ ق اتفاق افتاده است، اکرم جان شاعر عوامی پښتو بود، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی در عوام مقبولیت دارد ازوست:

شاه محبوبه شوه رابنکاره له بندگلی
پلوی میخ تسه دشال نیسوانی

اکرم (نیازی): ملا محمد اکرم نیازی در قصبه «وت» الینگار لغمان سکونت میکرد، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد، اکرم عالم علوم دینی و شاعر عوامی پښتو بود، احوال جغرافی منطقه الینگار رابه پښتو نظم کرده، ازوست:

حساب درته کوم بنیم د خوکلنو نومونه
چی دروغ پکی رانشی رښتیا وایمه حالونه

الطاف: از زنان سخنور در اوایل همین قرن در اکبر پوره پشاور سکونت میکرد، بزبان پښتو شعر اجتماعی سرود، اشعار وی در مجله آزاد پښتون طبع شده، ازوست:

کوردننه دالطاف ویل خوځ اوری
پسه قلم وباسی شور د اتفاق

الف (ملا): ملا الف از مشاهیر صوفیه وادیبه قوم هوتک، در حدود ۱۰۰۰ هـ ق در نواحی اتغر میزیست شخص جهان دیده و سیاحی بود، سفرهای به بلاد دیگر کرد، و به کسب علوم پرداخت: ملا الف هوتک

در علوم شرقی و متداول عصر دست داشت. در تاریخ ادب پښتو بانسی سبک
مستقلیست، که در حلقه های ادبی به سبک ملا الف شهرت دارد. از
تألیفات وی، بحر العلوم و نصیحت نامه بما معلومست، ملا الف تاسال
۱۰۱۹ هـ ق حیات داشت، زیرادر همین سال بحر العلوم را نظم کرده،
ازوست:

څوك چې له خپلو سره بدوی او وصلت نه كوی
یادی د كور مشرپه كور كی شفقت نه كوی
یادی ملك دی دخپل کلی عدالت نه كوی
نوبی عمل ټول حبطه ولاړسی له ځانه سره

الولالا: شاعر حماسه سرا بود، در پښین بلوچستان میزیست، به
آهنگهای ملی پښتو شعر گفتی، حماسه های وی مربوط وقایع جنگهای
افغان و انگلیس دردست است، الولالا خود نیز در مبارزات ملی پښتونهای
بلوچستان حصه داشت، زندگی وی تاسال ۱۸۹۳ ع یقینی بوده، ازوست:

غازیان تمام سوه، كفار را غلغ په ملكوباندى
په څه پند و باندى، وهی و وطن

الهداد: حاجی الهداد پوپلزی فرزند اختر محمد در حدود ۱۲۷۲

هـ ش در توابع پنجوایی قندهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۷ ش بزیارت حرمین
شریفین مشرف گردید، زندگی دهاتی و روستایی داشت، حاجی
الهداد سخور عوامی زبان پښتو بود، به آهنگهای ملی پښتو، اشعار
زیادی سرود، شعروی در عوام شهرت دارد، حاجی در حدود ۱۳۴۰ ش

از جهان رفت از اشعار اوست:

مخدی خراغ، سینه دی باغ پکی صفا گلونه

لبان دی دواره شکری لری عجب خیا لونه

الهداد (میا): از صوفیان و سخنوران قدیم پنتوست، زندگی وی

حدود قرن یازدهم هجری تخمین میشود، غزلیات میا الهداد بسه

شکل متفرق در دیوان اخوند میاداد گنجانیده شده، ازوست:

بیلتون غضب و حکم درب و

په تایی کنبینووه میا الهداده

الله داد: از سخنوران قدیم پنتوست، قاسم علی اپریدی (۱۱۸۳)

(۱۲۳۱ هـ ق) در زمره شعرای سلف از وی چنین یاد میکند: «الله داد، او

کریمداد که در ویزه وه» آثار و اشعار این شاعر تاهنوز بدسترس محققین

ادب پنتو نیست، و صرف از تذکر قاسم علی ویرا بحیث شاعر قدیم

پنتو می شناسیم، چون قاسم علی نام الله داد را با در ویزه و پسرش کریمداد

یکجا آورده احتمال دارد، شاعر و نگارنده همین مکتبه فکر باشد.

الله داد: در ماله جات قندهار سکونت میکرد، شاعر غزلسرا بود،

به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد، غزلیات الله داد در

گنزار سید احمد طبع شده، سال وفات وی در حدود ۱۳۳۸ ش تخمین

میگردد، ازوست:

نن یی دجوشه خه صفت کومه

دشاه مقصود آغا زیارت کومه

الله داد خان: در موضع «امبار» از مضافات پښتونستان میزیست، مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی، در «یوسفزی افغان» از الله داد خان بحیث شاعر دور گذشته پښتویادی دارد.

الله ویردی: از همکاران انجمن پښتو عصر امانی بود، در تهیه کتب و آثار انجمن سهیم مینماید، دستخط وی در اخیر کتاب (یوازینی پښتو- ۱۳۰۱) موجود است، الله ویردی بحیث نماینده قوم وردک در انجمن عضویت و همکاری داشت.

اللهیار اپریدی: شاعر شیرین گفتار اللهیار از قوم اپریدی بود، در «بوری» کاکرستان میزیست و از ادیبان قرن دوازده محسوب شده، اللهیار دیوان شعر پښتو داشت، متأسفانه فعلاً نایاب بوده، ازوست:

چی ستابه غم کی بندویان یم رابهر به نه شم
د بیلتون اوښی تو یومه بسی پرهر به نه شم

* الله یار الکوزی: تذکره نگار و ادیب حدود قرن نهم هجری، وی مرید و شاگرد شیخ محمد صالح الکوزی بود، کتابی را بنام تحفه صالح تألیف داشت، مؤلف دانشمند پته خزانه ازین کتاب استفاده برده است.

الله یار خان، نواب: نواب الله یار خان از علماء، محققین و جنگاوران پښتونهای هندوستان است. نواب الله یار خان فرزند حافظ رحمت خان بریخ

شهید، به سال ۱۱۵۷ ه ق بدنیا آمد و در یک محیط علم و سیاست، شهامت و جنگاوری پرورش یافت، چون پدر و دیگر ارکان فامیل خود شخص دانشمند، و جنگاور شجعی بار آمد. الله یار خان بزبانهای پښتو، پارس و هندی

مینوشت، و بزبان پښتو شعر میگفت، عجایب اللغات فرهنگ لغات (هندی پارسی و پښتو) از تألیفات وی معلومست، چکامه های پښتو، پارسی و هندی نواب نیز دیده شده نواب به سال ۱۲۴۸ هـ ق رحلت کرد، ازوست:

ماچی خیال دتاریخ وکله هجرته چی حساب شو

هم بی دامصروع تاریخ ده، چی اتمام می دا کتاب شو

الیاس (مولانا): مولانا محمد الیاس پشاوروی، از مفسرین اوایل

قرن چهاردهم است، در تفسیر دینی صلاحیت کامل داشت، تفسیری از قرآن عظیم را موسوم به مخزن التفاسیر با استفاده از چند تفسیر معتبر تألیف داشته، از طبع اوست:

ای زما خپله څیگره

ای زما دزرگی سره

نصیحت درته کاوه شی

ستادپاره ده بهتره

امام: از شاگردان شیخ احمدخان (۱۲۰۰ هـ ق) بود. درده زیارت

مركز لغمان سکونت میکرد، در شعر و شاعری شیخ را پیروی کرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، احمد خان از وی چنین یاد میکند:

کمکوتی امام کله شی چپ کله غزیزی

پریکون یسی و که صنم و دیزی

امام الدین: شاعر قصه سر است، بعد از ۱۲۰۰ هـ ق حیات داشت؛ قصه

جمجمه رابه مشنوی پښتو نظم کرد، راورتبی مستشرق در دیماچه گرامر

پښتو از امام الدین یادی دارد ازوست :

هغه لُحان یو استخوان و
گوره پروت دکوم زمان و
ر ژیدلی و کهنه و
دکوم عصر دیرینه و

امام الدین (شیخ) : از احفاد شیخ متی معروفست. امام الدین عارف بزرگوار، و شخص عالم و فاضلی بود، به سال ۱۰۲۰ هـ ق در بدنی پشاور بدنی آمد، از دیگر اعضای دودمان علم و فرهنگ خود کسب فیض کرد، و عالم معروفی بار آمد، به تألیف و نگارندگی پرداخت «کتب تاریخ افغانی» و «اولیای افغان» را نگاشت، کتاب اخیر الذکر از مأخذ وثیقه مهم ادبیات پښتو «پتبه خزانة» است، شیخ به سال ۱۰۶۰ هـ ق رحلت کرد، و در پشاور مدفون شد.

امان : در مناطق قبایل آزاد میزیست، شاعر از قوم سالارزی بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، چکامه های جذاب عشقی و مذهبی ویرا اهل ذوق حفظ کرده اند، امان در حدود ۱۳۲۴ ش پدرود حیات گفت. امان (اخوند) : در محله «مینسی» علاقه سوات سکونت داشت، مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان، امان اخوند را بحیث شاعر دور گذشته همان منطقه معرفی میدارد.

امان، ترین : ملا محمد امان بن گل محمد بن ملا یعقوب در اوایل قرن سیزده، در پاشمول قندهار میزیست، و به قوم ترین منسوب بود.

ملا امان عالم علوم دینی، شاعر و خطاط معروف بود، نسخه شرح الیاس را به سال ۱۲۱۶ هـ ق خطاطی کرده، غزلیات متفرق وی درین اثر دیده شده است، از اشعار اوست:

چی په درد و په غموسره الود دی
ته پرو که یو نظر خواری دی امان

امان گوجراتی: از شاعران قصه سراست، در اوایل همین قرن در محله گوجرات سکونت میکرد، قصص خیالی و روایتی را نظم میکرد، از قصه های منظوم وی، گل و صنوبر، شهزاده بهرام گور و گل اندام، و افسانه غم آلود (ترجمه از اردو) به ما معلوم است، شیوه و سبک نظم امان روان و ساده است، ازوست:

لوی بی ته لوی دې قدرت دی غنی خدایه
بسندہ خسه پکی ویلی شی بی خایه

امانت ملیار: در قصبه منیا علاقه یوسفزایی ها سکونت میکرد، شاعر عوامی و داستان سرا بود. دار مستتر مستشرق بعضی پارچه های امانت را ضبط کرده، از قصص وی «شهزاده دل افروز» به ما معلوم است، زندگی وی حدود او اخر قرن سیزده تخمین میگردد، ازوست:

تیره بیلتون زما دخوز زرگی کلا شخه دی
چی راوستوله می په یار پسی ریبار خه له خی

امگل جان ختک: از غزلسرایان اوایل همین قرن، امگل جان شاعر از عشیره فتح خیل ختک بود به طرز کلاسیک غزل میگفت

مجموعه اشعار وی طبع شده، ازوست:

کوم سری په دی دنیا دغم ژرا کری
ستا په غم کی خو غرقا به امگل جان دی

اموجان(قاضی): از شا عران پښتو، در موضع «بوری» میزیست
زندگی وی حدود ۱۳۰۰ ه تخمین میگردد، اشعار قاضی اموجان
دیده شده است - (پښتانه لیکوال ج ۲) .

امید: غزلیات امید در بیاض میاحسب گل کا کا خیل (متوفی
۱۳۰۵ ه ق) ضبط است، و از شاعران قدیم پښتو محسوب میگردد
امید در نواحی پښتونستان موجوده میزیست.

امیر: از ادبا و شعرای کلاسیک پښتوست. زندگی وی حدود قرن
دهم هجری تخمین میشود، امیر عالم علوم دینی و در شعر از پیروان
ملا الف هوتک محسوب شده است، امیر تجوید قرآن عظیم را به مثنوی
پښتو نظم کرد، وقواعد ابتدایی این علم را در آن شرح داد، ازوست:

په نامه ستا پا که خدایه - دگمرا هور هنما به
په هغه دی ستا قسم وی - هغه نوم چی ستا اعظم وی
ستا په کل واره اسمونه - چی دی وری شی نومونه

امیر: امیر از قوم پوپلزی، و در تلوکان قندهار سکونت داشت
بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر سرودی، شاعر ظریف و حساس
بودی، سنش به ۹۵ سالگی قریب شدی و تا سال ۱۲۹۱ ه ق حیات داشتی،
دواوین اشعار پښتو، پارسی و عربی از خود به یادگار گذاشتی ازوست:

منقلبی د دنیا تما می چاری

شوی خرابی چی لیدی می هغه لاری

امیر: ملا امیر از شعرای عصر شجاع الملک است، در کلابت ضلع مردان سکونت میکرد، در اشعار خود به وقایع پادشاهی وضع شاه شجاع اشاراتی دارد، لذا زندگی وی تا سال ۱۲۴۰ هـ ق یقینی است. ملا امیر شاعر قصه سرا و در قصه نگاری پیرو فیاض مندر محسوب شده، از قصص وی قصه تمیم انصاری و قصه زقوم معلوم بوده، و وقایع جنگ اول افغان و انگلیس را منظوم داشته است، ازوست:

آشنا ستا په سینه خوله څنگه جوړیزه

چی ته اخلی له امیره رخصتونه

امیرخان: اجداد امیر خان در لال پوره ننگرهار میزیستند و در عصر اعلیحضرت احمد شاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) رهسپار پشاور و در شیر پاو هشتنغر مسکون شدند، امیر به عشیره علیزی طایفه حسن خیل قوم مومند نسبت داشت، در طریقت پابند طریقه قادریه و تا سال ۱۲۶۱ هـ ق در قید حیات بود، شاعر صاحب دیوان است، اشعارش مضامین عشقی و تصوفی را در بر دارد، ازوست:

مین یار چی پسکی نه وینسی په سترگو

په امیر بانندی ودان هشنغر نه دی

امیرخان: در اوایل همین قرن در قصبه «کندهو» از توابع پښتونستان

سکونت کردی، به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، و از پیروان

حافظ عظیم گنډاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) محسوب شدی.

امیر الدین : در محله جمله از مضافات پښتونستان میزیست ، مرحوم
الله بخش یوسفی دریوسفزی افغان ، از امیر الدین بحیث شاعر دور
گذشته یاد آور میشود .

امیر شاه : امیر شاه معروف به محمد علی ، از علمای علوم دینی
و ناظمان مذهبی . امیر شاه پیشه امامت داشت . در کوته از مضافات
پښتونستان میزیست . سفری به هندوستان کرد ، و در لکنهو مسکن گزید
امیر شاه تا سال ۱۲۷۸ هـ ق در قید حیات بود ، بزبان ملی پښتو و عربی
شعر گفتی ، شمایل نبوی را به پښتو منظوم کردی ، ازوست :

امیر شاه زهیر دی ژاری صبح وشام وتاتاه ژاری

ستا دلطف خوانچه غواری را کره لاس دخدای دپاره

امیر شاه : شاعر قصه سراسر است در اوایل همین قرن زندگی میکرد
قصص و حکایات روایتی منظوم میداشت از قصص منظوم وی قصه
شمشاد به مامعلوم است .

امیر محمد : امیر محمد بن جومک میرانیزی ، شاعر و خطاط حدود
قرن سیزدهم در مضافات بلوچستان زیسته است ، غزلیات وی دیده شده
این بیت از طبع اوست :

گورخم په جهان کی پسی غوارم خپل دلبر

نه را معلو میزی په داهسی شان بشر

(پښتونسخی)

امیر محمد: در حوالی ۱۳۰۰ هـ - ق در ناحیه دره نور کنر شاعر بنام
امیر محمد گذشته است، که به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، تذکره
نویسان پښتو احوال و نمونه شعر ویرا ضبط کرده اند ازوست:

زه امیر محمد غریب مرید دستگیریم
خکه می دخولی نه هر الفاظ در و مرجان راخی

امیر محمد انصاری: فرزند میر محمد انصاری، از مؤلفین
و مترجمین قرن سیزده، امیر محمد در کلکته میزیست، گلستان رابه سال
۱۲۲۷ هـ ق ترجمه داشته است.

امیر محمد، ترخوی: در حلقه های صوفیا و ابادی پشاور بسه «امیر
ترخوی» شهرت داشت. پدرش الب خان، در ترخه پشاور سکونت میکرد،
امیر محمد از علمای دینی و نویسندگان پښتو بود، در سیر و تاریخ اسلام
مطالعه داشت، کتابی رابه نثر پښتو بنام «محمد» تألیف کرده، مطبوع است.
امیری: امیر محمد مشهور به امیری از شعرای عوامی مناطق ننگرهار است،
به آهنگهای ملی پښتو شعر سروده، اشعارش را اهل ذوق صفحات شرقی
به یاد دارند، ازوست:

کوز شو شهزاده دیناپیر و په گلستان کی
ته دچین په لار کینه

امین کاکا: به سال ۱۲۰۵ ش در پشد کنر بدنیا آمد، در منطقه به
امین کاکا شهرت داشت، شاعر عوامی پښتو بود به آهنگهای ملی شعر
میگفت، اشعار امین کاکا را اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، وفاتش

به سال ۱۲۸۵ ش اتفاق افتاده است.

امین الله : در راجایی لغمان میزیست، شاعر عوامی بود، مبادی علوم دینی را میدانست، امین الله آهنگری میکرد، معماهای مذهبی وی شهرت دارد، ترجمه بعضی حصص نماز را نیز نموده است، امین الله به سال ۱۲۷۳ ش تولد و به سال ۱۳۴۵ ش رحلت کرد، ازوست :

هر دم کوم بیان، وایمه سرد قرآن

واوری یارانوراته جوره ترجمه شوه

رب ته هیله شوه زما

امین، عبدالجلیل : در شعر امین تخلص میکرد، شاعر مذهبی بود در موضوعات شرعی و مذهبی معلومات داشت، اثر اخلاقی و مذهبی را به سال ۱۳۳۰ ه ق نظم کرده، ازوست :

لس ورخی اته میاشتی دوه کلونه

په حساب د عبدالجلیل امین شوی ای اخونه

انار : از شعرای قرن دوازدهم هجری. غزلیات زیبا و پسرشوری سروده، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این اثر غزل و شرح حال ویرا ثبت کرده، ازوست:

دوصال شپه دشب قدر ده اناره

پردغه شپه چی اوده نشی بیدار شه

انار گل : از شعرای عوامی، در توابع لغمان سکونت میکرد، به آهنگهای ملی پنبتو شعر سروده، اشعار وی در عوام شهرت دارد،

انار گل حدود ۱۳۷۸ هـ ق رحلت کرد.

انحر گل: شاعر داستان سراسر است، انحر گل در حدود قرن سیزده در نواحی پشاور میزیست، قصه «ترانه محفل» را از اردو به پښتو منظوم ترجمه داشت، غزلیات متفرق نیز دارد، در غزلسرای نیز طبع عالی داشت، ازوست:

انحر گله له چشمانونه نم وچ کره
دبانو دخولی اشعار په ښه شان ستا یه

انشاء، انشاء الله خان: انشاء الله خان تخلص به انشاء فرزند حکیم ماشاء الله خان از شعراء ونگارندگان نامدار زبان های اردو وپارسی در هندوستان است. انشاء زبانهای اردو، عربی، ترکی، پارسی، پنجابی، پښتو، مرهتی وپوربی را میدانست، و در همه این زبانها قلم فرسائی میکرد. وی گرامر زبان پښتو را به اردو نگاشته است، انشاء الله خان به سال ۱۳۳۲ هـ ق پدرود حیات گفت.

انعام: از ناظران وخطاطان اواخر قرن دوازده هجری. نسخ خطی پښتو به خط انعام دیده شده، ابیات وپارچه های وی نیز در آن ثبت است: دیوان رحمن بابا را به سال ۱۱۷۶ هـ ق خطاطی کرده، از ابیات اوست.

شکر شکرچی تمام شو دادیوان

په دستخط دانعام خوار حیران

اودل: از معاصرین و شعرای هم سلك خوشحال خان خټک (۱۰۲۲)

- ۱۱۰۰ هـ ق) معرفی شده است. دیوان اشعار وی فعلا نایاب بوده،

غزلیات متفرق وی در دست است، غزلیات اودل را مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده، تذکره های پبنتو نیز شرح حال و غزلیات اودل را ثبت نموده اند، اودل در مشاعره تاریخی پبنتو نیز حصه داشته، ازوست:

ستا جواب عبدالقادره په بڼه شان دی صدر کړی

هم اودل دی جواب و کړ چی پیدا شو پبنتون هسی

اوراد الدین (میسا): از دانشمندان، شعراء و نویسندگان معاصر زبان

پبنتو بود. زاد گاهش مناطق شینوار ننگرهار، پدرش پاینده محمد نام داشت. اوراد الدین زبانهای عربی، اردو و پارسی را می فهمید. مطالبی را از این زبانها به پبنتو منتقل میکرد. بزبان پبنتو نظم و نثر مینوشت، از آثار وی کتابی بنام ملی روزنه در کتب خانه پبنتو تولنه حفظ بوده، اشعار و مقالات متفرق وی، در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

په پرهار می اور بلیزی

دارومه پرې زده طبیبه

اورکزی: از پیروان متأخر گروه روبنانی، بزبان پبنتو منظومات

عرفانی دارد، زندگی وی تا سال ۱۱۷۵ ه ق یقینی می نماید، مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب احوال و نمونه نظم ویرا ضبط میکند ازوست:

رامدد با یزید مسکین کره په تقوی کی می مکین کره

دعقبی دمعاش فکرم هم دده په رهسبری کرم

اول خان: بعد از ۱۲۰۰ هـ ق در «رخر» چارسده سکونت میکرد، شاعر غزل گو و قصه پرداز بود. قصه نیمبولا و تیمبولا از یادگار های ادبی اوست، غزلیات متفرق دیگر نیز دارد، ازوست:

دهوئیسارو کمینی دتن جامه ده

اول خان دکمینه وو خدمتگار یم

اول گل: اول گل بن ثنا گل در شیر شاهی ننگرهار سکونت میکرد. شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار اول گل شکل شفاهی دارد. وی به سن ۴۰ سالگی بازندگی وداع کرده ازوست:

اول گل نیالگی دگلو دی کرلی

له خزانه دې الله کسری په امان

اومی: از زنان سخنگوی پښتو نه‌ای احمدزی بود. در نواحی کوچی نشین کتواز زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه ثبت کرده اند، ازوست:

خسلل لورلی چی وار به واخلی

که واری واخلست اور به یی مرسی

ایاز لنه‌ی: ایاز متخلص به لنه‌ی از شاعران عوامی بود، به سال

۱۳۰۶ ش در علاقه پیر کی باک پکتیا بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۹ ش در همانجا وفات کردی، ایاز اشعار انتقادی و اجتماعی به اوزان ملی پښتو گفتمی از اشعار اوست:

چیرته نشسته په دنیا کی وفادار نن

وبه نه کسی په رښتیا دمینی یار نن

ایازی، محمد اعظم: از لغویون وگرامر نویسان معاصر بود. محمد اعظم متخلص به ایازی فرزند محمد اسلم خان از قوم خُدران بود. به سال ۱۲۵۷ هـ ش در قندهار بدنیا آمد، سفر های به ایران، ترکیه، هندوستان و بلوچستان کرد، تحصیلاتش را در کویته پبایان رساند. زبانهای پښتو، پارسی، اردو، ترکی و انگلیسی را می فهمید. در انجمن های ادبی قندهار و کابل وظایف رسمی داشت. گرامر پښتو را خوبتر می فهمید و در جمع آوری لغات پښتو و تهیه فرهنگ آن زحماتی را قبولدار گردید، از تألیفات او: (۱) قواعد پښتو (۲) اصول مقاله نویسی (۳) الفاروق (۴) لس زره لغتونه (۵) دپښتو گرامر (۶) ریاضی و جغرافیه برای صنوف ابتدایی مکاتب به مامعلوم است. ایازی به سال ۱۳۳۵ در کابل رحلت کرد.

ایوب خان: از افغانهای مبارز و نویسندگان پښتو بود. در اوایل همین قرن میزیست. کتابی را بنام شواهد در تاریخ جنگهای قبایل پښتون و انگلیسی نوشت و دسایس استعمار را در آن افشاء کرد. ایوب خان در پکلی بدنیا آمد، از آغاز جوانی با مسایل ملی علاقه میگرفت، در سلسله مبارزات خود از پکلی به با جور و از باجور به کابل هجرت کرد و تا اخیر عمر در کابل بود، و در همین جا چشم از جهان پوشید و در محله پوستان دوزان مدفون گشت.

ب

بابا جان عبدالعزیز: عبدالعزیز مشهور به باباجان ولد عطا محمدخان الکوزی به سال ۱۲۵۵ ش در غزنی بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۶ ش در قندهار وفات کرد و در همانجا مدفون گشت. باباجان در عصر امیر حبیب الله داخل خدمت گردید، و وظایف دولتی را تا رتبه ریاست ایفا نمود. باباجان به سال ۱۳۰۰ ش بحیث مدیر اخبار طلوع افغان انتخاب و مدت مدیدی این وظیفه را بسدوش داشت. مقالات زیادی در موضوعات مختلف بزبانهای پښتو و پارسی نوشت، نبشته های وی به شکل متفرق در نشرات کشور مطبوع است.

بابو جان: از علمای دینی، شعراء و ادبای قرن او اخر یازده. در علوم عربی و فقهی و اخلاق مطالعه داشت و از علمای جید افغانستان محسوب میگردد. بابو جان معاصر فرزندان در ویزه و از پیروان مکتب ادبی وینست. بابو جان به تصریح زاورتی و میر احمد شاه رضوانی در مناطق یوسفزی مدفون است. وی قصیده سریانیه را به پښتو منظوم

ترجمه کرد. و کتاب دیسگری را که حاوی موضوعات اخلاقی و قصص دینی و مذهبی و غزلیات متفرق است نیز از خود باقی گذاشت. منتخب کتاب بابو جان رامستر راورتی در گلشن روه طبع کرد، استاد دانشمند و فاضل پوهاند عبدالشکور رشاد به اغلاط این منتخب کتاب مبسوط و جامعی نوشت، و زوایای تاریک زندگینامه بابو جان را روشن ساخت. غزلیات و نظم های متفرق بابو جان در اکثر نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده ازوست:

سینه ستا کره د دنیا مینی لتاره

دزره مینه دې تمامه پسی لاره

بابو جان بابی: از ادبا و رجال حربی قرن دوازده . بابو جان بابی بن کرم خان در اتغر میزیست زمانیکه حاجی میرویس نیکه قندهار را از اجانب ضبط میگرد (۱۱۱۹ هـ ق) بابو جان با قوای تازه و نیرومندی از قلات آمد و از راه ماشور حصار قندهار را گرفت، پس از فتح قندهار از طرف حاجی میرخان نیکه حکمران قلات بود . بابو جان در لشکر کشی شاه محمود هوتک به اصفهان با همراهی سه هزار نیرومند جوان حصه گرفت . درین معرکه شجاعت و مردانگی از خود نشان داد. بابو جان شاگرد پیر محمد میاجی بود، علاوه از مآثر حربی ذوق ادبی وی نیز قابل ستایش است، نظم قصه «شهاو گلان» بنام قصص العاشقین از یادگار های ادبی بابو جان است، از اشعار اوست:

عشق یو هسی توریالی دی چی پر هر خای بی بری دی
دعشق او رهسی سوزان دی چی سوخلی بی جهان دی
بابر خان کاکر: از علما و مشاهیر ادبی افغانستان در قرن نهم
هجری. بابر خان از قوم کاکر بود در «زوب» کاکرستان زندگی میکرد
کتابی را بنام تذکره غرغبت نظم کرد.

باجوری: زن هنر مند وشاعره پنتو. در حدود ۱۳۰۰ ه در
پشاور میزیست. زادگاه وی مناطق «باجور» بود، نام اصلی وی به ما
معلوم نیست اما در حلقه های ادبی و هنری آن دیار به «باجوری» شهرت
داشت، غزل باجوری در بعضی نسخ چاپی «بهار گلشن» طبع شده
ازوست:

چاری دتقدیر شوی «باجوری» وته راپینی نن

چیسرتنه باجور او پینبور او اپوزی

باجوری: در سوات پنتونستان زندگی میکرد، پیشه موجیگری
داشت وشاعر زبان پنتو بود. دیوان شعر وی بنام «دیوان بی نظیر» و اثر
دیگر منظوم وی بنام «بهار مدینه» طبع شده ازوست:

باجوری چی دافسوس غزلی وایی

په فرپادی دآسمان لمنی سری کرې

بادشاه گل (حکیم): حکیم بادشاه گل نیازی بن حاجی فیض گل

به سال ۱۸۸۴ ع در شهر پشاور تولد گردید، علوم دینی را از ملا
کوهستان کسب کرد، حکمت و طب یونانی را نیز می فهمید. زمانی

هم سکرتر و بعد رئیس انجمن بزم پښتو بود، و در اخیر عمر پیشه طبابت یونانی داشت. حکیم بادشاه گل به سال ۱۹۵۰ چشم از جهان پوشید. حکیم اشعار آبدار عشقی و اجتماعی سرود، «اوغرن دعشق» «فراق نیازی» «سوز نیازی» از آثار ادبی وی طبع شده، ازوست:

په ډیر خیال چی درومی دا گلغذار خوک دی
سروقد غنچه دهن پر یوار خوک دی

با دشاه میر: به سال ۱۲۹۸ ه ش در قریه میانور اسمعیل خیل خوست پکتیا دنیا آمد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. اشعار بادشاه میر در عوام مقبول است، وی به سال ۱۳۳۸ ش چشم از جهان بست ازوست:

څه خوبه درته یایم بی دیدنه شپې کلونه دي
ډیرو بختورو سپینی لیچی بالښتونه دی

باد و: سخنوری از قوم اهریدی بود، در گردی کبچ ننگرهار میزیست، پیشه چوپانی داشت. زندگی وی حدود ۱۲۵۰ ه ق تخمین میگردد. بادو به اوزان ملی پښتو شعر سرود، وی به سال ۱۲۵۶ ه ق توسط گروهی از دزدان قتل گردید، و در حالت نزع نیز ابیاتی سرود که در عوام نهایت مشهور است ازوست:

نصیب می نه ؤ دمحبت دغوا اورگو کی بادوئی مر کر
وینسه می گسرخی دبدن تووورگو کی بادویی مر کر

باره خان: شاعر عوامی و بیسوادی بود در حدود ۱۳۰۰ ه در «رود چلیار» میزیست به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. از اشعار اوست:

په سرو لبانو دی پېزوان وهی تالونه کنه
زلفی جالونه کنه

باز: از شعرای مشهور عوامی علاقه پکلی بود اشعار عوامی باز در تمام مناطق پښتونستان شهرت داشت، اهل ذوق منطقه هنوز هم اشعار بویرا به یاد دارند باز در حدود ۱۳۱۰ هـ ش رحلت کرد.

باز (ملا): ملا باز از قوم سالار زی بود، در جندول سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو اشعار دل انگیزی می سرود. مبادی علوم دینی را میدانست و در عوام به «باز ملا» شهرت داشت ملا باز در حدود ۱۳۱۵ هـ ش رحلت کرده ازوست:

یا هار ستا دگردن دی یا لمر دی یا بریننا ده
یا توره دپولادو یا سترگه دلیلی ده

باز (ملا): ملا باز از طایفه توخی بود، در اتغر میزیست. در منطق و حکمت و فقه تبحر داشت به شاگردان تدریس میکرد. ملا باز در همه اصناف شعر استاد بود. اما غزل و رباعی شیوای مینسروود. ملا باز از رفقاء وهم فکران مورخ و ادیب شهیر کشور ما محمد هوتک بود، و از رجال مهم ادبی و علمی افغانستان در قرن دوازدهم هجری محسوب میشود. ملا باز در محافل ادبی دربار هوتکی قصر نارنج شرکت میکرد ازوست:

پر کورویی رمی گرخئی دباز برخه یو چیچی دی
دباز بنکاروی دغرخنو اوس می بس هاسپینکی وری دی

بازار (حاجی): حاجی بازار کاکر از شاعران عوامی پښتو بود، در ضلع زوب بلوچستان میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت. اشعار وی در دست است، حاجی بازار به سال ۱۹۷۰ ع رحلت کرد (دکسی لمنی پښتانه نیکوال. ج ۲)

باز محمد: زادگاه وی قندهار و در پشاور میزیست، از شاگردان خطاط معروف، غلام جیلانی پشاوروی بود. هنر خطاطی را از وی آموخت. گاه گاه شعر نیز گفتی و از شعرای اواخر قرن سیزده محسوب می‌گردد اشعار متفرق وی در اخیر بعضی کتب دیده شده ازوست:

سره لمبه ده په بازار کی چی بلیزی هر سری چی ورژدی شی دی سوزیزی
باز محمد کاکر: در گذر پوپلزی شهر قندهار میزیست و از عشیرهٔ مرد انزایی قوم کاکر بود وی عالم علوم دینی و در علم قرائت معلومات داشت، رساله ای را در علم تجوید به سال ۱۳۰۶ هـ ش تألیف کرد، چکامه های متفرق وی، در نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

هر صنعت یی نا تمام دی له بیانه

حکله نن باز محمد خوښ په اختصار دی

باز محمد بنگښ: باز محمد ولد سردار محمد مظفر از قوم بنگښ به سال ۱۸۴۰ هـ ش در تیرا به دنیا آمد و به سال ۱۹۱۷ ع در هنگو چشم از جهان پوشید، باز محمد ادیب مجاهد بود در جهاد آزادی حصه داشت، باز محمد شاعر صاحب دیوان است، مجموعه شعر وی در دست بوده از اشعار اوست:

باز خان هیح سیالی دشعر له چانه کا

دی تابع دشاعري له رحمن راغی

باز گل: شاگرد شیخ احمد خان (۱۲۰۰ هق) در مضافات لغمان

سکونت میکرد، شاعر عوامی بود. به پیروی استادش اشعار پرسوز
عشقی و مذهبی سرود اشعار وی به شکل شفاهی باقیست.

شیخ احمد خان در جمله شاگردانش از بازگل چنین یاد میکند:

بل می بازگل دی چی مدام کی چپاوونه په زره می اوری ستا غمونه امبارونه

باز گل (ملا): ملا باز گل اخونزاده از علمای دینی، طبای یونانی

و ناظران پنبتو بود. در اوایل قرن سیزده در نواحی پنبتونسان زندگی

میکرد، و کتابی را در طب قدیم بنام شافع الامراض منظوم تألیف کرد

از اشعار اوست:

دا نسخه شوله تمامه درته وایم نیک فرجامه

له دسته دباز گل په همز ولوکی دی گل

باز خان: قبل از ۱۳۳۰ هق در مناطق ننگرهار میزیست، شاعر

عوامی، بود، به آهنگهای ملی شعر میسرود، تذکره نگاران پنبتو

نمونه شعر باز خان را ثبت کرده اند، ازوست:

زخمی می دزره سردی بانبه د شاه شتی دی نا

اغوستی بی رنگین دی زلفان بی گورگوتی دی نا

په بندگی دموزی دی چاپیر خینی شوکی دی نا

بازخان پسی زهیر دی خوانی بی خاوری کیزی نا

باصر حاکم شاه: حاکم شاه که در شعر باصرتخلص میکرد، فرزند گلزار به سال ۱۹۱۹ ع در لوار گئی متولد و به سال ۱۹۵۰ ع وفات کرد. باصرتلخیص روان شعری داشت، به طرز کلاسیک و لهجه ملی غزلیاتی دارد، ازوست:

زن بیا په گلستان پسرلی شولو خندان
زن بیا په گلستان

باغوانیوال، عبدالباقی: در حدود ۱۳۰۰ هـ ش در باغوانی سرخرود ننگرهار بدنیا آمد، پدرش قاضی عبدالله و از قوم معروف خیل بود. باغوانیوال مدتی بحیثمدیر روزنامه ننگرهار ایفای خدمت کرد، ومقالات عدیده در موضوعات مختلف بزبان پښتو نوشت. وی به سال ۱۳۳۸ هـ ش پدرود حیات گفت.

باقر شاه: از معاصران مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ ش) واز شعرای غزل سرا محسوب میگردد، به عکس غزل باقرشاه مطیع الله غزلی در دیوان خود دارد، مطلع غزل چنین است:

مست یم دبا هو په ترانه بساندې

وسوې لولپه شوی ددې مستی په جلوه باندي

بانسی: درگل غوندی محاسنی پکتیا سکونت داشت از عشیره لیونسی

قوم محاسنی به سال ۱۲۵۷ هـ ش چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۴۷ هـ ش رحلت کرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ازوست:

تاچی ماته کری څه شیرین گفتاردی نا

یوخلی راشه صنم زره می ناقراردی نا

باوری (اخوند): در محله پنج پیر تحصیل صوابی سکونت میکرد
شاعر مجلسی و شترین بیانی بود، اهل ذوق اشعار ویرا به یاد دارند،
باوری در حدود ۱۳۰۵ ش رحلت کرده، ازوست:

په مخ باندی دی توری زلفی اویزاندی
گلاب دپرخی دک دی پکی اینی اثری دی

بای خان: از معاصران خوشحال خان خټک (۱۰۲۲-۱۱۰۰ هـ.ق).

در شعرای قرن دوازده عبدالرحیم هوتک از وی یاد میکنند مستر اورتوی
مستشرق در مقدمه گرامر پښتو خود مینویسد: که بای خان در بنیر میزیست
لیلی مجنون مولانا جامی را به پښتو منظوم ترجمه کرد. غزلیات متسفرق
بای خان نیز در دست است، از اشعار اوست:

که می ناری دتاتیری کری ترستونی
پیر کامل به دبای خان اودختک شم

بای خان (حافظ): حافظ بای خان از سخنوران عوامی پښتو بود در

اوایل همین قرن در «کندهو» از توابع پښتونستان میزیست به آهنگهای ملی
پښتو شعر میگفت و در شعر از پیروان حافظ عظیم گندها پوری (متوفی
۱۳۲۱ هـ) محسوب شده است.

بایزید روښان: مبارز ملی، مفکر، مصلح و مؤلف نامور بایزید

روښان بن قاضی عبداللّه از مشاهیر قرن دهم افغانستان. در حلقه های ادبی
و روحانی وقت به پیرو روښان، میاروښان، بایزید، بایزید انصاری
و مسکین شهرت داشت. بایزید روښان از افغانیان اورمر کانیکرام وزیرستان

بود. به سال ۹۳۱، ه ق درجالتد هر پنجناب چشم به جهان كشود. زبانهای پښتو، پارسی، عربی، و هندی را میدانست و باین چهار زبان مینوشت. بایزید علوم مروجه را آموخت و در تصوف معلومات کافی حاصل كرد و مراتب روحانی را طی نمود، اخون درویزه و خوشحال خان از شعر سرایی وی نیز یاد میکند. در ادب پښتو مکتب جدید نثر مسجع را بنیاد گذاشت و در ترتیب و تنظیم الفبای پښتو حصه گرفت.

روښان شخص آزادی خواه و به رفعت و سلحشوری قوم افغان عقیده داشت، میخواست قومش از سلطهٔ اجانب (که در آن وقت بین سه طاقت خونخوار و استعمار گر منقسم بود) برهاند. به همین منظور به مبارزه پرداخت و به پیشبر دو موفقیت مبارزه خود بدست آوردن این هدف مقدس نظر به شرایط عینی و ذهنی جامعه راه روحانیت و پیری مریدی را در پیش گرفت، وی و رفقای ادبی و مبارزوی فلسفه وحدالوجود را اساس قرار داده، در راه تلقین و تبلیغ آن کتب، رسایل و دواوین شعر تالیف و تدوین کردند. مبارزهٔ روښان با وجود موانع زیاد قسماً موفق بود و این مبارزه توسط احفادش تا یک قرن ادامه پیدا کرد، بایزد بعد از فعالیت ممتد علمی و ادبی و مبارزات ملی به سال ۹۸۰ ه ق از جهان رفت و کتب و رسایلی چون: (۱) خیرالبیان (۲) صراطالتوحید (۳) مقصودالمومنین (۴) فخر الطالبین (۵) حالنامه (۶) مکتوبات (۷) رسالهٔ رسم الخط پښتو و غیره را به میراث گذاشت.

بیرخان: درمدین برسوات سکونت داشت، شاعرامی و بیسوادی بودی به آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، اشعاروی جذاب و شور انگیز است قسمتی از غزلیات عوامی وی ثبت گردیده بیرخان در حدود ۱۳۱۶ هـ رحلت نمود، از اشعار اوست:

یوشی می دی لیدلی په دنیاکی برادره
نه پښی لری نه سر

چالاک دی بی اندازه سپک ښکاریزی له نظر- په منده گړندی
بیون: شاعر عوامی در لژة مناطق منگل پکتیا میزیست، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ تخمین گردیده به اوزان ملی پښتو اشعار نابی دارد، اشعار فکاهی بیون هنوز هم زبان زد مجالس بزم و ادب منطقه است.
بجلی، عبدالحنان: عبدالحنان متخلص به «بجلی» از سخنوران فکور و مبارز پښتو در دوره معاصر. بجلی در نواحی چارسده میزیست، به تحریک خدایی خدمتگار ارتباط داشت. هنرش رادر راه آزادی وطن استخدام نموده بود. اشعار جذاب و پرشور ملی میسرود، بجلی به سال ۱۹۷۷ ع رحلت کرد از اوست:

سرې غوتی ښکاره شوې د گلانو په سرونوکی
ښی دپسرلی دی دوطن په سم وغرونوکی

بدل خان: از شعرا میست که مبارزات دلیرانه افغانیان راعلیه استعمار انگلیس در شعرش منعکس کرده است. بدل خان شاعر حماسه پرداز و ملی بود. در حدود نزده عیسوی در نواحی بلوچستان میزیست، اشعار

وی از احساسات ملت ترجمانی میکند.

برامت: در حدود قرن سیزدهم هجری در مصافات پشاور زیسته است، دارمستتر مستشرق اشعار ویرا ضبط کرده مؤلف جلد دوم پښتانه شعرا، نیز احوال و نمونه ویرا می آورد، ازوست:

زه برامت چپی یم رنخور پروت یم کریزم
که یوخل راشی خپل جانان

برخوردار: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در پاشمول قندهار زندگی داشت، برخوردار شاعر از قوم ترین بود. غزلیات پرسوز و جذاب وی هنوز هم در محافل بزم قندهار راه دارد از اشعار: وست:

ژوندیسی مه بوله چپی تیر شوبی له یاره وای
سه دې ژوندو یارانوبس که برخورداره وای

برکت خان: برکت خان بن دانو در قصبه هاشم خیل خاخی میدان سکونت میکرد شاعر عوامی زبان پښتو بود. به آهنگهای ملی شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد، برکت خان در حدود ۱۳۳۵ رحلت نموده، ازوست:

تورې دې ورځی سینه تپنده دی میدان دی لایلا

وی ارمان ارمان دی لایلا

برهان خان: برهان خان بن نادر خان در ضلع هزاره پښتونستان میزیست، از شاعران حماسه سر است واقعه تاریخی فتح پانی پت (۱۱۷۴ ه ق توسط احمد شاه کبیر) را منظوم کرده، این منظومه حماسی ویرا مستشرق معروف

دارمستتر در مجموعه «هارو بهار» منتخب نموده ، از اشعار اوست :
 احمد شاه باد شاه په جار و ویله د غزا په نیت و حمه له کابله
 پښتنې مغولی لاندې کړې کفارو دا خبره می په زړه وگرځیدله
 یا به ننگ د پښتانه بیرته په ځای کرم یابه بایلم ککړی پری بانندی خپله
برهان الدین : از شعرای عوامی زبان پښتو بود ، به اوزان ملی پښتو

اشعار جذاب و پرشوری دارد بعضی از اشعار وی ثبت گردیده ، ازوست :

برهان الدینه سرو مال دې د جانان دی

که څه هم جانان خپل ځان له تانه ژغوری

بریم خان : منظومه بریم خان در قصه آدم خان ، در خانی (تألیف

مسعود بن عبدالله) ثبت است ، و بریم خان را بحیث سخنور قرن دهم
 هجری به ما معرفی میدارد ، از ناره های اوست :

خانه آدم خانه غلامان دې میرنی دي - یوتر بله گړندی دي

پلولیری که له مخه - دغه ستادبلو سترگی دخونی دي

بز رگک (میا) : از علما و نویسندگان قرن دوازده. مولانا میابزر رگک

در «شو» باجوړ سکونت داشت ، مدرس ، نویسنده و عالم علوم دینی
 بود ، زبانهای پښتو ، عربی و پارسی را میدانست . یوسف زلیخا را به
 سال ۱۱۸۲ هق از پارسی به پښتو انتقال داد و شرح مبسوطی بآن نگاشت
 که حیثیت متن درسی را دارا بوده ، در مدارس دینی منطقه تدریس
 میگردد.

بزرگم، علی محمد: علی محمد که در شعر بزرگم تخلص میکرد
فرزند محمد عثمان به سال ۱۹۰۰ ع در لاجور گلستان چشم به جهان
کشود و به سال ۱۹۶۶ ع بدرود حیات گفت. بزرگم از تعلیمات عصری
بهره داشت و به هفت زبان می فهمید شاعر ملی و منقد بود، اشعار ملی
و وطنی و اجتماعی سرود، دیوان شعروی در دست بوده، از اشعار اوست:

پښتانه ځوانان دې وپالی پښتو
پښتنی دې کړی دغوز والی پښتو

بستان (بریخ): از عرفا، مشاهیر صوفیه و استادان سخنور ادب
پښتو، در قرن دهم هجری. شیخ بستان فرزند محمد اکرم بریخ در
بنور اوک قندهار میزیست، پدرش بنور اوک را ترک و در توابع هلمند
سکونت اختیار کرد، بستان از پدر استفاضه علمی نمود، و سفری بسه
هندوستان کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت. بعد از عودت بسه
زاد گاهش کتابی را بنام بستان الاولیاء به سال ۹۹۸ هـ ق تألیف داشت،
دوباره رهسپار هندوستان شد، به سال ۱۰۰۲ هـ ق در احمد آباد گجرات
بدرود حیات گفت، ازوست:

اوبسکی می خاخی پرگریوان یووار نظر که پرما
راسه گذر که پر ما

بسکی: مسعود بن عبدالله در داستان آدم خان و درخانی سرود های
بسکی را ضبط داشته مینگارد که بسکی دختر عمه آدم خان بود، زندگی
وی حدود قرن دهم هجری تخمین میگردد.

بصیر، مکرم: در اوایل همین قرن در مناطق قبایل آزاد زندگی داشت، شعر حماسی مکرم بصیر (مربوط مبارزات سال ۱۹۰۹ع) را تذکره نویسان پښتو ثبت کرده اند، از اشعار اوست:

صفت دمو منانو - ماو کر سا معانو

مولادې مکرم بصیر تیر کی له صراطه - ملاوتری تیواته

بگل: از شاعران عوامی پښتو در ستهو کلی منطقه مقبل پکتیا میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، چکامه های وی عشقی حماسی و مذهبیست. بگل به سن ۳۰ سالگی در حدود ۱۳۲۳ هق رحلت کرد از اشعار اوست:

نری آواز دی چی پادشاه کابل ته ئینه سنک ٹلمی بی یر غمل نیولی دینه

بلبل: شاعر نامدار منطقه پکلی بود، به آهنگهای ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود، شعرش مقبول عام و بعضی پارچه های اشعارش در نشرات سرحدی طبع شده، بلبل در حدود ۱۳۲۰ هس رحلت کرد از اوست:

جهالت به له سرحدنه اوس ورکیزی

به چراغ د علم تول به رو بنانیزی

بلوخان: از چهره های داستان آدم خان درخانی. زندگی وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، مسعود بن عبدالله در قصه آدم خان درخانی سرود های بلوخان را ثبت میدارد، از سرود های اوست:

کسه ملی نن زما زرگوتسی ملی چی آدم خان غلبه گده کره په کلی
په عزت سره کوز یزی دغه دولس اوس به جور کریم ددرغلیو دسر خلی

بله نسته: بله نسته بن آغامحمد از شاعران پښتو ست، در باغران زمينداور
 ميزيست. زندگي وي حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمين شده ميتواند، گویند در
 نهايت جواني چشم از جهان پوشيد، از اشعار اوست:

را سه بنده راسه دخپل لوی خدای عبادت کوه – بڼی په صداقت کوه
 شیطان کافر غلیم دی ته پرده باندي لعنت کوه – دلوی خدای عبادت کوه
بندر شاه: شیخ آزاد خان ساپی (حدود ۱۳۰۰ هـ ش) از بندر شاه بحيث
 سخنور پښتو یادی دارد، معلومات بیشتری جز ازین یاد آوری در باره وی
 بدست نیست.

بنگی: بنگی شاه مشهور به بنگی در قصبه دره شاهی الینگار لغمان
 ميزيست شاعر امی و بیسوادى بود. در شعر نامش رابنگی و بنگی شاه آورده،
 پیشه شمشیر گری داشت. به اوزان ملی شعر حماسی عشقی و مذهبی سرود
 و خود نیز شاگردانى داشت، که به پیروی بنگی شعر گفتندی بنگی
 شعری را در وصف غازی محمد جان وردگ (مربوط واقعات جهاد ملی
 سال ۱۲۹۶ ق) سروده و زندگي وی تا همین مدت به مایقینی می نما یاند،
 در مدح غازی محمد جان خان مبارز وطن خواه گوید:

رحمت دې وي يارانو په غازی محمد جان خان

یودی و له مردانو

ولاره لکه زمري و پیرنگی ته په میدان

قاتل دکا فرانو

بنارس: شاعر مقتدر و ماهر زبان ملی بود. غزلیات آبدار و دلپذیر سرود، در حدود قرن دوازده حیات داشت غزلیات بنارس دیده شده، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این اثر از وی یاد میکند و غزلش را ثبت میدارد ازوست:

وخت دصبحدم دی خلك واره دم په دم دی

دیر حکایت مه کړه ژبه بند کړه بنا رسه

بهادر: در منطقه یوسفزایی های پشاور سکونت داشت و از شعرای مقتدر عوامی پښتوست، اشعار بهادر رامستر جیمز دارمستر مستشرق فرانسوی در مجموعه هارو بهار (طبع ۱۸۸۸ پاریس) ضبط کرده ازوست:

بیگادې یم وهلی محبوبا به په کتار ودرسته شپه په شو گپرو

درته ناست یمه پر کاله

بهادر (ملا): از ناظران دینی و مذهبی و مناجات سراسر است ملا بهادر در حدود اوایل هفتمین قرن در مناطق پښتو نستان. زیسته، مناجات ها و خطبات وی در دست است از اشعار اوست:

دبهادر ویل به هلته در په کارشی - په لحدکی چی شی سوال ربانی

بهادر خان: صدر اکابر دوران، بهادر خان در اوایل قرن دوازده در قندهار میز بست سپه سالار قوای شاه حسین هوتک در قندهار بود توابع شال و زوب را فتح کرد، و دیره جات را ضبط نمود شاه دانش پرور و ادیب افغانها شاه حسین هوتک ویرا «برادر» خطاب میکرد در عوام به

«امیر الامرأ» شهرت داشت بهادرخان علاوه از مآثر حبسی شاعر گرانمایه و عالم بی نظیری بود شعر نساب و پیر شوری به اوزان ملی پبنتو سرود، علما و ادبا را بدست کرم نوازش میکرد و شمع مجالس علم و ادب در قندهار بود از وست :

ببالتون دی زوردې ترلیمومی سهارنم خاخی لکه شبنم خاخی
داسره یاقوت می په لمن کی ستا په غم خاخی په غم الم خاخی

بهادر کوهاتی (حاجی): شیخ عبدالله معروف به حاجی بهادر کوهاتی به سال ۹۸۹ هـ ق در آگره بدنیا آمد و به سال ۱۰۹۹ هـ ق در کوهات چشم از جهان بست و در هماغا دفن شد. حاجی بهادر کوهاتی از خلفای آدم بنوری شخص عالم و متصوف روحانی بود. شرح مبسوطی به الف نامه کریمداد به زبان پارسی دارد شرح وی به مفتاح الدقایق موسوم است. بهاول خان : در علاقه بنو زندگی میکردطب یونانی بود، پدرش راشادی خان نامیدند بهاول خان جنگنامه زیتون را منظوم ترجمه کرد، زندگی وی اواخر قرن سیزده تخمین میشود از اشعار اوست :

بهاوله تل گویا په دی گفتار شه

دنبی دپس روانو خدمتگار شه

بهاء الدین (ملا): ملا بهاء الدین اسحق زایی در «برو بازار» شهر قندهار میزیست. از اعضای انجمن ادبی قندهار بود؛ زبان های پبنتو، پارسی و عربی را میدانست بزبان پبنتو نثر می نگاشت نبشته های وی در مجله پبنتو نشریه انجمن ادبی قندهار طبع شده، ملا بهاء الدین در سالهای بعد از

۱۳۳۴ هـ ش رحلت کرده است.

بهایی جان: بهایی جان بن محمد یار آتش نفس از قوم کشانی بود به سال ۱۳۱۳ق در غوندهان قلات چشم به جهان کشود و بسه سال ۱۳۵۱ هـ ش در غزنی بازندگی وداع کرد و در همانجا مدفون گشت. بهایی جان در علوم متداوله مطالعه داشت، و در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود. عوام منطقه به مراتب روحانی وی قایل بودند بهایی جان بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میگفت و از شعیرای زبده عوامی پښتو محسوب میگردد. از آثار وی: کلیات، جزئیات، چارده معصوم چلتار مدینه، به ما معلوم است. غزلیات پارسی و عربی وی نیز درین آثار قسماً دیده میشود از اشعار اوست:

ته چی ناز او کرشمی عیانوی زره می ولی و رانوی
زاهدان دز مسانی مستانوی زره می ولی و رانوی

بهرام: بهرام پسر خوشحال ختیک به سال ۱۰۵۰ هـ ق در سرای اکوره ختیک بدنیا آمد، مدتی به اشاره و ایما ز مامداران مغول هند در برابر صفوف مبارزان ملی که پدر بزرگوارشان رهبری میکرد قرار گرفت خوشحال خان ختیک از سخنوری بهرام یاد میکند و می فرماید:

عطارددی نور قلم له لاسه کشیزدی
چی په داخوبی بهرام املا انشاء کا

از تذکار فوق معلوم میگردد که بهرام سخنور پښتو بود بهرام به سال ۱۱۲۴ هـ ق رحلت نموده است.

بهرام: از شعرائیست که در حدود ۱۲۵۰ ق میزیست مسقط الرأس
بهرام را تذکره نگاران نواحی پشاور نشان داده اند اشعار ویرا دارمستر
ضبط کرده ازوست:

چی عاشق دی بهرام ستا صفت یی کلام

په سلام دی مدا م که ته ورکری سلام

بهرامی: در حوالی ۱۲۹۴ ه ق شاعری بنام بهرام در تنگاب کاپیسا
پروان سکونت داشتی، که مردم ویرا بهرامی می گفتندی، بهرامی به اوزان
ملی پښتو و سبک کلاسیک شعر سوزناک سرودی، اشعار بهرامی شکل شفاهی
دارد، اهل ذوق منطقه چکامه های ویرا به یاد دارند، ازوست:

وبه مری بهرامه عاقبت په دې سودا کی

تاچی لُخان مینی ته وړاندی کړ ویک دمه

بهره مند: در حدود ۱۲۵۰ ه ق در بریبار خوگیانی ننگرهار سکونت
میکرد شاعر امی و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص
مذهبی نظم کرد. اشعار بهره مندهنوز هم در عوام شهرت دارد ازوست:

توری سترگی تور اوریل په مخ راغله گل نگاره

عالمونه به کبری دل سمه نه درومی په لاره

بهلول لودی: سلطان بهلول لودی بن ملک کالالا از عشیره شاهوخیل
قوم لودی بود به سال ۸۱۴ ه ق در کمانگران شهر ملتان بدینا آمد از شاهان مقتدر
پادشاهان پښتو نهی هندی به شمار می آید، ۴۴ سال در هند حکومت راند
پادشاه ادب دوست و ادب پروری بود، در دربارش شعرای پښتو راه

داشت، و شعرا و ادباً را گرامی میداشت خلیل خان نیازی از شعرای پبنتون دربار سلطان است، سلطان خودش نیز قریحه عالی شعری داشت و فی البدیهه شعر می سرود، مؤلف پته خزانه رباعی سلطان را که فی البدیهه به جواب شاعر دربارش خلیل خان نیازی سروده می آورد. از پختگی و شیوایی و مزیت ادبی رباعی سلطان ظاهر میشود که وی اشعار دیگری نیز داشته است. سلطان به سال ۸۹۴ هـ ق به عمر ۸۰ سالگی چشم از جهان بست و در دهلی مدفون گشت، رباعی سلطان:

ملك به زرغون کرم په ور کره راسه
 گوره اور یخی ددا داسه پاسه
 خول می عدل په درور ون دی
 جهان به زیب مومی زماله لاسه

بیاض: در زبده سوابی مردان در حدود ۱۲۰۰ هـ ق میزیست مدتی را در دکن سپری کرد. محمد بیاض گدون در حلقه مریدان میامر چمکنی شامل بود و بزبان پبنتو شعر رنگین بیان داشت مکتب ادبی حمید بابارا پیروی کرد، و از شاگردان گزیده مکتب محسوب میشود. دیوان شعر وی طبع شده، ازوست:

توره زیره کوره بیاض په وطن سپینه
 دخپل یار له جوړه شی خای بی دکن شه

بیاض گل (قاضی): خواجه سید قاضی بیاض گل معروف به قاضی بیاض در اواخر قرن دوازدهم هجری در قید حیات بود. با علیخان شاعر

توانای پښتو (۱۱۸۰ هـ ق) رابطه علمی و ادبی داشت قاضی بیاض گل در موضع منگله سکونت میکرد، مرقدش در تحصیل چار سده و احفادش در قاضی خیل جدید زندگی دارند. بیاض گل اشعار سوزناکی بزبان پښتو دارد.

بی بی گله : از سخنوران پرده نشین افغانستان در حدود قرن دوازده بی بی گله در نواحی پشاور میزیست، در علوم دینی مطالعه داشت وزن عالمی بود. مناجات طویل وی در دست است، از اشعار اوست:

بی بی گله خبر داره
له کل نهی توبه گاره
په ایمان شکر گزاره
پاخه وخت دی دسبا

بیبو : بیبو بنت علی محمد در حدود ۹۰۰ هـ ق در تلخک بکوا زندگی میکرد، بیبو زن با شهامت و در عشق نهایت وفادار و راستین بود. جانش را فدای عاشقش «بنادی» نمود داستان عاشقانه وی با بنادی خان پسر عمش شهرت زاید الوصفی را کسب کرده، بیبو در داستان سرود هایی دارد از سرود های اوست:

بنادی جان گر خوم نه پاتی کیزی - بنادی جان گر خوم نه پاتی کیزی
سپینه خواگی که ورکوم بنایسته بنادی می هم نه راضی کیزی
بیت نیکه : از صوفیا و شعرای حدود قرن چهارم. زندگی وی (۳۰۰ - ۴۰۰ هـ ق) تخمین میگردد، نام ویرا مؤرخین بیت، بیتنی ضبط

کرده اند. نعمت‌الله هروی نور زی در مخزن افغانی و سلیمان ماکو در تذکره الاولیاء شرح حال و خوراق و مراتب روحانی شیخ را مفصلاً ضبط میدارند. نعمت‌الله مینویسد: دعای شیخ بیتنی در باب جمیع خلائق مستجاب الدعوات بود. سلیمان ماکو در تذکره الاولیاء (۶۱۲ هق) ذکری از شیخ بیتنی کرده، و مناجات ویرا نقل میکند، مناجات وی ساده‌روان و از نگاه فورم به سرودهای قدیم آریایی قرین مینماید ازوست:

ستا پسه مینه پسه هر خایسه	لسویه خدایه لسویه خدایه
تسوله ژوی په زاری کی	غرولار دی درنساوی کی
زموز کیزدی دی پکی پلنی	دلته دی دغرولمنسی
لسویه خدایه لسویه خدایه	داوگری دیر کیری خدایه

بیدل: در قرن دوازده در محله اتمان هشنغر پشاور میزیست. نظر به صراحت خودش در عصر تیمور شاه درانی (۱۱۸۶ - ۱۲۰۷ هق) در قید حیات بود. بیدل شاعر صاحب دیوان است و غزلیات زیبایی سروده، از شعر بیدل بوی سبک هند به مشام میرسد، پیر و سبک ادبی حمید بابا محسوب شده، و از سخن سرایان زبده این سبک است، از اشعار اوست:

زه بیدل به خان تری زرخله قربان کرم

که یوخله را ته جان کر برابر مخ

بیربل: از اهل هنود قندهار. در بازار کابل شهر قندهار سکونت

داشت، حکیم و طیب یونانی بود. بیربل مرد حساس و فکور بزبان

پښتو مینوشت، نښته های منشور بیربل در مجله پښتو قندهار و دیگر نشرات همانجا طبع شده، وی در حدود ۱۳۵۰ ش بمرد.

بیکس، عبدالغفران: عبدالغفران متخلص به بیکس از شاعران معاصر زبان پښتو بود، پدرش گل زهسان نام داشت بیکس، به سال ۱۹۲۲ ع در داگی تحصیل صوابی مردان بدنیا آمد، تحصیلاتش را در مدارس عصری آنجا به پایان رساند، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع بدرود حیات گفت ازوست:

چی یی شرق دتوری خورؤ دا دقوم هغه سالار دی

بیسگ محمد: از شعرای قرن دوازده و معاصر رحمن بابا شمرده شده است. بیسگ محمد شاعر صوفی بود، اشعار تصوفی و عرفانی وی در دست است، از اشعار اوست:

ددیدن اجر به درکه بیسگ محمد

ته چی هسی دهجران غمونه نغری

بیسگ محمد: بیسگ محمد واند دوست محمد در شمتی مرکز لغمان سکونت میکرد. شاعر عوامی پښتو بود قصص و حکایات دینی و خیالی را به اوزان ملی پښتونظم کرده، ووفات نامه حضرت محمد(ص) را درین قالب ها سرود، که هنوز هم در حلقه های دینی منطقه شهرت دارد. بیسگ محمد در حدود ۱۲۶۴ ه ش به کبر سن وفات کرد
از اشعار اوست:

راشی مت په نيسكى كانه دا ژوندون به وى تركله
بيسگ محمد وښى خدا يه ته په روى د پيغمبر
غورږى كښيزدئ مومنانو حكايت واييم له سره

بينوم، فضل اكبر: فضل اكبر كه در شعر بينوم تخلص ميكرد
به پاچا گل صاحب شهرت داشت، پسر مرشد بزرگوار و مجاهد اعظم
مولوى فضل واحد المشهور به ترنكزو حاجى صاحب بود. بينوم علوم
متداوله را در فاميل كسب كرد، بعد جهت آزادى منطقه به مبارزه پرداخت
و عمرش را صرف مبارزه ملي عليه متجاوزان انگليسى و عمال بعدى
شان ميكرد. بينوم طبع عالى شعري داشت، اشعار آبدار ملي و اجتماعى
و عشقى سرود، ديوان شعروى در دست است، بينوم به سال ۱۸۸۷ ع
در توابع ترنكزى به دنيا آمد و به سال ۱۹۷۵ ع در كابل بدرود حيات
گفت، و در كوهستان مدفون گشت از اشعار اوست:

په خار كوف كى دجنگ زور شو
فوج را تهل له دواره لور شو
سواره پلى پكى كسار كسرى
دا ميسدان لسكه داور شو

پاچا (اخوند): اشعار حماسی پاچا اخوند راند کره نگاران ضبط کرده، گویند که پاچا اخوند نوه و پیشوای روحانی و ادیب و شاعر نامدار پښتو میا عمر چمکنی (متوفی ۱۱۹۰ هـ ق) بود. شعر حماسی وی مربوط مبارزات سال ۱۲۹۶ هـ ق افغانستان در همین وقت در قید حیات بود، ازوست:

چی زوری و لید پیرنگی و کرله سوله
دنیاتری و خوره د شگی په شان توله
محمدجان خان قوت یی زیات تراستان بوله
خکه پاچا اخوند یی و کسرل صفتونه

پاچا گل: از شاعران زبده ادب عوامی پښتو. در قصبه شهانخیل پشاور سکونت میکرد، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میشود به اوزان ملی پښتو شعر نابی سروده، جلد سوم پښتانه شعراء احوال پاچا- گل رامی آورد، ازوست:

دمازیگر او بوله مسته په نخرو راحی
شوری د گسونگسرو راحی

پادشاه (میا): میا پادشاه در کندی شیخان اکبر پوزه میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین میگردد، مناقب شیخ رحمکار تالیف خاکی راز پارسی به پښتو انتقال داد.

پادشاه میر (ملا): در «کزه» جلال آباد زندگی داشت، در عصر امانی عضو مرکه پښتو (۱۳۰۰ هـ ق) بود، در تهیه لغات و مواد باین انجمن مساعدت میگرد و در انجمن بحیث نماینده قوم خوگیانی شرکت ورزیدنبود. پامیر، محمد اکبر: از دانشمندان، حقوقدانان و نویسندگان زبده دوره معاصر و زبان پښتو محسوب میشود. محمد اکبر متخلص به پامیر بن بهاءالدین بن گل جان به سال ۱۲۸۹ هـ ش در سنگر سرای کامه تولد گردید تحصیل ابتدایی را در کامه و تحصیلات عالی را در رشته حقوق در ترکیه پایان رساند. بحیث استاد پوهنځی حقوق، مشاور وزارت عدلیه ایفای وظیفه کرد. بزبانهای پښتو و پارسی صلاحیت نوشتن و شعر سرایی داشت. پامیر به مسأله ملی پښتونستان نهایت علاقمند بود، پهلوهای حقوقی مسأله را عمیقانه تحقیق میکرد و در بخش های مختلف این مسأله ملی افغانستان معلومات داشت، درام منظور وی بنام (بندی) و کتاب دیگرش «پښتونستان حق دی» صلاحیت و حیطة معلومات پامیر را در این مسأله به ما نشان میدهد. پامیر به سال ۱۳۵۱ ش از جهان رفت و در کابل مدفون گشت از اشعار اوست:

ترخوچی وی په دنیا کی دغه لمر او هلال
د پښتون به وی مدام خپلواکی او استقلال

پانی سلطان محمد: سلطان محمد متخلص بہ پانی از شا عیران
 ونویسندگان بادرد و با احساس مادر دورہ معاصر بود پانی بہ سال ۱۹۳۰ع
 در بندهات خُنگل توابع باوچستان بدنیا آمد، پدرش سردار محمد احمد-
 خان از عشیرہ پائیزی کاکر بود. در مدارس کوتہ کسب علوم عصری
 کرد، زبانهای پښتو، اردو و انگلیسی رامی فهمید و در ہر سہ زبان صلاحیت
 نوشتن داشت. از تالیفات پانی: کوتہ، پښتولغت، ذکر بلا حادثہ، د عقیدت-
 گلونہ، د کوتہی تاریخ لاسی صنایع او ہنرونہ، خہ لیدلی اوخہ کتلی، اولسی،
 سندری سہیلی پښتانه معلومست. این، ادیب دانشمند و عالی مقام مابہ سال
 ۱۹۷۲ع رحلت کرد، ازوست:

داغیار دسترگو خارز موزہ گل وی

تہ چی تل دیچارہ و و خلوکومل وی

سردی خُار کرو دعالی ہدف دپارہ

پہ رہنتیا چی دپښتون دپگری ول وی

پایاب: در حدود ۱۲۵۰ھ ق در نواحی پشاور سکونت داشت از

شاعران عوامی پښتوست بہ اوزان زبان ملی این شعر سرود، اشعار پایاب

رادارا مستتر مستشرق ضبط کرده، ازوست:

مومنه پاخہ وختی تہ عبادت کویہ

رب لہ پنخہ مونخونہ پہ جماعت کویہ

پایندہ خان: شاعر امی و بیسوادی بود، در مندر اور لغمان سکونت

میکرد، بہ اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار عشقی و مذہبی پایندہ-

خان را عوام به سینه های شان حفظ کرده اند، پاینده خان در حدود
۱۳۳۴ هـ ش به عمر ۵۷ سالگی رحلت کرد، از اشعار اوست:

د میا صاحب سلام ته خُمه

اوغلامی به یی کومه

عبثات عمر تیرومه

اخر دی عمر پاینده خانه

پاینده گل: از قوم خیشکی بود، در بخدره غوربند پروان سکونت
میکرد، به آهنگهای ملی پبنتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد
عوام باشعر وی علاقه دارند، پاینده گل به سال ۱۲۹۱ ش تولد و به عمر
۵۹ سالگی در همانجا بدرود حیات گفت:

پاینده گل: از شاعران عوامی پبنتو، پاینده گل شاعر از قوم ساپی بود.
در قعله صالح تکاب کاپیسا زندگی داشت، به اوزان ملی پبنتو شعر میگفت
اشعار وی شکل شفاهی دارد، وفاتش حدود ۱۳۳۵ ش تخمین میگردد.
پایوگی: از چهره های داستان آدم خان و در خانسی است، قطعات
پایوگی را مؤلف قصه مسعود بن عبدالله ثبت کرده، از لحاظ وقوع داستان
پایوگی در حدود قرن دهم هجری زندگی کردی، از ناره های اوست:

درخسومی هسی غساره

خلایق لکه بله نجل ولاره

آدم خان ترقبزه را غسی

شیر آدم پرقبر و نریده ولاره

پخور: شاعر امی و بیسوادى بود، در محله لژه مناطق منگل پکتیا

سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو شعر می سرود، پخور به سال ۱۳۳۰ هـ وفات کرد، اشعار پخور در عوام شهرت دارد.

پسته گل: پسته گل بن زمك از شعرائ عوامی پښتو، در نواحی

منگل پکتیا میزیست، پسته گل به اهنکهای ملی پښتو شعر گفتی، اشعاروی در عوام شهرت دارد، پسته گل به سال ۱۳۴۵ هـ بدرود حیات گفت ازوست:

تور پښتون خدای پیدا دی تکوشنو گولیوته

په سرترلی نه دی په ډگرورخسی شوکیوته

پستین: پستین ولد برمت در مناطق منگل پکتیا زندگی داشت، شاعر

از قوم منگل بود به اوزان ملی پښتو اشعار پرشوری سرود، به سال ۱۳۲۵ هـ رحلت کرد، از اشعار اوست:

په کورکی بی د شوتالو سوبسه نه وی

دی به وایی زه چای خور دهندوستان یم

پښتون، محمد عثمان: از مؤلفین، شعراء و خدو متگاران پیش قدم زبان

پښتو بود محمد عثمان خان متخلص به پښتون از بارکزائیان «معروف»

قندهار بود به سال ۱۲۶۵ هـ در همانجا بدنیا آمد، در سن هفت سالگی

زادگاهش راترك نموده به مناطق چمن و پښتونستان رهسپار گردید، در

مکاتب ابتدایی همانجا درس خواند، بعد سفری به هندوستان کرد

و در مدارس بمبئی کسب علوم نمود، زبانهای پارسی، پنجابی، اردو

گجراتی و انگلیسی رامی فهمید، در زبان ملی پښتو و زبان پارسی نویسنده و شاعر بود پښتون در اداره طلوع افغان بحیث ترجمان و مدیر رئیس انجمن ادبی قندهار و بناروال قندهار ایفای خدمت کرد؛ از تألیفات و تراجم وی: دآسیا سپیدی، دحربی فن دتعبی فن، ترجمه ترجمان۔ القرآن ابوالکلام آزاد، دمحمود ادبی جرگه، دتعلیم په باره کی لارښودنه اصول تمدن در دوجلد پښتو ښوونکی، در دوجلد، وبریالی به مامعلوم است . پښتون اشعار ملی، وطنی و اجتماعی سرود، و به سال ۱۳۴۰ ش رحلت کرد از اشعار اوست:

خبر نه یم چی په پرانیزی پتی سترگی افغان کله

دفلک څخه به واخلی واری خپل ددوران کله

پردل: پردل برادر رایبا معشوقه فتح خان وازار کان جنگاور وودلاو

قصه فتح خان و رایباست، پردل در جنگ فتح خان بامغولان هند رشادت زیادی بخرچ داد، و چندین بار بادشمن در او یخت تا اینکه در همان رزمها جراحی برداشت، و بمرد. در داستان فتح خان و رایبا سرود های وی نیز موجود بود، زندگی وی قرن دهم هجری تخمین میشود از سرود های اوست:

دروازه ژرر ابنیا که، رابنیا که گواریه

اور خو به بل کود کجریو په سرونه

پردل خان (سردار): سردار پردل خان بن سردار پاینده محمد خان

محمد زائی، از ادبا و مشاهیر علمی افغانستان در قرن سیزده، پردل خان

به سال ۱۲۰۰ هـ ش در قندهار بدنیا آمد، و به سال ۱۲۴۵ هـ ق وفات کرد. پردل خان سه سال در قندهار پادشاه بود بزبان ملی پښتو شعر جذاب سرود، اشعار پښتو پردل خان به لهجه ملیست ازوست:

نی لرم پروا پردل» د عشق په تهمت باردی
عالم یی تمه داردی

پردیس: از شعرای معاصر بود، در نواحی مقر غزنی بدنیا آمده در مکاتب عصری کابل تحصیلش را به پایان رساند، زبانهای پښتو پارسی وانگلیسی، رامی فهمید بزبان پښتو شعر سرود. چکامه های پردیس در طلوع-افغان و مجله کابل طبع شده، پردیس به سال ۱۳۵۲ ش چشم از جهان بست ازوست:

پسر لی سو بیرته نوی
بیا شنه کیزی سره گلونه
د او بو شرهار سو پورته
هرې خواته دي رودونه

پکار خان بریخی: از شاعران خطاطان حدود ۱۳۰۰ هـ ق. پکار خان بریخی در نواحی بلوچستان زندگی میکرد، ناظم مذهبی و خطاط بود منظومات وی دیده شده است.

پگری گل: شاعر عوامی پښتو، در نواحی باسول ننگرهار میزیست به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، طبع شیوای شعری داشت، اشعار پگری گل

را عوام درسینه های شان محفوظ داشته اند پگری گل به سال ۱۳۱۴ ش بدرود حیات گفت.

پوونده، نور محمد: نور محمد پوونده از درام نویسان و صحافیون دوره معاصر بود. مدتی بحیث ممثل پوهنی ننداری مدیر مجله کابل و مدیر اخبار ویرانگه ایفای خدمت کرد، پوونده درام مینوشت، ورسایلی راز اخبار ویرانگه نشر کرد، طبع شعر نیز داشت، چکامه های وی در دست است پوونده بعد از سه سال مسلازمت به سال ۱۳۵۱ ش بازندگی و داع کرد.

پیاری: زن هنرمند و شاعره پښتو، در حوالی ۱۳۰۰ هـ ق در توابع پشاور میزیست. غزلیات دلنشین و سرشاری سرود. غزل پیاری را در مدون بهار گلشن ثبت کرده: مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم این اثر از پیاری یاد میکند، و غزلش را ثبت میدارد ازوست:

نن می دلبر سیا بصر خماری

راغبی په شرنگک ز ماتر خنگک نگاری

پیا والدین: شاعر غزلسرا در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پښتونستان

میزیست، پیا والدین به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفتی، غزلیات پیا والدین در گلزار پښتو طبع شده و دیوان شعر نیز دارد که به سال ۱۲۸۰ هـ ق تدوین شده ازوست:

زه پیا والدین یم خد متگا رساد امین

دیر شاعران کوی سلام سرگردان گریخی

پیرا کو: سرودها و قطعات منظومی، بنام پیرا کو در قصه آدم خان
درخانی تالیف مسعود بن عبدالله ثبت است، زندگی پیرا کو حدود
۱۰۰۰ هجری تخمین میگردد، از قطعات اوست:

دآدم خان پلاره حسن خانه کمال وباسه له خانه
خور نگین رباب را وا خله بلو خانه

پیرزاده، سید عبدالصمد: از شاعران قدیم پشتمو، مخمس سید عبدالصمد
پیرزاده در یکی از نسخ خطی دیوان عبدالقادر خان ختک (کتابت ۱۲۰۰ هجری ق)
موجود است.

پیر صالح: از چهره های آدم خان و درخوست، زندگی وی حدود قرن
دهم هجری تخمین میگردد، قطعات پیر صالح را مسعود بن عبدالله درین
قصه ثبت کرده اوست:

دچندر وونه گوره
درخانی شوه آدم خان پسی ترهوره
را شه ویره له هغه سا عته وکوره
چی به خاوری ستا اور بل کاندی کچوره
دواره لاس په تندی کنبیز ده
په میدان کی راته ودره سرتوره

پیر غلام مروت: پیر غلام شاعر از قوم مروت، در توابع بنو وزیرستان
سکونت داشت، شاعر غرلسرا و قریحه عالی شعری داشت، زندگی وی
حدود ۱۳۰۰ هجری تخمین میگردد. پیر غلام به آهنگهای ملی و بیه پیروی

مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. غزلیات آبدار پیر غلام را جامع گلزار -
پننتو درین مجموعه ثبت کرده، ازوست:

یم فقیر و د لگیر ستا په در کی

پیر غلام درته پروت په زمین ای صنم

پیر محمد (اخوند): ملا پیر محمد اخوند در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در

مناطق بلوچستان زندگی میکرد، ناظم مذهبی بود، وصیت نامه منظوم
وی دیده شده ازوست:

وصیت خود سنت دی جانہ

پر همه مسلمانانہ

پیر محمد کاکر: شاعر مبتکر و بانوی سبک جدید در تاریخ ادب

پننتوست. پیر محمد کاکر از علما شعرا و مؤرخین افغانستان در عصر احمد شاه می
بود، زادگاه وی منطقه زوب کاکر ستان است، در عصر اعلیحضرت
احمد شاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) از زوب به قندهار آمد، رکن علمی
و ادبی دربار و استاد شهزاده سلیمان فرزند شهریار بزرگوار گشت.

پیر محمد کاکر در علوم متداوله عصر استاد، در تاریخ افغانها مطلع
و به اصول تدریس و تالیف کاملاً آشنا بود در تالیفات وی: دیوان شعر
معرفة الافغانی دپننتو تاریخ راتذ کره نویسان ضبط نموده اند. پیر محمد
در شعر سبک بدیعی را اساس گذاشت و اکثر شعراى مابعد در منطقه ازین
سبک پیروی کرد، و بان سخن، گفت پیر محمد کاکر تا سال ۱۲۱۶ هـ ق
در قید حیات بود، از اشعار اوست:

موز له هیواده تنها راغلی یو
دېن طوطیان یوپه دام وتلی یو
غمازه ظلم را بانندی مه کره
دېسو یسارانو فراق نتلی یسو

پیر محمد (منشی): از نثر نگاران اواخر قرن سیزدهم هجری، پیر محمد منشی مسد تسی را در پاره چنار بحیث معلم سپری کرد، بزبان پښتو نثر مینوشت، کتابی را بنام «ز خمیانوته هدایتونه» به پښتو ترجمه داشت.

پیر محمد میاجی: ملا پیر محمد میاجی بن ملا سرور هوتک از رجال علمی و ادبی افغانستان در قرن دوازدهم هجری. ملا پیر محمد از پدرش ملا سرور استفاضه نمود، در جنگها حاجی میر خان نیکه را همراهی کرد، زمانیکه شهنشاه افغان شاه محمود هوتک در اصفهان بود پیر محمد میاجی را بد آنجا دعوت فرمود، و در علماء و دانشوران اصفهان کسب شهرت نمود، و علمای آن دیار ویرا پیر افغان خطاب کردند میاجی کتبی را بنام افضل الطرایق و «القرایض فی ردالروافض» نگاشت از اشعار اوست:

شیخ متسی چسی خلیلی و دی له آره لوی ولسی و
یوه ورخ روان په لار و لوی خښتن په استغفار و

پیر معظم شاه: فرزند پیر محمد فاضل شاه در موضع پیر سباک پشاور بدنیا آمد، در علوم متداوله مطالعه و مرور داشت. مشاور علمی

و ادبی حافظ رحمت خان شهید بود، و به امر آن مجاهد و سردار ادب دوست و دانشور پښتو نه‌ای هندی، تواریخ افغانه ۱۰۳۲ هـ ق خواجو-ملیزی را اختصار کرد و مختصرش را به تواریخ حافظ رحمت خانی مسمی نمود، پیر معظم شاه شعر نیز سرودی، اشعار وی دیده شده، وی به سال ۱۲۳۱ هـ ق در موضع پیر سبک بازندگی وداع کردی، و در همانجا مدفون گشتی، از اشعار اوست:

شکر شکر چی مکتوب شه دا کتاب په بڼه اسلوب شه

دا کتاب اول طویل ؤ ډیر په ده کی قال و قیل ؤ

پیرو غلام: در حدود قرن دهم هجری ایام زندگی وی تخمین می‌گردد قطعات منظوم پیرو غلام را مؤلف قصه آدم خان و درخانی (مسعود بن عبدالله) ثبت کرده، از قطعات اوست:

خانه بڼه شوه چی خدای روغ کری

ددې خوارو دهلاکو په دعا وزاری

اوس عنایت پسه پیرو و کسره

دخوار پیرو تندی لغرشوله خواری

پیره گل: از شعرای عوامی پکتیاست. به اوزان ملی پښتو شعر

میگفت اشعار پیره گل در دست است، وی در علاقه سبیری خوست

میزیست، و به سال ۱۳۴۳ ش رحلت کرد.

تاجر، احمد جان: مولوی احمد جان متخلص به تاجر از قوم الکوزی قندهار است، در علوم ادبی و فقه حنفی و قضا دارای مطالعه و صلاحیت کافی بود، برای تنظیم اجراءات قضایی افغانستان خدمات شایانی انجام داد، تاجر به سال ۱۲۶۰ هـ ق در قندهار دنیا آمد و به سال ۱۳۲۰ هـ ق در کابل رحلت کرد. تاجر اشعار آبدار پښتو و پارسی سرود و از شعرای مقتدر این دو زبان محسوب میگردد، از اشعار اوست:

لکه سحر تاجر په مینه کی ستا

نوبت دخپل گریوان خیر لو لری

تاج محمد: در مضافات خاخی پکتیا سکونت میکرد، و به عشیره هاشم خیل قوم خاخی منسوب بود، تاج محمد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۴۶ ش رحلت نموده است. تاج محمد (مولوی): مولوی تاج محمد مشهور به مهمتم صاحب از علما و نویسندگان قرن اخیر. زبانهای پښتو، اردو، انگریزی و عربی را می فهمید، عمرش را صرف تبلیغ و تدریس و تألیف کرد. در

توابع مومند مناطق قبایل آزادمیز است و به سال ۱۳۴۴ هـ ق درخوست
پسکتهیا پدر و دحیات گفت، و در همانجا دفن گردید، مولوی بزبان پښتو
نثر مینوشت و تألیفاتی باین زبان دارد .

تاج محمد (میرزا): میرزا تاج محمد ساپی در زیارب کلی «سور کمر»
زندگی داشت، از متنفذین و بارسوخان قوم و مرادایب و شاعری
بود، اشعارش مضامین اجتماعی و وطنی دارد، میرزا در سالهای بعد از
۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، چکامه هایش به شکل متصرف در نشرات
فنگرهار طبع شده است .

تاج الملوك: از عشیره خانخیل درطور و توابع پشاور میزیست
تاج الملوك سخنور زبان پښتو بود اشعار متفرق وی در نشرات پشاور
طبع گردیده، در سالهای بعد از ۱۳۹۳ هـ ق رحلت کرد از شعار اوست:
مالیدلی دی دحسن سینگار پت پت بل می کرمی دی دخل کوروز گار بت
تانو: زن باشهامت و رکن مهم داستان موسی خان گلسمکی است

تانو خواهر و نی جان دوست موسی خان بود . در داستان موسی خان
گلسمکی سرودهای تانو نیز ثبت بوده ، از سرودهای اوست :

ولسی جاننه برایی می برایی می خوب لیسدلی
چی په لاس می دود باهودی دغه بوله بله و منبیلی یومات سی

تاب، عبد الغفار: منشی عبد الغفار تایب بیدادوی از شاعران قصه پرداز

قصه محبوبه شام و شهزاده روم از یادگارهای ادبی وی بوده ، منشی
در اوایل همین قرن حیات داشت ، از اشعار اوست :

ای تایبه دا مضمون خوشه تمام
حاضرین ته په ادب و کره سلام

تایمنی: تایمنی عشیره از قوم کاکر است، که هنوز هم در توابع غور مسکون هستند، و از اولاده شیخ تیمن بن کاکر محسوب میشوند. تذکره نگاران پښتو اشعار و احوال شاعری را بنام تایمنی ضبط نموده اند، که در مدح سلطان پښتون غور سلطان غیاث الدین غوری (۵۶۰ هـ ق) شعر دارد، معلوم نمیگردد که آیا نام شاعر تایمنی است، و یا اینکه به عشیره تایمنی نسبت داشته و به شکل تخلص نامش را در شعر تایمنی ضبط نموده، ازوست:

غیاث الدین د جهان لمردی نا عالم له ده ډیر بهره وردی نا
هندی روښانه په اسلام کی نا له ځانی خوښ خیر الانام کی نا
چی بی په غور کی نیلی زین کی نا پر کافرانوی ناورین کی نا
تتر خان: منظومه های تتر خان را مسعود بن عبدالله در قصه آدم خان

در خانی ثبت کرده، متذکر میشود که تتر خان از پسران عم آدم خان بود
تتر خان در حدود قرن دهم هجری زندگی داشت، ازوست:

بی بی دوی واره بدان دی دوی له څیر می شیطانان دی
که ته نظر دې پر تتر خان کسری تتر خان غوندې زلمی ستاد بن توتیان
تراب، محمد آجان: محمد آجان که تراب تخلص میکرد، پسر

فقیر محمد در خان خیل خوگیانی میزیست، شاعر عوامی بود، به آلات موسیقی نیز آشنایی داشت، تراب به سال ۱۳۴۶ ش از جهان رفت، از اشعار اوست:

خپلی ژبی نه خوازه په دنیا څه دی
که ترڅه وایی دزهر ونه ترڅه دی

تسلیم: در حدود ۱۳۲۵ ش شاعر شیرین زبانی بنام تسلیم در دره
ننگرهار زندگي کرده است، تسلیم به اوزان ملی پښتو شعر میگفت
اشعار وی به شکل شغاهي در عوام موجود بوده، ازوست:

تسلیمه بس که وفادار راغي
چی تاليزلی ؤ دلدار راغي

تندر، محمد يوسف: از ادبا و شعرای معاصر پښتو، محمد يوسف
متخلص به تندر در منطقه «اکوره» ختک میزیست، مدتی هم بحیث رئیس
پښتو ادبی تولنه علاقه ختک ملازمت داشت، شاعر و ادیب عالی مقامی
بود، به سال ۱۹۶۰ ع چشم از از جهان بست، اشعار متفرق وی در
نشرات پشاور طبع شده است.

توتیا: در قصهٔ آدم خان و درخانی قطعات منظومی را مسعود بن
عبدالله مؤلف قصهٔ بنام توتیا ضبط کرده، معلوم میگردد، که توتیا زن
آدم خان بود، زندگي وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، از
سرودهای اوست:

که گل که، نن زما زرگوتی گل که میرباش زویه زره می کله تحجل که
آدم خان خو غلیمانو سره درومی زویسه زما خور ضانه ده

توتیا: از خواتین سخنور قرن یازده، غزلی در تحفة الامیر نور-
محمد افغان ازین زن سخنور ضبط است و گفته شده که توتیا در حبالهٔ

نکاح پدر ادب پښتو خوشحال خټک بود، غزل مذکور در کلیات خوشحال خټک نیز آمده است.

تور (حاجی): حاجی تور از شعرای پښتوست، که در حدود ۱۳۰۰ هـ ق میزیست، به پیروی مقامهای موسیقی هندی و آهنگهای ملی پښتو شعر می‌گفت، اشعار حاجی تور در بهار گلشن، و بهار نوروزی طبع شده، ازوست:

تور حاجی چی شور کاتور خوازه ترقند وینم

تور اوربل چی خورکار تورخال بی دسمن وینم

تور ملا: ملاتور شاعر عوامی و طالب العلم علوم دینی بود. در باجوړ میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، اشعار تورملا را اهل ذوق منطقه به یاد دارند، وی در حدود ۱۳۱۸ ش رحلت کرده است.

تورملا: از شاعران و ناظران مذهبیست، به پیروی مناجات مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ ق) مناجاتی سروده، ملاتور خطاط، ناظم و طالب علوم دینی بود، در حدود اوایل قرن سیزده زیسته است، از اشعار اوست:

ملا تور بی گنهگار دی

اوپه زره بی تورغم باردی

په خپل یار پسی بیمار دی

پر خپل کورکی په دا کوکاردی

لاالله الاهو

تورپیکي: از زنان نویسنده و سخنور معاصر بود. در کابل میزیست و در شفاخانه های منطقه به صفت نرس ملازمت داشت، بزبان پښتو نثر مینوشت، و شعر میگفت، تورپیکي به سال ۱۳۵۵ ش رحلت کرد نبشته ها و اشعار وی در مجلات و جراید کشور طبع شده است.

تورپیکي: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در قصبه بېر منطقه ناوه غزنی سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سروده، داستان عاشقانه تورپیکي در منطقه شهرت دارد، از اشعار اوست:

ته دلور په حال خبر سه له ولوره یی لاس پرسره
پرورلوردی خپل پردی ټول شرمولی دی لوتونه دی شمیرلی دی

توردلی: توردلی مشهور به «دلی» در حدود ۱۰۰۰ ه ق میزیست صدرخان خټک در قصبه «شهو، ودلی» متذکر میشود، که توردلی به طایقه دلازاك نسبت داشت، داستان عشق وی با دوشیزه دهاتی بنام شهو زبان زد اهل ذوق عوام است، درین داستان سرود های دلی نیز دیده میشود از سرود های اوست:

شهو گلی په سپین مخ دې دلی مین شو
دلی خان په خدای سپارلی، شهو ستاپه زلفو بند شو

تورسم خان: شاعر ملی و حساسی بود، در محله «دوسری» مردان سکونت میکرد چکامه های ملی، اجتماعی و وطنی تورسم خان در مجله پښتون طبع گردیده، تورسم خان در تحریک خدای خدمتگار نیز سهم فعال داشت، در حدود ۱۹۴۸ ه ش رحلت کرد، از اشعار اوست:

شه پتنگ دقوم په ننگ چي دي سوختن وي

که دی خیال د آزادی د خپل وطن وی

تور، عبدالجلیل: زادگاه وی چرخ لوگر، در مطبوعات و دیگر
د وایر دولتی ماموریت رسمی داشت، شاعر و نثر نگار پښتو بود،
اشعار و نوشته های وی در جراید و مجلات ممالک نشر گردیده، در
شعر «تور» تخلص میکرد، وی بعد از ۱۳۴۰ ش وفات کرد، چکامه
های خود را به لحن شیرین خواندی و در هجو و انتقاد دستی قوی، داستی
از هجویات اوست:

حیا شرم دی نشته نوم دی اینی دی ... په سترگو دی آفرین

تور گل: در قلعه جوگی مرکز لغمان میزیست، از شعرای قصه
پرداز عوامی بود، در قوالب اوزان منی پښتو قصص مذهبی و دینی نظم
میکرد، قصص ویرا هنر مندان منطقه به یاد دارند، تولد تور گل
در حدود ۱۲۹۳ ه ق و وفاتش به سال ۱۳۴۶ ه ق اتفاق افتاده، از اشعار
اوست:

اخره زمانه ده رب دی خیر که برادره

عجبه معجزه ده، چی تیریزی له نظره

توره باز شینواری: توره باز به سال ۱۸۶۷ ع در لواریگی تولد

گردید، شاعر از عشیره شیخ ملی خیل قوم شینواری بود، توره باز در
ایام طفلی نزد ملا مسجد درس خواند، کتب منظوم و منثور ادب پښتو
و پارسی را مطالعه داشت، به آهنگهای ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر

میگفت، در اخیر عمر در لواریگی تجارت میگرد، وبه سال ۱۹۴۷ع وفات ودر همانجا دفن گردید، از اشعار اوست:

خپگان شو ز مادور اوس خدمتگار دی یم جلی
ای دریغه که منظور می کړی د سرو گلو کلی
غلام دی توره بازدی که قلنگک یی کړی جاری
له ورايه رانیکاره کړه توری سترگی خماری

توکل: در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در پنیوه کمر زندگی داشت، توکل شاعر

از قوم ساپی بود، به آهنگ های ملی و طرز کلاسیک غزلیاتی دارد، طبع شعری توکل شیوا و غزلیاتش نفیس و زیباست، غزلیاتی توکل در بعضی از مجموعه ها طبع گردیده، مجموعه اشعارش نیز در دست است، از اشعار اوست:

زه خورلی په زره بانندی ستا د زلفو منگرویم
طیبیان خوشی خواری کړی سامی خیزی په نارویم

تیمن (شیخ): شیخ تیمن بن بابا کاکر در کوهستانهای غور زندگی

کردی، احفاد وی تا کنون در وادی کوهستانی غور سکونت دارند، تیمن شخص عابد، صالح، پرهیزگار، زاهد و ولی و شاعر توانای پښتو بود، وی در عهد علاءالدین سام (۵۵۸ هـ - ق) رحلت نمودی، مؤلف داستان شمشاد پته خزانة احوال و نمونه اشعار آن عارف نامدار و شاعر گزیده پښتورا ثبت فرمودی، از اوست:

کھیخ ز یاد لمر خپره سوه - ز ما پر کور دویر ناره سوه
د بیلتون ورخ توره تیاره سوه - زغ سوناخاپه چی بیلتون راغی

تیمورشاه (اعلیحضرت): اعلیحضرت تیمورشاه درانی فرزند امپراطور بزرگ افغان شهنشاه احمدشاه کبیرست، تیمورشاه بعد از مرگ پدر به سال ۱۱۸۶ هـ. ق در قندهار بر سریر سلطنت نشست، پایتخت را از قندهار به کابل منتقل ساخت. و . . . ملی را در از بین بردن مرکزیت پښتو مرتکب شد. تیمورشاه چون پدر پادشاه ادیب بود، بزبان پارسی دیوان مردف شعر دارد، بزبان ملی پښتو نیز اشعار خوبی سروده، تیمورشاه به سال ۱۲۰۷ هـ. ق رحلت کرد، و در کابل مدفون گشت از اشعار اوست:

نن می بیا له تورو سترگو سره جنگ دی
 په لبانو یی دزره دوینو رنگ دی
 که پریکری سر په لاس ورلره راسم
 لا په دایبی باور نه سی زره یی سنگ دی

ت

تبات: از شعرای امی و بیسواد، قبل از ۱۳۰۰ هـ ق زیسته، در ناوه مقر غزنی سکونت داشت، داستان سوزناک عشقی وی بادوشیزه روستایی «نازکه» هنوز هم سرزبانهاست، تبات به اهنگهای ملی پښتو شعر میسرود از اشعار اوست:

بخت خونه کپری یاری یاری دې وکری
 داز مالیدل دې له نازکی سره وکری

ثانی، رحمان: رحمان ثانی شاعر کلاسیک پښتو ست، غزلیات دلنشین دارد، ودر شعر خود را ثانی تخلص کرده است، دیوان ثانی در اکادمی پښتو پشاور موجود است، منتخب غزلیات وی در شماره های متفرق مجله پښتو نشریه اکادمی پښتو پشاور طبع شده، ازوست:

چی بی دیار لسه مینسی لاپسای بی
خود ثانی رحمان شه یاروته مخ تور

ثانی، مانیکی صاحب: مولانا عبدالحق مشهور به مانیکی ثانی فرزند مولانا عبدالوهاب مرشد و پیشوای روحانی و مجاهد افغانها بود، مولانا ثانی شخص روحانی و عالم علوم دینی بود، بعد از مرگ پدر ۲۴ سال سجاده نشین مقام و منزلت روحانی وی بود، مولانا عبدالحق کتابی رابنام عقاید المومنین به نثر پښتو تألیف کرده، این اثر سهواً به پدر وی نیز منسوب شده است، مولانا ثانی به سال ۱۹۲۸ ع به عمر ۸۰ سالگی از جهان رفت.

ثانی، میرزا: جدید توخی (۱۲۴۷ هـ - ق) در دیوانش تفریض منظومی

به دیوان میرزا دارد، جدید گوید:

دی هر گوره تور طوفان	میرزا وروره ستا دیوان
زه غریب ورته حیران	راستولی دې و مساته
له دیوانه در حمان	میرزا ستا دیوان کم نه دی
فهم و کره یی انسان	فخرمه کره اوس په دا کی
دیر په شعر پهلوان	اما ته میرزا ثانی هم
زه هم شوم فصیح زبان	میرزا ستا له برکته

معلوم میگردد که میرزا شاعر صاحب دیوان بود، و در توابع هرات
میزیست، که دیوانش را به جدید توخی باشنده توابع هرات جهت نظر فرستاد
بود.

ثواب گل: شاعر عوامی در «بدر بنو» نوبنار سکونت داشت، اشعار
جذاب و سوزناکی به آهنگهای ملی پښتو سرود، در شعر شاگردان زیاد
داشت، که همه به پیروی وی سخنوری کرده اند، چکامه های ثواب گل
هنوز هم در عوام شهرت قابل وصفی دارد.

ج

جانان هوتک : جانان بن یار محمد هوتک از شعرای مقتدر زبان ملی است. جانان در دامنه‌های سوزغر منطقه ایکه غوره مرغه نام دارد، به سال ۱۲۲۵ هـ - ق بدنیا آمد، علوم متداوله را در فامیل او از علمای منطقه آموخت و از ملا دوست محمد دامانی استفاضه نمود، در سیر و سلوک نیز معلومات کافی بدست آورد. جانان در شعر پښتو فدوی، و در شعر پارسی خامی تخلص کرده است، جانان ادیب با ذوقی بود، و کتب خانه مغتنمی داشت نوا در کتب پښتو، پارسی و عربی را خود با ذوق خاصی خطاطی میکرد، و گنجینه ذیقیمت آثار قدیم را از خود به یادگار گذاشت، هفت مجموعه اشعار پښتو و پارسی وی در دست است، زندگی جانان تا سال ۱۳۰۷ هـ - ق یقینی بوده، از اشعار اوست :

د مردانو په نفس سره چلیبزی

په میدان کی که شمشیر دی که تفنگ

جان خان : از شاعران عوامی پکتیاست، جانخان در مناطق منگل پکتیا

میزبست، به آهنگهای ملی پښتو و شعر گفت وی در حدود ۱۳۲۵ هـ - ش

رحلت کرد، از اشعار اوست :

پتکی دی پر غرلی وورکیه دیریبی په نشه کی
جانخان پوښتنه نه کی

جان خان : نام این شاعر را مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی دریوسفزی
افغان ثبت نموده، و به صفت شاعر دور گذشته از وی یاد میکند، جانخان
در موضع «ترکی» توابع پښتونستان میزیست.

جان محمد : از شعرای قدیم پښتو، در حدود ۱۱۵۰ هـ. ق حیات
داشت، جان محمد در نواحی ننگرهار میزیست، شخص طالب علمی
بود، در سیر و اخلاق مطالعه و مرور داشت، طبع وی در شعر مقتدر،
اثر منظوم وی، «نورنامه» حضرت محمد (ص) بما رسیده، غزلیات متفرق
دیگری نیز دارد، از اشعار اوست :

بد لښکر د بيلتانه را ته ولاړ شو
پر دغه زما د زره شعر ويجاړ شو
د وصال له ډیره قدره دی خبر کړم
چی می زره ستا په بيلتون باندي لتاړ شو

جان محمد کاکر : شاعر متصوف حدود اواخر قرن دوازده، و اوایل
قرن سیزدهم هجری جان محمد دیوان شعرش را به سال ۱۲۰۵ هـ. ق
تدوین کرده، زندگی وی درین اوان یقینی است، وی در نواحی کاکر
نشین بلوچستان میزیست، شعر عرفانی میسرود، بعضاً چکامه‌های عشقی
و اخلاقی نیز سروده، از اوست :

هرچی ما دغه سلوک پسی ویلی

مه‌کری ماجان محمد خینی جدا

جانه‌میر: جانه میر بن عقل محمد در مناطق منگل پکتیا سکونت

داشت، شاعر عوامی بوده در حدود ۱۳۲۸ هـ ش در نهایت جوانی وفات

کرد، اشعار جانه میر در سینه‌های عوام محفوظ بوده، از اشعار اوست:

دوی بجفی مخی ته‌را ولویدی زی خیری کرم

مخی نه به یی لیری کم

جدید: خدایداد متخلص به‌ه جدید، از عشیره اکازی قوم توخی

فرزند ابراهیم، شاعر قندهاری الاصل، در هرات و صفحات شمال زیسته

است. جدید دیوانش را در هرات تدوین کرد، زندگی وی تا سال ۱۲۲۷

هـ ق یقینی بوده، جدید به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پښتو شعر سرود،

ودیوانی از خود به یادگار گذاشت. از اوست:

په دعا دی عشق له خدایه غوښت جدیده

خوشحالی کړه اوس قبوله دی دعا شوه

جرس: شاعر از قوم مروت، در حدود قرن دوازده هجری در

توابع بنو وزیرستان زندگی میکرد، به آهنگهای بخصوص ملی پښتو

شعر گنت، و قصص جنگی قومش را بادیگر قبایل نظم نمود، از اوست:

بس دی یی جرسه د دنیا د ورتیریزی

داسی خوچوک نه‌کوی چی کلیوچه‌مره‌کیزی

کلیو شرم ورك شو سره ما ته سوه وباره

جسک: از عشیر اداخیل قوم مُحَاحی ، در خوزی خیل مناطق مُحَاحی
پکتیا سکونت داشت، جسک به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت به سال
۱۳۲۷ هـ ش در نهایت جوانی با زندگی وداع کرد، ازوست:

حکم و شو د الله نه جبرئیل راوړو فرمان

چی دعا سلام یی ویلی په نبی اخر زمان

جعفرزی، ربنواز خان: از نویسندگان معاصر پښتو ربنواز خان که
جعفرزی تخلص میکرد ، از قوم گندهاپور بود، و در توابع پښتونستان
میزیست ، جعفرزی دیوان حافظ عظیم گندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق)
را تدوین کرد، و مقدمه جامعی به آن نوشت ، وی در نهایت جوانی در
سالهای اخیر چشم از جهان بست.

جلات: شاعر صوفی مشرب ، در چهاردهی سیدآباد وردگ سکونت
میکرد، پدرش محمد حیدر نام داشت ، جلات به اوزان ملی پښتو اشعار
مذهبی و عشقی سرود ، به عمر ۸۰ سالگی به سال ۱۳۳۵ ش رحلت
کرد، و در همانجا مدفون گشت ، ازوست:

غوارم دی جمال آه زلفی دی یورنگ محبوبی

اونن یی واخیست دمین دزره زنگ محبوبی

جلات: جلات بن محوندی از قوم منگل بود، در مناطقی منگل
نشین پکتیا سکونت داشت ، شاعر امی و بیسوادی بود، به اوزان ملی
پښتو شعر گفت ، اشعار وی شکل شفاهی دارد، ازوست:

ملی تروئ غوزیونو بر بوده بود شویی دو
اسلام ووره خپه دی په کوپر خوشولی دو

جلات خان: از شعرای قصه سرا در حدود قرن سیزدهم میزیست
قصص و حکایات مذهبی و روایتی نظم میکرد، تاریخ نویسان ادب پشتمو
در آثار و تالیفات وی جنگنامه حسنین و قصه جلات و محبوبا را ثبت
کرده اند.

جمال الدین: شاعر کلاسیک و صاحب دیوان پشتموست، جمال الدین
در عصر پادشاهان متأخر مغولان هند زیسته، در شعرش از شاه جهان
(۱۰۲۷ - ۱۰۷۶ ه ق) و اورنگ زیب عالمگیر (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ ه ق)
یاد میکند، نسخ دیوان وی نایاب، و غزلیات متفرق جمال الدین در دست
است، از اشعار اوست:

سپینه تنهه یی کره تخت تیک یی بادشاه که
نوم یی که دا ورنگک زیب د شاه جهان غرق

جمال الدین: از حماسه سرایان حدود قرن هیجده عیسوی، جمال الدین
در علاقه بنو از مضافات وزیرستان سکونت میکرد، حماسه جنگک های
مجاهد ملی دلاسه خان غازی (تولد ۱۷۹۷ ع) را نظم کرد، ازوست:

دلاسه غازی می جنگک ته تیاریری

مسلمان قوم د بل قوم نه ویری

جمال‌الدین: جمال‌الدین بن ملا رحمت در اواخر قرن سیزده، در نواحی پبنتونستان میزیست، شاعر و خطاط بود، نسخ خطی پبنتوی دیده شده، نسخه جنت الفردوس اخوند کبیر را به سال ۱۲۶۷ هـ ق خطاطی نموده، که مناجات جمال‌الدین نیز بآن ضم است، از اشعار اوست:

په گو بنهن می و بنکو خدایه ته هادی یی رهنمایه
طمع دار دی له احده جمال‌الدین ضعیف بی حده

جمال‌الدین (خلیفه): جمال‌الدین که در منطقه اش به خلیفه شهرت داشت، در سترانی توابع پبنتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پبنتو شعر میگفت، و در شاعری از پیروان حافظ عظیم گنله‌اپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ ق) حساب شده است.

جمعه (حاجی): از عشیره گرجیزی بارکزائیان قندهار، درما شور میزیست، چندین بار به زیارت بیت‌الله مشرف گردید، بار آخر به سال ۱۲۵۹ هـ ق در مکه شریف وفات و در همانجا دفن شد، جمعه از پیروان مکتب ادبی رحمان باباست، دیوان مردفی در دو دفتر از وی باقیست، در شعرای عرفانی مقامی خوبی را حایز می‌باشد، ازوست:

جمعه خاوری نن دتلیو عاشقانو

لانندی پاسی اوسنی تر قدم ورو ورو

جمعه خان: از شعرای پبنتو حدود ۱۳۰۰ هـ ق، جمعه‌خان در کامه ننگرها سکونت داشت، شاعرامی و بیسوادی بود، به لهجه ملی شعر

سرود، و با آلات موسیقی نیز آشنایی داشت، و آواز خوانی میکرد. هنرمندان منطقه ویرا استاد جمعه‌خان خطاب میکردند، از اشعار اوست:

جمعه‌خانه را شه‌بس کره وخت دی تیر شو

نور ستا ددی دنیا سره شه کار دی

جمعه خان: جمعه خان بن خر در مناطق منگل پکتیا میزیست،

شاعر عوامی بود به آهنگهای ملی پښتو اشعار جذاب و دلپذیر عشقی سرود در حدود ۱۳۱۰ ه. به کبرسن وفات کرد، از اشعار اوست:

جوره دی ویزی کره بروبره ورمیزه کی

خښی زنگوی خبری نه کی

جمیل بیگ: فرزند دوم شهبازخان خټک (۱۰۰۰ - ۱۰۵۰ ه. ق)

به فقیر بابا شهرت داشت، جمیل بیگ مرد صوفی مشرب و فقیر قایم الیل و صایم الدهر بود، در حلقه مریدان شیخ رحمکار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳) شمولیت داشت. جمیل بیگ مناقب مرشدش را بزبان پارسی

نوشت، و بزبان پښتو شعر سرود، از اشعار اوست:

تیک دی وی چارگل دی وی

پیزوان که نه وی نه دی وی

جلال دی خان وی تل دی اوسی

او علی خان که نه وی نه دی وی

جمین: جمین ولد میر حسین از قوم مقبل، در غوڅگری منطقه

منگل پکتیا سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، در حدود

۱۳۴۵ ش به عمر پنجاه سالگی بدرود حیات گفتم، اشعار حسین شکل
شغاهی دارد، ازوست :

داخو ورځی به کیزی چی زه ډیرزره کی نیولی یسم
داسی نه پوهیزم چی می تبه ده کهه ستی یسم

جناب (میا): میا جناب ولد میا حجاب، از عشیره کاکا خیل قوم
ختک، در زیارت کاکا صاحب میزیست، میا جناب به سال ۱۸۴۴ ع
بدنیا آمد. علوم مروجہ را کسب کرد، در علوم ادبی و مسایل شرعی
و اخلاقی صاحب مطالعه و نظر بود، میا جناب بزبانهای پښتو و پارسی
شعر میسرود، و نثر مینوشت، از تألیفات و تراجم میا جناب: دیوان شعر
معراج النبوة، علاج الاطفال، دعای سریانی معلوم است، وی به سال
۱۹۲۹ ع رحلت کرد، از اشعار اوست:

وښیه جبین دغره له سره ما جینه
لیری کره تیاره زماله زره او له زمینه

جنت گل: مولوی جنت گل ولد فقیر، عالم علوم دینی و شاعر
صوفی پښتو بود، جنت گل در هفت اسیا سیدآباد وردگ میزیست،
اشعار تصوفی و عرفانی و مذهبی میگفت، اشعار جنت گل در دست
بوده وی به سال ۱۳۴۵ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد.

جنگک ماما: از عشیره پانیزی قوم کاکر، در مناطق قبایلی افغانستان
میزیست، اشعار عشقی و تصوفی و فکاهی میگفت، جنگک ماما به اوزان

ملی پښتو شعر گفته، در حدود ۱۳۱۰ هـ ق بدرود حیات گفت، ازوست :
خنجر او ما، اجان بوده گان دی سبحان

خدایه نه لری ٹلان

جونبا: در حدود قرن دهم هجری در مضافات یوسفزایی های
پښتونستان میزیست، خواجو مایزی در تاریخش سرودهای جونبا را ثبت
میدارد، ازوست:

باراخان دموسی زویه کل ښخی دی سره گردکړه لوردلوره
که مودا وار غوری پرینود دی به شی هرگوره ښره اښخپله زوره

چاندی ، عبدالرحمن : نامش عبدالرحمن در شعر چاندی تخلص میکرد

به سال ۱۸۶۰ ع در نوشهر پشاور بدنيا آمد، و به سال ۱۹۰۰ ع در سیوی بلوچستان (پښتونستان محکوم جنوبی) رحلت کرد. چاندی اشعار خوبی بزبان ملی پښتو سرود، اشعار ویرا تذکره نگاران ثبت کرده اند، ازوست :

د زره حال ویلی نه شم هیچاته
 په سینه کې می پت پت کوی دردونه
 بیلتانه را بانندی وکړه دیره زیاته
 معلومیزی لاس می خیژی له ژوندونه

چت : در قصبه خره اسمعیل خیل خوست پکتیا سکونت داشت، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی پښتو اشعاری دارد، تولد چت در حدود ۱۲۹۲ ش و وفاتش به سال ۱۳۵۲ ش اتفاق افتاده، چکامه های متفرقش در دست است .

چراغدین : شاعر قصه سرا، در حدود ۱۳۲۰ هـ - ق در دوابه پشاور زندگی کردی. قصص مذهبی و روایتی را از پارسی به پښتو منظوم انتقال دادی، از قصص وی قصه شمشاد ، قصه دختر قاضی ، کرامت حسنین ، فقیر بغداد، گلدسته حیدری واله دین چراغ به ما معلوم است، شعر چراغدین شیرین و روان و به فهم عامه نزدیکتر بوده، از اشعار اوست :

چراغدینه د گناه عفو تری غواره
 د رسول روضی ته څه پری په غاره

ح

حاجی گل: دربانده گوشته ننگرهار میزیست ، حاجی گل بن ملا
امیر اخوند به سال ۱۲۶۹ هـ ق بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۸ هـ ق با زندگی
وداع کرده حاجی گل شعر روان و سلیس سرود ، قصص دینی و خیالی نظم
کرد ، قصه سیف الملوك و بدیع الجمال از قصص مشهوروی بوده ، ازوست :

ته به خه بنادی کوی په دی دنیا کی

حاجی وایسه د مرگی دلوی زلزله

حافظ: رساله کوچکی در علم تجوید از تألیف اوست ، این رساله

در قوالب اوزان ملی شعر پښتو نظم گردیده ازوست :

زده کړی یی بهبود دی د حافظ ویل فایده لری

درومی لسه دی خایسه خپل وطن ته اراده لری

سخت چپاو د مرگ دی خوځ به غمزده لری

خدای زده چی بیا وگوری که نه دخپل دلبر سره

ولی یی مسمی کړه دا حروف شمس و قمر سره

خه مناسبه ؤ جواب را کړه په هنر سره

حافظ : در قصبه حافظان چپلیار میزیست ، شاعر دینی و مذهبی

بود، به اوزان ملی پنبتوشعر مذهب میسرود، ازوست :

خبر کره مختصره باقی پر بزده داگفتار

حافظ، سوال کوه چی مولی در کاندی دیدار

حافظ، الپوری: نامش معظم در قصبه الپوری کاناغور بند زندگی

میگرد، در حلقه های روحانی و ادبی به حافظ الپوری شهرت داشت،

تولدوی بعد ۱۱۵۰ ق اتفاق افتاده، در شعرش از تیمور شاه درانی

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ ه ق) یاد میکند، در همین مدت زندگی یقینی مینماید،

حافظ از علوم رواجی و ادبی حصه داشته، دیوان مردفی از خود به

یادگار گذاشت، دیوان وی مزایا و محاسن زیاد ادبی لغوی دارد،

ازوست :

هغه آشناچی له ماتلی دی بیارابه نه شی

که درست جهان پر نذواتی کرم پخلا به نه شی

حافظ، پنبتو : از علما و مشایخ و صوفیای وردگک، در منطقه به

حافظ پنبتوشهرت داشت، وی در ناحیه شیخ اعظم زندگی کردی، و در

حدود ۱۲۵۰ ق بدر و حیات گفتی، حافظ طبع موزون شعر داشتی،

و شعر صوفیانه سرودی .

حافظ، رحمت خان: از امراء و علماء و مشاهیر علمی و جنگی و سیاسی

عمر احمد شاهی، حافظ رحمت خان بن شاه عالم خان بن محمود خان

از قوم «بریش» اجداد وی از بنور اوک قندهار، به اتک و لنگر کوبت اقامت

گزید ، حافظ به سال ۱۱۲۰ هـ ق بدینا آمد ، وی در شهامت پور زندگی میکرد ، در لشکر کشی های احمد شاه کبیر به هندوستان با وی معلومت کرد ، حافظ رحمت خان از شخصیت های برجسته شمشیر و قلم بود بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ، خلاصه الانساب از تألیفات مهم اوست ، وی شخص علم دوست و ادب پروری بود ، علما و ادبارانوازش میکرد ، به سال ۱۱۸۸ هـ ق در جنگ میران پور شهید ، و در شهر بریلی مدفون گشت .

حافظ محمد : حافظ محمد بن مولانا دورخان محمدزی در قصبه هشتنر میزیست ، حافظ محمد پایند طریقه قادریه و پیشوای روحانی بود ؛ وفات حافظ بین سالهای (۱۲۰۰ - ۱۲۰۷ هـ ق) اتفاق افتاده ، از آثار او شرح ابیات مستخلص به مامعلوم بوده ، از اشعار اوست :

شپه او ورخ می برابر دی ستا په غم کی

چی ناری فریاد کو ۰ په هر دم کی

ماوی ورخ که پسی راشی غم به کم شی

ولی میخ فرق یسی نشسته زیات و کم کی

حافظ محمد ادریس : حافظ قرآن عظیم ، عالم علوم دینی ، به سال

۱۹۱۵ ع در مردان چشم به جهان گشود ، تعلیم ابتدایی را در مردان به اتمام رساند ، سفر های هندستان کرد ، و در آنجا به کسب علوم پرداخت زبانهای پښتو ، پارسی ، انگلیسی ، اردو و عربی را میدانست بزبانهای پښتو و اردو تألیفاتش دارد ، حافظ در مدارس پښترنستان بحیث

معلم و در محکمه اشاعت ایفای خدمت کرد، به سال ۱۹۶۵ ع بدرود
حیات گشت، از نثر نگاران خوب پښتو محسوب میشود، از آثار او:
کشاف القرآن، جمال الدین افغانی، دراسة القرآن، خطبات نبوی،
معجزات رسول صلعم، زری قصی، وری قصی، اسلامی قصی، نادیده
به ما معلوم است.

حافظ مرغزی: حافظ از مشاهیر علمی و رجال حربی عصر احمد
شاهیست، در قصبه مرغز صوابی از مضافات پښتونستان زندگی میکرد،
شاهنامه احمد شاهی از آثار برجسته ادبی اوست، وی از نظم شاهنامه
به سال ۱۱۷۶ هـ ق فارغ گردید، درین وقت ۵۰ سال داشت، باین
ترتیب تولد حافظ به سال ۱۱۲۶ هـ ق اتفاق افتاده، وی در طریقت مرید
میاعمر چمکنی بود، از اشعار اوست:

شاهنامه شوه اوس تمام	دیر درودو دیر سلام
ای حافظ طوطی زبانه	ژبه بند کره له بیانہ

حامد حمیدالله: از علما و نگارندگان پښتو در قرن نهم عیسوی
مولوی حمیدالله متخلص به حامد، راحت القلوب را به سال ۱۸۹۵ ع
نظم کرد، و رسایی دیگری نیز دارد.

حامد، عبدالرزاق: عبدالرزاق متخلص به حامد فرزند محمد نادر
بن عبدالقادر محمدزی، به سال ۱۲۶۷ ش در سرمای خوگیانی ننگرهار
بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۲ ش در کابل وفات و به سرمای دفن شده، حامد
در دوائر مختلف دولتی تارتبه نایب الحکومه ایفای وظیفه نمود، وی

طبع شعر داشت، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، درین دو زبان تألیفات منظوم و ممتثور دارد. از تألیفات حامد: بهار سعادت (مطبوع) گلزار معرفت، داسلام تاریخ به مامعلوم بوده، از اشعار اوست:

په چمن کی دگلونو ننداره کړه

ددنیا غمونه واره اواره کړه

حبو اخونزاده: عالم بی مثال، ادیب باکمال و علامهٔ زمان

حبيب الله کاکر مشهور به حبو اخونزاده فرزند ملا فیض الله کاکر به سال ۱۲۱۳ هـ ق در يك فامیل علم و ادب قندهار چشم به جهان کشود، پس از کسب علوم در فقه، تفسیر، اصول، ریاضی، حدیث، منطق، حکمت هندسه، بلاغت، تصوف، اخلاق و الهیات استاد و نابغه گشت و در حلقه علمی و ادبی به محقق قندهاری کسب شهرت کرد. علامه عمرش را صرف تألیف و تدریس میکرد، در تمام نقاط پښتونخوا شاگردانی داشت، و ازین همه نواحی طالبان علوم به قندهار می آمدند، و ازین دانشمند نامور کسب فیض میکردند.

حبو اخونزاده بزبانهای پښتو، پارسی و عربی تألیفاتی دارد، آثارش درین زبانها به ۳۰ جلد میرسد، وی منهاج العابدین غزالی را به مثنوی شیرین پښتو برگرداند، این عالم شهیر و رجل ادبی ما به سال ۱۲۶۵ هـ ق رحلت نمود، از اشعار اوست:

چی لاس پوری سی په مخ دگلبدن

له غیرته یی خال پرویزی په لمن

حبيب: از شعراى عوامى لغمان ، به سال ۱۲۹۶ هـ ق دريك فاميل شاعر شمتى مركز لغمان بدنيا آمد، پدرش يعقوب نيز شاعر شيرين بيان عوامى بود، وى شاگرد گل محمد، به پيروى استاد اشعار جذاب مذهبي وعشتمى به اوزان ملي پښتو سرود، و قصص دينى نظم كرد، به سال ۱۳۶۱ هـ ق رحلت كرد، از اشعار اوست:

دعا دپير او دقتير شوه پسه حبيب باندى

داگل محمد يى دى استاد نور شاگردان نشته دى

حبيب: از شاعران عوامى پښتو، زندگى وى حدود او اواخر قرن سيزدهم هجرى تخمين ميشود ، حبيب در نواحى پشاور سکونت داشت به اوزان ملي پښتو و به پيروى مقامهاى موسيقى هندى شعر گفت ، اشعار وى را بهار گلشن وبهار نوروزى ضبط ميکند، ازوست:

ارمان کرم هر زمان بى تسا جهان واره گرننگ دى

سلطان مى شاه ميران دى آخر زمان نبى گلرنگ دى

حبيب، غلام حبيب: غلام حبيب که در شعر حبيب تخلص ميکرد، به سال ۱۹۲۶ ع در سره چينهٔ تحصيل صوابى از مضافات پښتونستان بدنيا آمد، تا صنف دهم در مکاتب محله درس خواند، بعد از فراغ سمت معلمى داشت. حبيب به اوزان ملي پښتو شعر ميگفت ، چکامه هاى عشتمى، مذهبي، واجتماعى وى در نشرات پشاور طبع شده ، وى در سال هاى بعد از ۱۹۶۸ ع با زندگى وداع کرد، از اشعار اوست:

ناری غلام حبیب کُری پیشوا اخیر الامم ته گسناه می لکه گردی

بلبل په صبحدم کی شه ورگله باغ حرم ته ناری وهی سحر دی

حبیب الله: حبیب الله بن عبدالرحیم بن ولیداد به سال ۱۲۸۶ ش در بولان قندهار تولد وبه سال ۱۳۴۷ ش بدرود حیات گفت. شاعر عوامی بود، اشعار اجتماعی، انتقادی، دینی و عشقی سرود، و قصص مذهبی را به اوزان ملی پښتو نظم کرد، ازوست:

حبیب الله دی غلام غواری دسرو لبو جام

بندی دزلفو پوه دام پروت دی نسکور

حبیب الله: شاعر قندهاری الاصل است، مدتی را در کابل و پشاور سپری کرده، در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق) علم سخنوری افراخت، و اشعار آبدار و شیرین سرود، حبیب الله در طریقت مرید میا عمر چمکنی بود، دیوان شعر وی موجود بوده، از اشعار او است:

دحبیب الله ویل خوازه دی

له مهمنده تر ختیکه

حبیب الله: ملاحبیب الله ولد خیر الله محمد، در حوالی قرن سیزدهم هجری، در مضافات قندهار سکونت میکرد، یاقوت السیر ملا عبدالحق خروتنی را به سال ۱۲۸۴ هـ ق خطاطی کرد، خطاط و ناظم پښتو بود، منظومات وی دیده شده است.

حبيب الله پشاورى: از علمای دینی، مؤلفین و مترجمین زبان پښتو قاضی خیر الله در مقدمه خیر اللغات مینویسد، که قاری حبيب الله پشاورى احادیث نبوی و قرآن عظیم را به پښتو ترجمه داشته است.

حبيب الله (کاکا): حبيب الله مشهور به حبيب الله کاکا فرزند جنګک بازخان محمدزی به سال ۱۸۵۹ ع در ترنکزی از مضافات پشاور چشم به جهان کشود، از ابتدای جوانی بامسایل ملی وحالات منطقه علاقه میگرفت، و از اعضای برجسته و متعهد حزب خدایی خدمتگاران بود. حبيب الله کاکا از فرط غیرت و روحیه وطن خواهی و آزاد منشی تا اخیر عمر مالیه مملوکاتش را به حکومت انگلیس همان وقت تحویل نداد، حبيب الله در پهلوی مبارزه سیاسی قریحه شعری نیز داشت، و اشعار وطنپرستانه وی به مجله پښتون نشر گردیده است، کاکا به سال ۱۹۴۲ ع در سپینه وری چارسده وفات کرد، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعرا نیز نمونه کلام ویرا ضبط میدارد.

حبيب الرحمن: در اواخر قرن سیزده در نواحی پښتونستان میزیست از آثار ادبی حبيب الرحمن و فاتنامه اخون صاحب سوات (۱۲۹۵ ق) به ما رسیده، از اشعار اوست. :

دصاحب ملکونه واره واران ویچار شول
ستا پری خونه ورا نه شوه حبيب الرحمانه

حیبی، محمدر فیک: محمدر فیک حیبی بن زین العابدین بن عبدالرحیم بن محقق قندهاری (علامه حبيب الله اخونزاده) به سال ۱۳۲۰ ه ق در

قندهار تولد، و به سال ۱۳۵۰ ش رحلت کرد. حبیبی تحصیل ابتدایی را در فامیل از مولوی عبدالواسع شهید آموخت، بعد به دار المعین کابل شامل گردید، پس از فراغت بحیث معلم و مامور در مدارس و دوایر قندهار ایفای خدمت نمود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می فهمید، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت. از تألیفات و تراجم وی: هدایة الحکمه (ترجمه) تتمه البیان فی تاریخ الافغان (ترجمه)، تاریخ الامم ترجمه از عربی در هفت جلد، به ما معلوم است، مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات کشور طبع شده از وست:

نه پوهیزی چی وحدت دم ملت څه دی؟

واقعی شان و شوکت د ملت څه دی؟

چی ملت پیری را تولیزی هغه څه دی؟

چی یو قام پری پیژاند کیزی هغه څه دی؟

حبیبی، محمد شریف: مولانا محمد شریف حبیبی فرزند زین العابدین

نهال از چمنستان علم و فرهنگ خانواده دانشور علامه حبیبی اخوانزاده به سال ۱۲۶۵ ش در قندهار متولد، تعلیم ابتدایی را در خانواده اش به سر رساند، کورسهای طب و جراحی را در دارالمعلمین گرفت، زمانی بحیث معلم و مدتی هم در مطبوعات قندهار کار کرد، مولانا نویسنده خوب زبان پښتو بود، علاوه از مقالات متفرق، رسایل و کتب را چون: خواص او عوام، اوسنی سرمایه داران، اجتماعی بزغ، آس نامه تألیف داشت، وی به سال ۱۳۴۹ ش رحلت کرد.

حسرت، عبدالصمد: عبدالصمد متخلص به حسرت، فرزند یارخان
کاکر به سال ۱۹۴۶ ع در قصبهٔ میچان پنین پنتونستان جنوبی بدنیا آمد
تعلیم ابتدایی و متوسط را در مدارس پنین به سر رساند، طبع شیوای
شعری داشت، در حالیکه ۱۸ بهار زندگی را گذرانده بود به سال ۱۹۶۴ ع
با زندگی وداع کرد، از اشعار اوست:

چی تانه وینم همیشه یم ناقرار

چی هر دم دی دوصال یم طلبگار

حسن: حسن بن چنگا از عشیرهٔ چگازی قوم گگیانی بود،
در عصر مرزا الغ بیگ (۸۵۰ - ۸۵۳ هـ ق) میزیست وی شخص روشناس
و سردار قوم بود، سرودهای ویرا خواجو ضبط کرده، از سرودهای
اوست:

لکه وایو هسی دینه لاس ترلی خدای را کبری

اوس به مووژنو لکه پسونه

حسن: از علمای دین و ناظران پنتو، در اواخر قرن سیزده و اوایل
قرن چهاردهم هجری زیسته است، وی در سفید ډیری از مضامین
پنتونستان پیشهٔ امامت داشت، کتابی را بنام گلزار حیدری به سال ۱۳۱۳
هـ ق نظم کرد، از وست:

قدرت گوره له خپتنه

واوره دا له خوار حسنه

حسن جان: حسن جان بن علی گل درانی، از شاعران عوامی
تنگرهار بود، دربانده شیرشاهی زندگی میکرد، حسن جان به آهنگهای
ملی پښتو شعر میگفت، وی در اوایل همین سده به سن ۶۰ سالگی
با زندگی وداع کرد، این بیت از وست:

زه حسن جان ستا په امتیانو کی ځان ستایمه
جوړمی داتقریرکه ماحسن دامی رښتیا ووی

حسن جان: شاعر شیرین سخن ادب عوامی پښتو، در ناوگی مناطق
پښتونستان میزیست اشعار جذاب عشقی به اوزان ملی پښتو دارد. حسن جان
در حدود ۱۳۲۴ ش وفات کرد، از اشعار اوست:

دلر بانن سبادی تباه کر عالم حسن جان ته عیان کره چشمان نورانی
حسن خان: حسن خان پدر آدم خان معروف است، سرود های
وی در داستان آدم ودرخانی ضبط است، واز مشاهیر قرون دهم
محسوب میگردد، از سرود های اوست:

نن می بیا زرگی ارکنده شو دا چی دی له شاه سره زند شو
بچیله پاڅسه روانسیره چاویل چی دپایوم محرم څرگند شو

حسب گل (میا): در محله «پیرسچو» زیارت کاکا صاحب زندگی
میکرد، شخص عالم ودانشوری بود، بزبان پښتونظم ونشر مینوشت
در تألیفات وتراجم وی: دافع الغم، قصه عجیب وغریب، قصه
شمس وقمر، گلدسته حکایات، زادالفرح، وبیاض ثبت گردیده، بیاض
ارزش مهمی را در تاریخ ادب پښتو دارا می باشد، زیرا نمونه شعر عدّه

از شاعران گمنام ادب کلاسیک پښتو را محفوظ داشته، میا به سال ۱۳۰۵ هـ ق قرین رحمت ایزدی گشت .

حسین : از سخنوران عصر اورنگ زب مغولی (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ هـ ق) در محله ملک پور علاقهٔ پکلی ضلع هزاره زندگی میکرد، و از شعرای طراز اول پښتو محسوب میشود، دیوان شعر حسین که مشتمل بر غزلیات و رباعیات است، قریحهٔ عالی شعری این سخنور نامدار را به ما آشکار میسازد، حسین شاعر سیاح بود، مدتی را در سوات و شهرهای مختلف هند سپری کرده، از اشعار اوست:

از غی گل، خزانه مار سر یادیزی

حسین حُکمه په جفا داغیار خوښ یم

حسین : منتخب غزلیات این شاعر در چمن بی نظیر، و کلید

افغانسی مستر هیوز موجود است، تذکره نویسان پښتو غزلیات ویرا ضبط کرده اند، گویند که حسین در محله شاه منصور تحصیل صوابی توابع پشاور میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین میگردد، از وست:

بڼه چی زره می مسافر شو ستا په لوری

عقیق لاشی قیمتی چی وطن پریزی

حسین : از ناموران ادبی حدود اواخر قرن یازده و اوایل قرن دوازده

هجری. حسین کتابی را بنام خلاصه الاسلام به نشر مسجع پښتو ترجمه داشته، و از نشر نگاران پیرو مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهار (۹۴۰-۱۰۴۸ هـ ق) محسوب گردیده است .

حسین شاه : از شعرائیست که به پیروی مقامهای هندی شعر گفتی ،

حسین شاه در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در نواحی پشتونستان زندگی کردی ، غزلیات وی در بهار نوروزی طبع شده ، ازوست :

حسین شاه ستا بیلتون کړ دیوانه بیهوش و مجنون

د عشق له جوشه کاواویلا زړه می یوور بیلتون

حضرت : از ناظران مذهبی پشتمو . در حدود ۱۳۰۰ هـ ق میزیست ،

مناجات خطی وی در دست بوده ، ازوست :

زه حضرت یم دل افکاره - د الله رسول دپاره

یونظر وکړه دلداره ، راکړه لاس دخدای دپاره

حضرت (میا) : میا حضرت از عشیره کا کاخیل قوم ختک بود ، در تیرا

میزیست ، و در همانجا پدرود حیات گفت ، وی بطرز کلاسیک و اوزان ملی پشتمو شعر سرود ، اشعار میا حضرت در دست بوده ، ازوست :

د زرگی په سرمی جمع دیار غم دی که نه

په فریاد می خبر شوی تبول عالم دی که نه

حضرت دین : از شاعران عوامی پشتمو ، در نواحی قندهار سکونت میکرد

حضرت دین وریاخیل به اوزان ملی پشتمو شعر میگفت ، اشعارش شکل شفاهی دارد ، وی بسال ۱۳۴۲ هـ - ش رحلت کرد .

حضرت شاه : در قصبه چرچور بایوزی ضلع مردان میزیست ، تا سال

۱۸۳۹ ع در قید حیات بود ، حضرت شاه حافظ قرآن عظیم ، در سلسله قادریه مرید اخوند محمد صدیق بنیر بود ، دیوان ضخیم شعری داشت ،

اشعار ویرا تذکره نویسان ضبط کرده اند ، ازوست :

حضرت شاه یسی نیک اقبال له خدایه غواری

هم به وایی چسی روزی دی شه ایمان

حضرت علی خان: در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در اسمار کتر زندگی میکرد

حضرت علی خان شاعر از قوم ترکانی بود، در علوم مروجه مطالعه داشت ،
و شعر نیز میگفت، اشعار وی به اوزان ملی پښتوست، و شکل شفاهی دارد،
از اشعار اوست :

خیر دیدن را کره مسافر د بل وطن یمه

ورکی دی ولاړم که دی سپی زمانه کوری کړی

حضرت ولی: حضرت ولی بن عبدالرحیم شنواری شاعر از نواحی

ننگرهار است. به سال ۱۲۹۱ هـ - ش در بتی کوت تولد وبه سال ۱۳۵۲ ش
در غازی آباد چشم از جهان بست، حضرت ولی به اوزان ملی پښتو شعر
میگفت، چکامه های وی قسماً جمع آوری گردیده، مجموعه کوچک
اشعارش موجود بوده، از طبع اوست :

ستا مینی په ما حضرت ولی وکه اثر جلی

روغ دی لیونی کرم په سپین مخ دی ؤانگی زر جلی

حفیظ (ملا): ملا حفیظ از شعرای گمنام کندهار است، در حدود

۱۳۰۰ هـ - ق در توابع آن دیار می زیست، غزلیات جذاب عشقی و عرفانی

می سرود .

حکمت، عبدالرازق: از نگارندگان و شعرای دانشمند ادب معاصر پښتو. عبدالرازق که در شعر حکمت تخلص میکرد، به سال ۱۹۱۷ ع در تحصیل هنگوکوهاټ بدنيا آمد، به سال ۱۹۶۱ ع بدرود حیات گفت، وی در مبارزات ملی منطقه سهیم بود، بزبانهای پښتو و اردو نثر مینوشت، و بزبان ملی پښتو شعر میگفت، مجموعه اشعار وی بنام «گل» طبع شده، ازوست:

محبت کی که رسوا شوم لویه داگته می و کره

مرگنه پس به هم حکمته «گل» زما په نوم یادیزی

حکیم (ملا): ملا حکیم در قصبهٔ داگ کامهٔ زنگرهار سکونت داشت.

شاعر شیرین بیان عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی در عوام شهرت دارد، موضوع شعرش عشقی و دینی است، از اشعار اوست:

سورتیک دی په جبین بانندی شغلی کافلندری

په شان لکه دلمر

حکیم جان: از شاگردان شاعر مشهور ادب عوامی پښتو «شریف»

لالپور است. حکیم جان به سال ۱۲۹۷ هـ. ش در لال پور چشم به جهان کشود، و به سال ۱۳۴۴ هـ. ش رحلت کرد، وی در منطقه به حکیم استاد شهرت داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر جذاب و عالی سرود، چکامه هایش موضوع عشقی، مذهبی و اخلاقی را دربر دارد، ازوست:

مخی لهراغله توری زلفی تار په تار - گلونه پری قطار

راخی مسته خارو

حکیم خان : شاعر عوامی پښتو، درمنطقه اژده پکتیا سکونت میکرد،

به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعارش شکل شفاهی دارد، حکیم خان در حدود ۱۳۲۵ تن چشم از جهان بست، ازوست :

متی ته ولوریم نه شرمیزم نه دوریزم

میدون ته درتیریزم

حکیم، عبدالرحمن : عبدالرحمن المشهور به حکیم عبدالرحمن از

نگارندگان و شعرای دوره معاصر پښتو در منطقه مینه از توابع پښتونستان سکونت داشت، سخنور پښتو بود، اشعار سیاسی و اجتماعی میگفت، نبشته ها و اشعار وی در نشرات پشاور طبع شده، حکیم در سالهای بعد از ۱۳۸۵ هـ - ق رحلت کرده، ازوست :

زه حکیم عبدالرحمن مقام می مینه

دی گلشن کی دی همیشه زما مسکن وی

حکیم، محمد عیسی : ملا محمد عیسی که به حکیم محمد عیسی

شهرت داشت، فرزند نظر محمد بن شیخ عبدالله ترین به سال ۱۳۲۰ هـ - ق در قندهار تولد و به سال ۱۳۹۰ هـ ق در هلمند نجسا بسرود حیات گشت. علوم رواجی را از پدر و علمای منطقه فرا گرفت، سفری به هندوستان نمود، زبان هندی را در آن دیار آموخت. حکیم در طبابت یونانی و موسیقی نیز دسترسی داشت، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت، از تألیفات وی. (۱) انجمن عشاق، (۲) بوستان عشاق، (۳) اسرار عشاق (۴) قصه یوسف زلیخا، (۵) رهنمای شعر، (۶) الف نامه، (۷) شرح به ما معلوم است، وی به طرز کلاسیک، و اوزان ملی و به پیروی مقامهای

موسیقی هندی شعر سروده ، از اشعار اوست :

یا سپین رخسار دیار دی ، یا گل دسترم دی

یا ستوری دسهار دی ، یاشهزاده صنم دی

حلیم بابا: در حدود ۱۳۰۰ ه در درفشان تیری ارزگان زندگی میکرد،

در عوام از محبوبیت زیاد به بابا شهرت داشت ، در حلقه های بزم و ادب قندهار نیز باین لقب یاد میشد. حلیم بابا به پیروی مقامهای هندی و اوزان ملی پنبتو غزلیاتی دارد، قسمتی از اشعارش در بهار جانان و گلزار محبوبان ضبط است ، از اشعار اوست :

شپه دجمعی وه چی په خوب کی می دلبر ولیده

سپور په براق و دلولاك تاج می پرسر ولیده

حلیم شاه: شاعر مناجات سرا، مناجاتهای وی در بعضی مجموعه ها

ثبت گردیده، از مطالعه کلام وی برمی آید . که حلیم شاه در علوم دینی مطالعه داشت و در اصناف شعر ماهر بود، از اوست :

غافل مه اوسه حلیم شاه دایم در ته ولاریم

حلیمه (حافظه): در شهوار عصمت ، بی بی حلیمه بنت خان علی بن

مکان حضرت خورشید حال خان ختیک، حافظ قرآن عظیم و شاعره پنبتو بود. حلیمه خراهر اعیانی شاعر شیرین سخن پنبتو عبدالقا در ختیک، در خانه برادرش دیگر خوانین را تدریس میکرد، در طریقت مرید شیخ سعدی لاهوری و از زنان نامدار افغانستان در قرن دوازده محسوب میشود، مؤلف دانشمندان پته خزانه مینویسد، که حلیمه اشعار خوبی بزبان پنبتو میسرود، از اشعار اوست :

د آشنای په فکر خوښه هسی شان شوم

نپوهیزم چی ممتاز که نور جهان شوم

حمدالله: در اوایل همین قرن، درخواز خیل سوات میز یست، حمدالله

فرزند شاعر مشهور عوامی پښتو ارسلا اخون، به آ هنگهای ملی پښتو شعر
گنمت، اشعار وی را اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند.

حمدالله: شاعر از نواحی زوب بلوچستان، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق

زیسته، دیوان شعر وی در دست است، حمدالله شعر عشقی و مذهبی
میسرود، از اشعار اوست:

هیچ پروامی په ژړا په غوغا نه که

حمدالله په زړه افگاردی راسه راسه

حمدالله: شاعریست که در نواحی شرقی افغانستان زندگی داشت، منقبت

منظور خطی وی در دست بوده، شعرش شیوا و سلیس است، از اشعار اوست:

الهی دا سوال قبول د حمدالله کړی

په حرمت د لالا له الا الله کړی

حمدالله: از شاعران صاحب دیوان، مجموعه شعرش به ناله جهان سوز

مسماست، نسخه ناقص این دیوان شعر در کتب خانه فاضل دانشمند

استاد پوهاند رشاد محفوظ است، حمدالله از شعرای قدیم پښتو محسوب

میشود، «ناله جهان سوز» باین بیت آغاز میگردد:

منور په نور د خان دی یار زما

لمر ختلی په جهان دی یار زما

حمدالله (ملا): ملا حمدالله بن سلطان جان در قصبه «ایریاب» تنگی

وردگک زندگی میکرد، عالم جيد عصرش بود، در منطق، حکمت، تفسیر فقه و فنون بلاغت معلومات داشت، بزبان پښتو شعر صوفیانه میسرود، ملا حمدالله به سال ۱۳۴۵ ش به سن ۶۰ سالگی رحلت کرد، اشعارش ثبت شده است.

حمدالله (مولوی): مولوی حمدالله بن سید عبدالله بن سیدعلی الکامی

از علماء و شعرای اوایل همین قرن است، در کامه ننگرهار میزیست، کتاب «نمونه عبودیت» منشور و منظوم (پښتو، پارسی و عربی) از تألیفات اوست (۱۳۳۰ ق) اشعار دیگر صوفیانه‌وی نیز دیده شده است، ازوست:

چی کتتم خیرامت مونز په دی یو

چی امر او نهی تمول درب پسی یو

حمید: عبدالحمید اثر افغانی سالار زی مینویسد: که در عصر شاعر

نازکخیال و موجد سبک هند در ادب پښتو عبدالحمید مومند المشهور به حمید بابا (۱۰۸۳ - ۱۱۴۸ ق) شاعر دیگری بنام عبدالحمید میزیست که در شعر حمید تخلص میکرد. به قول راوی عبدالحمید ثانی در جواب غزلیات حمید معروف غزلیاتی دارد (اباسین جون ۱۹۶۷ ع).

حمید بابا: عبدالحمید مومند که در حلقه‌های ادبی به حمید بابا شهرت

دارد از شعرای نازکخیال، و بانی سبک هند در ادب پښتوست، وی درین سبک اشعار نغز و دلپذیری سرود حمید بابا را ادبا و شعرای قدیم پښتو موشکاف لقب داده اند، و دیوانش را به درومرجان مسمی کرده اند، حمید

بابا علاوه از ایجادات و ابتکارات جدید ادبی، شاعر و مؤلف عالی مقام زبان ملیست، به جز از دیوان شعر تألیفات و تراجم دیگری، چون شرعة الاسلام (۱۵ هزار بیت) نیزنگ عشق، وقصه شاه وگدا نیز دارد، آثار و تألیفات حمید بابا از شهکارهای ادب پښتو شمرده میشود. حمید در قریه گگر از توابع پشاور زندگی میکرد. سال تولد ویرا مؤرخین ادب پښتو حدود ۱۰۸۳ ق تخمین کرده اند، زندگی وی تا حدود ۱۱۴۸ هـ - ق یقینی می نماید، ازوست :

چی هیخ چیری په پاری کی مونده نه شی
هسی ساز دی حمید اینی په پښتو کی

حمید ، حمیدالله : حمیدالله متخلص به حمید که به سوات ملاشهرت داشت، درسیدوشریف زندگی میکرد، در حلقه مریدان جی صاحب کوبه شامل بود، مناقب مرشدش را بزبان پاری تألیف داشت، و بزبان ملی اشعار پرسوز و جذابی سرود، در شعرش رنگینی و ابتکار خاصی بمشاهده میرسد حمیدالله در حدود ۱۳۲۱ ق با زندگی وداع کرد، ازوست :

چی دی واغوست سرو پا د عشق حمیده
دا خلعت دی مبارک شه میمون هسی

حمیدالله : حمیدالله ولد امیرالله منهن به سال ۱۲۲۵ هـ - ق در قصبه کالو خان سوابی مردان بدنیا آمد علوم متداوله عصر را فرا گرفت، عمرش را صرف تدریس و تألیف میکرد، کتابی رابه مثنوی پښتو بنام احوال النساء تألیف

کرد، حمیدالله بسال ۱۳۱۷ هـ - ق قرین رحمت ایزدی گشت، از اشعار اوست:

په چینه یاپه گودرکی چی شی جمع لکه زرکی
وایی گوره کنه خواری دفلاتکی دخواند چاری

حمیدگل: از حاشیه نگاران و طالب العلمان حدود قرن سیزدهم هجری

حمیدگل در فقه، منطق و نحو مطالعه داشت، بر بعضی از کتب منطق و نحو حواشی پنبنتو دارد.

حمیدگل: حمیدگل به قول مستشرق معروف فرانسوی جیمز دار

مستتر همشیره زاده صوفی معروف و شاعر نامدار رحمان بابا بوده، حمیدگل در قصبه پلوسه جوار شهر پشاور میزیست، زندگی وی حدود قرن دوازدهم هجری تخمین میشود، حمیدگل به لهجه ملی شعر میگفت، چکامه‌های وی ثبت گردیده، ازوست:

یا تیک ستا پر جین دی یا سترگه د سبا ده
یا جام دچین ماچین دی یا سپینه خوله زیبا ده

حمیدگل: در علاقه ترنگری، بکلی پنبنتونستان زندگی کرد، به آهنگهای

ملی پنبنتو شعر حماسی و عشقی میسرود، چکامه‌های ویرا دارمستتر ضبط نموده، از شعرای قرن سیزدهم محسوب میشود، ازوست:

صد رحمت په مامندی شه حمید گله
له جلات سره یی بنبه و کپرومدار

حمیدگل: از شعرای امی و بیسولد. درستو کلی مقبل پکتیا

میزیست، به اوزان ملی پنبنتو شعر سرود، در حدود ۱۳۲۲ ش به سن چهل

سالگی وفات کرد، اشعار حمید گل شکل شفاهی دارد ازوست:

دولس میاشتی کمال هره ورخ پنخسه لمونخونه دی

رایبی کره معنی شاعره خوسجدی خویسی رکعتونه دی

حمیده: حمیده بنت سید حضرت شاه ازخواتین سخنگو بود، به

سال ۱۲۹۷ هـ ش ده شینکورك كتر چشم به جهان كشود، به سال ۱۳۳۹

ش در کابل رحلت کرد، ودرشینکورك مدفون گشت، اشعار وی در

مجلات و جراید کشور طبع شده، ازوست:

ماویل زره به می خالی شی لزله غمه

دواره سترگی به می وچی شی له نمه

حمیم گل: میاحمیم گل کاکاخیل ختک از دانشوران و علمای

معاصر بود، در زیارت کاکا صاحب زندگی کردی، بر بعضی دواوین

و کتب پښتو مقدمه و شرح نوشتی، میاحمیم گادرین اواخر رحلت نمودی.

حنان (میرزا): از پیروان سبک هند، و از شاگردان مکتب ادبی حمید بابا.

میرزا حنان بارکزایی فرزند محمد حسن در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در

مرت قلعه قندهار میزیست زندگی وی تا سال ۱۲۷۱ هـ ق یقینی است،

هنگامی سخنوری میرزا حنان در حدود ۱۲۳۰ هـ ق پخش شد و از ارکان

مجالس ادبی ای بود که سردار مهردل خان مشرقی در قندهار برپا

میساخت. حنان در چمنستان سبک هند سخن گفت، و دیوان نفیس شعری

را از خود به یادگار گذاشت، قصه شهزاده سلیم جواهری و قصص

دیگر فولکوری را نظم کرد، از اشعار اوست:

گرداگردیسی په خواره خطونه دی حنا نه
مورچگان سره ټول سوی دی شکر خوری

حنیفیا خان هوتک: محمد حنیف مشهور ربه حنیفیا خان فرزند

سیف الله خان هوتک به سال ۱۲۶۳ هـ ق در بدین سیوری قلات بدنیا آمد، وی
شخص بارسوخ منطقه بود، زندگی روستایی داشت و شعر نیز گفتی
بعضی پارچه های وی در نشرات قندهار ثبت شدی، حنیفیا خان به سال
۱۳۳۸ هـ ق از جهان رفتی، ازوست:

بخت د هسو ټکو نښن ر وښان راځی
چی حاکم ورته مومند محمد نادر خان راځی

حنفی، سید غلام حیدر شاه: سید غلام حیدر شاه حنفی بن سید زمان

شاه از شاعران دوره معاصر پښتو. وی به سال ۱۸۶۹ ع در مستونگ قلات
چشم به جهان کښود، به سال ۱۹۱۵ ع رحلت کړد، بزبانهای پښتو
و پارسی شعر میگفت.

حیات، غلام حیدر: غلام حیدر متخلص به حیات در دوسری

مردان زندگی داشت، در حدود ۱۳۴۵ ش چشم از جهان پوشید. حیات
از اعضای حزب خدایی خدمتگار و جنرال سکر تری مجلس منطقه اش
بود، وی در راه آزادی وطن باری به زندان انگلیس کشانده شد، به
پښتو نظم و نثر مینوشت، مقالات و چکامه های وی در نشرات پښتونستان
طبع شده، ازوست:

داچی نن پورته په سټیچ تقریر کوی
په بهانه د مشری ټدویسر کوی

حیدر جان : از علمای دینی و ناظران پنبتو. در حدود اواخر قرن سیزدهم هجری زندگی کرده، کتابی را بنام درة البیضا در مسایل دینی و قصص مذهبی به نظم درآورده از طبع اوست :

په تصنیف د حیدر جان

چی پری شولو مهربان

حیدر خان : شاعری از عشیره خانخیل، در نواحی پنبتونستان میزیست، زندگی وی حدود قرن سیزده تخمین میگردد، قصه حاتم طایی را به پنبتو تالیف داشت، مطبوع است.

حیرت، عبدالمنان : عبدالمنان حیرت بن میرزا عبدالرحمن از شعرای قابل قدر معاصر پنبتو. حیرت به قوم کاکر منسوب بود، به سال ۱۲۸۰ ش در قندهار تولد و به سال ۱۳۴۴ ش در همانجا بدرود حیات گفت، حیرت در علوم مروجہ مطالعه داشت، در دوایر دولتی بر تبه های خورد ماموریت کرد، شعر عشقی اجتماعی و مذهبی سرود، دیوان شعری وی به سر امنی اویشکی مسمی بوده در دست است، از اشعار اوست :

قلف په تجریو کی پیسی دنیا دارانوگری

خاوری پی په سر په قندهار کی دخوارانوگری

خ

خادم حسین: در مضامین کوهات سکونت داشت، شاعر مرثیه نگار بود، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، در مدح حضرت علی و امامین و واقعات کربلا اشعار زیادی سروده، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد، اشعار خادم حسین در امام باره‌های منطقه به وجد و جذب باز خوانی میشود از اشعار اوست:

اکبر په غاړې شال دی زینب ورته سوالی

په زړه ملال ملال دی رخصت غواړی خیالی

خادم کا کا خیل: خادم شاه بن محمد منیت بن میرالدین از عشیره

کا کا خیل قوم ختیک، سلسله نسب وی به شیخ رحمکازی کا کا صاحب

(متوفی ۱۰۶۳ق) میرسد، خادم در عصر زمان شاه درانی (۱۲۰۷

۱۲۱۵هـ ق) در نصرت زایی تنگی هشنغر میزیست، شاعر صاحب دیوان

پنبتوست، دیوان وی در دست بوده، ازوست:

دادی زړه دی لکه سنگ اثر پری نه شی

که اثر د خادم نشته په غزل کسی

خادم، محمد اکبر: از شعرای پیش آهنگ ملی پښتو، محمد اکبر متخلص به خادم پسر احمد جی به سال ۱۳۰۵ ق در هشنغر تولد و بیه کبر سن رحلت کرد. خادم شخصی مبارزی بود، هنرش را در راه آزادی پښتونستان و هند استخدام کرد و تکالیف فراوانی را درین هدف مقدس قبولدار گردید، خادم بزبان پښتو اشعار انقلابی سرود و نثر اجتماعی و ملی نوشت، رسایل و تالیفاتش دارد، که تعدادش به ۱۴ جلد بالغ میگردد از اشعار اوست:

خوک چی په ژر ادی خادم له خوبه وین نه شی
زیاته به له دی ژر ا توی منت زاری شه وی

خاطر، مسری خان: مسری خان که در شعر خاطر تخلص میکرد به سال ۱۹۲۶ ع در توابع پشاور بدینا آمد، و شاعر از قوم اپریدی بود، به طرز کلاسیک غزل میسرود، در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت کرد، ازوست:

اشنامی نن لید و تیری وعدی را یادیدی
دا وصل که هجران وچی گیلی رایادیدی

خاکی، عبدالروف (مولوی): از دانشوران زنده قرن بیستم و صحافیون اولی افغانستان شمرده میشود، مولوی عبدالروف خاکی به سال ۱۲۶۷ ق در یک خانواده علم و ادب قندهار بدینا آمد، علوم متداوله را از پدرش مولوی عبدالرحیم شهید کسب کرد، در تفسیر، حدیث فقه و بلاغت و ریاضی و تاریخ و منطق یگانه عصرش بود. مولوی عبدالروف

درسه زبان پښتو، پارسی و عربی نگارندگی میکرد، ادیب و نویسنده این سه زبان بود. مولوی در عصر امیر عبدالرحمن ملای حضور و مدرس مدرسه شاهی بود و در عصر حبیب الله خان اولین شماره سراج الاخبار افغانستان (۱۳۲۳ق) به مدیریت این مرد دانشمند از طبع برآمد، تألیفات وی بزبانهای پښتو پارسی و عربی به ۱۱ جلد میرسد، که از جمله کشکول در دو جلد (پښتو، پارسی، عربی) و تفسیر سوره فاتحه و جزوه اخیر کلام الله بزبان پښتوست، این مرد نامدار علمی، ادبی و صحافی مابه سال ۱۳۳۳ق از جهان رفت.

خالیز، عبدالاحد: شاعر زبانهای پښتو و پارسی، به سال ۱۳۰۰ ش در سرخرو دنگرها چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۵۰ ش بدرود حیات گفت، پدرش محمد ایوب و جدش عبدالقیوم نام داشت، فالیز شعر عشقی و اجتماعی سرود، قسمتی از اشعارش در جراید و مجلات کشور طبع شده ازوست:

درحم او عطفی په قیل و قال می سوزوه

دسوی زره په حال و په احوال می سوزوه

خالوگل: به سال ۱۲۴۰ ش در کته خیل خوگیانی ننگرها تولد

و به سال ۱۳۱۰ ش در همانجا رحلت کرد، شاعرامی و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، ازوست:

د شاه لیسلی د حسن غز دی هر طرف کتل کوینه

دغه تیکری یی خونپای داری دی جنگ راسره تل کوینه

خالد: از شاعران قصه‌سرا، در حدود قرن سیزده در توابع پشتونستان زیسته بزبانهای پشتو، اردو و انگلیسی آشنایی داشت قصه سلطان محمود را از انگلیسی به پشتو انتقال داد.

خان: شاعر عوامی پشتو، به آهنگهای ملی شعر میگفت، خان شاعر از قوم علی خیل جاجی پکتیا بود، و در همان دیار میزیست، اشعار وی شکل پشتمی دارد، در حدود ۱۳۴۵ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد، از اشعار اوست:

په مانبام راشه لالیده ماکت تا ته په بام اینی دی

خانزاده: شاعر مذهبی پشتو، در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است، مناجات خطی وی دیده شده ازوست:

خانزاده که گناهکاری یورب دده غفاری دی

بل په مخ کی بی سرداری چی درب په درسرداری

خانزمان: خانزمان بن حبیب خان بن میرباز خان به قبیله سرکانی تعلق داشت، و در شهر فتمیر تخاص میکرد، خان زمان در قصه بهبوتی چچ هزاره میزیست، وی خلاصه کیدانی رابه سال ۱۲۷۶ ق منظوم ترجمه داشت، ازوست:

اوس صابر په خیل نصیب شه ای فقیره

ببهوده خبری پریکیره په مقراض

خان شاه: به اوزان ملی پشتو شعر سرود، اشعار خان شاه شور و جذب خاصی دارد، وی شاعر محبوب عوامی بود قسمتی از چکامه هایش را ثبت کرده اند، ازوست:

وگورہ خان شاہ چی دی زماخواتہ پرسراخی

دودمی دکوگلہ لہ زرگی نہ سراسر راخی

خان نکل: درنواحی الیشنگک لغمان سکونت میکرد، مفتی عبدالحنان دردیوانش ازوی بیادی دارد، خان نکل بہ اوزان ملی پښتو شعر میگفت شعرش را اهل ذوق عوام حفظ کرده اند زندگی وی حدود ۱۳۰۰ھ تخمین میشود، از اشعار اوست:

ولمه مسری سبہ وارونہ برا بر کوم

عالم پہ دی خبردی چی خانگل شعر ہم بهیزی

خانگل خلیل: از سخنوران حدود قرن دوازدهم هجری، درنواحی پشاور میزیست، واز پیروان سہلک ہند شمرده شدہ است، خانگل خلیل از شاگردان مکتب ادبیست، کہ حمید بابای معروف بہ ادب پښتوارمغان کردہ، ازوست:

بلبل ہس چساتہ دا خبرونہ کا

وخت د بہار شو غوتی گلونہ کا

پسرلی دہغو چی بارترخننگ لری

ہیواد بیل شوی لا ارمانونہ کا

خان محمد: از شاعران عوامی پښتو، در ملاخیل واغز غزنی میزیست بہ اوزان ملی پښتو شعر سرود، شعرش زبان زد اهل ذوق منطقہ است، خان محمد در حدود ۱۳۴۳ ش بدرود حیات گفت .

خان محمد : خطاط و ناظم مذهبی ، در اوایل قرن سیزده در توابع
قندهار زندگی داشت شعر مذهبی پبنتو سرودی و نسخ پبنتو را خطاطی
کرده ، جنگنامه امامین رابه سال ۱۲۴۰ ق خطاطی کرده ، ابیات خطاط
(خان محمد) نیز به آن ضم بوده ، از ابیات اوست :

ملا مت را بانسدى مه وايه طالبسه

که خه زیات وکم پیداشی له کاتبه

خان محمد : از عشیره حیدر خیل قوم اسمعیل خیل بود ، درسونی
سرخ خوست پکتیاسکونت میکرد ، قریحه خوب شعری داشت ، در موضوعات
اجتماعی عشقی و دینی شعر سرود ، دیوان شعروی دیده شده غزلیات
پارسی خان محمد نیز به آن ضم بوده ، وی به سال ۱۳۵۰ ش رحلت کرد .
خان محمد (حافظ) : از مولفین و شعراء معاصر . حافظ خان محمد فرزند

عبدالرحیم پانیزی کاکر به سال ۱۹۱۴ع در خانوزی پنبین بلوچستان بدنیا
آمد ، علوم مروجّه عصرش را تحصیل کرد زبانهای پبنتو ، اردو ، پارسی و عربی
رامی فهمید ، شاعر و مولف توانای زبان پبنتو بود آثار مفیدی بزبانهای پبنتو
و پارسی نوشت : از تالیفات وی : مقدمه مختصر حص الایمان ، حواشی پنج
کتاب ، حواشی تحفه نصایح ترجمه نور ظلم ، د کسی گلان و مجموعه های
اشعار دیده شده حافظ به سال ۱۹۵۸ع بدرود حیات گفت ازوست :

دریا عبادت زه گنهم عذاب

لوی ثواب گنهم خدمت دغریبانو

دنامه دپاره حج لویسه گناه ده

عبادت دیرلز مدت دغریبانو

خان محمد شینیزی: در دره شنیز وردگک بدنیا آمد، علوم مروجه راکسب کرد، در منطقی. تفسیر، حدیث و کیمیا و حکمت مهارت داشت، سفرهای به هندوستان کرد و درانجا به کسب علوم پراخت. زبانهای پښتو، پارسی و هندی رامیدانست کتب و رساییل و جنگهای اشعار به خط وی در دست است، خان محمد قریحه شعری نیز داشت، اشعار و منظومه های متفرق ملاخان محمد شینیزی دیده شده مولانا به سال ۱۲۸۹ق رحلت نمود.

خان میر: شاعر از قوم مومند، در محله «غزو» چیلپار ننگر هارسکونت داشت، خان میر در تصوف، عرفان و علوم متد اوله اشنایی کامل داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعارش شکل شفا هی دارد، تذکره نویسان پښتو اشعار خانمیر راضبط کرده اند ازوست :

چی یی زره په معرفت روښانه نه وی

هغه زره په حقیقت کی توره شمع ده

خان میر: شاعر قصه سرا و مترجم، از زبانهای دیگر تراجم منظوم میکرد، خان میر در نواحی پښتو نستان میزیست، زبانهای پښتو، اردو و پنجابی رامی فهمید، قصه «خرم» راز پنجابی به پښتو ترجمه کرد، ازوست :

دجانان کزو مژگا نوته دی گوری

که نشتر وهلی شی دزره په سرخوک

چی نثاریی دسیم تنوپه تن نه کا

نوربه خه کا په دنیا کی سیم وزر خوک

خدا بخش (منشی): منشی خدا بخش در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در بنواز مضافات پنبتونستان زندگی میکرد، به پیروی مقامهای هندی شعر میگفت غزلیات وی در جشن نوروزی، بهار نورزی و بهار گلشن طبع شده، منشی خدا بخش از نگارندگان و غزلسرایان خوب پنبنتو محسوب میشود از وست:

زه خدا بخش مر مهله غم چی می بیارا نغی صنم
خُم په افسوس له دغه دار کوم لیلی کوم لیلی

خدا بخش (ملک): ملک خدا بخش در دیره اسمعیل خان بدنیا آمد بعد از تعلیمات ابتدائی در پشاور تحصیل عالی را در علیگر هندوستان پایان رساند در فعالیت‌های سیاسی منطقه حصه داشت، در اواخر عمرش را صرف تألیف و نوشته کرد زبانهای پنبنتو، پارسی، هندی، انگلیسی و عربی را میدانست و بزبانهای پنبنتو وارد و مینوشت، ملک خدا بخش به سال ۱۹۵۱ ع چشم از جهان پوشید.

خدا ایداد محمد زی: خدا ایداد بن سردار عبدالجلیل خان بن عبدالقادر خان بن عبدالامین خان بن سردار رحیمداد خان بن حاجی جمال خان معروف از شعرای اوایل همین قرن است، خدا ایداد در محله انگوریان قندهار میزیست بزبانهای پنبنتو و پارسی اشعار مذهبی میسرود، از وست:

زه خدا ایداد په سر سرتور کوم خواستونه
چی دربان مادر و ضی دپاک سرور کړی

خدایدوست: از شاعران عوامی ادب پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در گدازه چیلار ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو، شعر میسرود اشعاروی جذاب و حرارت خاصی دارد. تذکره نویسان احوال و نمونه شعر خدای دوست را ضبط کرده اند ازوست:

چی دی په خیال باندى چاپیر شومه

اخر د زلفو په دام گیر شومه

څنگه به خلاص له دغه بنده شمه

ستا د زلفانو له کمنده شمه

خدایرحم: خدایرحم در قصبه ملیزی «سیوری» قلات میزیست،

در اوایل سلطنت امیر عبدالرحمن خان «۱۲۹۶-۱۳۱۹ هـ ق» بازندگی و داغ

کرد شاعر بیسواد بود، به اهنگهای ملی پښتو شعر نابلی سرود خدایرحم

در حلقه های ادبی قندهار به خدایرحم اکاخیل مشهور است، و چکامه

های وی هنوز هم در محافل بزم راه دارد ازوست:

خونخواری سترگی نن بیاکوی دزرو شکارونه

زلفودی و اچول پر غاره دسپوزمی دامونه

خدایرحم نورزی: از شعرا، خطاطان و علمای دوره معاصر،

خدایرحم نورزی در قندهار میزیست نبشته ها و اشعاروی در طلوع افغان طبع

شده، کتب و رسایل پښتو را خطاطی کرده، تا سال ۱۳۱۰ ش در قید

حیات بود، در شعرش اکثر موضوعات ملی و اجتماعی می آورد، ازوست

نن دکابل په لور روان سوقندهار
توله و جنگ ته سوتیار

خدای نظر: از شعرای مرثیه نگار، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، در شعر حضرت علی و اولادش رامسح کرد، و مراثنی ایشان رادرین قوالب نظم نمود، خدای نظر درپاره چنارکرم زندگی میگرد اشعارش در منطقه شهرت خوبی کسب کرده، ازوست:

ورکی دی ډیر ډیر خطرونه دا کر بلاده
خکه لری غبار گرد ونه ډکله بلاده

خدای نور: از شاعران پښتو، در حدود ۱۲۰۰ ق در لغمان زندگی میگرد واز شاگردان شیخ احمد خان معروف بود، خدای نور به اهنگهای ملی پښتو شعر سرود اشعاروی در عوام شهرت دارد در شاعری استادش راپیروی کرد شیخ در جمله شاگردانش ازوی چنین یاد میکند:

شات و نبات اوری نیاز الله خدای نور
میر کی می شه گفتار کا

خدایچه: در اواخر قرن سیزده در مردان سکونت میگرد، در علوم دینی طب و حکمت مطالعه داشت، و بر بعضی کتب دینی و مذهبی و طبی حواشی پښتو دارد، کتب و رسایل دیگر رابه پښتو منظوم انتقال داد.

خرنبنون (شیخ): غوث زمان و مقبول سبوحان شیخ خرنبنون سربنی (رح) «در کسی غر» مسکون بود، کرامات و کمالات اشکار داشت، خرنبنون از کسی غربه غوره مرغه آمد و گاهی هم به غونده ان میرفت، به ستایش و نیایش خداوند مشغول میگشت، خرنبنون بزبان پښتو شعر سروده تذکره نویسان پښتو شعرویرا ضبط کردی، خرنبنون بابا به سال ۴۱۱ ه ق

در غوره مرغه وفات نمودی، احفادش در همانجامسکون شده از اشعار اوست :

بیلتانسه ناراه می وسوه پسه کور بانسدی

نپوهیزم چی به خه وی پینن په وړاندی

له خپلوانو به بیلیم پسه سرو سترگو

دواړه سترگی می په وینو دی ژراندی

خروتهی، رایبا: از شاعرات ممتاز ادب عوامی پښتو ست رایبا شاعره

از قوم خروتهی بود، در نواحی کتواز غزنی میزیست. چکامه های

پرشور و جذاب رایبا در دست است. که از قریحه عالی شعروی

نمایندگی. میکند زندگی وی او اخر قرن سیزده تخمین شده، وی در نهایت

جوانی چشم از جهان پوشید ازوست :

پیغله چکی راغله پهرمه کی گر خیدله میزی یی پوولی لتی له کنینسته

گوره قسمنو نه مینی چیری خیزوله غیزی دشپانه ته په مستی کی ولوبدله

مینه لیونی ده سمه لار نه پیژنی

خروتهی، عبدالغفور: عبدالغفور بن حاجی عبدالستار ادیب و دانشوری

از قوم خروتهی به سال ۱۲۸۴ در قندهار تولد و به سال ۱۳۵۲ ش در همانجا

وفات کرد. عبدالغفور از نویسندگان معاصر پښتو بود، در انجمن ادبی

قندهار عضویت داشت، نگارشات وی در نشرات قندهار به تفاریق

طبع شده است.

خسرو، اپریدی: خسرو بن اول باز زخه خیل اپریدی به سال ۱۹۰۶ ع

در نواحی خیبر بدینا آمد، و به سال ۱۹۴۹ ع رحلت کرد، خسرو طبع

عالی شعری داشت ، به اوزان ملی بیشتر و طرز کلاسیک غزل سرود ،
اشعار وی در حصص شرقی افغانستان شهرت دارد تذکر نگاران
پښتو از وی یاد دارند ، ازوست :

چی نساتر سه دی ما باندی جانان تل

خک، اوبنکی می پرمخ راخی باران تلی

خلیل خان، نیازی: از شاعران دربار سلطان بهبول لودی (۸۱۴ -

۸۹۴ ه ق) ، خلیل خان از عشیره نیازی قوم لودی بود ، در هندوستان
زندگی میکرد ، مؤلف پتیه خزانه رباعی ایرا که خلیل خان به موسم برسات
در مدح سلطان سروده بود ضبط کرده ، از مطالعه رباعی وی مقام شامخ
ادبی و قریحه شعر وی معلوم میشود ، و خلیل را از شعرای طرز اول
پښتو معرفی میدارد ، رباعی خلیل خان در مدح سلطان:

خری اوربخی ژاری له پاسه کویله بزغ کابیلتون له لاسه

په هغه لونی گوهر په خول ستا دامر حباکاستا زموز مواسه

خلیل الرحمن (صاحبزاده): صاحبزاده خلیل الرحمن در تنگی نصرت

زایی از مضافات پښتونستان سکونت میکرد ، به خاندان روحانسی پیر
مانیکی نسبت داشت ، وی شخص دارای احساس قومی و صوفی سخنوری
بود . اشعار ملی و وطنی وی در مجله پښتون ثبت شده صاحبزاده درین
اواخر بدروود حیات گفت ، ازوست :

که په سرکی دی دعقل خه مسکن وی

او په سترگوکی دی طاقت د دیدن وی

خواجه ملیزی: مورخ ناموریست که در حدود ۱۰۰۰ هـ ق میزیست تاریخ افغانه را بزبانهای پښتو- پارسی در حدود (۱۰۳۱ - ۱۰۳۳ هـ ق) تألیف داشت، درین تاریخ راجع به مهاجرت بعضی قبایل پښتون به وادی پشاور و محاربات منازعات همان قبایل بحث رفته است، تاریخ افغانه را پیر- معشم شاه به امر حافظ رحمت خان بریخ اختصار کرد، و به تواریخ حافظ رحمت خانی مسمی نمود.

خواجه احرار غزنوی: عبیدالله غلام خواجه احرار غزنوی، فرزند قلندر شاه، ونوه میا فتح محمد اندر بود. به سال ۱۲۹۲ هـ ق در ناحیه برجگی غزنه بدنیا آمد، فقه، تفسیر، احادیث، منطق، ریاضی، عقاید رمل، جفر فنون ادب و بلاغت را از اساتذده منطقه و در خاکریز قندهار فراگرفت، از سیر و سلوک و معرفت نیز بهره داشت، وی نگارنده و شاعر در زبانهای پښتو، پارسی و عربی بود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء آثار ویرا چنین ضبط کرده: رقة الحواشی شرح تممة الحواشی، حاشیه بر خیالی، حاشیه بر بیضاوی، ازاله الاوهام تحفة الخیار، شریعت الاظهر شرح فقه الاکبر، مثنوی رنگین، فیض قلندری، انوار فتح محمدی گلشن اسرار، بیان الاسرار، مراد الاسرار، و مجموعه المناجات، خواجه احرار به سال ۱۳۵۷ هـ ق رحلت نمود، از وست:

چی دلفوسره ور کړه پیچ وتاب
زما زره دی کړ، مدام په اضطراب

خواجه الف : خواجه الف فرزند قاضی محمدرسول در شیرشاهی
ننگرهار میزیست، شاعر امی ویسوادى بود، به آهنگهای ملی پښتو
شعر میگفت، به سال ۱۳۲۲ هـ بدرود حیات گفت، از اشعار اوست :

خواجه الف د عشق منصور

دمحبت په دین مغرور

دیر ارمانونه می کول

ز ما نصیب کرل تل تر تل

خواجه گل : در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قرای چاردهی مرکز لغمان
زندگی کردی، در شاعری از شیخ احمدخان پیروی نمودی، قصص خیالی
ودینی نظم کردی، اشعاروی شکل شفاهی دارد ازوست :

زه خواجه گل یسم لکه بلبل یم جدا له گل یم

شاعر به گیر کمه - بنه په خنخیر کمه دیر بی زهیر کمه

تروبی پری نزد می خودی راته سلام ونه کی هر صبح وشام ونه کی

خواجه محمد : خواجه محمد بن ابابکر قندهاری از شعرای حدود

قرن یازده هجری، خواجه محمد به گروه رو بنانیان پیوست بود، و از اندیشه

های فکری و ملی او شان بهره داشت، شعر عرفانی سرود اشعار خواجه -

محمد در دست بوده، ازوست :

هیڅوک در خبر نه دی دمسکین عارف له رای

خواجه محمد دی قناعت کری لوی غنی به سی گدای

خواجه محمد: پیرو مکتب ادبی اخوند درویزه (۹۴۰ - ۱۰۴۸ق)
واز معاصران اولاد اخوند درویزه محسوب میشود، خواجه محمد اشعار
مذهبی سروده، منظومات وی در بعضی نسخ خطی مخزن دیده میشود
ازوست:

محمدده ستا ولورته به سفر کرم پر لیمه به در روان شم پنبی بر کرم
که فرمان دعنایت راباندی و کبری زه به خپل اسم پادشاه دبحرو بر کرم
زه خواجه محمد هر گوره گناه کاریم امید به په شفا عت د پیغمبر کرم
خواجه محمد: از شعر ایست که به اوزان ملی پنبتو شعر دارد،
زندگی وی حدود قرن دوازده تخمین شده، نمونه شعر خواجه محمد
در نسخه خطی تذکره الابرار مهین ضبط بوده است.

خواجه محمد: شاعر عوامی پنبتو بود، در مضافات قندهار سکونت
کرده، شاعر از طوایف غلجی است، اشعار خطی وی در دست بوده،
ازوست:

نن می په خوله کی ژبه نه کری گردان
معلوم چی نن راخی د مرگ ما سلان

خواجه محمد، بنگنیش: از مشاهیر شعرای پنبتوست، خواجه محمد
شاعری از قوم بنگنیش و پیرو طریقه چشتیه بود در عصر اورنگ زیب مغولی
(جلوس ۱۰۶۸ ق) حیات داشت. در شعرش یادی از بایزید روینان دیده
میشود، گمان میرود که پیرو مکتب تصوفی روینان نیز بوده باشد.
خواجه محمد دیوان شعر دارد، منتخب ویرار اورتی مستشرق در گلشن روه

طبع کرده، دیوان وی اخیراً در پشاور چاپ شده، ازوست:

داورنگک په بادشاهی کی می نیاونه شی

زه خواجه محمد به ووخم وبل لورته

خواجه محمد (ملا): شاعریست که به اوزان ملی پښتو شعرسروده

خواجه محمد در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قندهار میزیست، بعضی از

غزلیات وی در بهار جانان طبع شده، تذکره های پښتو نیز احوال ویرا

ضبط کرده اند، ازوست:

تل په سرو سترگو ژارم چی جانان دی نا

درب بی وصلت غوارم ویرپه ځان دی نا

خوار، صالح محمد: در شعر خوار و مشتاق تخلص میکرد، از

شاعران معاصر پښتو بود، در قندهار میزیست طبع روان شعری داشت

چکامه های اجتماعی و عشقی خوار در مطبوعات کشور طبع شده، وی به

سال ۱۳۲۸ ش رحلت کرد.

خواص خان: ناظم قصه فتح خان و رایبا (حدود ۹۰۰ هـ ق) منظومات

خواص خان را ضبط میدارد، از سرودهای اوست:

که په دار دی دا زما جیون په دار دی

لاس یی و تری مغلو

فتح خان د بادشاهانو گناهکار دی

خواص خان: در محله «پلو» نواحی پښتونستان سکونت میکرد،

دریوسفزی افغان از خواص خان بحیث شاعر دور گذشته یاد کرده است.

خوزدل: از غزلسرایان کلاسیک پښتو. خوزدل در توابع بشیر زندگی داشت، بعد از ۱۱۵۰ ق حیات به سر میبرد، وی با بند طریقه نقشبندیه و از مریدان میا عمر چمکنی بود، دیوان شعر وی دیده شده ازوست:

وریدی کر دسوز قلم خوزدل لره په لاس کی
 سر خوشحال، حمید، رحمان په گورولگاوه

خوشحال خان خټک: از رجال علمی، ملی، تاریخی و ادبی افغانستان در قرن یازدهم هجری. خوشحال خان خټک بن شهابزخان بن یحیی خان، بن ملک اکوری به سال ۱۰۲۲ ق در یک فامیل سرداران خټک اکوره چشم به جهان کشود، علوم متداوله را کسب کرده بود، در فنون ادب و بلاغت ید طولی داشت، و فنون حربی را نیز نیک میدانست. خوشحال خان از پیست سالگی به شعر سرایی پرداخت، و از آغاز جوانی در میدان سیاست و ادب دخیل بود، در مبارزات ملی افغانها علیه مغولان هند سهم بارزی داشت، و بحیث یک سردار شجاع و دلاور قوم، افغانها را به اتحاد و مبارزه علیه مغولان هندی رهبری میکرد.

حضرت خوشحال خان بعد از ۵۸ سال مجاهدات ملی و خدمات علمی و ادبی به سال ۱۱۰۰ ق به عمر ۷۸ سالگی چشم از جهان پوشید و شاهکارهای علمی و ادبی ای را بدنیای علم و ادب بحیث ارمغان بس مهمی به یادگار گذاشت، تذکره نگاران و مورخین ادب پښتو تالیفات ویرا چنین ثبت نموده اند:

کلیات شعر (اضافه از چهل هزار بیت، که سند مهم ملی و تاریخی پښتونهاست) باز نامه، طب نامه، هدایه (ترجمه) ائینه (ترجمه) فضل نامه سوات نامه، فرخانامه، فراقنامه، دستارنامه (اثر منثور اباحت جالب سیاست و اخلاق دارد) بیاض، زنخیری، (طریقه مختر نویسی). اما مسترراوردی مستشرق تألیفات خو شحال خان را دو صد و پنجاه مینویسد، خوشحال مکتب جدید ادبی را ابداع کرد، که در تاریخ ادب پښتو به نام وی شهرت دارد، شعرای فامیلش و دیگر شاعران این زبان از این سبک پیروی کردند خوشحال خان در شیوه نثر نگاری نیز ابتکاری دارد، و نثر پښتو را از مسجع نویسی به ساده‌گی و روانی رهنمایی نمود، از اشعار اوست:

په جهان د ننگیالی دي دا دوه کاره
 یا به و خوری ککری یا به کامران شی
 آزادی تر پادشاهی پې لا تیری کا
 چی دبل تر حکم لاندی شی زندان شی

خوشحال خان شهید: خوشحال خان شهید بن سعادت خان بن

افضل خان بن اشرف خان بن خوشحال خان معروف. ادیب و شاعر ازین خاندان فضل و دانش و شمشیراست. زمانیکه پدرش سعادت خان ریاست قوم را به عهده داشت، درین ایام حاکم تیری بود، در سفر اول خود شهنشاه کبیر اعلیحضرت احمد شاه به پشاور ویرا حاکم آن سرزمین مقرر فرمود، و با شهنشاه افغان در جنگ حسن ابدال حصه گرفت، وی در حدود ۱۱۶۶ ق در یکی از جنگها شهید گشت، خوشحال خان

شهید در شعر پیرو مکتب ادبی جد بزرگش می باشد، غزلیات خوشحال شهید را تذکره نویسان ثبت کرده اند، ازوست:

زه چی مست په لب دیاریم هیخ حاجت دشراب نشته

اور دعشقی می زره کباب کرو هیخ حاجت دکباب نشته

خوشدل (میرزا): از شعرای معاصر زبان پښتو، درارغنده کابل سکونت

میکرد، و به قوم لیاپی خیل نسبت داشت، خوشدل اصول میرزایی را در کابل آموخت، در دوایر دولتی بحیث میرزا ایفای خدمت کرد، و در منطقه به میرزا خوشدل معروف بود، و در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش رحلت کرد، چکامه های پښتو وی در دست است.

خولقندی ولی صاحب: در حدود ۱۲۰۰ هـ - ش در بنیوه ننگرها ر

میزیست، شخص صاحب کرامت و خوارق بود، مردم بولایت وی معتقد بودند، خولقندی ولی صاحب گاه گاه بزبان پښتو شعر گفتی، اشعار ویرا صوفیه انجابه یاد دارند.

خیال، محمدشاه: محمد شاه خیال کا کا خیل ختیک فرزند حاجی

امیر شاه از دانشوران و سیاسیون معاصر بود خیال به سال ۱۲۹۲ هـ - در هشنغر پشاور تولد، و به سال ۱۳۴۹ ش رحلت کرد، خیال زبانهای پښتو اردو، پارسی، عربی و انگلیسی را می فهمید از ابتدای جوانی در میدان سیاست داخل شد، و از همکاران و متعلقین نزدیک حزب خدایی خدمتگار و فخر افغان بود، خیال در اخیر عمر بکا بل به سر میبرد، شاعر و مؤلف بود، تألیفات ویرا مورخین ادب پښتو و تذکره نویسان چنین ضبط نموده

اند: (۱) تاریخ الامت ۸ جلد (۲) تاریخ جاپان (۳) جغرافیه سیاسی و اقتصادی جهان. اشعار خیال ملی، اجتماعی و وطنیست، غزلیات عشقی و لیریک نیز دارد، ازوست:

پا که می تومنه آریا په توک افغان یادیزم

زوی زه هیڅکله دچانه پلارد جهان یادیزم

خیال، نذیر: از نویسندگان پښتونستان جنوبی، نذیر متخلص به خیال فرزند عبدل خروتی در شهر کوتبه زندگی میکرد، شاعر، خطاط، هنرمند و نگارنده زبان پښتو بود، خیال رهنمای پښتورا بنام پښتو تیچر تألیف کرد، اشعار و مقالات متفرق وی در نشرات پښتونستان طبع شده است.

خیالی: از شاعران عوامی پښتو، در موسی خیل منگل پکتیا سکونت داشت، با شاعران عوامی منطقه مقابله‌های شعری میکرد، مقابله وی با سلیم خان شاعر منطقه شهرت قابل وصفی کسب کرده، خیالی در حدود ۱۳۳۸ ش رحلت نمود، ازوست:

ډیر ستړی مہشی سلیم‌خانه زه دی پلاریم ته می زی‌یی

خیرالدین: از مریدان اخون صاحب‌سوات (تولد ۱۲۱۳ هـ - ق) مینماید منظومه‌های منقبت اخون موصوف دارد، که با نسخه خطی رشیدالبیان (انڈیا افس لایبریری) ضم است، خیرالدین از ناظران مذهبی حدود اواخر قرن سیزده محسوب شده میتواند، ازوست:

هیشه د اخلاص په لار روانه

د بیگی اخون صاحبه مهربانه

دیر عالم دی د دعا په غم ایسار کړ

غرض دا چی شوی هر چاته فیض رسانه

خیرالدین: ملا خیرالدین بن ملا محمد انور خدرخیل در حدود او اواخر

قرن سیزده در منطقه بادام میزیست، خطاط و ناظم مذهبی بود، خیرالدین منظومه‌های مذهبی دارد، و نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده است.

خیرالدین: خیرالدین بن محمدیار آتش نفس، شاعر وادیبی از قوم

کشانی، در غونبان قلات بدینا آمد، در قندهار سکونت میکرد، در حدود

۱۳۲۵ ش چشم از جهان پوشید، خیرالدین پابند طریقه نقشبندیه بود، تذکره

متنخصر مشاهیر این طریقه را بنام رساله نقشبندیه نظم کرد، و به طرز کلاسیک

و اوزان ملی شعر پښتو سرود، ازست:

تل تر تل چی خیرالدین در پسی ژاری

له ژرا می مردگان دی په ضرور

خیرالدین: نام این شاعر را از یادآوری احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸ -

۱۲۳۲ هـ - ق) می‌شناسیم، احمدی ذکر دیوان خیرالدین را چنین می‌نماید:

«همدا رنگ دقلندر د خیرالدین وو» معلومست که خیرالدین شاعری بود که

دیوان شعر داشت، و دیوانش را احمدی صاحبزاده ملاحظه فرموده بود،

زندگی وی در حدود قرن دوازده تخمین شده، و از شاعران تواحی پښتونستان

امروزی محسوب میگردد.

خیری، خیرالله: خیرالله نعمت خیل که در شعر خیری تخلص میکرد، در حدود ۱۸۵۸ ع در سوات دنیا آمد و به سال ۱۹۰۸ ع، از جهان رفت خیری شعر تصوفی دینی و عشقی سرود، تذکره تیرهریر شاعران از وی یاد آوری دارد ازوست:

پرپر راشه زما یاره د بانسی
بیلتانه می دزره ورانه کره کودی

خیرالله هوتک: ملا خیرالله هوتک بن ولی محمد بن الهداد هوتک به سال ۱۲۱۲ هـ ق در بنه بولان علاقه سیوری قلات تولد گردید، زندگی وی تا سال ۱۲۸۶ هـ - ق یقینی مینماید. ملا خیرالله جهت کسب علوم سفرهای کرد و در علوم مروجه و مذهبی معلومات حاصل داشت. زبانهای پښتو، پارسی، عربی و ازبکی را میدانست و در همه آن قلم فرسایمی میکرد دیوان شعر وی در دو جلد تهیه شده از اشعار اوست:

خوښ اوسه رحیمه زه نسیم یم ستا د باغ
پر بنه بولان می غای دی لکه شمع په زره داغ

خیرالله (قاضی): از لغت نویسان و دانشمندان معاصر. در نواحی پشاور میزیست، زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میشود قاضی خیرالله فرهنگ لغات (پښتو، اردو) را برشته تحریر در آورد، و مقدمه جامعی بر آن نوشت درین مقدمه یادی از چند تن نگارندگان و شعرای گمنام پښتو می نماید آثار منظوم و منشور دیگری نیز دارد.

خیر گل: از عشیره همزا خیل قوم شینواری در مورگی ده بالای شینوار
سکونت میکرد شاعر بدیعه گو بود در موضوعات عشقی اجتماعی شعر سرود
وی در حدود ۱۳۲۳ هـ - ش بدرود حیات گفت از اشعار اوست:
سیلاب په تنگی راغی مری و کره د شینوارو
دچا کله دا اتبارو

دادی: دادی ملیزی در حدود قرن دهم هجری زندگی کردی رجز

ویرا خواجو ملیزی در تاریخش ثبت میدارد، از رجزیات اوست:

که دی نوری نیزې لنډې د دادی نيزه ده لويه

که سواره هر خومره ډير دی د دادی ورتله خوبويه

دادین: از مریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴ - ۱۱۹۰ هـ - ق) شخص

عالم و شاعر خوب پښتو بود، کلیاتش و «مناقب میا عمر» از یادگارهای

ادبسی اوست دادین تا اوایل قرن سیزده حیات داشت، ازوست:

تادی جوړ کړی شمایل د حضرت هسی رنگه

چی په لوستل یی هر مه خوالاچی لونگک پریوخی

دادمحمد: از شاعران اوایل همین قرن. به پیروی مقامهای هندی

شعر سرود، در نواحی پښتونستان میزیست غزلیات دادمحمد در بهار نوروزی

طبع شده از اوست:

اشعار دادمحمد غریب هستند لعل بی بهار

در گوش خوبان جهان چون صبح اویزان لری

داراشاه: از شاعران عوامی پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات

پښتونستان زیسته است به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی

غزل سرود، غزلیات ویرا جشن نوروزی و بهار گلشن ضبط کرده

ازوست

زه داراشاه کوم ژراچی می آرام شی قلوب

شاه سکنندر رخ قمر لیکه د بهار مثال

دازن: شاعر آمی ویسواد پښتو. دازن اخکزی درنواحی پښتونستان جنوبی زندگی داشت، تا سال ۱۹۳۵ع در قید حیات بود، واقعه زلزله شهر کویتبه را نظم کرده ازوست:

د خالق داسی اراده سوه پر کویته سمه زلزله سوه
ترلاندي څه دخدای جهان سو راجی دکوتی ښار ویرانسو

داؤد شاه: از شاعران عوامی ننگرهار، در حدود ۱۲۹۰هـ ش در منطقه کان توابع رودات ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو اشعار عشقی و اجتماعی و حماسی سرود اهل ذوق اشعار ویرا حفظ کرده اند ازوست:

بسوجی می دخا متاوه ز ما په کسی مدعاوه
څه اوړه پکی سره کړی دا کوم غازی پت کړی

داؤد هوتک: داؤد خان بن قادر خان هوتک به سال ۱۰۲۹هـ ق در کوکران قندهار چشم به جهان کشود، و به سال ۱۱۳۷هـ ق در همانجا با زندگی وداع کرد. وی ارباب قلم و شمشیر بود، تا وقتیکه زعیم ملی و فخر ملت حاجی میرویس خان مغفور جهت کسب استقلال با اجانب می جنگید باوی همراهی داشت ذوق ادبی او نیز قابل ستایش است شخص ادیب دوستی بود گاه گاه بزبان پښتو شعر گفت از اشعار اوست:

چی دچاپه زړه کی اوردمینی بل سی
په اوربل یی لمبی حال بی بل سی
اوردمینی کله مری دزړه له مینی
داوربل مینه که تل دزړه په تسل سی

دراز: درحوالی قرن سیزده هم درتوابع پښتونستان زندگی کرده

شاعر عوامی پښتو بود به لهجه ملی به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود اشعار ویرا بهار گلشن ضبط نموده ازوست:

دیر گنا هکار لرم تقصیر درازمید حسین بی پی

لمن به بی نیسم ورخ دمحشرزره چی عاشقشی نه وی قرار

درازخان موسی زی: درازخان از شعرای کلاسیک زبان ملی پښتو-

ست نمونه شعر دراز خان ربا شرح حال کوتاه وی مؤلف جلد اول پښتانه شعراء (استاد الاساتید پوهاند حبیبی) ضبط نموده ازوست:

ته پرخه زما په زیار اوز حمت خو بن بی

بنا یسته تر لمر سپو ز می ز ما حبیبه

درخانی: درخانی بنت پیرجوگی حاجی خیل در حدود (۹۵۰ ه ق)

درنواحی سوات زندگی داشت، داستان عاشقانه وی با آدم خان در همه نقاط پښتونخوا شهرت کسب کرده این داستان علاوه از شکل شفاهی آن توسط شاعران و ادبای پښتو به نظم و نثر نگارش یافته است، درین داستان قطعات منظوم درخانی دیده میشود، که بر جذابیت و شورا انگیزی داستان می افزاید از منظومات اوست:

ادم خانه میته خیله دیوسف دمنیدن خانه

زره دی دک په در گوهردی په خبرو در افشا نه

زه په مثل یو صورت یسم ته زما د صورت لخانه

در محمد: در محمد بن ملا معین اخوند به قوم خاچی نسبت داشت .
در حدود ۱۲۷۰ ق در قصبه احمد خیل خاچی تولد و به سال ۱۳۱۰ هـ ق
در کزّه ننگرهار وفات کرد. در محمد در فقه، اصول و معانی دسترس
داشت و شعر نیز سرود اشعار وی ثبت گردیده ازوست:

کله به راوری دواره لب شیرین گفتاریوار

ز لقی دی تار په تار سوزم بی اوره

درویزه ننگرهاری: از علمای معروف افغانستان در قرن دهم هجری.

اخون درويزه بن گدای بن سعدی بسال ۹۴۰ هـ - ق زادوی از مردان
سیدعلی ترمزی بود، به تحریک مرشدش (سیدعلی) و حکام گورگانی علیه
رجال ملی (چون با یزید رویشان) و سرکوبی نهضت های ملی برخاست
و بر ضد آنها تبلیغ زهر آگینی میکرد. درويزه که در حلقه های ادبی و تحقیقی
افغانستان به اخون درويزه ننگرهاری و پاپینی شهرت دارد، صاحب تألیفات
بزرگانهای پښتو و پارسیست. وی مخزن الاسلام را به نشر مسجع پښتو
و تذکره الابرار را به پارسی تحریر کرد. رسایل و کتب دیگری چون: ایمان -
نامه، شمایل نامه، نور نامه، ارشاد الطالبین و ارشاد المرین را باین دوزبان تألیف
داشت. مخزن اخون در مناطق پښتونخوا شهرت زیادی کسب کرد، و بحیث کتاب
درسی زن و مرد آنرا میخواندند و در مدارس دینی افغانها نیز تدریس میشد
اخون درويزه احفاد و اولاد و پیروانش با وجود اینکه در ازا پا انداختن جنبش های
آزادی ملی سهم داشتند، بانهم خدمات شان در عنای ادب پښتوارزش داشته
و آثارشان از بیش بهاترین آثار ادب قدیم پښتو محسوب میشود، درويزه

به سال ۱۰۴۸ هـ ق رحلت نمودی، و در هزارخانی پشاور مدفون شدی ازوست :

لارخنه ددین وه پاتی چی پادشاه زموز اکبر وه

دی د نفس په لاره تلی اوله دینه بی خبر وه

درویش؛ امام الدین: میر امام الدین متخلص به درویش بن شیخ

سعد الدین احمد انصاری بن عبدالغفار در اواخر دوره سدوزائیان میزیست

شاعر زبانهای پښتو و پارسی بود، از آثار وی احوال و آثار حاجی صاحب

پای منار و دیوان غزلیات (پښتو و پارسی) دیده شده است:

که یاری را سره نه کیا یارزما

ترقیامته ورخی پوری زارزما

دری خان (ملا): ملا دری خان از عشیره و دیر قوم ساپی بود، در

فصبه سپیدار دیوه گل کنر زندگی میکرد از شاعران عوامی پښتو محسوب

میشود، به او زان ملی شعر میگفت. دری خان در حدود ۱۳۴۰ ش به سن

۸۰ سالگی رحلت کرد ازوست:

پتنه شوه جوړه د ساپی وروړه اوس دې هر څوک تری ځای ساتی وروړه

ما د ساپی په منځ کی اور ولیده اوس می ایله د پتنی زور ولیده

د لاسا: از ناظران مذهبی پښتو. در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته

است، منظومات متفرق مذهبی وی در دست بوده زندگی وی تا سال ۱۲۸۸

ه ق یقینی مینماید ازوست:

دادعادی مستجاب شی

په درگاه دلوی وهاب شی

دلاور : از مناجات سرایان حدود قرن سیزدهم هجری. در مناضافات
پنهنونستان زندگی داشت، خطبات منظوم و مناجات وی دیده شده ازوست :

هر ساعت ته دلاوره کوه خیال

روغ وجودمی په غمونوشه غربال

دلاورخان : شاعر حدود قرن دوازده. در توابع پشاور زندگی میکرد

غزلیات و پارچه های متفرق وی در دست بوده از اشعار اوست :

دلاوره ویر د خان کوره

شبه وورخ غم د ایمان کوره

ثنا د پیره د سبحان کوره

راشه زره سور له جهان کوره

دلبرخان : از شاعران داستان پرداز. دلبرجان شاعر از قوم مومند در

سوریزی بالا توابع مومند میزیست، قصه خیالی سبز پری و زرد پری را بنام
«گلدسته دلبری» به سال ۱۳۴۹ ه ق تصنیف کرده، غزلیات متفرق دیگر

نیز دارد، ازوست :

د دلبر اشعار به ولی شیرین نه وی

چی خادم دی دمانکی دغوٹ میمون

دلی جان (حافظ) : دلی جان مشهور به حافظ شاعر عوامی و هنرمندی

از مجله احمد زایی تگاب کاپیسا بود، مدتی رادر لغمان سپری در کرد حدود
۱۳۴۳ ش در همانجا رحلت نمود، دلی جان به اوزان ملی پنهنو شعر گفتی
اشعارش شکل شفاهی دارد ازوست :

ما نن ولیده زیاتی که بس شعر گوی دلی جان کپی هوس
زرگی به دی کپی پسی وسوس ستا نوم شو لو خور په عال مو
دلیل: به سال ۱۶۴۵ ع بدنیآ آمد وبه سال ۱۹۴۰ ع رحلت کرد دلیل
شاعر از قوم محمدزی درکندی میتاخیل نوشهر پشاور زندگی میکرد به
اوزان ملی پښتو شعر حماسی، ملی و عشقی و مذهبی میسرود ازوست:

دلیل کپی کلام - خیر غواری د اسلام
په امان تری مسلمان شه دسر کار له سخت اندیره

دوران: شاعر از قوم مروت در علاقه بنو زندگی میکرد، به اوزان ملی
پښتو شعر سرود زندگی دوران حدود قرن دوازدهم تخمین میشود، اشعار
دوران را ثبت نموده، اند ازوست:

دورانه برخه غواره له مهروانه
د میرو ستاینه خرنگه ده گرانه

دوستم: دوستم در نواحی مابن یوسفزایی های پشاور زندگی میکرد
اشعارش را دار مستتر مستشرق ضبط نموده از شعرای قرن سیزدهم می شود
دوستم در طریقت از مریدان حضرت جی کوتاه بود ازوست:

نن جواب را پسی بیاد دلبر راغی
که می بولی په رښتیا چی اخترا راغی

دوست علی (ملا): ملا دوست علی در ستره گرهی سلطان زی از
مضافات تیرا سکونت داشت، بعد از ۱۸۰۰ ع رحلت نمود. در شعر حضرت-
علی را مدح کرد و مرثی امامین را سرود و واقعات کربلا را نظم کرد از اشعار اوست:

یا عزرائیله په شتاب راشه
د عرش بییانو په حال آگاه شه
ارواح دتولو شامیانو واخله
چی بندکی نارې دقاسم جان درومی

دوست محمد: شاعر حدود قرن سیزده هجری. دوست محمد به پیروی
محمدگل فقیر (حدود ۱۲۰۰ هـ - ق) منقبتی دارد از سخنوران دینی پښتو
به حساب می آید.

دوست محمدیوگناه کاردی په غمونو کی حصار دی
تل گویا په دا کو کار دی زما لاس تادی لمن وی

دوست محمد: از غزلسرایان قدیم پښتو جامع چمن بی نظیر غزل ویرا
ضبط کرده، چون اکثر شعرای این مجموعه در حدود قرن یازده و دوازده
هجری زیسته اند زندگی دوست محمد نیز در این وخت تخمین میشود.

دوست محمد: از مسجع نگاران پښتو. زندگی حدود قرن یازده تخمین
میشود پارچه های مسجع دینی ویرا را جنگ خطی عبدالغنی کاسی به ما رسانده
و از مشاهیر صوفیه قدیم افغانستان شمرده میشود.

دوست محمد: در شمتی مرکز لغمان سکونت میکرد؛ وهفده شاعر زبان
پښتو از نسلش به جهان آمد؛ شاعر توانای بود تولد وی در حدود ۱۱۷۳ هـ - ق
وفاتش به سال ۱۲۳۷ هـ - ش اتفاق افتاده؛ قصص دینی را به آهنگهای ملی
پښتو نظم کرد از اشعار اوست :

دوست محمد و بنی خدایه چی بی دیردی گناهونه

غوز پی ونیسه ای یاره درته کرم حکایتونو

دوست محمد: شاعری بود که به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت در

سترانی از مضافات پښتونستان زندگی میکرد، در شعر از پیروان حافظ عظیم

گنډا پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) حساب شده است .

دوست محمد: از شعرای نواحی قندهار اشعار وی در حواشی بعضی

نسخ خطی پښتو دیده شده؛ از مطالعه نسخ مزبور معلوم میگردد که

دوست محمد در حوالی قرن سیزده میزیست؛ ازوست:

له خواری دې خبر نه ومه هجرانه

ما به زره و خپل ساتلی له نادانه

دوست محمد: از شاعران قدیم پښتو مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم

این کتاب ویرامعاصر مهین (۱۰۸۲-۱۱۲۷ هـ ق) معرفی میکند و اشعارش را ثبت

میدارد ازوست:

پیروی هم دخپل دوست کړه دوست محمده

چی پیروپه جهان کی دهر کس شوم

دوست محمد بریخ: دوست محمد بریخ بن قیام الدین بن محمد یوسف

اخونزاده به سال ۱۲۸۲ هـ - ش در شهر قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۸ ش

در همانجا رحلت کرد، دوست محمد بزبان پښتو نثر مینوشت کتب خانه

مغتنمی از نوا در کتب خطی پښتو و پارسی و عربی داشت.

دوست محمد جان: شاعر حماسه‌سرای عوامی . دوست محمدجان در نواحی بلوچستان زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر حماسی سرود اشعار دوست محمد عکاسی مبارزات پښتونها را علیه انگلیسان خوبتر کرده میتواند. دوست محمدجان تا سال ۱۸۴۳ ع در قید حیات بود :

دوست محمد (حاجی): حاجی دوست محمدیوسفزی قندهاری از صوفیا و مشایخ صاحب حال دره حدود قرن سیزدهم هجری زندگی کردی تابستان رادر مناطق غوندهان و غوره مرغه قلات و زمستان رادر دیره جات سپری نمودی در این دیار مردانی داشت « مکتوب از شادی پښتو » وی که به یکی از خوانین مریدش تحریر کرده ، در دست است معلوم میگردد که حاجی دوست محمد نگارشاتى بزبان پښتو داشت .

دوست محمد ختیک: دوست محمد بن اکرم خان بن زمانخان در حدود ۱۲۳۰ ق در مضافات قندهار بدنیا آمد از علوم متداوله عصر بهره داشت بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت تذکره نویسان آثار ویرا چنین قید کرده اند: تفسیر بدرمنیر، شرح دلایل خیرات. بحر العلوم و طریقه محمدیه از اشعار اوست:

پکی هرشی ښه معلوم دی	دا کتاب بحر العلوم دی
له هر قسمه حکمتونه	پکی ډیر نصیحتونه

دوست محمد کاکر: از سخنوران مورخین و ادبای افغانستان در قرن دهم هجری دوست محمد بن بابرخان کاکر در زوب میزیست به سال ۹۱۲ هـ - ق سفری به هرات کرد و به سال ۹۲۹ هـ - ق پس از عودت به زوب کی بتا را بنام « غرغښت نامه » منظوم نگاشت ازوست:

له نيسکا نو روايت دی هسی توگه حکايت دی
نور محمد کا کر راوی دی چی سی فیض تل جاری دی

دوست محمد (میرزا): میرزا دوست محمد بن میرزا دین محمد بن

پیر محمد علی خیل در نوشهر پشاور زندگی میگرد، وپیشه عریضه نویسی
داشت میرزا دوست محمد بسال ۱۳۲۵ ق بعد از ادای فریضه حج کتابی را
بنام سراج الحج به نثر پښتو تألیف کرد از نثر نگاران مذهبی پښتو محسوب
میشود.

دوست محمد (مولوی): مولوی دوست محمد از ملا زمین ریاست

تونک بود آمدنامه پښتو از تألیفات اوست، واز پښتونهای عالم و مولفست که در
هندوستان زندگی میگرد.

دولت جان: دولت جان احمدزی در قصبه نرگسی حصارک غلجایی

ننگرهار سکونت میگرد، شخص طالب العلم و شاعر پښتو بود غزلیات مذهبی
اخلاقی و عشقی دولت جان در دست بوده، وی در اوایل عصر عبدالرحمن
(۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ - ق) بمرد ازوست:

جبین دی تخت دی زلفی دی پوجونه

خال دی پاچا دئ دیر کوی حکمونه

دولت لوانی: دولت بن دادا و حسن خیل از شاعران عارف و پیر و مکتب

ادبی و تصوفی بایزید رویشان است، مادر دولت از قوم وردگ بود زندگی وی
تا سال ۱۰۶۸ هـ - ق یقینی مینماید. دولت در مدح بایزید و اولادش چکامه
های دارد، دیوان شعر وی در پنج هزار بیت مشتمل بر غزلیات، رباعیات

قصاید و اشعار مثنویست، که اخیراً با مقدمه جامع استاد دانشمند پوهاند رشاد طبع شده، ازوست:

د عاشق اوښو قیمت کا د گوهر مات

په زیر مخ بی کا ډیر قدر د زیر زر مات

دینک: دین محمد مشهور به دینک از شاعران کسر سرا بود، در حدود

قرن دوازدهم هجری میزیست دینک مروت قصص جنگی قبیله اش را با دیگر قبایل نظم کرد و اشعار حماسی سرود ازوست:

مروت خیل زنی می واره جنگ یاران دی

په لاسویی تور توپک زیری لندی دی-

یارانو چی نیازی په ماتی کوز سه

جندنی ویل به په کوم چی تیره سوه

های دا جگری دینک په زمانی دی

دین محمد: از شاعران عوامی ننگرهار. در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قید

حیات بود، به اوزان ملی پشتو شعر میگفت چکامه های وی هنوز در سینه های اهل دوق منطقه محفوظ است از اشعار اوست:

لارله گلشن له صنم زلفی کرې شانه

گلانو مخ په پانه پت کرو راغله مستانه

دهقان، رشید علی: رشید علی متخلص به دهقان فرزند سید عبدالعزیز از

افسانه نگاران و درام نویسان معاصر. رشید علی به سال ۱۹۱۶ع در توابع وزیرستان

شمالی چشم به جهان کشود، تعلیمات عالی خود را در اسلامیه کالج پشاور به پایان رساند، مدتی بحیث مدیر خیبر مگزین و باقی عمرش را در ملازمت رادیو پشاور صرف کرد. دهقان بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نا و ل وی بنام «دسرو تعویذ» طبع شده مقالات افسانه‌ها و اشعار دهقان به شکل متفرق در ج صحایف نشرات پښتونستان شده است، دهقان به سال ۱۹۷۲ رحلت کرد از اوست:

نه دی هغه زره چی پکی مینه دجانان نه وی
نه ده هغه مینه چی پکی آه و فغان نه وی

داگی: شاعر از عشیره مسعود قوم ساپی بود در قصبه مسعود از مضافات
کتر میزیست، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، وی در سالهای بعد از
۱۳۵۰ ش رحلت کرد ازوست :

جبین فانوس بدن زیبا دوست د الله

یا رسول الله (ص)

دیرانی: از شاعران عوامی پښتو. دیرانی در خوشگنبد جلال آباد میزیست
به سال ۱۲۹۶ هـ - ق با زندگی وداع کرد، دیرانی به اوزان پښتو شعر سرود
اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست :

د دیرانی زره دې زخمی کرو بیادې و مرور لو

چی عاشقان رتی خوشحاله غمازان دلیلی

ذکریا : ذکریا بن میردستی خان به سال ۱۲۶۰ هـ - ش در بحرآباد کتر ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۰ هـ - ش در پشاور چشم از جهان پوشید، و در مقبره لسان الغیب رحمن بابا مدفون گشت. ذکریا شاعر عوامی بود به اوزان ملی پښتو شعر سرود. عوام ویرا ذکریا استاد خطاب میکردند ازوست :

زه په خپله گناهکار ذکریا جان یم
د نیکي می لامکان لیدلی دی

ذکریا خټک : از معاصران مطیع الله پیره خیل (حدود ۱۲۰۰ هـ - ق) ذکریا از سخنوران قوم خټک بود مطیع الله در دیوانش از ذکریا یادی دارد در باره وی گوید :

اې چی نوم دی ذکریا په قام خټک یې
په رحمن باندي چی بدوایې لټک یې

ذهین : در دوا به پشاور بدنیا آمد. زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق تخمین میشود، شاعر عوامی و هنرمند ورزیده بود اشعارش در توابع پشاور و ننگرهار مقبول عامه بوده و اهل ذوق شعرش را بیاد دارند ازوست :

مخ لوخ کړه له نقابه امیدوار دې دشین خالیم - پټنگ ستا د جمال یم
نورمه گرځه مغروره

ر

رباعه: از خواتین فاضل و عالم و شاعر افغانستان در قرن نهم هجری .
این زن بزرگوار و شاعره در عهد بابر شاه (۹۱۰ - ۹۳۷ ق) در کندهار
میزبست. مؤلف پتیه خزانه رباعی ویرا ضبط کرده ازوست:

آدم یې مځکی و ته راستون کا
په اور دغم یی سوی لرمون کا
دوزخ یی روغ کا پر مخ دځمکی
نوم یې دهغه دلته بیلتون کا

رایبیا: رایبیا (رباعه) معشوقه فتح خان، دخت شخص متنفذی بود. در حدود
۹۰۰ هـ - ق در نواحی بست میزیست. رایبیا زن شجاع و مردانه ای بود، در
رزمهای فتح خان با مغولان هندی شمشیر میزد. در داستان عاشقانه این دو
دلداده سرود های رایبیا نیز ثبت بوده از سرود های اوست:

که یو رنگ دی فتح خان سپاهیان یو رنگ دی
دا پردل لالامی ولی خدایه ولی په یوخننگ دی

راحت زاخیلی : سید راحت‌الله مشهور به راحت زاخیلی از استادان

داستان نویس پښتو، بابای آدم خطاطان، و ادبای و شعراء بود. راحت در شعر کلاسیک پښتو روح جدیدی افگند و به موضوع آن رونق تازه تری بخشید. سید راحت‌الله بن فریح‌الله به سال ۱۳۰۴ ق در محله زاخیل نوشهر پشاور تولد و به سال ۱۳۴۲ هـ - ش رحلت کرد. تعلیم ابتدایی را نزد پدر بپایان رساند، علوم طبیبی، عربی و فن خطاطی را در منطقه آموخت زبانهای پښتو پارسی عربی و اردو را می فهمید و باین چهار زبان نظم و نثر مینوشت ناول نگاری را در پښتو رواج داد، مجله‌ای را بنام «ستری مشی» به نشر سپرد در اخبارهای شهباز و فرانثیر ایدو کیت بحیث مدیر و نگران بخش پښتو ایفای خدمت کرد. شغل دیگر وی خطاطی بود در مطابع پشاور کتب پښتورا خطاطی میکرد از تألیفات و تراجم وی «نتیجه عشق، سیف الملوك ستار، زمین، سوانح انور بیگ، تاریخ افغانستان، خزان دافغان، گلستان، سعدی، پښتو، افسانی، لغات افغانی، صرف میر، رساله نبض، قواعد خوشخطی، فالنامه، قواعد پښتو، تحریر کافیه تاریخ بغداد، اقوال حضرت علی، و داغونه به ما رسیده از وست :

تاسی ته قران لولی راحت خخه شراب خښی

ای ساده مخلوقه راشع و گوری ملا ته

راغب، محمد رسول: محمد رسول متخلص په راغب از نگارندگان

و شعرای معاصر در حدود ۱۳۲۲ ش در قندهار بدرود حیات گفت، مقالات و اشعار راغب در طلوع افغان طبع شده از وست :

نن می رونی اور وښانی سترگی خپلی

ور جمع کړه رانجه د بانو خلی

رام تاز: از چهره های داستان آدم و درخانی. مسعود بن عبدالله نگارنده داستان مینویسد. که رام تاز از اهل هند بود قطعات منظوم وی درد استان ضبط بوده از قطعات اوست:

درخانی ز مونز میرمنی	کبر مه کبره کبر جنی
ته را ووخه و میدان ته	دې هندوانو زر راوری په لمنی

رجب (میا): از شاعران نواحی پښتونستان در حدود ۱۲۵۰ ق میزیست.

به پیروی مقامهای هندی و آهنگهای ملی پښتو شعر سرودی، اشعار میا رجب را دارمستر مستشرق ضبط کردی، در مجموعه های بهار گلشن جشن نوروزی و بهار نوروزی نیز چکامه های وی ضبط است، از اشعار اوست:

حسن خال و خط لری	خه عجب زینت لری
خال دې په رخسار سار	خال دې مقدم

رحمان بابا: صوفی بزرگوار و شاعر نامور پښتو رحمان بابا به سال ۱۰۴۲ هـ - ق از صلب عبدالستار در بهادر کلی پشاور بدنیا آمد و از عشیرت درویزی قوم مومند بود. از ملا محمد یوسف یوسفزی در طفولیت استفاضه علمی کردی، و در فقه و در تصوف برگزیده روزگار بار آمدی، رحمان بابا تا اوایل قرن دوازده در قید حیات بودی، به قول مستر هیوز در عنوان شباب با پدر ادب پښتو خوشحال خان ختیک دراکوره ختیک ملاقاتها نمودی.

رحمان بابا شاعر متین و سنجیده گو بود، وی در تاریخ ادب پښتو آفریدگار سبک جدیدی است، و سبکش در مناطق پښتونخوا مقبولیت تمامی یافت، بعد از وی جم غفیری از شعرای پښتو در سلسلک سخن

آفرینی کردند این استاد برجسته و نامور ادب پښتو در هزارخانی پشاور نزدیک مزار اخون درویزه ننگرهای دفن است، از اشعار اوست:

هغه زړه به له طوفانه په امان وی چی کښتی غوندی دخلقو بار بردار شی
رحمانی: عبدالرحمن مشهور به رحمانی از شاعران عوامی پښتو بود
رحمانی در چاردهی مرکز حکومت داشت، به اوزان ملی پښتو شعر می سرود
اشعار وی شکل شفاهی دارد، رحمانی از شاگردان شیخ احمدخان (حدود ۱۲۰۰ق) شمرده میشود از اشعار اوست:

دا میترا لام دی اوی پیغمبر ډیر عاشقان یی پراته په در
دارسالی دی که دی لشکر دارحانی به کړی حان تری قربان

رحمت (ملا): از ناظران مذهبی پښتو در اوایل هجرت در مناطق پښتونستان میزیست جنگنامه زیتون راه مثنوی پښتون نظم کرد از اشعار اوست:

ای رحمته و کوره شکر کتاب تسم شه
په یو وار دی زرگی سپک له ډیره غم شه

رحمت جان: به سال ۱۳۱۳ ش در ده بالا شینوار ننگرهار بدنیا آمد

طالب العلم علوم دینی بود طبع شعر نیز داشت شعر عشقی و دینی میسرود
رحمت جان به سال ۱۳۴۱ ش در نهایت جوانی رحلت کرد از اوست:

تهنگ شوپه گودر کي جلی مات که صفتی منگی
ورشه رحمت جانه ورته راوره جوماتی منگی

رحمت جان: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در توابع پښتونستان میزیست

به پیروی مقامهای وسیعی هندی غزلیاتی دارد غزلیات رحمت جان را بهار

گلشن ثبت نموده ازوست :

واجب دی صفت دده په عین رحمت جان

مسلمان یم په دین دپاک سروریم زه فقیر

رحمت داوی : از شاعران طراز اول پښتو، در عهد اعلیحضرت احمدشاه

کبیر در قندهار میزیست بعد به کشمیر رفت و بدر بار سردار عبداللہ خان در کشمیر

اقامت گزید. رحمت لیلی و مجنون نظامی گنجوی را به سال ۱۲۱۰ هـ - ق

به مشوی شیرین پښتو انتقال داد و دیوان مغتنمی از خود باقی گذاشت.

استعداد شعری وی عالی و در طرز ادای مفاهیم مقتدر مینماید ازوست :

غمونو ملک راباندی تنگ کړ زړه می محکه دا آهنگ کړ

چی پښتو لیلی مجنون کړم ښایی غم له زړه بیرون کړم

رحمت سدوزی : معاصر زمانشاه سدوزائی (۱۲۰۷ - ۱۲۱۷ هـ - ق)

شاعر صاحب دیوان پښتو است تذکره نویسان پښتو به شک و تردید مینویسنه

که شاعر مورد بحث ما شاید رحمت الله خان کامران خیل سدوزی وزیر

زمانشاه باشد، دیوان رحمت سدوزائی دیده شده از اشعار اوست :

په طلب کی ستا د لبو د یاقوت

شپه وورخ دی د زړه وینی زما قوت

رحمت الله : رحمت الله بن شاه خان از شاعران مشهور عوامی پښتو به

اوزان ملی پښتو شعر میگفت، به سال ۱۳۰۶ ش در قصبه نوالی سور کمر

بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ ش وفات کرد اشعار ویرا اهل ذوق منطقه حفظ

کرده اند ازوست :

سیم وزردی یا مرغلری

یا دانشادی خوزی خبری

رحمت الله (حافظ): قاضی، خیر الله پشاورى در مقدمه خیر الغات از حافظ

رحمت الله یاد میکند و میافزاید که وی اخوان الصفاء را به پنبتو ترجمه داشت
زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میشود.

رحمت الله (سید): در قصبه قمبر سوات میزیست، شخص عالم بود

طبع شعری داشت، رحمت الله اشعار تصوفی و عارفانه سرود اشعارش ثبت
شده مدتی هم سمت قضا داشت از اشعار اوست:

قبول می کسره سوال

به حرمت دپاک رسول عربی

رحمت الله (ملا): از شاعران با استعداد و مقتدر ادب پنبتو در دوره

معاصر. ملا رحمت الله بن عبد الله مخزون پوپلزی به سال ۱۲۵۳ ش در
«بلده» قندهار بدنیآ آمد علوم رواجی تصوف، فقه، منطق و فنون ادب و بلاغت
را از پدر و دیگر علمای جید منطقه فرا گرفت، وی شاعر توانای بود. در همه
اصناف شعر قریحه آزمایی کرده، در حلقه های بزم و ادب قندهار تا کنون
به (ملا رحمت الله بابا) شهرت دارد، دیوان شعر وی تدوین و جمع آوری
گردیده، رحمت الله به سال ۱۳۱۰ هـ - ش در ریگستان کویت از جهان رفت
از اوست:

کاش هر دم رحمت پخپله تاته

سترگی دکى کی لمن د مرغلرو

رحمت الله (ملا): رحمت الله مشهور به ملا رحمت بن ملا شفیع از نثر

نگاران مذهبی پښتو. در عصر اعلی حضرت احمد شاه کبیر (۱۱۶۵ -

۱۱۸۶) میزیست رساله های نثر مذهبی وی که از آثار اخون درویزه

ترجمه شده ضم یکی از نسخ خطی جنت الفردوس حافظ کبیر دیده شده است.

رحمدل: از سخنوران قدیم پښتو به طرز کلاسیک شعر سروده مخمس

وی با دیوان گنبدیر ضم بوده، اشعار دیگر وی تا هنوز دیده نشده است

از طبع اوست:

چی تار په تارولارې اوربله تاو له زما د صورت و ننتله

په دنیا کی وفا نشته یو له بله ته په خو بنوری بی یاره رحمدله

چی پیره به چیری راوری کله کله

رحمدین: رحمدین (اصلا از تنگاب کاپیسا بود) در ایام طفلی به لغمان

آمد و در اجایی الینگار لغمان اقامت گزید. تولد وی در حدود ۱۲۳۴ هـ ش

وفاتش به سال ۱۲۹۹ هـ - ش اتفاق افتاد. رحمدین شاعر عوامی بود به

اوزان ملی پښتو اشعار عشقی اجتماعی و حماسی میسرود، و باین قوالب

قصص دینی نظم میکرد، از اشعار اوست:

لکه ملتان په پښتور - هسی ور گد شو په لښکر

میرانه بی و کره په خپل سر لکه خونی زمری شونیزی

رحیمداد: رحیمداد بن مصطفی محمد بن نور محمد بن کریمداد بن درویزه

بن گدای بن سعدی از علمای دینی و شاعران مذهبی حدود قرن دوازده. رحیمداد

شعر مذهبی میگفت اشعار متفرق وی در نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده

و رساله ترجمه نمازوی در حاشیه رشیدال بیان طبع شده است رحیمداد

به سال ۱۱۴۶ هـ ف رحلت کرد، و در سلام پورسوات مدفون گشت از اشعار اوست:

ترشیرین اسم دی جبار شم محمد

که دی خاوری ددربا شم محمد

رحیم الله (قاضی): از دانشوران و فضلا و اهل قلم دوره معاصر. قاضی

رحیم الله به سال ۱۸۸۷ ع در محله آبدره از مضافات پشاور بدینا آمد با علوم متداوله آشنایی داشت عالم و ادیب خوبی بود. در زمان استعمار انگلیس بحیث انسپکتر پبنتو ایفای وظیفه کرد از تالیفات وی: گنجینه افغانی (در گرامر پبنتو) و نوی روشنی ترجمه ایست از اردو و رساله «انشاء» به ما معلوم است، رحیم الله خان به سال ۱۹۴۲ در زادگاهش رحلت نمود.

رحیمی، عبدالرحیم: میرزا عبدالرحیم رحیمی به سال ۱۲۵۴ ش در قریه

میرزایان سرخرود ننگرهار تولد و به سال ۱۲۹۹ ش در اسمار کنر چشم از جهان پوشید و در همانجا مدفون گشت.

میرزا عبدالرحیم فرزند میرزا عبدالغفور، علوم ادبی عربی و پارسی

را از ملا احمد جان در چهار باغ صفا کسب کرد، بعد تا اخیر عمر در دوایر

مختلف دولتی ماموریت داشت. بزبانهای پبنتو، دری شعر میگفت. مخمس

پبنتو وی درج صحایف سراج الاخبار افغانیه است، مولف جلد ۴ پبنتانه

شعراء نیز احوال ویرا ضبط نموده است ازوست:

دیرثنا دخپل مولا کرم چی اوطان می خپل دی

که خیبر دی که کونردی که لغمان می خپل دی

قندهار هرات مزار هم بدخشان می خپل دی

شکر شکر باغ می خپل باغبان می خپل دی

گل می خپل بهار می خپل بوستان می خپل دی

رتن چند: از اهل هندو قندهار در اواخر قرن نوزدهم استینت کمشنر بلوچستان بود، بزبان پښتو صلاحیت نوشتن داشت از تألیفات وی: ره‌نمای پښتو، لکچر پښتو و جنگ عظیم به‌م‌معلوم است.

رزق الله (خواجه): خواجه رزق‌الله بن نور خان از عشیره خواجه-خیل در قعله شیخ چپرهار زندگی میکرد، تولد وی به سال ۱۱۵۹ ق رخ داده است. در دوره جوانی سفرهای به هرات، قندهار، هند، کشمیر، بخارا و بلخ کرد. در زمان پیری به زادگاه خود عودت نمود، و در همانجا چشم از جهان پوشید. خواجه رزق‌الله شاعر مبتکر و نازک‌خیال زبان ملی پښتوست. در شاعری وی حسیات ملتی غلبه دارد، وی به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود، اشعار وی در دست بوده از اشعار اوست:

د بلا غیثی می خیرژی له پو پښتو زه خواجه رزق‌الله نه پو پر بزم پښتو
چی خبر شوم د حملی دکم غلیمه د غیرت خولی می خاخی له وینتو
رسال: ناظم دینی بزبهای پښتو و عربی مینوشت، کتاب منظوم و

منشور دینی و مذهبی وی در دست است، رسال در اواسط قرن سیزدهم میزیست از اشعار اوست:

حمد کل ثنا په خدای بنیاسته‌په بار بار
چی دی رب د عالمیانو تل به‌وینه برقرار

رستم: رستم ولد خدایداد در حدود ۱۲۷۰ ش در قلعتک کنر میزیست وی شاعر عوامی پښتو و از شاگردان توکل شاعر معروف بود. به پیروی استاد شعر جذاب عشقی و مذهبی سرود از اشعار اوست:

سود اود دنیا زیان یی په هغه ساعت هیروی
کله چی رستم د یار آئینه کی لیبلا گوری
رسول (اخوند): در موضع مینی مناطق پښتونستان زندگی کردی مؤلف

یوسفزی افغان از رسول اخوند بحیث شاعر دور گذشته یاد میکند.
رسول خان (اخوند): رسول اخوند در موضع «ترلاندی» از مضافات
پښتونستان سکونت داشت، مرحوم الله بخش یوسفی از رسول خان اخوند به
حیث شاعر دوره گذشته یاد آوری دارد.

رسول داد: از علماء و ناظران مذهبی حدود قرن دوازده هم هجری رسول داد
خروتی در گومل پکتیا سکونت میکرد، عالم علوم دینی و ناظم پښتو بود، کتابی را بنام
«درالبیان» در موضوعات اخلاقی و مذهبی منظوم تألیف نمود از اوست:

چی تربیت د یتیم کرینه

دیر ثواب گوره لرینه

رسول، عبدالرسول: عبدالرسول که در شعر رسول تخلص میکرد، فرزند
سردار عبدالله خان بن سردار سلطان احمد خان محمد زایی به سال ۱۳۰۸ ق
بدنیا آمد مدتی را در ایران و هند سپری کرد، در عصر سراجی، امانی و نادری
در دوایر مختلف دولتی ایفای خدمت کرد. بزبانهای پښتو و پارسی شعر
میگفت اشعار پښتو وی در سراج الاخبار افغانی ضبط است، رسول به سال
۱۳۵۳ ق در لاهور بدرود حیات گفت، از اشعار اوست:

مینه راشه په سر واروه گلگون ساغر

چی ژمی تیر شو اورا غلی دجمشید اختر

رشید: اشعار رشید را میاحسب گل (متوفی ۱۳۵۰ ق) در بیاض ضبط میدارد، رشید از غزل گوینان قدیم پشتوست، که در حدود قرن دوازده در نواحی پینقونستان زیسته است.

رشید: از شاعران اوایل قرن سیزده. زبانهای پشتو پارسی و عربی رامیدانست
رشید قصه جمجمه را به سال ۱۲۴۷ هـ - ق به مثنوی پشتو ترجمه داشت
از اشعار اوست:

ای رشیده امان غواره
له عذابه دخدای ژاره
امیدوار شه له رحمته
د حضرت له شفاعته

رشید، محمد شیرگل: از دانشمندان و گرامر نویسان و شعرای معاصر.
محمد شیرگل متخلص به رشید فرزند عبدالقیوم یوسفزی به سال ۱۳۰۴ ق
بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۹ ش بدرود حیات گفت.

شیرگل علوم دینی و ادبی را به شکل خصوصی کسب کرد در گرامر
نویسی پشتو (به شکل عنعنوی) دسترسی داشت وی درین خصوص
تألیفاتی دارد رشید مدتی بحیث معلم و بعد بحیث عضو پشتو تولنه ایفای
خدمت کرد اشعار وی به شکل متفرق در نشرات مملکت طبع شده است:

دسحر باده ته شه ریبار ورشه دلبرته زر په تلوار

رضا خان: شاعر بیسواد عوامی بود، در نواحی نگاب کاپیسا سکونت
داشت. رضا خان ساپی به اوزان ملی پشتو شعر سرودی، اشعار رضاخان

شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۴۵ ش به سن ۵۰ سالگی رحلت کرد.
رضوان: رضوان بن بادشاه گل ماما خیل دره‌تی مردان سکونت میکرد
شاعر و نگارنده و طیب یونانی بود زبانهای پښتو پارسی و عربی وارد
را میدانست، رضوان کتابی را در طب یونانی بنام مجربات ا کسیر (۱۳۰۳
هـ - ق) تألیف داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت ازوست:

زه رضوان په گوټ کی ناست له ډیره غمه

چی هیچاوته ښکاره نه شم وېلی

رضوانی، میر احمد شاه: قاضی میر احمد شاه رضوانی که در حلقه‌های

علمی و ادبی افغانستان و پښتونستان به شمس‌العلماء شهرت دارد. به سال
۱۲۷۹ ق در اکبر پوره پشاور چشم به جهان گشود، پدرش قاضی میر نام
داشت اسلاف وی در عهد درانیان سمت قضا داشتند، رضوانی صلاحیت
کافی در نوشتن نظم و نثر داشت، شیوه نگارش وی ابتکاری است، نثرش ساده
و نظمش مضامین اجتماعی و ملی را احتوا میدارد، قاضی در گرامر و متون
کهن پښتو مطالعه خوبی داشت. گرامر پښتورا بنام «وافیه» بزبان اردو
نگاشت و منتخب متون منظوم و منثور پښتورا بنام شکرستان افغانی و
بهارستان افغانی تدوین کرد، در علوم دینی و عصری و حکمت صلاحیت
و معلومات وی کافی بود، زبانهای پښتو پارسی عربی و اردو را می فهمید و باین همه
زبانها مینوشت. تألیفات وی به سی جلد میرسد، قاضی پښتورا در نصاب
تعلیمی صوبه سرحد شامل کرد و خدمات بی‌شایه در ساحه تألیف و تدریس
ادب پښتو نمود، رضوانی بسال ۱۳۵۳ ش بدر و حیات گفت از اشعار اوست:

هسی بنه مهمان نواز خلک نشته

لکه خدای چی پیدا کری دی افغان

رضوگل مروت: رضاخان مشهور به رضوگل از علمای دینی اوایل همین

قرن رضوگل در «گورکی» بنو زندگی میکرد، پابند طریقه نقشبندیه بود در حلقه‌های ادبی پښتونخوا به «سعدی مروت» شهرت دارد، رضوگل در زبانهای پښتو و پارسی صاحب تألیفات است، از آثار و تراجم منظوم و منثور وی کریمای جدید، اخلاق نبی، دریتیم، تیغ خیالی، شواهد التفاقیه، بوستان رضاخانی (به جواب بوستان سعدی) نام حق پښتو، گنجینه عملیات، ذخیره طلسمات، جهدنامه، و آداب المریدین، به ما معلوم است. رضوگل از ادبای کثیر الکلام اوایل همین قرن بوده از اشعار اوست:

ما رضوگل گورکی عاجز مسکین

دا کتاب می پیر دپاره دی سوغات

رضی لودی (شیخ): امیر الفحصاء شیخ رضی لودی برادرزاده شیخ

حمید لودی شاه ملتان است، زندگی شیخ رضی لودی حدود ۳۵۰ ق تخمین میگردد، وی از شعرای دوره اول پښتو است، نمونه شعر رضی لودی را مؤلف دانشمند پته خزانه با شرح حالش ضبط کرده ازوست:

دالحاد په اور دې ترپلسل

گروه دی زموز وکوراوه

رفیق (مفتی): مفتی محمد رفیق بن مفتی محمد اسماعیل در اوایل همین

قرن در قید حیات بود، رفیق در علوم رواجی مطالعه داشت شخص ذوقمندی

بود کتب خانانه منظمی از نوا در آثار پښتو پارسی و عربی داشت بر بعضی کتب میراث شروحن نوشته، رساله ای در علم تجوید بزبان پښتو از وی در دست است. رفیق طبع شعر نیز داشتی، شعر پښتو گفتی، در وصف سخنوری پدرش (مفتی اسماعیل) گوید:

وگوری،! مفتی صاحب ته څه رنگه گفتار که

ورک دزرگی خار که

رکن الدین: رکن الدین بن حافظ منیر در هزار خان نی پشاور سکونت داشت از مشاهیر صوفیه و رجال ادبی عصر احمد شاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ ق) است. در شعر امپراتور بزرگ افغان (احمد شاه) را مدح کرد، و کتاب ضخیمی را بنام مناقب غوثیه منظوم تألیف داشت، در آغاز این کتاب فصلی را به مناقب و وصف پادشاه اختصاص فرمود از اشعار اوست:

چی احمد بادشاه ددین وي

خود تازه به رکن الدین وي

رمضان: از شاعران عوامی و قصه پرداز در حدود ۱۳۰۰ ه ق در توابع پشاور سکونت میکرد شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو اشعار زیادی سروده از تألیفات مستقل وی «قصه شهزاده دلخورم» به ما معلوم است.

رؤف جان (ماما): رؤف جان که در منطقه به (ماما) مشهور بود و در شعر نیز ماما تخلص کرده است در اواخر قرن سیزدهم هجری در نوشهر پشاور زندگی داشت شاعر مذهبی بود به اوزان ملی پښتو

شعر دینی و اخلاقی میسرود مولودغیرالبشر و گلزار مدینه اشعار «ماما» را
ضبط میکنند ازوست :

دیرکړه هرگی گوره بندی په گورستان دغسی
ورك شه عالمه دهغو نام ونبان دغسی

روکی - احمد جان : مولوی احمد جان مشهور به روکی صاحب
پسر محمد جان (مشهور به کاکا صاحب) ونوه فیض محمد آخونزاده
مؤلف روضه المجا همدین است. روکی علاوه از شخصیت روحانی
ادیب زبان پښتو بود اشعار مذهبی وی در دست است روکی به سال
۱۳۳۸ ش رحلت کرد.

رویدار (ملا) : ملارویدار ناصر در حدود قرن سیزدهم هجری
میزبست ناظم مذهبی و خطاط پښتو بود، منظومات وی دیده شده است .
ریاضی، امیر علی خان ختک : امیر علی متخلص به ریاضی از ادا با
و شعرای معاصر . به سال ۱۸۳۴ در حسن خیل جهانگیره پشاور بدنیا
آمد امیر علی خان شاعر و دانشمندی از قوم ختک بود به چهار زبان
مینوشت از تألیفات پښتو وی : زره خوزی مسلمان، کچکول، اخوان-
الصفا، سحرنی ستوری، مقامات امیر، بنی خبری، سرحدی گل، خوزه
وروولی، ریاضی به سال ۱۹۱۸ ع چشم از جهان بست.

ریحان : از شعرای مرثیه نگار در حدود ۱۳۰۰ هق در مضافات
کوهات سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود مرثی امامین
و واقعات کربلا را نظم نمود، اشعار ریحان شکل شفاهی دارد ازوست :

ریحان دخیالی اکبر دغم نه زخمی یم

خُحکه دغم بیتونه یایم ناست پری گیریم

ریدی خان مومند: افصح دوران ریدی خان بن غیاث خان بن

مسعود خان مومند از رجال علمی ادبی و ملی افغانستان در قرن دوازدهم هجری. پدرش از همراهان ناجی بزرگ افغان و قاید ملی حضرت میرویس خان هوتکی بود، و خودش به دربار شاه حسین هوتک مقام و عزت و منزلتی داشت. ریدی خان در فقه، تفسیر، صرف و نحو صاحب معلومات کافی بود، به طالبان علوم تدریس می نمود. ریدی خان به سال ۱۱۳۶ هجری به اصفهان نمود و در آنجا با شاه محمود صحبت کرد و کتابی را در شرح جنگهای حاجی میرخان و شاه محمود نظم فرمود. و نامش را محمود نامه نهاد. و دیوان شعر مشتمل بر غزلیات و رباعیات و انواع دیگر شعری نیز تدوین داشت ازوست:

اوس به نو تاته حکایت کرم د بنو

خوز حکایت دگر گین خان دوژلو

ز

زاهد خان : در نواحی پشاور پختونستان میزیست از شاعران عوامی بود، به اوزان ملی این زبان شعر سرود اشعار زاهد خان شکل شفاهی دارد. زبردست کا کر : حاجی زبردست کا کر بن کریم خان بن جلال خان از علما و شعرا ی اواخر قرن دوازدهم. حاجی زبردست در علوم مروجہ مطالعہ داشت و در علم قرائت صاحب مطالعہ بود، کتابی را بنام روضۃ النعیم بہ سبک شیر محمد هوتک نظم کرد و دخیرۃ القرا بہ سال ۱۲۱۵ ق منظوم تالیف داشت از اشعار اوست :

مطلب مومی طلبگاره کہ بہ مخندوی کہ لہ وارہ
 بہ اخلاص چی خوک طلب کا رب حاصل ورته مطلب کا

زبیر گل : ناظم مذہبی و خطاط اواخر قرن سیزدهم ہجری. در مجالس حافظ کبیر را بہ سال ۱۲۸۴ ق خطاطی کرد در اخیر نسخہ مثنوی خطاط (زبیر گل) نیز ضبط بودہ است ، ازوست :

زبیر گل پہ نوم مرقوم شو
 دیاسین پہ نام او نوم شو

زربخته : از خواتین سخنور قرن دهم هجری. سرودهای زربخته را مسعود بن عبدالله در داستان آدم خان و درخانی ثبت میدارد، از سرودهای اوست :

خانه آدم خانه دغه زما با داران دادی نه پوهیزی

ستادزره لینده درخوده درخانی می چی کزه شی نه سمیزی

زرجان : از شعرای معروف عوامی ننگرهار. زرجان بن خیرجان

به سال ۱۲۷۷ در گولایی ننگرهار بدنیا آمد، در اخیر عمر در پلخمری

به سر میبرد. شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، زرجان

در حدود ۱۳۳۲ ش رحلت کرد از اشعار اوست :

په تور او ربل دې کتار کړی زیر گلونه دی

سترگی دی لالونه دی ستی شوم په نیران

زرغون خان نورزی : از شعرای قدیم پښتو. زرغون خان شاعر از

قوم نورزی در نوزاد سکونت میکرد. به سال ۸۹۱ ق به هرات رفت و از

آنجا سفری به عراق و خراسان نمود زرغون خان شاعر شیرین بیان پښتو

بود، ساقی نامه را بار اول وی نظم کرد، مؤلف پته خزانه مینویسد که

زرغون خان دیوان ضخیم شعر داشت. وی به سال ۹۲۱ ق در دهر اوت

وفات کرد ازوست :

ساقی پاخه پیاله راکسه مرور یار می پخلا که

اوبسه تسویي په لمبوکه اور می مر په دې ابوکه

زرغونه : شاعره برگزیده، زرغونه بن ملا دین محمد کاکر در اواخر

قرن نهم هجری در پنجوایی قندهار زندگی داشت، وی در حباله نکاح

سعدالله خان نورزی بود و فرزند آن غیرتمندی داشت که همه آن ارباب
دانش و هنر و شمشیر بودند. زرغونه بوستان سعدی را به سال ۹۶۳ هـ ق
به پبنتو ترجمه کرد و غزلیاتی نیز سرود، وی علاوه از سخنوری خطاط
خوبی نیز بود، کاتبان اقسام خط را از وی می آموختند ازوست:

اوریدلنی می قصه ده چی له شاتو هم خوزه ده

زرین: زرین فرزند نظیر به سال ۱۱۸۶ ق در منطقه کبخ عزیز خان
لغمان تولد و به سال ۱۲۵۶ ق رحلت کرد، و در همانجا مدفون گشت
زرین شاعر عوامی پبنتو بود، به اوزان ملی شعر جذاب و دل انگیز
میسرود استعداد عالی شاعری داشت، اشعار وی شکل شفاهی دارد
ازوست:

په سپین جبین دې اوربل جور که ولونه ولونه
دواره زلفانی دې پسر مخ وهی تالونه

زعفران (تره کی): مدار المهام و صدر الافاضل ملا زعفران تره کی
از رجال مهم علمی و ادبی دوره هوتکیان. زعفران به دربار شاه حسین
هوتک پادشاه دانشمند و ادب پرور افغان مقام و منزلت رفیعی داشتی و استاد
«محمد» پسر پادشاه بود.

ملا زعفران در حکمت، طب و ریاضی از اساتید زمان شمرده میشد
کتابی را در طب قدیم بنام گلنسته زعفرانی تالیف داشت، وی علاوه از
کردار علمی و ادبی مرد شمشیر نیز بود، مژده فتح شال و زروب رافی-
البدیهه منظوم داشت، در سفرهای جنگی به ایران سهیم بود. زعفران طبع

شعری نیز داشت مؤلف پتیه خزانة نمونه ویرا ضبط کرده، ازوست:

دحسین پادشاه دبخت ننداره گورئ
چی بی فتح په لنبکر وزوب وشال کا
چی دازیری بی راوری دی حضورته
نوزعفران انعام په سرزعفرانی شال کا

زیبو: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در توابع پشاور زندگی داشت. زیبو زن
شاعر و هنر مندی بود، به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل میسرود.
غزل ویرا مدون بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم
این کتاب از شاعری وی سخن می راند و نمونه غزل ویرا می آورد ازوست:

بس کره ای زیبو له یارانی نه لاس په سر کره
نشسته ده و فسا په چا کی دیر خلق که وینی ته

زیر گل: زیر گل بن سید گل بن بیگم محمد در بولان قرغه بی
لغمان سنکونت میگرد، شاعر عوامی پبنتو بودی به اوزان ملی پبنتو شعر
گفتی، اشعارش شکل شفاهی داشتی، وی قصص دینی و خیالی را نیز درین
قوالب نظم کردی، زیر گل به سال ۱۳۸۷ هـ ق رحلت نمودی.

زین خان: از شاعران عوامی مناطق ننگرهار. در سالهای بعد از
۷۰ هـ ش زیسته است، به اوزان ملی پبنتو شعر گفتی، اشعار وی در سینه های
عوام محفوظ بودی، ازوست:

خورمه قسم وروستی دیدن دی ای زما نگاره
له مائه پاتی دا وطن دی ای زما نگاره

زین الدین: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پښتونستان زندگی کردی
به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرودی غزلیات زین الدین را بهار نوروزی
ضبط داشتی از اشعار اوست:

زه زین الدین یم په تابین بڼه رنگین بڼه غلاف
زه امید وار یم بسیار ددیار دسبحان

زین الله: زین الله پسر علی ملا از شاعران بیسواد است که در حدود
۱۳۰۰ هـ ق در شیرشاهی رودات ننگرها زیسته است، زین الله به اوزان
ملی پښتو شعر میگفت اشعار ویرا اهل ذوق عوام حفظ کرده اند زین الله
در اخیر عمر در کوبت مسکون بود، و در همانجا از اشعار اوست:

زین الله اشعار دې ټول په کنده درست دي
ناچاري دې په دیدن کی میلمنه ده

زهیر، پاینده محمد: از نگارندگان و ادبای معاصر. عمرش را
صرف تدریس تألیف و تحصیل و کسب دانش کرد پاینده محمد زهیر
فرزند مولوی احمد جان کاکر به سال ۱۲۸۲ ش در کابل بدنیا آمد و به
سال ۱۳۳۶ ش بدرود حیات گفت. زهیر تحصیلش را در مکاتب
حبیبیه حکام و دارالمعلمین کابل پایان رساند، ابتداء در لیسه استقلال بحیث
معلم داخل خدمت گردید بعد تا رتبه ریاست در دوایر مختلف دولتی
ایفای وظیفه نمود. زمانی هم در پوهنتون لیننگراد بحیث استاد زبان پښتو
ملازمت داشت والقبای صنف اول پښتو را نگاشت زهیر بزبانهای پښتو و
پارسی نظم و نثر مینوشت مقالات و اشعار وی در نشرات کشور طبع گردیده

تعداد آثار تألیفات و تراجم وی به ۳۱ جلد بالغ میگردد از اشعار اوست:

مبارک دی شه پښتو نه جور دی نوبهار د آزادی
دپسرلی راز راز گلونه ښه گلزار دی آزادی

زینب: بی بی زینب دخت زعیم ملی فخر قوم و ملت حضرت

میرویس خان نیکه (رح). در ایام طفولیت قرآن کریم و کتب احکام اسلامی و فقه را آموخت و کتب مشهور ادب پارسی را ضبط فرمود استادش ملانور محمد غلجی بود.

زینب زن مدبر و هوشیار با مهمات مملکتی آشنایی داشت و بسا برادرش شاه حسین در امور مهمه پادشاهی مشورت و تدبیر میداد. زینب زن دانش دوست و ادب پروری بود شاعران و مؤذنان را قدر میکرد خودش نیز طبع شعر داشت مرثیه برادرش شهنشا محمود هوتک را با چنان قوت و متانتی سروده که خواندندش هم اکنون همان خاطرات غم انگیز را بیاد می آورد و دلها را حزین و سوگووار میسازد، ناره های تاریخی نیز از وی به یادگار مانده از اوست:

زغ سوچی و رور تیر له دنیا سونا قندهار واره په ژرا سونا
زړه می په ویرکی مبتلا سونا چی شاه محمود له ما جلا سونا

زینت جهان بیگم: از خوانین اهل قلم اوایل همین قرن زینت

جهان بیگم در حباله نکاح میانعم الدین احمد کاکاخیل بود. در سره دیری از مضافات پشاور سکونت میکرد، رفیق عروس را بنام زینت-النساء جهت استفاده خوانین افغان ترجمه کرد، زینت النساء به سال ۱۳۲۳ هـ ق چاپ گردیده است.

س

سای، عبد الرزاق: از شعرای معاصر به سال ۱۲۶۷ ش در شکر-
آباد مرکز لغمان تولد و به سال ۱۳۴۷ ش رحلت کرد. مدت پنجاه سال
در دوایر مختلف دولتی مامور بود، طبع شعری نیز داشت و اشعار اجتماعی
و عشقی میسرود، چکامه های وی در مطبوعات کشور طبع شده ازوست:

چی عمل نه وي اوزده زند گانی نه غوارم

چی په وطن نه وي مین هغه خوانی نه غوارم

سالو: ناظم و خطاطیست از نواحی پښتونستان جنوبی. زندگی وی
تا سال ۱۳۳۸ هـ ق یقینی ننماید، مناجات خطی وی دیده شده، ازوست:

یو دیدار می کړې نصیب بل محبت ستا د حبیب

همیشه تاته په زاری یم ستا و عشق و ته خواهی یم

سپین گل: سپین گل بن میروگی مقبل در غوځگری مقبل پکتیا

میزیست، به اوزان ملی پښتو شعرگفت، در حدود ۱۳۲۵ ش به سن ۴۰
سالگی از جهان رفت اشعار ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند ازوست:

راغلی صاحبه په موز ډیر کیزی ظلمونه

رعیت دتایو اوس مووغواره غورونه

سپینه: از سخنگویان پرده نشین قرن سیزده. سپینه بنت نور محمد -

خان الکوزی در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در هرات چشم به جهان کشود تا

سال ۱۲۵۵ ق حیات داشت، سپینه زن عالم و فاضلی بود در علوم مروجه

مطالعه داشت، قصه محاصره هرات (۱۲۵۵ ق) را به مثنوی پښتو نظم

نموده، قسمت های ازین مثنوی در دست بوده، از اشعار اوست:

له سپینی خواری خجخه به نه وي آثار

دا به وي خاورې پاتی سی به یادگار

ستی، عبدالحکیم: عبدالحکیم متخلص به ستی از شعرای معاصر

پښتو در نواحی پشاور سکونت میکرد، با نهضت های سیاسی ملی منطقه

علاقه میگردفت، اشعار اجتماعی ملی و وطنی میسرود اشعار متفرق ستی

در نشرات پښتونستان طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۵۵ ق رحلت

کرد ازوست:

چی مجنون نه بی صفت ماته دلیلی مه کوه

چی عالم نه بی دعالمانو مسلې مه کوه

سخندان، سیدال: از شاعران جوان پښتو. در حدود ۱۳۲۲ ش در

مناطق لوگر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۱ ش کشته شد سیدال طبع شعر داشت

در شعرش مضامین ملی و اجتماعی را جا میداد، اشعار پښتو سیدال در

مطبوعات آزاد افغانستان درج گردیده است.

سدو آخوند: از شاعران قدیم پښتو. مؤلف یوسفزی افغان در جمله شاعران دور گذشته از سدو آخوند یاد میکند، و میا فزاید که وی در موضع تند کوهی از مضافات پښتونستان میزیست.

سدو خان هوتک: سدو خان بن میر عالم خان هوتک در ناحیه سیوری قلات میزیست طبع شعر داشت اشعار سدو خان در دست است. و از شعرای عصر سراجی (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ) شمرده میشود ازوست: خلاق در ومی و گندک ته شفا مومی
ز ما زره نن په گندک بانندی گندک سو

سدوز: از شاعران عوامی پښتو، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت سدوز در قره باغ غزنه میزیست و به سال ۱۳۴۸ ش به عمر ۳۵ سالگی رحلت کرد وی شاعر بیسواد بود اشعارش شکل تحریری نداشته اهل ذوق منطقه بعضی غزلیات ویرا به یاد دارند.

سراج: یا «سوراج» شاعر حماسه سر، در مضافات بنو میزیست. حماسه ملی ویرا (مربوط رزمهای افغانیان و سکهها ۱۸۲۰ ع) دار مستتر مستشرق ضبط نموده، درین حماسه وطنخواهی و مجاهدات دلاسه خان مبارز ملی توصیف شده از اشعار اوست:

غزایی له کافر و سره و کر له غازی و
لبنکر دبنو خپو و سره بنکلی چاندی و
سراج وایی بیتونه په هند و انوعا دتی و
سکهان پی کره په مخه خئی په چیره ته بی مذهبه

سراج الدین: شاعرو ناظم مذهبی، غزلیات و قطعات متفرق دینی
وی دیده شده، زندگی سراج الدین حدود قرن سیزده تخمین میگرد
ازوست:

راشه زما طالبه سبا کوچ و ته نظر و که

هجرا ن و گوره جاهلا نوتسه خبر و که

سر بلند: شاعر عوامی پښتو در تنگی شلگر اندر غزنه میزیست
شخص سیاح بود سفر های به هندوستان کرد اشعار ویرا اهل ذوق عوام
حفظ نموده اند، سر بلند به سال ۱۳۲۵ ش بمرد.

سر پریگری، محمد امین: از بهادران و اهل قلم کوچیهای افغان.
محمد امین که سر پریگری تخلص میکرد به سال ۱۰۹۹ ق بد نیا آمد وی
زندگی کوچی داشت، تابستان رادر غوندهان و غوره مرغه قلات و زمستان را
در وانه و دیره جات سپری میکرد. محمد امین به سال ۱۳۵ ق در لشکر
کشی های شهنشاه محمود هوتک به اصفهان رفت بعد از عزیمت کتابی
را بنام «جگره دمحمود افغان اونیول د اصفهان» تألیف کرد سر پریگری
به سال ۱۱۷۴ ق از جهان رفت وی شعر نیز سروده غزلیات متفرق وی
در دست است.

سردار خان: از شاعران ادب عوامی پښتو، سردار خان بن اکرم خان
در حدود ۱۳۵۰ در گذشته است، سردار خان شخص با نفوذ و با رسوخی
بود طبع شعر داشت به اوزان ملی پښتو شعر میگفت مؤلف جلد سوم
پښتانه شعراء احوال ویرا ضبط کرده ازوست:

مخ دی ستا صنم شمس و قمر

زره می چون دغم کوم فریاد

سردار (مولوی): مولوی سردار بن عبد الرحمن در تنگی وردگت سکونت داشت. عالم علوم دینی مدرس و شاعر عوامی بود، اشعار پرشوری در الحان ملی میسرود، مولوی سردار به سن چهل سالگی درین اواخر رحلت کرد. ازوست:

غاره غجی راشه چی ارمان دې وباسم نجلی

نه دی پیژنم نجلی

سردار علی: شاعر مرثیه نگار به اوزان ملی پنبتو مراثی امامین را سرود و واقعات کربلا را نظم کرد. سردار علی در حدود ۱۳۰۰ق در توابع کوهات زندگی داشت، اشعار سردار علی در امام باره های منطقه راه دارد ازوست:

شوم مستانه په یو نظر زما گوهر پریوتو

خیموکی شور شو چی خیالی علی اکبر پریوتو

سرفراز (ملا): ملا سرفراز از علمای دینی ناظم و خطاط حدود قرن سیزده، کتب خطی به خط وی دیده شده، منظومه های سرفراز نیز به آن ضم می باشد، یکی از نسخ عربی را به سال ۱۲۸۱ق خطاطی کرده در اخیر آن منظومه وی نیز ضبط است این بیت از طبع اوست:

هر څوک چی سرفراز په دعا یاد کا

په دیدار دی خدای خپل بنا د کا

سرور: سرور بن محمد اعظم در چهاردهی مرکز لغمان زندگی میکرد، و پیشه نجاری داشت. سرور شعر نیز گفتی اشعارش شکل تحریری نداشتی بعضی از غزلیات ویرا اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند. تولد سرور در حدود ۱۲۳۷ ش و وفاتش به سال ۱۳۰۴ ش اتفاق افتاده از اشعار اوست:

چی مدام دې شام کشمیر گانبه سروره در نه پاتې به اخر شیخ محمدی شی
سرور، محمد سرور: محمد سرور خان که در شعر سرور تخلص میکرد، فرزند محمد صدیق مومند به سال ۱۸۹۸ ع در پرو ننگرهار بدنیا آمد و در سالهای بعد از ۱۹۶۵ ع از جهان رخت بست.

فامیل محمد سرور خان از ننگرهار به پشاور رفت و در آنجا اقامت گزید، سرور در اسلامیه کالج پشاور درس خواند بعد از فراغت در دوایر آنجا ملازمت اختیار کرد، شعر نیز سرود، غزلیات وی در نشرات پښتونستان طبع شده از اوست:

دپښتو علم و ادب روح روان دی

په گلزار کی درومی ابرنیسان دی

سرور کوهاتپی: ملا سرور کوهاتپی از شعرای بلند مقام ادب معاصر پښتو. وی در قصبه ځنگل خیل کوهات چشم به جهان کشود با مسایل ملی و مجاهدات سیاسی علاقمند بود، در نهضت های آزادی بخش ملی منطقه سهم میگرفت. شعر ملی و وطنی میسرود بعضی پارچه های وی در نشرات پشاور طبع شده، ملا سرور در سالهای بعد از ۱۹۵۰

بازندگی و دواع کرد از اوست :

نه می طبع ددولت ده نه په کار زما خانی ده

زما عشق زما دولت دی زما فقر بادشاهی ده

سرور (ملا): ملا سرور ولد توره باز از قوم ملاخیل بود و در قصبه

نورلام مرکز لغمان میزیست، در حدود ۱۲۴۸ ش بدنیا آمد و به سال

۱۳۰۰ هـ ق از جهان رفت. علوم دینی را از علمای منطقه کسب کرد پیشه

امامت داشته در منطقه به ملا سرور مشهور بود. وی به اوزان ملی پښتو

شعر مذهبی و عشقی سرود، اشعار ویرا ثبت کرده اند از اوست :

خوب خندا دیار وصال سره مزه کسا

چی بی وصله خوب خندا که گاو خردی

بختور سری دیار په وصال مور ششسی

بس که بس که چی جدا ملا سرور دی

سرور (ملا): از سخنوران و نویسندگان مذهبی پښتو. ملا سرور کاکر

در همین قرن در قلعه سیف الله از مضافات کوتبه (بلوچستان) سکونت

میکرد، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، شخص عالم نگارنده و روحانی

بانفوذی بود، از تألیفات منظوم و منثور وی: دینی خزانه، دیوان سرور

ضابط میراث، تفسیر منتخب اشعار رحمان بابا معلوم بوده، وی سالهای

اخیر رحلت نمود از اوست :

په ظاهر خو پښتون یی په تفسیر کسی

بیانو ولی خان انگریز کی په تحریر کی

سعادت: در موضع مینی توابع پنبتونستان میزیست شاعر عوامی پنبتو بود به آهنگهای ملی پنبتو شعر حماسی سرود تا سالهای (۱۸۹۵ - ۱۸۹۷ ع) حیات داشت از اشعار اوست:

ارمان ارمان ددنیسا واره ا سلام شو کسم کفار بسیار ه
دبې ملاکنده ته انگریزان غی دیری پی په مخکی مخبران غی

سعادت: از شاعران عوامی منطقه لغمان است در حدود ۱۳۰۰ ه ق حیات داشت سعادت به اوزان ملی پنبتو شعر سرود از شعرای خلف منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۲ ش) و محمد نور (متوفی ۱۳۳۹) از وی یاد میکنند و به شاعری وی مقرر اند.

سعادت: از شعرای اواخر قرن سیزده، سعادت در محله بالوتتبار میزیست شاعر صاحب دیوانست دیوان کوچک شعر وی به سال ۱۳۱۶ طبع شده ازوست:

صفتونه دی ستا ديسر د حساب دشمیره تيسر
سعادت فقیر یکی خرگنندی بالوتتبار یسی وطن دی

سعادت: در حدود ۱۳۰۰ ه ق در توابع قندهار میزیست سعادت به اوزان ملی پنبتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات وی را بدون بهار جانان ضبط کرده ازوست:

دایان ددی دنیا و دادی تیسر سسو
دا غزل دسعادت په شاعری شه ویسل

سعادت خان: سعادت خان بن عبدالرحمن از حکماً ناظمان پښتو
 و علمای دین در قرن دوازدهم هجری . سعادت خان در رهتاس صوبه
 بهار هند میزیست، در کابل و ننگرهار نیز مدتی را سپری کرد. وی کمیای
 سعادت را به سال ۱۱۵۰ هـ ق در کابل نظم کرد از مطالعه کتاب وی
 بر می آید که زبانهای پښتو، عربی و پارسی و هندی را می فهمید، کمیای
 سعادت باین ابیات آغاز میگردد:

ر به ستا ثنا به وایسم خورونندی په دی دنیا یم
 کل ثناده ستا لایقه ای دکل جهان خالقه

سعادت ختک: سعادت خان بن افضل خان جمالیگری از شاعران
 خوب پښتو در قرن سیزدهم هجری به شمار می آید. چکامه های سعادت
 شعریت عالی دارد، تذکره نگاران احوال و اشعار ویرا ضبط کرده اند
 ازوست:

شعر نه دی داکبر اشرف ماتسم دی
 دسعادت له خولی نه جوړی دا مسرې شوې

سعدالدین: از شاعران عوامی کامه ننگرهار. به سال ۱۲۳۰ هـ ق
 تولد به سال ۱۳۳۰ هـ ق رحلت کرد. شاعر صاحب دیوان بود نسخه
 دیوانش فعلاً ناپیدا است به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی در
 عوام شهرت دارد ازوست:

دخوابنسی دزوم حال زه وایمه فی الحال
 نورهه کوه جنجال

سعدالدین (میا): از شعرای غزل گو. در حدود قرن سیزده در مضافات پبنتونستان میزیست، میا سعدالدین به اوزان ملی پبنتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. غزلیات و سیرا گلزار پبنتو، جشن نوروزی و بهار نوروزی ثبت می دارد از وست

سعدالدین یی په زره هسی رنگ رنخور کرم

په فریاد لیل و نهار بسم ستا له درده

سعدالله: در تندکوهی توابع پبنتونستان زندگی میکرد، تا سال ۱۲۸۰ ق.

در قید حیات بود، به اوزان ملی پبنتو شعر حماسی و عشقی سرود، اشعار حماسی سعدالله را محققین ادب پبنتو ضبط کرده اند از وست:

پخپله توبه گار اوسه له بدو سعدالله

کسره سوالونه دمولا تری مه گرځه په څنگ

کلمه وایسه په مینه د نبی رسول الله

سعید: از غزلسرایان قدیم پبنتو. سعید در نواحی وردگک میزیست

به تضمین حافظ غزلیاتی دارد، نمونه های غزلیات خطی وی در دست است.

سعید (بابا): از شعرای قدیم ادب پبنتو زندگی بابا سعید تا سال

۱۱۲۴ ه ق یقینی است بابا بزبانهای پبنتو و دری شعر میگفت و نشنید

مینوشت، دیوان نفیس شعر را از خود به یادگار گذاشت از وست:

ما پخپله غم په ځان باندي انبوه کور

شکایت چی له جهان غم پور واز کور

سعید خلیل: سعید از عشیره خلیل قوم مومند در حدود قرن دوازده هجری زیسته است، سعید در علوم متداوله مطالعه داست و سخنور گزیده پښتو بود، اشعار سعید خلیل را تذکره نویسان ضبط نموده اند ازوست:

بی دیار له فکوره گوره فکوره مه کوره ای سعیده
چی پوری نور فکرونه کیزی په کار نه دی ضمیر هسی

سعید، سراج الدین: سراج الدین سعید بن ملا منہاج الدین شینواری به سال ۱۳۱۱ ق در ده افغانان کابل تولد وبه سال ۱۳۴۲ ش در همانجا رحلت کرد و در کابل مدفون گشت. سعید تحصیلش را به شکل خصوصی به سر رساند، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می فهمید و بزبانهای پښتو و پارسی نثر مینوشت، نبشته های وی در نشرات مملکت طبع شده است.

سفیدشاه: از طالب العلمان دینی و شعرای پښتو. سفیدشاه بسه سال ۱۲۷۷ ه ق در اکوره ختک به دنیا آمد وبه سال ۱۳۲۷ ه ق رحلت کرد سفیدشاه عالم علوم دینی و شاعر ظریفی بود، غزلیات متفرق وی در بهار نوروزی طبع شده و کتابی را بنام هدایت الاعمی به سال ۱۳۱۶ ه ق نظم کرد از وست:

قدرت وگوره دحق لایموت
چی دپاننسی سره سم ایی شهنوت

سکندر ختک: سکندر خان بن خوشحال خان ختک به سال ۱۰۶۸ ق
در سرای آکوره ختک بدینا آمد و تا سال ۱۱۱۶ ق حیات داشت. سکندر خان
از شاعران بلند مقام پښتو است، دیوان زیبایی شعر و مثنویات لیلی و مجنون
و مهر و مشتری را از خود به یادگار گذاشت ازوست:

مغنی گوتسې په زیر زدی په بهم بم هم
هم ساقی شته هم بهار وهم صنم هم
دخوښی پیاله په لاس کی نن حماده
درد زحمت را خخه و تبتییده غم هم

سکندر (ملا): ملا سکندر از علمای دین و شعرای عوامی پښتو بود .
در اوایل همین قرن در سترانی از مضافات پښتونستان میزیست . در شعر
پیرو حافظ عظیم (متوفی ۱۳۲۱ ق) معرفی شده است.

سکندر شاه: به آهنگهای پښتو اشعاری دارد و از شاعران امی و بیسواد
ادب عوامی پښتو محسوب میگردد. اشعار سکندر شاه به شکل شفاهی در
توده عوام موجود است.

سلطان: شاعر عوامی پښتو در حدود قرن دوازدهم در توابع بنو
میزیست. سلطان شاعر از قوم مروت بود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود
قسمتی از اشعار ویرا ثبت کرده اند ازوست:

زه سلطان که زارم دخان پگری غوارم
لاندى سه تر خاورو زغ کاتسه په لاهورده

سلطان: سلطان ولد گل محمد ولد بیگ محمد ولد دوست محمد

از شاعران عوامی در سال ۱۲۴۰ هـ ق در شمتی مرکز لغمان بد نیا آمد
علوم دینی را می فهمید به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی ، عشقی و تاریخی
می سرود و قصص دینی نظم میکرد سلطان به سال ۱۳۲۰ ق از جهان رفت
از اشعار اوست :

وریشه ملاته موری ووايه حالونه

نیسی می پیریان را سره کانه جنجا لونه

سلطان (استاد): شاعر مبارز و ملی بود در تحریک آزادی نیمه قاره

هند حصه داشت ، وی در حلقه های ادبی وقت پشاور به سلطان استاد
مشهور بود ، سلطان اوایل همین قرن در ساربانان پشاور زندگی میکرد اوست :

ننگیا له پاخه مقام د ننگ دی

یورپ له لاسه ډیر عالم تنگ دی

سلطان پشوری: از شعراست که به پیروی مقامهای موسیقی هندی

شعر سرود ، سلطان در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در پشاور می زیسته در حلقه های
ادب و بزم منطقه به سلطان پشوری شهرت دارد ، اشعار ویرا مدون بهار -
گلشن ضبط کرده است از وست :

نه به سلطان کری انتخاب تازه مضمون له جوشه

نه به پیدا شی معشوقه درویش جان هسې نسن

سلیم: از شعراست که به اوزان ملی پښتو شعر سوزناکی سرود

و در شعرای ملی در ردیف اول جا دارد . سلیم شاعر از قوم علیزئی در

زمینداور سکونت میگرد، تا سال ۱۲۰۰ هـ ق در قید حیات بود ازوست :

پسر تا مین زه خوار و زار یمـــــــــــــــــه
داد هجران په غموبار یمـــــــــــــــــه
په سر سر تور در پسی خوار یمه
جانا نسه زه پسر تا مین یمـــــــــــــــــه

سلیم : از شعرای کلاسیک پښتو، در حدود قرن دوازده در نواحی پښتونستان موجوده زندگی داشت از شاعران معاصرش «نجیب» از وی یادی دارد، دیوان بیاض (شاعر حدود ۱۲۰۰ هـ ق) قطعات و غزلیات سلیم را به ما میرساند از اشعار اوست :

مخامخ به کله ناست وم د دلداره
که خبروی چی به ما په بصر نیسی

سلیم خان : سلیم خان بن جانخان از شعرای عوامی ادب پښتوبه اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعارش در عوام شهرت دارد. سلیم خان در قصبه «خپری» توابع منگل پکتیا سکونت داشت، در حدود ۱۳۲۴ ش بمرد ازوست :

نور و ته غوری کی سلیم خان ته تروپی پی
تسه رنگه شی غونځی

سلیم خان : در موضع مینی از مضافات پښتونستان زندگی داشت مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان از سلیم خان به صفت شاعر دور گذشته یاد میکند.

سلیمان شاه : سلیمان‌شاه در نواحی یوسفزایی های توابع پشاور زندگی میکرد قصه مرغی و مروس از آثار ادبی وی به ما رسیده است از اشعار اوست :

سلیمان شاه دمرغی وار په دنیا تیر شو

تا به وې نخښې ښکاره شوې د قیامت

سلیمان شاه (ملك) : ملك سلیمان شاه بن ملك تاج‌الدین بن ملك رخر

از سرداران قوم خنئی. ملك سلیمان‌شاه در حدود (۱۰۰۰ ق) میزیست سلیمان‌شاه به امر مرزا الغ بیگ در موضع کابل به قتل رسید، خواجه مولیزی در تواریخ افغانه قطعات منظوم سلیمان‌شاه را نقل میکند از قطعات اوست :

که جنگ وی په یرغونه ته به را نغلی په مزونه

که یی لاس تیرلی درکرو اوس مو وژنه لکه مزونه

سلیمان ماکو : سلیمان بن بارک خان صابزی ماکو در حدود قرن

ششم هجری در ارغسان قندهار میزیست. ماکو از مشایخ ، علما و مورخین مشهور افغانستان شمرده میشود. کتاب پسر ارزش و مغنم تذکره الاولیا را به سال ۶۱۲ هـ ق تألیف کرد، شیوه نگارشی نثرش شیوا، روان و به محاوره عوام نزدیک است.

سمیع الدین (میا) : در سرخ دهیری نواحی پښتونستان زندگی داشت

مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان در جمله شعرای دور گذشته از میا سمیع الدین یادی دارد.

سمیع الله (منشی) : منشی سمیع الله از شاعران داستان سراسر است. در

تنگی نواحی پشاور سکونت داشت. قصه « ماه منیر و ملکه بی نظیر » از

تألیفات وی به ما معلوم بوده، منشی در حدود اوایل همین قرن زندگی میکرد، از اشعار اوست :

سمیع الله ته هم سوال کره له رب غفاره
چی دخدای کاندی یوخیای له خپله یاره

سنجری، محمود: قاضی غلام محی الدین المشهور به محمود
سنجری، فرزند قاضی گل احمد سنخیر خیل کاکر به سال ۱۸۹۲ع در پشاور به دنیا آمد. علوم رواجی و هنر خطاطی را از پدر آموخت. در اوایل همین قرن با مهاجرین هندی به افغانستان آمد و در عصری امانی در دوایر مختلف مملکتی در افغانستان ایفای خدمت کرد. زمانیکه جواهر لعل نهرو رئیس گورنمنت نیمه قاره هند برتانوی گردید، دوباره به پشاور عودت نمود، و بعد از چهار سال از جهان رفت، سنجری بزبان پښتو شعر سرودی. اشعارش به شکل متفرق در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شدی، و اثر مستفلس بنام جنگنامه «امام قاسم» نیز طبع شده است، سنجری درین اثر حزین تخلص کرده، ازوست:

دژوندون په خم وچم کی دژوندون رازونه پت دی
دهستی په دام اوتم کی زرتاریخه خنک اوخت دی

سوبه: از سخنوران اهل هنود. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی
پښتونستان میزیست. سوبه طبع شعر داشت، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر پښتو سرود. غزلیات سوبه را در بهار گلشن ضبط کرده اند
ازوست:

چسی دزره آینه ئی پاکه هغه تسیر کاندی ایمان
سوبه مت به عبادت کیره معاشونه شتسه بسیار
سورسانده: از شاعران پښتو، سورسانده زن کوچی بود، در مقر
وکتواز به سر میرد، وی به اوزان ملی پښتو شعر سرود. اشعار ویرا اهل
ذوق و محققین ادب ثبت کرده اند.

سورگل: از طالب‌العمان دینی و شعرای پښتو، سورگل به سال
۱۳۱۷ هـ ق در قصبه شهبازخان خیل دره عربان وردگ دنیا آمد. علوم
دینی را از علمای منطقه کسب کرد. در سن بیست سالگی به سخنوری
آغاز کرد. شاعر نقاد و اجتماعی بود، غزلیات وی از دردها و رنج‌های
اجتماع رنگ می‌گیرد. ملاسورگل به سال ۱۳۶۹ هـ ق رحلت کرد ازوست:

ظالمان می دزره غوښونه کباب جوړه وی
رښی اوبښکی می په مخ بانندی دریاب جوړوی

سوکارام: از اهل هنود منطقه جندول توابع پښتونستان. زندگی
وی تا سال ۱۲۸۵ ش یقینی است، سوکارام باگوچر شاعر پښتو مقابله
های کرد، اشعار سوکارام در عوام شهرت دارد، ازوست:

په آسمان کی چسی غر مبار دبارانه شی
دسیلاب د مخی تښتی چغچغـــــــــــــــو

سوگیه: از اهل هنود منطقه سوات، در حدود قرن سیزدهم میزیست
به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، دارمستتر مستشرق چکا مه های سوگیه
را ضبط کرده، ازوست:

دا مینه دنبسی شولسه پسه قسال
په سکيا هند وراخسی دغم کالونه

سهار گل: از شاعران امی و بیسواد، به آهنگهای ملی پښتو شعر
گفت. وقصص مذهبی را درین اوزان نظم داشت، سهارگل به سال
۱۳۱۱ ق در قصبه تریلی چپلیار ننگرها ر بدنیا آمد وبه سال ۱۳۶۰ ق
رحلت کرد، ازوست:

سهار گله له خوبانو امید مه کوره
غولول کا پوه دښکلیو پسه هنویم

سهار گل: شاعر عوامی پښتو در اوایل همین قرن در توابع کنر
ننگرها میزیست. به اوزان ملی پښتو شعر سرود، شعرای سلف منطقه
به قریحه عالی شاعری سهارگل مقررند. اشعار سهارگل جذاب و پرشور
است. بعضی ها نمونه شعر ویرا ضبط کرده اند.

سید: از ناظران و مترجمین مذهبی، ارشادالعبا دالی سیبیل الرشاد
محمد بن اسماعیل را به مثنوی پښتو ترجمه کرد، ازوست:

هم رحمت و کوره بی حده پرسید زموز محمده

هم پرال پر اصحا بسو پر پیرو پر احبا بسو

سید: سخنور صوفی حدود (۱۱۰۰) ه.ق. غزلیات متفرق صوفیانه
سید دیده شده، معلومات بیشتری درباره وی بدست نیست. در تذکره
نگاران معاصر مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب از سید یاد میکند
وعزلش را ثبت میدارد، ازوست:

هسی ملک و ته چسی لاری زما دلسه

راته ووایه چسی را به شی بیا کلسه

سید احمد: از شعرای حدود قرن سیزده. در نواحی پشتونستان

میزبست. غزلیات وی در بهار نوروزی و مجموعه دار مستتر ضبط بوده

سید احمد به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر

سرود، ازوست:

یار مایی لبر خه مهر بان کسری ربنا

ورک له مایی دا هجران کسری ربنا

سید احمد: در ده زیارت مرکز لغمان سکونت میکرد. سید احمد از

شعراى عصر احمد شاهيست (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶) ق اشعار قلمی وی در

دست بوده، شیخ احمد خان شاعر حدود ۱۲۰۰ ق از شاگردان وی بود

ازوست:

سید احمد بنده دخیلای دی

کله نظار په ده غفار که

سید احمد: از شعرای عوامی پښتو. تا عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-

۱۳۱۹ ه ق) حیات داشت. سید احمد به اوزان ملی پښتو شعر میسرود.

اشعار ویرا اهل ذول عوام به حافظه دارند، ازوست:

سید احمده زیاتی بس کره حقیقت په یاری کی را ته شوی سلامت

په هر خای کی دی بنوده را ته قوت زه گنی یم تا زینبلی بند په بند

سید احمد (کاکا): سید احمد لودین که در حلقه های ملی و ادبی کشور به کاکا سید احمد شهرت داشت. اجداد وی در قندهار میزیستند. کاکا خودش در کابل به سر میبرد. وی از کساران گروه مشروطه خواهان بود، و سالها به جرم مشروطه خواهی در محابس به سر برد. کاکا شخصی وطن خواه و ترقی پسند بود. کتابی را بنام «اصول کاکا» برای نفع سواد آموزان تألیف کرد. این اثر وی بخش پښتو نیز دارد، کاکا به سال (۱۳۰۶) ش در کابل از جهان رفت.

سید احمد (مولوی): در حدود قرن نوزده عیسوی در کوه علاقه یوسفزایی پشاور میزیست. مجموع ضروب الامثال پښتو راتهیته داشته است. سید افضل (اخون): از شعرای عوامی پښتو، در سوابی پشاور سکونت میکرد، شاعر از قوم یوسفزی بود، در حدود ۱۳۵۲ ش از جهان رفت. اشعارش را اهل ذوق منطقه ثبت کرده اند.

سیدال خان: سیدال خان فرزند ملا عبدالوهاب خین زی در توکرک نرخ میدان سکونت داشت، شاعر پښتو بود، مجموعه اشعار وی در دست است. سیدال خان در اواخر امارت امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ ق) رحلت کرد، ازوست:

په غنچه ناسته رنگارنگ کړی آوازونه بلبله د سهار څه کوی
په مایی را وړل ستاله لوری کاغذونه په څنگ کي شیرین یار څه کوی

سیدال خان ناصر: رستم دوران، سپه سالار عالی تبار، زبده الزمان سیدال خان ناصر از ژنرالان نامور افغانستان در قرن دوازده هجری .

سیدال خان فرزند ابدال خان از بارسوخان عشیره باریزی ناصر سرخ بود.

سیدال خان در تمام جنگها ئیکه از عصر ریاست ملی قاید بزرگت وفخر قوم حضرت میرویس نیکه تا سال ۱۱۵۰ ق در داخل وخارج از مملکت رخ داد. بحیث سالار شجیع ودلاور وموفق شرکت داشت تا وقتیکه چشمش را از دست نداده بود، برای افتخار ملت وقومش می رزمید. زمانیکه سیدال خان در راه وطن خواهی توسط نادر افشار «کور» گردید به شکر دره کابل آمد. ودر همین جا از جهان رفت ودر سیاه سنگ شکر دره مدفون گشت.

وی علاوه از شجاعت وقابلیت واستعداد عالی حربی در علوم مروجه چون: فقه، تفسیر، فصاحت، صرف ونحو، کتب ادب پارسی معلومات ومطالعه داشت. سیدال بزبان پښتو شعر نیز گفتی، مولف دانشمند پته خزانه شعر ویرا ثبت فومودی، ازوست:

یار مالسه هسی گران سو را تیر تیر تبول جهان سو

نور نه وینم په سترگو جهان تبول را ته جانان سو

سیدال (فقیر): از نگارندگان و ناظران مذهبی، سیدال که در شعر

بانامش یکجا فقیر ذکر کرده فرزند پاینده خان بن سربلندخان در حدود

۱۲۶۷ هق وفات نمود. ودر تپیری از مضافات پښتونستان دفن گردید.

سیدال سیرت حضرت محمد (ص) را بزبان پښتو تألیف نمود. خطاط

نیز بود نسخ پښتو به خط وی در دست است، از اشعار اوست:

سل درختی و مره خوچی یو دی مرگی زیر نه کری

هره یوه نیزه به په روغ صورت خوک سیر نه کری

سید انوار الحق کاکاخیل: مولانا سیدانوار الحق کاکاخیل در زیارت

کاکا صاحب بدنیا آمد. تعلیم ابتدائی را در منطقه فرا گرفت، بعد به دارالعلوم دیوبند شامل گردید، و در آنجا به کسب علوم پرداخت. در اسلامیه کالج پشاور سمت معلمی داشت. زبانهای پښتو، اردو، و عربی را میدانست و باین همه زبانها مینوشت، از آثار پښتو وی انوارالقرآن به ما معلوم است، نبشته های دیگر وی نیز دیده شده، سیدانوار الحق به ۱۹۶۸ ع بدرود حیات گفت.

سیدانورشاه: سید انورشاه به سال ۱۱۴۷ هـ ق در قصبه «لک بگ»

از مضافات پښتونستان به جهان آمد. شخص عالم و پررهیزگاری بود. از شعرای قدیم پښتو قمبر علی خان از ارادتمندان وی بود. سید انورشاه ۱۲۰۷ هـ ق حیات داشت وی بزبان پښتو شعر سرودی دیوان شعرو وی موجود بودی، ازوست:

انور ستا دغسم په تیغ شهید دی که باور کری

خوبن خسرم دی کسه بیخ شسوی بی کفنه

سید بابو جان: سیدبابو جان بن سید اشرف بن سعدالدین در قلعهچه

مرکز لغمان میزیست زبانهای پښتو، پارسی و عربی را می فهمید. بزبان پښتو شعر عشقی و مذهبی و فکاهی سرود. سید بابو جان مبادی علوم دینی را میدانست، در دوایر مختلف دولتی ماموریت کرد. و به سال

۱۳۲۲ ش در کندز از جهان رفت. و در همانجا مدفون گشت، ازوست:

یا الهی ورنه کبری دبل په لاس کابل وطن

نشته دی په گرده دنیا داسی رنگه گل وطن

سید بخش: از شاعران منقبت سرا. رساله منظومی را در منقبت

حضرت محمد (ص) به مربع پښتو نظم کړد، زندگی وی حدود قمرن
سیزده تخمین میشود از اوست:

سید بخش غم یب حیران دی

تل د خپل خان په گریان دی

ستا کسرم ته په ارمان دی

را کوره لاس د خدای د پاره

سید پاچا (میا): از مریدان گنابیر و صاحب (متوفی ۱۳۲۸ ق) در

قصبه ابوهی موسی خیل سوات میزیست. میاسید پاچا شاعر صوفی مشربی
بود، به طرز کلاسیک و اووزان ملی پښتو شعر صوفیانه ای سرود ازوست:

چی هغه ساعت را یاد کسرم زره می ژاری

ددې پیر زور می لیدلسی په هر شان دی

سید جان: سید جان بن عبدالرشید در دهمزنگ قرغه یی لغمان

سکونت میکرد. تولد وی به سال ۱۲۵۶ ق و وفاتش به سال ۱۳۳۴ ق

اتفاق افتاد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار متفروق وی در دست
است، ازوست:

د دنیا عمر د باد په شان تیریزی خوک پسرۍ نه پوهیزی
نه به سید جان نه به یسی واره شاگردان وی اخیسر
نه به دا دوران وی اخیسر

سید حسن: سیدحسن بن سید حسین بن سید غلام احمد به سال
۱۲۵۷ در چار باغ قرغه یی لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۹ ش در
کابل وفات کرد. و در مقبره جابر انصار مدفون گشت. سیدحسن در علوم
متداوله معلومات داشت. تعلیمات عسکری را در کابل فرا گرفت. و در
ارتش تارتبه ژنرالۍ رسید. سیدحسن خان بزبان پښتو شعر سرود، اشعار
وی مضامین اجتماعی، ملی و اخلاقی را در بر دارد، وی در شعر حسن
تعخلص کرده اشعار متفرق وی در نشرات کشور نشر شده است. وی
در زمان اعتشاش سقوی در خوگیانی ننگرهار اخباری را بنام دکورغم
به نشر سپرد، ازوست:

راحت پر یزده زحمت واخله سید حسنه

دوطن په در داو غم ژر یسدل زده کپره

سید حسن: از شاعران مرثیه نگار و نوحه سرا. مرثیاتی امامین را به
اوزان ملی پښتو نظم کرد. و در باره واقعات کربلا شعر سرود در شعر
حضرت علی و خاندانش را مدح نمود. سیدحسن در حدود قرن هژده
عیسوی در مناطق کوهات میزیست، ازوست:

شام ته روان دقاسم سردی دلسم شپئی صبح و سحر دی

سید حسن : از علمای دینی و ناظران اوایل قرن دوازده هجری.
 سیرة النبی (ص) را از پارسی به پښتو منظوم ترجمه کرد، از اشعار اوست:
 په پارسی و انشا شوی سید حسن تیری پښتو ووی
 سنه هجر په شماره شوه په څلور حرفه پوره شوه
سید حسین : از شعرای مذهبی و دینی. جنگنامه امامین را از آثار
 آخون درویزه ننگر هاری ترجمه داشت، در قصه بعضاً تخلصش را
 «سید» میاورد، ازوست:

حمد ثنا د خدای کرم چی خالق ده کرم و لقمه کسرمنا بنی آدم و
 تر هر چایی په خپل دوست باندی کرم و چی تر کل جهان په وار و مقدم و
سید حسین (سید) : از خطاطان و شعرای معروف قندهار. سید حسین

بن سید مبین به سال ۱۳۱۵ هـ ق در قندهار دنیا آمد. مدتی در اداره طلوع
 افغان سمت خطاطی داشت. شاعر شیوا بیان پښتو بود. اشعارش مضامین
 اجتماعی و انتقادی را در بر دارد ازوست:

پخوا تردی لاینه وم گر خیدم به په خپل سر
 کوزده ننه وه بلا وه تر پخوا شومه بتر
 یاره نه لرم ولور

سید خیر محمد : از سخنوران صوفی ادب پښتو. در اوایل همین
 قرن در نواحی قندهار زیسته است به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی و عرفانی
 سرود. مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار ویرا
 ضبط میکند، ازوست:

نور دمحمداه پا که نوره دسیحان دی
چاچی شک په راوور هغه کله مسلمان دی

سید دوران: از نورین، ادبا و فضلالی همین قرن. در نریاب ضلع کوهات زندگی میگرد، در نهضت های سیاسی منطقه حصه میگرفت در راه آزادی وطن میکوشید. مدتی هم سکرتر افغان جرگه «نریاب ضلع کوهات» بود. نبشته های سیاسی واجتماعی وی در نشرات سرحد طبع شده، وی در حدود ۱۳۶۷ هـ ق رحلت کرد.

سیدالرحمن: از شاعران قصه سرا. سیدالرحمن بن عبدالهادی ساپی به سال ۱۳۰۰ هـ ش در قوال خیل مرکز لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۵۳ ش رحلت کرد، وی مبادی علوم دینی را میدانست، قصص مذهبی را در اوزان ملی پنبتو نظم میگرد، ازوست:

په خلویبنتو دک شوه دوز خوونوه

نوربس کره سیدالرحمانه شاعران پرې خپه کیزی

سید شاه: در قصبه خدران پکتیا زندگی میگرد. شاعر عوامی پنبتو بود به اوزان ملی پنبتو شعر سرود. به سال ۱۳۲۵ ش به سن ۸۰ سالگی چشم از جهان پوشید، از اشعار اوست:

شنبی دنیا شروع شوه په هفتی یی کره تمامه

خالی حکم ته گوره شه قدرت و دسیحان

سید شاه گلون: از نوحه سرایان حدود قرن هیجده عیسوی. سید-

شاه گلون در نواحی کوهات سکونت داشت. به آهنگهای ملی پنبتو

شعر می‌گفت. وی در شعر حضرت علی و امامین را مدح کرد، و واقعات کربلا را نظم نمود. اشعار ویرا صاحب‌دلان منطقه به حافظه دارند ازوست:

جان مادر حسین، حسین جبر حسینه

چاکری بی سر حسینه

سید شاه نسیم: شاعر مرثیه نگار در حدود قرن هیجده. در نواحی پنتونستان سکونت داشت. در باره واقعات کربلا به اوزان ملی پنتو شعر سرود، اشعار ویرا صوفیای منطقه به یاد دارند ازوست:

آب فرات نه میرنی عباس راغلی دی
متسی یی پری دی مشک یی غابنو کی نیولی دی

سید شرف اخونزاده: شاعر از عشیره گوربز قوم ساپی بود، در قصبه گوربز خو کی کنز زنگی می‌کرد. به اوزان ملی شعر می‌گفت اشعارش را اهل ذوق حفظ کرده اند، ازوست:

زره می اور اخلی خئی تی دو دونه
چی جانان می مخ ته نیسی لاسونه

سید شریف: از شاعران عوامی ادب پنتو. به آهنگهای ملی این زبان شعر دارد. اشعار وی به شکل متفرق ثبت شده است.

سید شمس الدین: از شاعران مذهبی پنتو سید. شمس الدین بن سید احمد مشکین بن سید محمد نسیم در گامه ننگرهار میزیست.

زندگی وی اواخر قرن سیزدهم هجری تخمین می‌گردد ، منظومات
مذهبی سید شمس الدین در دست بوده ، ازوست :

شمس الدین ستاپه درگاه کی یسم ولاړ گاه و بیگاه کی
ای نبسی په حشرگاه کی په منگل کی می ونیسه

سید شهاب الدین : سید شهاب الدین بن سید سعدالدین از پیشوایان
روحانی و مشاهیر صوفیه عصر امیر دوست محمدخان بود. سید شهاب -
الدین در قلعهچه مرکز لغمان سکونت داشت. بزبان پښتو شعر تصوفی سرود
وی در دوره دوم اعلیحضرت امیر شیر علی خان (۱۲۸۵-۱۲۹۶ ه ش)
از جهان رفت ، مرقدش در قلعهچه زیارتگاه خاص و عام است از
اشعار اوست :

سید شهاب الدین یمه پاك او يك دین یمه
په زره غمگین یمه بیره می کیزی له شیطان لعینه

غمخوار می شی امینه

سید شیر محمد : سید شیر محمد بن سید شکرالدین بن سید لعل -
شاه در بازار احمد خان بنو زندگی میکرد. عالم علوم دینی و شاعر
متصرف بود ، وی معاصر حافظ مرغزی (۱۱۷۶ق) شمرده شده ، از
اشعار اوست :

دتوبنی زیرمه دی و کیره شیر محمد
یوه ورخ به دی روان کا په سفر

سید عالم جان : سید عالم جان ولد میر عبدالاسلام در حدود ۱۳۰۰

ه ق در شهر جلال آباد میزیست. سید عالم جان زبانهای پښتو، پارسی عربی وارد ورامی فهمید. و شعر پښتو و پارسی میسرود. اشعار وی درج صحایف اخبار اتحاد مشرقی شده، از اشعار اوست :

چی ښه جلوه که په نظر کی شین چمن دبهار

په غرور غوده خپسره شوی شنه امن د بهار

سید عباس : از شاعران عوامی ادب پښتو. به آهنگهای ملی پښتو

شعر گفت اشعار وی مضامین مذهبی اخلاق و عشقی را در بر میگیرد

سید عبدالجبار شاه : درستهانه توابع پښتونستان سکونت میگرد.

سید در جهاد آزادی نیمه قاره هند حصه داشت ، بسه سال

(۱۹۱۱ع) پادشاه سوات مقرر گردید. سید بزبان پښتو مینوشت . استاد

اجل پوهاند عبدالرحی حبیبی گوید : که سید تاریخ خاندانی خود را بسه

پښتو تحریر کرده بود. مسوداتش را استاد ملاحظه فرموده اند. عبدالجبار شاه

به سال ۱۹۵۶ ع از جهان رفت.

سید عبدالحمید : از شعرای عوامی قندهار. سید عبدالحمید در

دامان قندهار سکونت میگرد، به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی مقامهای

موسیقی هندی شعر سرود، وی در حدود ۱۳۵۲ ش از جهان رفت، از

اشعار اوست :

حسن داره حکم داره نازنین یی دعالم

تر مشرقه تر مغربه لاندی دی ستا تر قدم

سید عبدالغفار : سید عبدالغفار فرزند سیدعظیم به سال ۱۲۶۰ هـ ش در شال کنر تولد و به سال ۱۳۲۵ هـ ش در همانجا رحلت کرد . سید عبدالغفار به طرز کلاسیک و اوزان ملی پبنتو شعر سرود، تذکره نگاران پبنتو اشعار ویرا ثبت میدارند، ازوست :

نوردی صبوری زما دده په سخسو زه خاکسی عبدالغفار بی تابعداریم

سید عبدالغنی : سید عبدالغنی بن سید شمس الدین بن سیدمحمد - اسلم بن سید محمد نعیم در کامه ننگرهار زاد. بعد رهسپار پشاور گردید و در آن دیار مقیم گشت. از اخلاق و علوم دینی بهره داشت. کتابی را بنام «تذکره» در مسایل اخلاقی، دینی و شرعی به سال ۱۳۲۸ هـ ق تألیف کرد، ازوست :

یم په اصل دکامی دنگرهار تقدیر راوړم پینور ته په یووار

زه سید عبدالغنی ډیر گناهکاریم ربه ستاله فیضه ډیر ډیر امیدواریم

سید عمر : سید عمر بن محمد عمر به سال ۱۲۴۴ هـ ق در سیوری ده بالا شینوار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۰۴ هـ ش از جهان رفت. و شاعر هجو گو بود. هجویات وی در سینه های عوام محفوظ است، از اشعاروست

ستاله ډکه کوره وزی تزی مسافسر ئی

وچ سو کرک دی ورنه کر بنیری که په نهر ئی

سید غلام احمد : سید غلام احمد بن سید فقیر، بن سید نظیف، از شعرای حدود قرن دوازده. تولد وی در حدود ۱۱۱۶ هـ ش اتفاق افتاد سید غلام به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پبنتو شعر سرود. دیوان

مردنی از خود به یادگار گذاشت ، شعر سید غلام زیبا واز زیبایی
لفظی ومعنوی بهره دارد، سید غلام در نواحی ننگرهار میزیست
ازوست :

خزان مه شه دوصال گلشن دچا

مه غر ندشه د امید سمن دچا

سید کرم شاه : در نواحی سپین بولدک قندهار سکونت داشتی
شاعرعوامی پښتو بودی ، به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی
هندی شعر سرودی ، اشعار ویرامدون گلزار محبوبان ضبط کردی
ازوست :

داغ می پردل دی جدا له جانانه وسوم هجرانه

سید کریم : شاعر از قوم سالارزی . در باجوړ میزیست . شعر عشقی
وعارفانه میسرود . اشعاروی به شکل متفرق طبع شده . از اشعار اوست :

راغی بیلتون په دا مضمون زماله یاره سره

چی دگذران بندونه وړان علی الکمال وینمه

سید کمال : از شعرای مشهور ننگرهار . سید کمال در حدود

۱۲۵۰ق در ناحیه شکه ننگرهار میزیست ودر ادب عوامی پښتو از
شعرای محبوب به شمار می آید . وی به آهنگهای ملی پښتو و به پیروی
مقامهای موسیقی هندی شعر دل انگیز سرود ، وقصه جذاب عاشقانه
وی با دختر روستایی «ببوجانه» هنوز هم زبان زد عوام است . سید کمال
دیوان شعر از خود به یادگار گذاشت . و منتخب غزلیاتش را بهار

نوروزی و بهار گلشن ضبط کرده، ازوست :

لکه طوطی به گم خیدم په هر چمن باندى
خان می مور نه که د گلونو په دیدن باندى

سید گل : از شاعران قصه سرا. سید گل بن بیگ محمد بن

دوست محمد به سال ۱۲۶۰ ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد، و به سال
۱۳۲۶ ق از جهان رفت. سید گل به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص
دینی و خیالی نظم نمود، قصص ویرا اهل ذوق ضبط کرده اند، ازوست :

دسرو تیک دی په اوربل بل به پوزه دی چار گل

په رښتیا وایی سید گل تری قربان به کرم خپل خان

سید گل (بابا) : بابا سید گل در حد و د ۱۲۰۰ ه ق در قصبه

پکلی از مضافات پښتونستان میزیست. شاعر عوامی بود به اوزان ملی
پښتو شعر سرود مولف جلد دوم پښتانه شعراء احوال و اشعار ویرا ضبط
کرده ، ازوست :

په گیدر پور کی جمعدار چی تازه تسل اوسی

لکه امیر دوست محمد خان چی په کابل اوسی

سید لالاجی : سید لالاجی که در شعر سید تخلص میگرد. فرزند

سید پاچا به سال ۱۲۵۳ ش بدنیا آمد. و به سال ۱۳۲۰ ه ش رحلت کرد
سید زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و ازبکی رامی فهمید. علوم
متداوله را از علمای منطقه فرا گرفت. سفرهای به مناطق بخارا و
هندوستان کرد. و در آنجا به کسب علوم پرداخت. سید لالاجی دیوان

مردف شعر از خود باقی گذاشت. تذکره نویسان احوال ویرا ضبط کرده اند. سید در خواجه مشهد کندز مسکن گزین بود. ازوست:

ستا په عشق کی سید بنددی نه خلاصیزی
یا نصیب چی ژوندی لار شی چار دروته

سید مجدد ننگر هاری : از علمای دینی و ناظران مذهبی . به سال

۱۲۸۷ق در رودات ننگرهار بدنیا آمد. در منطق، فقه، صرف نحو ریاضی و اخلاق مطالعه داشت. سید مجدد اشعار مذهبی سرود و مسایل دینی را به پښتو منظوم ترجمه، داشت شرح ابیات ملا جامی و «رساله کحل» از تألیفات اوست. چکامه های متفرق دیگرو وی نیز در دست است سید به سال ۱۳۴۷ق از جهان رفت. ازوست:

اشعار می کره تیار په ډیر تلوار شی به اظهار
گفتار می په مقتدار تله قرار شی په خروار

سید محسن : از ادبای مشهور قندهار در دوره معاصر. سید محسن

بن سید عبدالرحیم بن سید عبدالحمید بن سیدال در قندهار سکونت میکرد. در عصر امیر حبیب الله و دوره اعلیحضرت غازی امان الله در مدارس دینی مملکت ملازمت رسمی داشت. بزرگان پښتو شعر گفت اشعارش در سراج الاخبار و طلوع افغان به شکل متفرق طبع شده. از آثار منظوم وی مزار رات قندهار و قواعد نظام به ما معلوم است. سید - محسن کتابی را بنام «گلدسته معانی» در تاریخ و گرامر پښتو تألیف داشته است. سید محسن به سال ۱۳۴۱ ه ق در قندهار چشم از جهان پوشید

و در همانجا مدفون گشت. ازوست:

چی د کل سید صوفی دی

هغه شخص سید طوطی دی

سید محمد آخوند: از شاعران عوامی پښتو در اکوآره خټک

زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت. اشعار وی شکل شفا هی دارد. سید محمد خټک به سال ۱۹۱۰ ع از جهان رفت.

سید محمد (منشی): الحاج سید محمد منشی از لغت نویسان پښتو

در اوایل همین قرن در توابع پښتونستان میزیست بازبانهای پښتو، پارسی عربی، اردو وانگلیسی آشنائی کامل داشت. فرهنگ لغات انگلیسی پښتو را نوشت این قاموس وی به سال ۱۹۰۵ ع نشر شد.

سید محمد (مولوی): مولوی سید محمد به سال ۱۲۵۶ ه ش در

شش قلعه وردگ دنیا آمد در علوم دینی و فقهی تبحر داشت به بعضی کتب مذهبی و فقه حنفی حواشی پښتو دارد. وی به سال ۱۳۲۴ ه ش از جهان رفت وی نگارنده از عشیر میرخیل وردگ بود.

سید محمود: از شاعران عوامی اوایل همین قرن. به اوزان ملی

پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. غزلیات ویرا گلزار محبوبان ضبط نموده. سید محمود شاعر از نواحی قندهار می نماید ازوست:

ای ماه تابانه مرمه بی تا

مرمه بی تا مرمه بی تا

ای ماه تابانه مرمه بی تا

سید محمدعمر: شاعر و نثر نگار اوایل همین قرن. سید محمد -
عمر در نواحی کوبت پشاور سکونت داشت. مجموعه ای را بنام «اشعار
گلشن افغانی» تهیه داشت. درین مجموعه اشعار و احوال مختصر شعرای
متفرق جمع آوری گردیده است.

سید ملال: شاعر از قوم سالارزی. در نواحی پښتونستان سکونت
داشتی علوم متداوله را آموخته بودی به آهنگهای ملی پښتو شعر جذاب
عشقی و تصوفی سرودی. درین اواخر از جهان رفتی اشعار سیدملال
را عوام درسینه های شان محفوظ داشتی.

سید مهربان: از شاعران معروف کنر. در حدود ۱۳۲۰ هـ ق تولد و به
سال ۱۳۶۴ هـ ق از جهان رفت. سید مقهربان از علوم متدوله وقت بهره
داشت. به اوزان ملی پښتو شعر جذاب سرود. چکامه های ناب و پیرا تذکر
نگاران ضبط کرده، اشعار دل انگیز سیدمهربان در منطقه شهرت دارد.
ازوست:

سپینه ده جلی سپین یسی په غاره هیکلونه دی

سپین یسی انگی سپینه یسی خوله سپین یسی غابنونه دی

سیدمیر: در شمنگل مرکز لغمان مسکون بود و از شعرای عوامی همان
منطقه محسوب میشود سیدمیر به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص
مذهبی نظم کرد از شعرای خلف مفتی عبدالحنان از شاعری وی بسیار
میکند.

سید میر: از شعرای حدود ۱۳۰۰ ق سید میر در نواحی پنتونستان
میزیست به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد. غزلیات ویرا
در بهار گلشن و بهار نوروزی منتخب کرده اند.

سید میر امین: در ناحیه باز خیره مناطق پنتونستان سکونت میکرد.
شاعر و ناظم دینی بود، ابیات عربی ملاحامی را به نظم پنتو ترجمه و شرح
داشت. زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد. ازوست:

زخمونه د نیز و لسه صحت شته زماجانہ

مولی چی وکه فضل پر هر روغ که بی نقصانه

سید میران: از شاعران مرثیه نگار در حوا عیسوی در توابع
پنتونستان میزیست. سید میران مرثی امامین را به اوزان ملی پنتو
نظم کرد. و در شعر حضرت علی راملح نمود اشعاروی شکل شفاهی
دارد. ازوست:

نوی واده دی مبارک شه بی بابانه

یتیمه قاسم جانہ

سید نظیف: از مؤلفین و علمای قرن دوازده. سید نظیف در توابع
پنتونستان میزیست، مخزن الاسلام اخون در ویزه ننگر هاری را شرح کرد
و شعر مذهبی و دینی سرود از اشعار اوست:

سید نظیفه پوچ ویل آواز د دول وی

له معنی نه دک ویل دشیر بویه

سید ولی الله: از شعرای معاصر پښتو . سید ولسی الله در نواحی پښتونستان سکونت داشت، شاعر پښتو بود. اشعار متفرق وی نشرات پشاور طبع شده وی در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع چشم از جهان پوشید ازوست:

تمامی عالم ولار دی ستا په در کی
منتظر دی د دیدن دی خاص عام ستا

سیده ادینه: از زنان دانشمند و سخنور اوایل همین قرن. سیده ادینه در نواحی پشاور سکونت داشت اشعار و نبشته‌های وی در نشرات پشاور طبع شده است .

سیده سما: از سخنوران و نثر نگاران پښتو در اوایل همین قرن. در مناطق پشاور میزیست، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت . اشعار اجتماعی و نبشته‌های ملی وی در مجلات آزاد پښتون و پښتون طبع شده. سیدسمار در حدود سالهای (۱۳۵۰-۱۳۵۵ق) از جهان رفت .

سیدی: سید محمد مشهور به سیدی از قوم علی خیل در نواحی خاخی پکتیا سکونت میکرد، سیدی شاعر عوامی بود، به اهنگهای ملی پښتو شعر میسرود، وی به سال ۱۳۳۸ ش رحلت کرد. ازوست:

زری مستی خماری ننی بیا
گوتی می تناکه شوې خپرې لگوم

سیف الرحمن صاحبزاده: صاحبزاده سیف الرحمن مومند، از شعرا و دانشمندان همین قرن در بازید خیل مومند سکونت میکرد. در حدود ۱۹۶۹ ع به کبر سن رحلت کرد، بزبان پښتو شعر میگفت و نثر مینوشت .

نشته ها و چکامه های متفرق در دست است.

سیف الدین (اخوند) : شاعر عوامی پښتو. اخوند سیف الدین

خټیک در قصبه «ایسرو» از مضافات اکوړه خټیک سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد. اخوند سیف الدین در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع رحلت نمود.

سیف الله : از غزلسرایان حدود قرن سیزده، سیف الله شاعر از مناطق قندهار

است غزلیات خطی سیف الله دیده شده از اشعار اوست :

ابلهان به ولی خود خماره گرخی

سیف الله چی لاس په سر خینی بیزار سو

ش

شاپاڼو: از زنان سخنور افغانستان است، که در نواحی بسکوا فیراه سکونت داشت، داستان شاپاڼو با پسر عمش علی بیگک به شکل شفاهی در مناطق پښتونخوا مشهورست. شاپاڼو درین داستان سرود های دارد از سرود های اوست :

بڼه دی چپی راغلی مسافره له دکنه
ماپر خپلی پتری وهلی درپسی تلمه

شاترینه: دخت یکی از متفندین وبارسوخان قوم ترین، در حدود ۹۵۰ ق زیسته و داستان وی با خشکیار شهرت دارد. درین داستان سرود های شاترینه موجود بوده از سرود های اوست :

خشکیاره ته چی زما یز کی ریزدی کسه لبیکر دکرم راغنی
خشکیاره ته به ترپلی ما به پر یزدی ارمان دی ارمان دی
شاکر، عبدالغنی: عبدالغنی متخلص به شاکر، نثر نگار و شاعر از قوم

درانی بود. در شهر کویته زندگی داشت اشعار و داستان های کوتاه وی در نشرات ان دیار طبع شده وی درین اواخر رحلت کرد.

شاکر الله: از شعرا و نگارندگان معاصر پښتو. مولوی شاکر الله در نو شهر پشاور میزیست. عالم علوم دینی شاعر و نثر نگار از زبان پښتو بود. مولوی با حزب خدائی خدمتگار همراهی داشت، مقالات سیاسی و اشعار ملی و وطنی وی در مجلات پښتون و آزاد پښتون طبع شده، وی به سال ۱۳۵۱ ش چشم از جهان پوشید.

شامک: از شعرای عوامی پښتو. مستشرق معروف دارمستر فرانسوی از وی یاد دارد، شامک در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در نواحی پشاور زیسته است. شاه افضل: در چوکی در پشاور زندگی میکرد، خطاط و شاعر پښتو بود، زندگی وی تا حدود ۱۳۵۰ ق یقینی است، کتب زیاد منظوم و منثور پښتو اکتابت نموده، خودش نیز غزل میسرود، غزلیات متفرق عشقی، مذهبی و اخلاقی وی در کتب و مجموعه های اشعار طبع شده ازوست:

زه افضل چپی بنیکلومه دیسار شسونسلپی

رومبی خوله کی راپر یوزی پیزوان شه کرم

شاه بزرگ: شاعر عوامی پښتو. در شعر مجاهد ملی غازی محمد جان خان وردگ رآمد کرده است، شاه بزرگ به اوزان ملی پښتو حماسیاتی دارد، وی در اواخر قرن سیزده در توابع وردگ میزیست ازوست:

شاعر شاه بزرگ در بنیتیا شعرونه وایی

دیر پری خوشحالیزی بو العجب بیتونه وایی

شاه پسند: شاه پسند محمد زی به سال ۱۸۲۸ ع در کندی میتا خیل

توابع پښتونستان دنیا آمد. و به سال ۱۹۰۸ ع در همانجا از جهان رفت.

شاه پسند از غزلسرایان متوسط پبنتو محسوب میشود، مؤلف «تیر هیر شاعران»
احوال و اشعار ویرا ضبط میکند ازوست:

داشنا زرگی به نرم لکه موم کرې
شاه پسنده ته چی داسوی مسری کرې

شاه پسند (ملا): ملا شاه پسند اخوند از علمای صوفیا و شاعران مذهبی
پبنتوبه سال ۱۲۷۰ هـ ق در قصبه کاریز «خوردیزی» نیش بدنیا آمد، و به
سال ۱۳۲۹ هـ ق از جهان رفت، ملا شاه پسند کتابی رابنام «زاد الراحلین»
در پند و عظم و نصایح نظم کرد. ازوست:

پسندونه ورته وایی شاه پسند
ولی بند دی داشنا ورخخه پاته

شاه جهان (ملا): شاعر مرثیه نگار و نوحه سرا. در حدود قرن هیجده
عیسوی در مضافات پبنتونستان میزیست. وقایع کربلا را به اوزان
ملی پبنتو نظم کرد. اشعارش را صوفیای منطقه حفظ کرده اند.
شاه حسین هوتک: از تاجداران ادب پرور و شاهان سخنور افغانستان.

شاه حسین بن فخر ملت حضرت میرویس از عشیره بنالم خیل قوم هوتک
به سال ۱۱۱۴ ق در سیوری قلات بدنیا آمد، علوم متداوله و فنون ادب
و بلاغت را از ملایار محمد هوتک آموخت، تربیه ملی و حربی و سیاسی
را از پد رنامورش حاجی میرویس خان مغفور و برادر تاجدارش
شهنشاه محمود هوتک فرا گرفت، شاه حسین بعد از عزم شاه محمود
جانب کرمان (۱۱۳۵ ق) در قندهار جانشین وی شد. شاه حسین مدت

پانزده سال از شین دند تا غزنی و دره گومل و شال و دیره جات حکم راند و حکومت مستقلی داشت. این حکومت وی با حمله نادر افشار خاتمه پذیرفت. بعد از سقوط قندهار، نادر، پادشاه (شاه حسین هوتک) و خاندان نجیب و پیرا به مازندران نفی کرد و به سال ۱۱۵۲ هـ ق شاه حسین توسط ما مورین نادر مسموم گردیده وی علاوه ازینکه در سیاست، اداره تدبیر شجاعت فتوحات و دلاوری از شاهان محبوب و موفقی افغانستان شمرده میشود، دانش پروری شاه حسین نیز در تاریخ وطن ما به خطوط طلایی ثبت است، شاه حسین در قصر نارنج مجلس ادبی ای داشت که هفته یکبار دایر میگردد، شاه خودش در آن اشترک میورزید در اثر تشویق وی کتب زیاد تاریخی، ادبی و علمی درین دوره بزبان پښتو تالیف گردید، سند بس ارزشمند و مهم تاریخی ما پته خزانه را مورخ وطنپرست و دانشمند محمد هوتک به تشویق این شاه فاضل و دانشمند نگاشت. شاه حسین خود نیز شاعر زبان ملی بود اشعار ویرا مؤلف پته خزانه و استاد دانشمند پوهان دحبیبی در جلد اول پښتانه شعراء ثبت فرموده اند ازوست:

بیلتا نه دې د غمونه چپا وچو کرم

په تیاروکی دهجران یی له تادروکرم

شاه عالم: شاه عالم گندهاپور در حدود ۱۳۰۰ ق در نواحی پشاور

میزیست به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود اشعار ویرا جامع گلشن نوزی ضبط کرده ازوست:

په خوله مهر دسکونت کړه شاه عالمه

پاته نه شه څوک د شعر قدر دان

شاه غریب: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات و پیرا میاحسیب گل
کا کاخیل (متوفی ۱۳۰۵ق) در بیاضش انتخاب کرده، مؤلف ورکه خزانه
نیز در جلد دوم این کتاب از وی یاد دارد از اوست

وی به موجودات کی حشر نشر شاه غریبه
وابه خلی طلب که دی خومره پر حاله وی

شاه فاضل: از شاعران قصه سرا «قصه شهزاده شام و گنیت» از آثار اوست
شاه فاضل در حوالی قرن سیزده و زندگی کرده از اشعار اوست:
شاه فاضله دهغو چپی زره صفاوی
په تحقیق چپی دی جداله ناروا وی

شاه گل: شاعر حدود قرن سیزدهم هجری. در نواحی پشاور
میزیست، شعر عارفانه و عشقی میسرود، چکامه های ویرادر «دپښتونخوا
د شعر هار و بهار» گلشن نوروزی و جشن نوروزی ضبط کرده اند از اوست:
نفس کره غرقاب په سر بالا نفس و شیطان زه و زه همراه

شاه محمد: شاعر از عشیره ناتوزی قوم کاکر، در حوالی ۱۳۰۰ ه ق
در بوری کاکرستان میزیست، سخنور مذهبی پښتو بود. خوابنامه و فالنامه
پښتو از آثار اوست. منظومات مذهبی خطی دیگر وی نیز دیده شده از اوست
بزرگی اولویسی تاله خدای بی درکی زمالاله

شاه محمد: از نگارندگان پښتو است، مرحوم الله بخش یوسفی در
یوسفزی افغان مینویسد که شاه محمد که مالزی کلپله و دمنه را به پښتو ترجمه داشت.

شاه نظر خان: در موضع «یار حسین» توابع پښتونستان میزیست، مرحوم
الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از شاه نظر خان به صفت شاعر
دور گذشته زبان پښتو یاد میکند.

شاه ولی: از شاعران عوامی پښتو، در ناحیه بابر از مضافات پښتونستان
سکونت داشت، شاه ولی از پیران حافظ عظیم گندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ ه. ق.)
معرفی شده است.

شاه ولی خان: در محله دولت زی چپلیار ننگر هارسکونت داشت.
شاه ولی شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. اشعار
ویرا اهل ذوق عوام حفظ کرده اند. شاه ولی در حدود ۱۳۵۰ ه. ش بدرود
حیات گفت از وست:

لز نظر دې په شاه ولی خان کوه

ره نما سپین بشر که دلداره ز ما.

شاه ولی علی خیل: شاه ولی بن بوستان بن گاستان از علمای دینی
و سخنوران پښتو در حدود قمرن سیزده، در توابع غزنی سکونت داشت
مجموعه اشعار وی در دست است.

شجاع الملسک: هفتمین فرزند اعلیحضرت تیموشاه بن اعلیحضرت
احمد شاه در دران بود. شاه شجاع به سال ۱۱۹۸ ق بدنی آمد و به سال
۱۲۵۸ ه. ق توسط مجاهدین ملی به قتل رسید. در جوار مرقد تیمورشاه -
در انسی در کابل مدفون گشت.

شاه شجاع در عصر زمان شاه درانی حکمران پشاور بود، دوبار به سلطنت افغانستان رسید، صرف نظر از چهره سیاسی وی ذوق ادبی داشت شاعر زبانهای پښتو و پارسی بود. دیوان اشعار پارسی وی طبع گردیده غزلیات متفرق پښتو وی نیز در دست است، نمونه غزلیات ویرا عبدالقیوم - عسکر از ادبای چاردره کسند ضبط کرده، علاوه تا شجاع اثری را بنام روز - نامچه تألیف داشته است.

شرر، علی خان : علی خان متخلص به شرر فرزند جعفر علی از رجال ادبی

عصر امیر دوست محمد خان (وفات ۱۲۷۸ هـ ق) شرر بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرودی، دیوان شعر از وی باقیست. که چکامه های پښتو نیز دارد. شرر در قندهار از جهان رفت. از وست.

ولی غمگین بی زما یاره غمگساره
غم مده خوره سره گوره زما یاره

شرر، محمد اسلم : از طنز نگاران معروف و سیاسیون همین قرن.

ارباب محمد اسلم که در شعر شرر تخلص میکرد، فرزند ارباب محمد - یوسف خان به سال ۱۹۰۵ ع در انبار دیری پشاور دنیا آمد. و به سال ۱۹۵۶ ع از جهان رفت، شرر زبانهای پښتو، پارسی و اردو را می فهمید و باین سه زبان مینوشت. وی از ارکان سرگرم حزب خدایی خدمتگار و از رفقای فخر افغان خان عبدالغفار بود، نبشته ها و اشعار شرر به شکل متفرق در نشرات پښتونستان طبع شده، از وست :

ما نسه رونه وومنی
خه خبروم له نصیبه
گوندى یارمی تانه دارشی
چی به ما و تسه بنامار شی

شرف (میا): عروض دان و شاعر عصر احمد شاهی (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق).

مواد میا شرف گردی کخ ننگر هارست، مدتی را در بلا د هندوستان سپری کرده، شرف شاعر شیرین سخن پنتوست. و باین زبان صلاحیت نوشتن نظم و نثر داشت. شرف رساله عروض نوشت و قصیده برده را منظوم ترجمه کرد و دیوان شعر از خود باقی گذاشت. از اشعار اوست:

بیلتون نصیب زمادی قدرت د کرد گاردی

بندی په بند د هندیم مؤلد می ننگر هاردی

شرف هشنغری: از ادبای معاصر. شرف در هشنغر از مضامینات پشاور

سکونت داشت. شاعر پنتو بود، غزلیات اجتماعی ملی، و وطنی سرود. اشعار متفرق وی در نشرات پشاور طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۱۰ هـ ق از جهان رفت از اوست:

عجب حال می ددی سر په سترگو ولید

چی هندوته مسلمان کری لاس په سراوس

شرف الدین: از شاعران امی و بیسوادی بود در اکاخیل غر حگری مقبل

پکتیا میزیست، به آهنگهای ملی پنتو شعر میگفت، شرف الدین به سال ۱۳۲۵ س به عمر ۶۰ سالگی از جهان رفت از اوست:

خان به برده بار کری پولیتیکل صاحبه

موز سره چلیزی دپنتون په ژبه

شریف: از شاعران توانای ادب پنتو، در لال پوره از مناطق ننگر هار

سکونت میکرد. به اوزان ملی پنتو شعر عشقی، حماسی و مذهبی سرود.

اشعاروی هنوزهم در تمام نواحی شرق افغانستان شهرت دارد. شریف
به سال ۱۳۰۷ش بدرود حیات گفت، ازوست:

په لال پوره کی شریف ته مقرره

نو کړي د استاد مینی مقرر ده

ششتی گل: شاعر عوامی پښتو. در قصبه چمکنی از توابع پښتونستان

سکونت داشت، ششتی گل به او زان ملی پښتو شعر سرود. اشعارویرا
ضبط نموده اند، در مدح آخون پنجو (متوفی ۱۰۴۰ق) گوید:

آخون پنجو سخی سرکاروینم

په ده گلزار وینم ټول پښور

شفیع: از فقها و دانشمندان حدود قرن سیزدهم هجری. بزبان

پښتو شعر میگفت. وبزبان پارسی نشر می نگاشت. زبانهای پښتو
پارسی و عربی را آشنایی داشت. ابیات مستخلص الحقایق را به قطعات
ورباعیات پښتو شرح داشته است، از رباعیات اوست.

عبادت که په اخلاص کری دباری

پسه عقبی کی تاته شوی تیاری

چی حاجیان په عرفان راشی زاری کا

قبلوی الله ددوی خواری زاری

شکر: در موضع «ترکی» از مضافات پښتونستان سکونت میکرد

شاعر زبان پښتو بود، مرحوم الله بخش یوسفی در یوسفزی افغان بحیث
شاعر دور گذشته پښتو از وی یاد میکند.

شمس الدین: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات اخلاقی و مذهبی وی در دست بوده مولف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب احوال و غزلیات شمس الدین را ضبط میکند، ازوست:

خان تسلیم کره شمس الدینه غنی رب ته
د تدفین جامه دی جوړه کره خیاط

شمس الدین: از علمای دینی و نثر نگاران مذهبی پښتو. در حدود قرن سیزدهم رسالات و کتبی را در مسائل شرعی، تصوف و طریقت و حکمت به نثر پښتو تألیف داشت. شمس الدین در مضافات قندهار سکونت میکرد. از آثار وی، خلاصه المریدین، تحفة العابدین سراج الموتی و مرحوم الموتی معلوم بوده است.

شمس الدین دلازاک: از علماء و فقها و ناظران مذهبی. در حدود قرن یازدهم هجری زیسته است. شمس الدین دلازاک در علوم فقهی- و میراث حیثه و صلاحیت داشت. بزبانهای پښتو و عربی مینوشت. کتابی را بنام شمس الباصرین به مثنوی پښتو به سال ۱۰۹۶ هـ ق نظم کرد، ازوست:

اوس یاری غوارم له خدایه چی دی خیر الناصرین دی
که می دا کتاب تمام که نوم بی شمس الباصرین دی
شمس السدین (طالب): از معاصران ملامیریجی (حدود ۱۳۰۰ هـ)

در کوچه حوا قندهار مسکن داشت. شمس الدین طالب العلم علوم دینی و شاعر بدیبه گو بود. مقابله های شعری وی با ملا میریحیی هنوز زبان

زد مردم قندهار است. ازوست:

بینه ابتدا وه په بسم الله وه - وایمه حمد و ثنا

که سی رښتیا جواب ز ماچی غوښتی ؤ میر یحیی

شمس الدین قلعتکی: شمس الدین بن محمد اکرم بن محمد شفیع

به سال ۱۲۶۶ ش در قلعتک کنړ تولد شد. علوم رواجی را در منطقه آموخت و از علوم عصری نیز بهره داشت. شمس الدین زبانهای پښتو، پارسی، اردو و عربی را میدانست. وی در عصر امیر حبیب الله در داخل ملازمت گردید تا سال ۱۳۲۸ ش به وقفه ها در دوایر مختلف مملکتی کار کرد. شمس الدین مدتی مدیر اخبار اتحاد مشرقی بود. نگارشات پښتو وی درین اخبار شایع شده قلعتکی به سال ۱۳۳۰ ش چشم از جهان پوشید.

شمس الدین کاکر: از پیروان مکتب ادبسی پیر محمد کاکر.

شمس الدین در قلیچ آباد قندهار مسکون بود. سفرهای به دیار پښتونستان موجوده، و هندوستان کرد. شمس الدین در ریاضی حکمت، منطق فلسفه و فنون بلاغت دست داشت. زبانهای پښتو، پارسی، عربی آشنا بود. و درین سه زبان سخنوری میکرد. تولد شمس الدین را مؤرخین ادب پښتو قبل از ۱۱۸۰ هـ تخمین کرده اند. وی تا سال ۱۲۳۸ ق در قید حیات بود، شمس الدین دیوان مردف شعر از خود یادگار گذاشت در شعر اکثر شعرای سلف پښتو را پیروی کرده، ازوست:

وخت دسحر دی مرغان چغیسیزی جرس آواز کازره می ویلیزی

شمس الدین (ملا): ملا شمس الدین بن ملا لعل محمد آخونزاده
وریاخلیل، در بیسگ توت پغمان میزیست. شاعر، وخطاط وطالب العلم
علوم دینی بود. زندگی وی حدود قرن سیزده تخمین میشود، اشعار پنبتو
وی دیده شده، ازوست:

کوم وای وای دیلتانه له لاسه

په زره زخمی یم له شیطان خناسه

شمس علی: از شاعران عوامی پنبتو. در نواحی کنر ننگرهار
سکونت داشت. به آهنگهای ملی پنبتو شعر ناب سرود. اشعار ویرا
اهل ذوق منطقه حفظ کرده اند، شمس علی در حدود ۱۳۳۰ شس از
جهان رفت، ازوست:

چر گک بانگک دی پاخیزه لالیه خوب به بیا و کی مینه

چر گک بانگک دی

شمسو: شمسو بنت گرنندی تره کی. در کمکی ناوه مقر سکونت
داشت. از شاعرات پنبتو بود، فی البدیهه شعر میگفت. در شعرش فکاهیات
و هجویات دیده میشود. با اکثر شعرای همعصرش مقابله کرده، در نهایت
جوانی به عمر ۳۰ سالگی بازندگی وداع کرد.

شمشال خان: از ارکان قصه آدم خان ودرخانی. زندگی وی حدود
قرن دهم هجری تخمین میگردد. مسعود بن عبدالله قطعات منظوم
شمشال خان را درین قصه ضبط کرده ازوست:

چسی گلشن یی دابـــــرودی ناصاحب وهلی په شه تیرو دی
چسی د گلسو په باغ گدشی نورمی شه زده چی کوم گل دندارودی

شمشیر: از شاعران قدیم پښتو. زندگی وی حدود ۱۱۸۰ هـ ق تخمین شده. شاعر غزلسرا بود، غزلیات و احوال ویرا مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست:

دشمشیر درنخ درمان مه کره طبیبه

په ژرا ژراییی زره له ستر گوتوی شه

شمشی خان: از چهره های داستان آدم خان و درخانی. صدرخان ختک درین داستان حدود (۱۱۲۸ هـ ق) قطعات منظوم شمشعی خان را ضبط میدارد، چون زندگی آدم عصر اکبری (۱۵۵۶ - ۱۶۰۵ ع) تخمین شده، زندگی وی نیز درین وقت تخمین میشود، ازوست:

درخانی دتوئی میوړې چیری نه وي وارخطا کړې

پلو تینگت نیسه په مخ کسی او که نه خان به رسوا کړې

شمو جان: از زنان هنرمند و شاعره حدود ۱۳۰۰ ق. شمو جان در

نواحی پشاور سکونت میکرد، زن شاعره و هنرمندی بود. غزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده، مؤلف ادبی ستوری در جلد دوم این کتاب ازوی یاد میکند، ازوست:

نن می په تور اوربل گلونه دریحان اینی دی

دیر می جلبل په اور دحسن پتنگان اینی دی

شوده میر: در مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، شاعر امی و بیسوادی بود. به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود. اشعار وی شکل شفاهی دارد، شوده میر در سالهای بعد از ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد از وست: منگلوبندی کرې تمبې زړه مو په بدیزې دادانگريز کاپروه سپې به په مریزي شوماما (پوپلزی): از فکاهی سرایان ادب عوامی پښتو. در دامان قندهار زندگی میکرد، شاعر از قوم پوپلزی بود. به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی و انتقادی سرود. وی به سال ۱۳۰۸ هـ ش بدرود حیات گفت از وست:

چور دې کی د امان میرزا آدمه
شریک دې وه شیطان میرزا آدمه

شهزاده: شاعر عوامی پښتو. در اکن آباد الینگار لغمان میزیست تولد وی در حدود ۱۲۷۸ هـ ق و وفاتش به سال ۱۳۴۶ هـ ق اتفاق افتاده است. شهزاده به اوزان ملی پښتو شعر سرود، و قصص دینی نظم کرد از وست:

که می لوتی تیزی شی په تندي ماتی
ته په کل وارو اعلی یی پری ذاتی

شهسوار: در نواحی کوهات پښتونستان سکونت میکرد. شاعر مرثیه نگار بود. به اوزان ملی پښتو مرثی امامین را سرود. و واقعات کربلا را درین قالب نظم کرد. زندگی وی حدود ۱۳۰۰ ق تخمین میشود، از وست:

راغی د جفا په وینو ولسی ذوالجناس
تول زخمی زخمی په گرد لنبلی ذوالجناس

شهسوار (میرزا): میرزا شهسوار ولد شاه پورخان ساپی به سال ۱۳۵۳ ش درادو خیل عمرزی مرکز لغمان بدنیا آمد. سواد و کتابت را از میرزا ایان محلی فرا گرفت، در دوایر مملکتی شامل ماموریت گردید. در دوایر مختلف مملکتی به رتب پائین انجام وظیفه کرد. شهسوار طبع شعر داشت. به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر عشقی، اخلاقی و اجتماعی سرود، منتخب اشعارش در دست است، وی به سال ۱۳۳۸ ش با زندگی وداع نموده ازوست:

چار دې شم رسونه نوم دی جور په کلمه باندي
تل مهر بانۍ کړې په غلام وکمینه باندي

شهنواز: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پښتونستان سکونت داشت شاعر صاحب دیوان است در شعر از رحمان بابا (رح) پیروی کرد. دیوان شعر وی دیده شده منتخب غزلیات وی در بهار گلشن، جشن نورزی و بهار نورزی طبع شده ازوست:

خوب خندادې بی دردان کا شهنوازه
هرچی تاغوندي افکار دی څه به خوب کا

شهو: شهو بن حیات خان ملیزی در حدود ۱۰۰۰ هـ ق زیسته است. صدر خان خټک نام ویرا گلرو مینوسید که پدر «شهو» بوی خطاب میگرد پدر شهو سردار قوم ملیزی بنیر بود، شهو داستان شورانگیزی با جوانی بنام توردلی دارد. که در مناطق پښتو نها کسب شهرت کرده درین قصه سرود های از شهو دیده میشود از سرود های اوست:

زره می‌دو پیزی اوررالگیزی
بنا دی جان ورک شونه راستو نیزی

شیدا، شیر احمد: شیر احمد متخلص به شیدا از شعرای مذهبی و منقبت

سرا، در حوالی ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود. شیدا کتابی را در مناقب
«لهبی صاحب سوات صاحب و مانگی صاحب» منظوم تألیف داشت از وست

نجم الدین اخون صاحب نوم یی مشهور دی

درست کابل زمین له فیضه یی معمور دی

شیدا، کاظم خان: کاظم خان شیدا ولد افضل خان ختک ولد اشرف

خان هجری ولد خوشحال خان در بین سالهای ۱۱۳۵ - ۱۱۴۰ هـ ق در

بزرگترین خاندان علم و ادب و سیاست پښتونستانهای ختک بدنیا آمد

شیدا مانند دیگر دانشمندان خاندان خود از وطن دور زیسته و مدتی را

در اثر این سر نوشت شوم در سر هند و رامپور سپری کرد. شیدا در

گلستان سبک هند سخن گفت. و در گلزاریکه حمید مومند به ادب پښتو

به ارمغان آورد، نغمه سرود، و از پیروان مؤفق این سبک شمرده میشود

و دیوان پر بهای به ادب پښتو به یادگار گذاشت. شیدا به سال ۱۱۹۴

هـ ق در رامپور هند چشم از جهان پوشید، از وست:

په هندي ادایي وکری په ماچارې

زه شیداپه زره ساده دروه افغان یم

شیر احمد: شیر احمد که در منطقه اش به جرنیل مشهور بود. شاعر

بدیهه گو در عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-۱۳۱۹ق) در قریه چهارریکی

میدان سکونت داشت. شیر احمد فرزند سید محمد به آهنگهای ملی پښتو
شعر سرود اشعار ویرا ضبط کرده اند از اوست:

د . . . مینه چسی کړی قبول پیغور کړه

غخان کړه ملنگک سردې سرتور کړه

شیر احمد: شیر احمد بن شریف زاخیل، به سال ۱۲۸۵ ش در قصبه

شیخان شگه ننگرهار چشم به جهان کشود، به سال ۱۳۳۵ ش بدرود حیات
گفت. به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی بعضاً ثبت گردیده از اوست

خسه خوشبویي د لبره ستا توروز لسانونه خسی

داسی خوشبوي چسی په چمن کی د گلانو نه خلی

شیر افضل: از شاعران حماسه سرا. در منطقه کلمانسی خوکی کنر

میزیست، شیر افضل ساپی در اوایل همین قرن در قید حیات بود. مؤلف
جلد چهارم پښتانه شعراء اشعار واحوال ویرا ضبط میدارد، ازوست:

غزا جور یزي وار په وار پیرنگی بسیا وکړ اختیار

دسلام پور پا چا په قاردی خدای ته په طمع د دیداردی

شیر افضل: عوامی و بدیهه سرا. در حدود ۱۳۰۰ ه ق در نواحی پشاور

سکونت داشت. شیر افضل باشعراى عوامی ننگرهار مقابله های کسرد.
اشعاروی را عوام ننگرهار و پشاور حفظ کرده اند، ازوست:

د شیر افضل دخولی بیان دی

په پښور کې یی گذران دی

شیر بهادر: در همین قرن در اکوړه خټک پشاور میزیست. در شعر
ساقی تخلص میگرد، غزل نیز میسرود، و قصهٔ سیمرغ و شهزاده فخرالزمان
را به سال ۱۳۵۸ هـ ق نظم کرد از وست:

شیر بهادره چی په چادرب نظر شی
به رښتیا درب نظر لویه کیمیا ده

شیرجان: از شعرای عوامی باجور، در حدود ۱۳۲۵ ش رحلت کرد
به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، شعرش جذاب و مقبول عام است، اشعار
ویرا اهل ذوق ثبت کرده اند از وست:

زه شیرجان چی نیغ گر خم په نیغوباندی گیریمه
نیغولیونسی کرم څکه داسی رنگه په ویریمه
نیغی مسری وایم د شاعر په سینه تیریمه
واړه شاعرانو کی زما اشعار گلونه دي

شیرجان: در کلاسیک چلیپار ننگرهار مسکون بود، از شاعران عوامی
پښتو محسوب میشود، به اوزان ملی پښتو شعر سرود در شاعری از خواجه -
رزق الله (تولد ۱۱۵۹ هـ ق) پیروی کرد. و از شاگردان خواجه به شمار
می آید اشعار شیرجان را عوام حفظ کرده اند.

شیرداد (ملا): از علمای دینی و ناظران پښتو در حدود قرن سیزدهم
هجری. ملا شیرداد کاکر در توابع قندهار سکونت میگرد، عالم علوم دینی
و ناظم پښتو بود، کتاب عین العلم را بنام زین الحلم منظوم ترجمه داشت از وست.

په پښتومی دین منظوم کر
چی اسان پرهرا افغان دی

شیرزمان: شیرزمان شاعر است که به اوزان ملی پښتو شعر گفته ، شیخ آزاد خان (حد و د ۱۳۰۰ هـ ش) از وی یاد دارد ، از یاد آوری شیخ از شیرزمان بحیث سخنور عوامی پښتو یاد می‌کردیم .

شیرعلی: اعلیحضرت شیرعلی خان بن دوست محمد خان از پادشاهان منور افغانستان است. دوبار به سلطنت افغانستان رسید. اولین نشریه افغانستان بنام شمس النهار در عصر وی شروع به نشرات کرد. و اولین کتاب پښتو در عصر همین پادشاه ترقی خواه در افغانستان طبع شد، قومانده‌های عسکری درین وقت پښتو گردید، کمیته پښتو نمودن قومانده-ها تحت نظارت وی کار میکند. شیرعلی خان به سال ۱۲۹۶ هـ ق به عمر ۵۸ سالگی در مزار شریف از جهان رفت و در همانجا مدفون شد. لندهی های پښتو به وی منسوب است، از لندهی های نسبتی اوست:

دغم لښکری راږسی دی د پادشاهی تاج می‌پرسره ملکه ځمه
شیرعلی: ملک شیرعلی بن سعدالله خان محمد زی به سال ۱۸۹۴ ع در تحصیل خیشکی پایان نوښار پشاور بدونیا آمد. در سالهای بعد از ۱۹۶۰ چشم از جهان پوشید . شاعر پښتو بود. به اوزان ملی و طرز کلاسیک شعر میگفت، در مجالس ادبی و مشاعره های منطقه حصه میگرفت ازوست:

شیرعلی یسی په صفت کله مریزی
د پښتون دوطن ډول سینگار دادی

شیرعلی: کرنیل شیرعلی از افسران فوجی و سخنوران پښتو عصر امیر حبیب‌الله خان (۱۳۱۹-۱۳۳۷ هـ ق). شیرعلی خان از قوم بارکزائی

در تیموریان قندهار میزیست از اشعار اوست :

بنادی د عاشقا نو شیر علی عشق ته هوس کړه
په دې اورمی کباب که غیر له تاخه می بس کړه

شیرگل : ملا شیرگل بن بابہ جی در کتل مرکز لغمان سکونت میگرد
شیرگل علوم عربی و کتب نظم پښتو و پارسی را از علمای منطقه خواند
در محله اش امامت میگرد، طبع شعری نیز داشت به اوزان ملی پښتو شعر عشقی
و مذهبی سرود. شیرگل به سال ۱۳۴۱ ش به عمر ۶۳ سالگی رحلت کرد از اوست :

نن دی قطار کړی دی روپی په اړخچینه
و کړه لږ نظر محبوبی زړه می شو غمگینه

شیرگل : از شاعران داستان پرداز. در عصر تیمور شاه درانی

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) میزیست قصه سیف الملوك و بسدیع الجمال رابه
مثنوی پښتو منظوم ترجمه کرد از اوست :

ای شیرگده فهم دارشه دی کتاب و ته بیدار شه
چی په نظم یی مجمل کړه دغه قال پکی معطل کړه

شیر محمد : شاعر قدیم پښتو در حدود ۱۱۴۰ هـ ق در نواحی پشاور

سکونت داشته رباعیات شیر محمد را مؤلف ورکه خزانہ در جلد دوم
این کتاب ضبط کرده از اوست :

چی دلبر داز مسیلا و پسه نمط شسی
په رخسار بانندی یی زیب دخال و خط شسی
شیر محمد رښتیا ویلی دی چی شین دی
خدای دې نه که چی به دی چیرې غلط شسی

شیر محمد : از شعرای قدیم پښتو. شیر محمد در پشت رود قندهار میزیست، وی به طرز کلاسیک شعر سرود. دیوان مرد فی از وی باقیست اشعارش موضوعات عشقی و اخلاقی را در بر دارد، ازوست:

چی ته نه وې هغه زمان دلبره
راته اورسی پشت رود اوکندهارگل

شیر محمد : در يك فامیل شاعر آفرین شمتی مرکز لغمان به سال ۱۲۱۲ ش بدنیآ آمد، پدرش دوست محمد و برادرانش همه شاعر بودند، شیرمحمد قصص دینی و مذهبی نظم کرد.، و به سال ۱۲۶۹ ش از جهان رفت، ازوست:

غافل مه شه شیر محمده ددنيا بازار دی وړان
پنځه وخته دعا کړه چی حاصل دې شی ایمان

شیرمحمد بلوچ : به حافظ شیر محمد و شیر محمد بلوچ مشهور بود، در اوایل همین قرن در توابع گندهاپور پښتونستان میزیست. شیرمحمد به اوزان ملی پښتو شعر سرود در شاعری از پیروان حافظ عظیم گندهاپوری دو فوات ۱۳۲۱ ه ق، محسوب گردیده است.

شیرمحمد (ملا) : ملا شیرمحمد در حدود ۱۳۰۰ ه ق در مناطق اشکزیایی های قندهار سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار عاشقانه سرود، ازوست:

تل دغم تر غبار. لاندې شیرمحمد یم
در حمت ابر پرسر ز ما سایه را

شیرمحمد ننگر هاری : در حدود ۱۱۰۰ ه ق در نواحی ننگرهار سکونت داشت. شیرمحمد شخص طالب العالی بود. طبع شعر نیز داشت

اشعار اخلاقی و مذهبی میسرود اشعار شیر محمد در ملاحقات مخزن دیده شده تذکره نویسان پښتونیزاحوال و اشعار ویرا ضبط نموده اند. ازوست :

یا گو بنه وای له سر یو په آسمان باندې سحاب وای
یا عاشق وای پر مهر و یو یا معشوق لکه آفتاب وای
چی دانه شوی هغه نه شوی شیر محمد کشکی تراب وای

شیر محمد هوتک : از علمای جیدو شعرای نامدار افغانستان در قرن

دوازدهم هجری. شیر محمد هوتک به سال ۱۰۹۲ هـ ق در توابع سیوری قلات بدنیا آمد. سفری به ایران کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت در علوم دینی و شرقی معلومات کافی داشت. کتب و رسایی بزبان پښتو منظوم تألیف و ترجمه کرده از آثار وی اسرار العارفین، تجوید افغانی، رساله میت، شرح ایات مستخلص ترجمه قصیده برده، و معجزات به ما معلومست. شیر محمد به سال ۱۱۷۵ ق به عمر ۸۳ سالگی بدرود حیات گفت، در شهر قندهار مدفون گشت، ازوست :

راشه خوز تر انگبین شه کبر مه کوه کمین شه
چی به دا هنر و الاوی د هغو ر تبه با لاوی

شیرینو : دخت شخص بانفوذی از اهالی گوگامنده (از مضافات کابل)

بود. در حدود قرن دهم هجری میزیست شیرینو نامزد پسر عمش مومن خان بود. این قرابت شان اخیراً به ناکامی می انجامد داستان ناکامی عشق این دودلداده در همه نواحی پښتونها شهرت دارد. درین داستان سرودهای شیرینو ضبط بوده ازوست :

چی خان مومن له ماجلا شو بدن می ریزدی زره می صبر نه کویننه

منی

بناد محمد خان: شاعر قادر الکلام پښتو. در حدود قرن سیزده در مردان میزیست از بار سوخان و متنفذ ین وقت محسوب میگردید. طبع شعر داشت اشعاروی در دست است.

بنادی: در حدود ۱۳۰ هـ ق در توابع پښتونستان مسکون بود. به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میگفت اشعار بنادی در بعضی نسخ چاپی بهار گلشن ضبط شده، ازوست:

خاونده لوی پادشاه یی راته پینس شولو کشال

نشته دی رښتیا بنادی امان غواری له سرزوره

بنادی: بنادی بن ولی محمد در حدود ۹۰۰ هـ ق در تلخک بکو امیزیست داستان شورا انگیز عشقی وی با دختر عمش بیو هنوز هم زبان زد مردم پښتو نخواست. بنادی درین داستان سرودهای دارد از سرودهای اوست:

بیوستاد بی نیازی یی - ستاد بی نیازی

د اژری بنا دی بندی دا صفهان دی

بنايسته خان: از ارکان قصه ملی پښتونها (فتح خان و رايياست) ناظم
این قصه سرود های بنايسته را در قصه اش ضبط کرده از سرود های
اوست:

هستی که توری دفتح خان جنیدی دی توری

دوی خوواره دی د هند په لو رن سکوری

بنکارندوی: از قصیده سازان اولی و عالی مقام ادب پښتو. بنکارندوی
فرزند احمد از اهالی غور و از شعرا ی دربار سلطان شهاب الدین غوری
(۵۶۹-۶۰۲) بود، وی بد بارشاه مقام و منزلت خوبی داشت و در لشکر
کشی های سلطان به هندوستان با وی همراه بود. بنکارندوی در مدح شاه
قصایدی سرود و شاه نیز ویرا گرامی پنداشت، دیوان ضحیم قصاید پښتو
وی را مؤرخین سلف تاریخ ادب پښتو ملاحظه فرموده بودند، مؤلف
نامور پته خزانه قصیده بنکارندوی را ضبط نموده، که از شاهکارهای ادبیات
ماوشر، زمین محسوب میگردد ازوست:

دپسر لی بنکلونکی بیا کرل سینگارونه

بیایی ولو نل په غرونو کی لا لونه

ص

صابر، میر اکبر: میر اکبر متخلص به صابر فرزند برهان الدین سلیمان خیل به سال ۱۳۰۶ هـ ق در ارغنده کابل بدنیا آمد. و به سال ۱۳۸۳ هـ ق در آقچه چشم از جهان پوشید و در همانجا مدفون گردید. صابر علوم رواجی را در کابل آموخت. در دوران اغتشاش سقوی به آقچه رفت. صابر طبع شیوای شعری داشت آثار زیاد منظوم و منثوری از وی در دست است، دیوان شعر پنتو وی اضافه از ده هزار بیت دارد ازوست:

زه په صلح یم روان اوته په جنگ ن

زه شیشه یم ته می ولی په دی سنگ ن

صاحب الدین: صاحب الدین ولد اعظم الدین به سال ۱۲۳۸ هـ ش در پیارو خیل میدان بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۸ هـ ش بدرود حیات گفت. صاحب الدین شاعر از قوم محمد خیل بود، به اوزان ملی پنتو شعر سرود از شاعران محبوب منطقه میدان محسوب میشود، وی شاگردانی نیز داشت ازوست:

محبوبی سترگی دی مشعل دی، نته دی خوندکا له پیزوانه سره
داتور اوربل دی الوال دی جنگو نه کری له عاشقانه سره
صاحب شاه: شاعر قصه سرا، در حدود قرن سیزدهم هجری در باره
از مضامین پښتونستان سکونت میگرد، قصه شهزاده رت و پدم از آثار منظم
اوست از اشعار اوست:

که می گورې په بار وکی می ډیره ده
په هر لور باندي زما نسامه خوره ده

صاحبو عاجزد: از شاعران پښتو. صاحبو بن گل محمد خان بارکزایی
در قصبه گورگان قندهار میزیست، صاحبو در علوم دینی دست داشت
زن سخنور و دانشمندی بود. زندگی وی تا سال ۱۲۹۷ هـ ق یقینی می نماید
از اشعار اوست:

پر خپل خدای به فریاد کرم عوض غوارم له باری
ننگوم به گرندي

صاحبه: بی بی صاحبه از خواستین مؤلف و عالم زبان پښتو، در حوالی
قرن سیزده در مردان زندگی داشت. صاحبه به پرده نشینان منطقه تدریس
میکرد و کتب عدیده دینی را بزبان پښتو ترجمه داشت.

صالح محمد: شاعر از نواحی ننگرهار است. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق
در کامه زندگی داشت. صالح محمد شاعر عوامی بود، به اوزان ملی
پښتو شعر سرود، تذکره نویسان پښتو اشعار ویرا ضبط کرده از اوست:

لیلی بازه دې دښترو پسه شان ډول دې زیات دی له رنگینه سره
سپینه سینه لری د زرو په شان مزه کوی دلونښکینه سره
صالح محمد: شاعر حدود ۱۳۰۰ هق در نواحی بلوچستان میزیست
نامه منظوم وی دیده شده ازوست:

اول حمد درب کبیر بیا صلوة دی پرنظیر
بیا صالح محمد بیتونه خان ته وایسی په مضمونه
صالح محمد: از شاعران مذهبی صالح محمد بن محمد موسی در
حدود قرن سیزدهم هجری در هشنغر میزیست از آثار منظوم وی حکایت
رسول طبع شده ازوست:

یوه شپه حضرت ویده وپه سحر
پرې عتاب ملک وکر دا کبیر
صالح محمد: از شاعران عوامی قندهار. زندگی وی حدود ۱۳۰۰
هق تخمین میشود، به پیروی مقامهای موسیقی هندی و اوزان ملی پښتو شعر
سرود، چکامه های در سلسله «ترانه های قدیم» درج صفحات طلوع افغان
شده ازوست:

نن بیا دیار دغمه سترگی سرې خیرې گریوان
هیات ر به نجات من کلمات الهجران
صالح محمد: از علمای دینی شعراء و نشر نگاران دوره معاصر پښتو.
ملا صالح محمد کشانی در غونډ ان قلات میزیست، در فقهه معلومات

کافی داشت بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت ، کتابی را بنام مراة النحو
تألیف داشت ازوست :

وایم ثنا د پاك احد چى دى كار ساز دهر چا
هم دى خالق هم دى رازق هم د دنیا مافیا

صالح ، صالح محمد : صالح محمد متخلص به صالح فرزند حاجی
خیر محمد ساپی در شهر قندهار سکونت میکرد، نظم و نثر مینوشت در نهایت
جوانی از جهان رفت، نگارشات و اشعار وی در طلوع افغان و مجله کابل
طبع شده است .

صالح محمد بارکزی : صالح محمد بارکزی در اوایل همین قرن
در کوته بلوچستان سکونت میکرد، ناظم و خطاط بود قصیده سریانى بابو جان
را به سال ۱۳۱۷ هـ ق خطاطی کرده در اخیر قصیده مناجات
صالح محمد نیز آمده است .

صالح محمد تاجک : صالح محمد تاجک بن حاجی عبدالکریم در اوایل
قرن دوازده در نواحی بلوچستان سکونت میکرد، تا سال ۱۲۰۸ هـ ق در قید
حیات بود. کتابی را بنام خیر الدوام به مثنوی پښتو تألیف داشت و جزوه
اول و آخر قرآن عظیم را منظوم تفسیر کرد .

صالح محمد داوی : از شعرای عصر احمد شاهی، ملا صالح داوی
در اوایل قرن دوازده در اخوند کلی قندهار سکونت داشت، شاعر صاحب
دیوانست در شعر از ملا حسن تلو آکنی پیروی نمود از اشعار او است :

کشکی زه نن د دلبر تروضه جار سوای

دغه پسه یی بیا خاوری د دربار سوای

صالح محمد (ملا): ملا صالح محمد بریخ در نواحی بلوچستان سکونت داشت، به سال ۱۳۴۴ هـ ق چشم از جهان پوشید، شاعر زبان پښتو بود، به طرز کلاسیک شعر سرود. منزلت ادبی علامه عبدالعلی را چنان ستوده:

آخره زمانه سوه هر سړی کسړي شاعری

کامل پکسی یونه ونیم مگړ یو عبدالعلی

صالح محمد (مولوی): از علماء و دانشمندان معاصر. صالح محمد

بن فیض محمد هوتک بسال ۱۳۰۷ هـ ق در قندهار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۳۹ هـ ش در کابل از جهان رفت. مولوی در علوم رواجی عصر حیظه کامل داشت و از معلمان اولی زبان ملی در کابل شمرده میشود. تا رتبه ریاست در دوایر دولتی ایفای خدمت کرد. مولوی صالح محمد خان شاعر حساس و نثر نگار برگزیده پښتو بود، مقالات و اشعار متفرق ملی اجتماعی و وطنی وی از سراج الاخبار گرفته تا وقت رحلتش در نشرات مختلف کشور به نشر رسیده است. و از تألیفات مشهور وی «مثنوی پښتو» ترجمه تفسیر عزیزی. لومری. دوهم او دریم کتاب د پښتو (سه جلد) پښتو ژبه (دو جلد) مجموعه اشعار و اطاعت اولی الامر به ما معلوم است، از اشعار وطنی و ملی مولوی:

یو سحر زما تر غوز سوه له بلبله
په قفس کی یی ژړل دای وبله
چی بندی سوم دصیادلده سخته دله
ولی نه پوښتی څوکه حال زما یوله بله
ولی نسته بی فغانه کارو بار زما
ولی حبس ابدی راغی په وار زما

صحبت : از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ در آخوند کلی
کامه میزیست، به اوزان ملی شعر میسگفت، قصص دینی منظم میگرد
از وست :

زنگبار کی مقاتل نومی کافرؤ
په کافر وکی بی شانه ښه زروروؤ

صحبت خان : از شاگردان شاعر صوفی پښتو احمدین طالب
صحبت خان در مرغز از مصافات پښتونستان میزیست، بزبان پښتو نظم
ونثر مینوشت، دیوان شعر استادش را با مقدمه خود یکجا طبع کرده
است. اشعار متفرق صحبت نیز دیده شده، وی درین اواخر بازندگی
وداع کرد، استادش در باره وی فرماید :

زه طالب احمدین ستا غم کی شریک یم
د ریغه ته زما په غم کی صحبتی شوې

صدر خان ختیک : از ناموران ادب پښتو در حدود اوایل قرن دوازده
هجری. صدرخان فرزند خوشحال ختیک در حدود (۱۰۶۴-۱۰۶۵-۱۰۶۵ هـ ق)

بدنیا آمد . زندگی وی تا اوایل قرن دوازدهم یقینی مینماید. صدرخان فنون حرب و بلاغت و ادب را از پدر شهیرش آموخت ، در بعضی رزمها باوی همراه بود . به سال ۱۱۲۰ هـ ق فوجدار علاقه تیسری شد. صدرخان شاعر قصه سراسر است. از قصص ملی پښتونها آدم خان درخانی ودلی شهو را به مثنوی پښتون نظم کرد. و معجزات حضرت محمد (ص) و جنگنامه حضرت علی (رض) را به پښتو منظوم تالیف داشت. غزلیات آبدار و نابی سرود . دیوان معتنمی از خود به یادگار گذاشت. که منتخب ویرا مدون چمن بی نظیر در مجموعه اش و پادری هیوز انگلیس در کلید افغانی نموده ، نسخ دیوان وی فعلاً نایاب است ، از اشعار اوست :

ستاخواب عبدالقادر په دارنگه صدرم خوشحال کړ

څوبی خانه زه ویل کړم بل به نه کا پښتون هسی

صدرالدین : از شاعران قدیم پښتوست . احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸

- ۱۲۳۲ هـ ق) از دیوان وی چنین یاد میکند :

همدارنگه دقلندر د خیرالدین و

دحاجی محسن اوبل دصدرالدین و

صدیق : از شاعران صاحب دیوان . صدیق در اواخر عهد مغولان

هند در هشنغر میزیست . وی شاعر از قوم ما متزی بود به طرز کلاسیک

اشعار جذاب و شیرین ملی و عشقی سرود ، ازوست :

دریغه که وطن په تورو غرونو دصدیق وای

مه وای په نوشهر ملک یی مه وای هشنغر

صدیق : صدیق بن عبدالله از حکمای یونانی و ناظران پښتو. صدیق در طب قدیم مهارت کامل داشت، و کتابی را بنام «طب صدیق» به پښتو منظوم تألیف داشت. این اثر وی فرهنگ لغات ضمیمه باخود - دارد، ازوست :

خلور رگک دی په لبان کی

په تحقیق په فر اسان کی

صدیق : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. دیوان وی فعلاً نایاب بوده، غزلیات صدیق را مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده. زندگی صدیق اواخر قرن دوازده تخمین شده است. مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء ازوی یاد میکند ازوست :

نن می ولیده په سترگو هغه یار مست

سم په لاری نه کاتله هغه میخوار مست

صدیق آخونزاده : از نهالان چمنستان بزم و ادب سردار مهردل خان مشرقی. صدیق آخونزاده هوتک در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در بازار شکارپور قندهار مسکون بود. وفاتش بعد از ۱۳۰۰ هـ ق رخ داده است وی به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر فکاهی سرود. و دیوان اشعار فکاهی وی به «مهملات صدیقی» موسوم بوده، ازوست :

ستا په دوو سترگو مین صدیق دی نه مری

چی په زره یی دآشنای دلاس دا غونه دی

صفت خان: صفت خان دولت زی در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در قصبه دولت زایی های چپلیار زندگی داشت. وی شخص متشرع و اخلاقی بود. به اوزان ملی پښتو، شعر اخلاقی، عشقی و مذهبی سرود. از هست: لکه زانه چی دسیل نه کناره شی په نارو گرخی او تره په هر لوری په نارو به کله بیل شی له خپلوا نو خپل پر دو ته لگوه دسترگوتوری

صفی الله ختیک: از علمای متصوف. شعرای موزون و مسورخین افغانستان در اواخر قرن سیزده هجری. صفی الله پابند طریقه نقشبندیه بود بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت از تألیفات وی: نظم الدر صوفی سلك سیر (پارسی) بدر منیر (مثنوی پښتو) مناقب حضرت جسی (منظوم پښتو) مخزن الاسرار (نشر مسجع پښتو) معلوم است. وی در اواخر قرن سیزده در مسری بانده نواحی پشاور میزیست، ازوست:

چی یی نوم صفی الله دی

امید و اردی له درگاه دی

صفی الله (قاضی): قاضی صفی الله بن قاضی مطهر بن قاضی سعید از علماء و مشایخ قرن اخیر. در بدنی پشاور سکونت داشت. علوم متداوله را از علمای جید منطقه فرا گرفت. وقتش را صرف تألیف و تدریس کرد. ضابطه علم منطق را بنام «سیف المبتدی» به نشر پښتو تألیف کرد و بر بعضی از کتب دینی حواشی نگاشت. تولد قاضی به سال ۱۲۷۰ هـ ق و وفاتش به سال ۱۳۴۰ هـ ق اتفاق افتاده است.

صمد: از پیروان مکتب ادبی حمید ماشو گگری. در اواخر قرن دوازده زندگی کردی، غزل و سیرا مستر هیوز انگلیس از چمن بی نظیر در کلید افغانی انتخاب نمودی، تذکره های پښتونیز احوال و پیرا بانمونه شعر ثبت داشتی، ازوست:

د صمد ویل به ولی شیرین نسه وی
چی د شاه فرید دعشق رنخ یی طاعون شو

صنوبر حسین (کاکاجی): صنوبر حسین مشهور به کاکاجی از دانشمندان فکور و مبارز دوره معاصر ما بود، کاکاجی به سال ۱۸۹۷ ع در کزهوله از توابع پشاور بدنیا آمد. پدرش گل پر از نام داشت. وی بعد از فراغ از اسلامیه های سکول پشاور بحیث معلم مقرر گردید. در آغاز زندگی سیاسی خود (۱۹۲۰) از ماموریت رسمی استعفی داد انجمن زمیندار، جمعیت نوجوانان سرحد را تأسیس کرد. اخبار سیلاب و مجلات شعله و اسلام را به نشر سپرد. در اخیر عمر فعالیت ادبی داشت انجمنی «رابنام اولسی ادبی جرگه» بنیاد گذاشت. در اوان مبارزات سیاسی بارها به محابس کشانده شد و مدتی را در زندانهای سیاه استعمار به سربرد. کاکاجی شاعر و نویسنده ملی بود، نگارشات وی در نشرات پښتونستان به شکل متفرق شایع شده این دانشمند بزرگوار و چهره ملی و سیاسی به سال ۱۹۶۰ ع بازدگی وداع فرمود ازوست:

داخو آخر وخت دم لږ کرم و کړه
دوه سلنگی می تاو ته ایسارې دي
تاخو صنوبره هېڅ غزل نه وې
داخود کامل او حمزه چارې دي

صوفی صاحب، محمد رسول : سرهان المحققین و قطب المرشدین

محمد رسول المشهور به صوفی صاحب از صوفیا و مشایخ صاحب حال بود
محمد رسول ساکزی به سال ۱۲۳۰ هـ ق در قندهار بدنیا آمد. و به سال
۱۲۷۸ هـ ق از جهان رفت وی. پیر و طریقه نقشبندیه و شخص کشف الاسرار
بود. گاه گاه بزبان پښتو شعر پرسوز عارفانه سرود، نمونه اشعار صوفیانه
وی در آغاز نسخه خطی معانی الصلوة ملاقطب آخوند قندهاری ضبط
بوده ازوست :

دیار مراد په مراد ونیسه رسوله

داغمگین خاطر به خلاص سی له ملاله

صوفی، عبدالحمید : عبدالحمید مشهور به صوفی فرزند عبدالعزیز

بار کزائی از مینا توران نقاشان و خطاطان نامدار کشور ما بود. صوفی
به سال ۱۳۰۵ هـ ق در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۱ هـ ش در کابل
رحلت کرد، صوفی گاه گاه بزبان پښتو شعر سرودی مؤلف اوسنی لیکوال
در جلد سوم این کتاب نمونه شعر ویرا ضبط فرموده ازوست :

کله به راسی زماپه پوښتنه مریض تل پروت په انتظار ستا

راسه قدم کښیزده زماپه سترگوچی ځان قربان کرم حیات نثارستا

صوفی، عبدالغنی : صوفی عبدالغنی بن عبدالوهاب به سال ۱۲۵۲ هـ ش

در شهر کابل بدنیا آمد علوم رواجی را به شکل خصوصی و مدارس آن
وقت کابل فرا گرفت، در عصر سراجی در مطابع کابل شامل کار گردید
چهل سال در مطبعه دولتی ایفای خدمت نمود و به سال ۱۳۴۲ هـ ش از جهان

رفت. صوفی بزبان پښتو شعر سرود، چکامه های وی در مجله کابل
نشر شده است. از اشعار اوست:

شکر شکر په پښتو هم گریدای شم
که هر خو په شاعرانو کی شمار نه یم

صیام الدین: صیام الدین مشهور په کجوری ملا. فرزند محمد لطیف

به سال ۱۲۵۶ هـ ق در کجوره لغمان بدنیا آمد. وی شخص روحانی بود
مردم آنجا صیام الدین را به حیث مرشد و پیشوای روحانی قبول کرده
بودند. وی شعر عرفانی نیز سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء احوال
ویرا ضبط کرده ازوست:

ژریبی لیری لکه دروند داو زده بار کړي
په خوله لمونځ په زره شل فکر و نه نورځی

ط

طالب: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی قندهار سکونت داشت شخص طالب العلم و شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر گفت از اوست: پورته کړه له خوابه چشمان ژاري عاشقان په ارمان

طالب جان: از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در سنگینه چپلیا ر سکونت میکرد، قریحه عالی شعری داشت به لهجه ملی اشعار بس سوزناکی سرود از اوست:

جگړه شوه په مخ باندی د تیک اود پیزوان
تیک وویل پیزوان ته ستا بنیست له مانه کم دی

طالب جان: از هزل سرایان ادب عوامی پښتو. در میدانک کپی شینوار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی میگفت هزلیات و فکاهیات وی در دست بوده طالب جان در حدود ۱۳۴۰ هـ ش بدور و دحیات گفت از اوست:

په بار بار به ثنا وایم د رحمان خپل
چی په توتویی ماره کړل طالبان خپل
که رالویزی موز خبره کړه طالب جانه
چی چخوړیت نه کړې برگی برگی توتان خپل

طالب رشید: طالب رشید بن ملا لعل بیگ در عصر تیمورشاه درانی (۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) دراریوب پکتیاسکونت داشت. شاعر و عالم علوم دینی بود. قصه «گل و صنوبر» رابه سال ۱۱۹۴ هـ ق از پارسی به پنتو منظوم انتقال داد. ازوست:

ما رشید هم نشانه کسره به کتاب می یاده نامه کره
دملا لعل بیگک فرزند یسم دآخوند صاحب دل بندیم
طالب، محمد رسول: محمد رسول مشهور به طالب محمد رسول فرزند محمد قیس ساپی در بودیالی کتر زندگی داشت. شاعر عوامی پنتو بود به اوزان ملی شعر میگفت. تولد وی به سال ۱۳۰۱ هـ ش ووفاتش به سال ۱۳۴۲ هـ ش اتفاق افتاده، از اشعار اوست:

صلوة وایم تل - پری کوم تسلی
له مخ نه دی خیزی نبی تجلی

طالب گل: در حوالی قرن هیجده عیسوی در توابع پشتونستان مسکون بود. شعر حماسی سرود، دار مستتر مستشرق اشعار حماسی ویرا ضبط نموده است. در شعر شیخ رحمکار کا کا صاحب را مدح نمود وحماسیات در باره رزمهای افغان وانگلیس نیز نظم کرد. مؤلف جلد چهارم پنبتانه شعراء نمونه شعر واحوال طالب گل را ثبت میدارد، ازوست:

زه طالب گل یم دکا کا صاحب غلام
ما دشعر پسه کسار و پیل هسارونه

طرزی، غلام محمد: از مشاهیر و رجال علمی و ادبی افغانستان در سیزده هجری غلام محمد متخلص به طرزی فرزند سردار پاینده محمدخان محمدزایی به سال ۱۲۴۵ هـ ق در قندهار چشم به جهان گشود و به سال ۱۳۱۸ هـ ق چشم از جهان پوشید. طرزی بزبانهای پښتو، پارسی شعر گفت مجموعه اشعار پښتو وی در فرانسه موجود است.

طرزی، محمد زمان: از ارکان خاندان علمی و ادبی محمد زائیان طرزی. محمد زمان طرزی بن غلام محمد خان. از رجال علمی و ادبی عصر امیر حبیب الله و اعلیحضرت غازی امان الله محسوب میشود. در عصر حبیب الله خان امر کتابخانه سلطنتی و در دوره اعلیحضرت غازی حاکم لغمان و معاون انجمن پښتو بود در تدوین و تالیف کتب و کنار های علمی آن مؤسسه حصه داشت زمان طرزی به سال ۱۳۱۱ ش به عمر ۸۰ سالگی از جهان رفت.

طلامحمد (قاضی): قاضی طلالمحمد بن قاضی حسن پشاوروی از علمای اواخر قرن سیزده. قاضی در علوم رواجی عصر معلومات کافی داشت بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت و شعر میسرود.

طلب شاه: شاعر غرلسراست، مولف ورکه خزانة نموده ویرا در جلد دوم این کتاب ضبط کرده، بیاض میاحسب گل (متوفی ۱۳۰۵ هـ ق) نیز منتخب غزلیات طلب شاه دیده شده وی از شاعران قدیم پښتو محسوب میگردد ازوست:

بل ارمان دطلب شاه په زره کی نشته
که ارمان دی خو ارمان دی د اخلاص

طوطی: شاعر و هنرمند معروف لغمان. طوطی بن خدای نور به سال ۱۲۷۲ هـ در تهینگور الینگار لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۸ هـ ش از جهان رفت. طوطی آواز خوان و شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر سروده ازوست:

راشه یوځل صنم زما

زړه شو قلم قلم زما

طوطی: از شعرای عوامی قوم منگل. در نواحی منگل نشین پکتیا سکونت داشت. طوطی به اوزان ملی پښتو شعر گفت. و به سال ۱۳۰۵ هـ ش رحلت کرد اشعار طوطی شکل شفاهی دارد.

طوطی: در نواحی جندول پښتونستان مسکن داشت، شاعر عوامی بود. به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود اشعار طوطی را اهل ذوق بحافظه دارند.

ظ

ظاهر الدین: از خطاطان و ناظران و آخر قرن سیزده . ظاهر الدین از پښتونهای هندوستان بود ، دیوان رحمان بابا را به سال ۱۲۸۰ هـ ق خطاطی کرد ، در اخیر نسخه ابیات خطاط نیز موجود بوده ، از ابیات اوست :

ته په هند کسی گمړ شخنده شوې
په امید دخپل نصیب پکی بنده شوې

ظریف: از شاعران عصر شاه محمود درانی (۱۲۱۶ هـ ق) در توبه بلوچستان میزیست ، ظریف سخنوری از قوم اخکزی به اوزان ملی پښتو شعر انتقادی و هجوی میسرود ، در شعر اعمال شاه محمود را هجو کرد . اشعار وی در دست است .

ظریف خان: اشعار پرسوز ظریف خان هنوز هم در عوام لغمان شهرت کافی دارد ، ظریف خان به سال ۱۲۷۴ هـ ش در شگی کلا الینگار لغمان دنیا آمد و به سال ۱۳۲۴ هـ ش از جهان رفت . ظریف خان به اوزان ملی پښتو شعر حماسی و عشقی سرود . در منطقه شاگردانی داشت از اوست :

کابل کی ناست دی داسلام پاچا غازي دی
توره یی و کره پیرنگی ترې گریزي دی

ظریف خان: ظریف خان بن یونس خان اخکزی قبل از ۱۰۰۰ هـ ق در منطقه «چرا» از مضافات فراه زندگی میکرد، پدرش شخص بارسوخ و سردار قوم خود بود. ظریف خان در چنین شرایط چشم به جهان گشود و به دختری بنام «مابی» دل داد. داستان عاشقانه این دودلداده شهره افاق گشت، در قصه سرودها و قطعاتی از ظریف خان دیده میشود از سرودهای اوست:

یوکه کوته سوې د ظریف خان بخته کوته سوې

قول به یوژدپاچهانو پر ظریف چی راغلی نو د ولفظه سوې

ظریف خان: از شعراست که در حدود قرن سیزده در نواحی

پښتونستان زیسته، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت دارمستمر فرانسوی اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

یاره ستاپه جیب کی زما پیزوان دی

گومان می نغښتی پرون ما بنام دی

ظریف (ملا): در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است. شاعر

مناجات سرا بود اشعار خطی وی دیده شده ازوست:

ظریف ستا صفت بیان کر

دزره حال یی راعیان کر

ظفرالله خان: از صحافیون و نگارندگان معاصر پښتو. ظفرالله بن

حبيب الله يوسفزی به سال ۱۹۴۰ ع در شهر کوته چشم به جهان گشود

در آیام جوانی مشغول خدمات صحافی گردید، مجله ایرا بنام ظفر الاسلام
نشر کرد، بزبان پښتو مینوشت نگارشات وی در نشرات پښتونستان
جنوبی طبع شده، ظفر الله خان به سال ۱۹۷۶ع رحلت نمود.

ظهورالدین : از شاگردان و پیروان فیاض مندر شاعر حدود قرن
دوازده هجری. منظومه های ظهورالدین در قصه فیاض (شهباز بهرام
و گلندام. طبع دهلی) موجود است، در مدح و مقام استادش گوید:

ظهورالدین چی له فیاضه هنر زده کر

نوریسی تحکه عقرب لاندې په هوده کر

ظهورالدین (قاضی): از پښتونهای فکور لاهور بود، قاضی ظهورالدین
در حدود ۱۳۴۸ هق به اخبار انقلاب لاهور مقالاتی می نوشت علاوه
خطاط نیز بود بعضی کتب پښتو را کتاب نموده است.

ع

عاشق محمد رسول : مولوی محمد رسول عاشق بن سید محمد به سال ۱۲۵۵ ش در توابع ننگرهار بدنیا آمد ، به سال ۱۳۳۵ ش در چهار دره کندز بدرود حیات گفت و در همانجا دفن شد. مولوی علوم دینی ، فقه ، تفسیر و احادیث را در منطقه کسب کرد ، و سفر های به هندوستان و بخارا نمود. و در آنجا به تحصیل علوم پرداخت. و قتش را صرف تدریس و تألیف و مطالعه میکرد. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود. مجموعه اشعار وی در دست بوده ازوست :

محبت کارونه و کړه په هر چا کی

خکه گمځی د مجنون غونډی صحرا کی

عاصی : از شاعران قدیم پښتو . به طرز کلاسیک شعر گفت. غزلیات

وی در دست بوده ازوست :

نن دی پرمه غریب غم دهجران لری

سپین تندی مخ نورانی عقیق چشمه ان لری

عاصی، سیف‌الدین: سیف‌الدین که در شعر عاصی تخلص میکرد از شعرای قدیم پنتوست غزلیات آب داروی دیده شده است.

عالمو: محمد عالم مشهور به عالمو به سال ۱۲۶۸ هـ ش در قصبه پشه‌یی مرکز لغمان بدینا آمد به سال ۱۳۲۰ هـ ش رحلت کرد. عالمو به اوزان ملی پنتو قصص خیالی و روایتی نظم کرد. چنین قصص ویرا هنرمندان منطقه به یاد دارند.

عبادالله: از شعرای مذهبی پنتو. در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی کرده است. غزلیات مذهبی و عرفانی وی در بعضی مجموعه‌های خطی دیده شده، ازوست:

بنا بیان دې و کرواې عاجز عبادالله

نېسه داروژه کوه بندگۍ دپاک الله

عباس خان: در پکلی توابع پنتونستان سکونت میکرد. نویسنده حساس بود، در تاریخ و انساب پنتونها مطالعه و معلومات داشت. نسب نامه پنتونها را به نثر پنتو به سال ۱۲۷۸ هـ ش تألیف کرد.

عباس (میرزا): میرزا عباس به سال ۱۸۲۹ ع در مردان بدینا آمد به سال ۱۹۱۴ ع چشم از جهان پوشید، وی پیشه عریضه نویسی داشت بزبانهای پنتو، پارسی و اردو شعر میسگمت. و کتابی را در علم عروض و قوافی تألیف داشت.

عبدالاحد قندهاری: از پنتونهای قندهاری مقیم لاهور، تا سال (۱۳۲۰ - ۱۳۲۵ هـ ش) در قید حیات بود. بزبان پنتو نظم و نثر مینوشت

نَبشته ها و اشعاروی در مجله کابل و نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

په عالم کی سرزبالا زموز پښتو ده

تر هر قوم خوشنما زموز پښتو ده

عبدالاحمد: از شاعران عوامی پښتو. عبدالاحمد بن ملا محمد بن

ملا در محمد به سال ۱۲۴۳ هـ ش در قصبه شهباز مرکز لغمان بدنيا آمد

به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی و انتقادی و مذهبی سرود. هجویاتی نیز

دارد. عبدالاحمد به سال ۱۳۴۳ ش از جهان رفت، ازوست:

مياشت درمضان راڅی خومره چسپان راڅی

وگورئ عالمه په رضا د پاك سبجان راڅی

مياشت درمضان راڅی

عبدالاحمد (خلیفه): عبدالاحمد شینواری که در منطقه به خلیفه

عبدالاحمد شهرت داشت شاعر عوامی پښتو و طیب یونانی بود. در

پشد کمر میزیست. وی به آهنگهای ملی شعر فکاهی، عشقی و اخلاقی

سرود. اشعاروی شکل شفاهی دارد. خلیفه عبدالاحمد در حدود ۱۳۱۵ ش

بمرد، ازوست:

یا سابه دتورایی دي یا چرگک دی دو پیازه

که پیتی دې وه پخ کرې نه درخم په دروازه

عبدالاکبر: عبدالاکبر بن محمد اکبر از شعرای عوامی زبان پښتو

در خیر آباد مزینه ننگرهار سکونت داشت، به سال ۱۳۳۰ ش به

سن ۳۴ سالگی رحلت کرد، ازوست:

ای عاصی عبدالاکبره مه کوه خوف و خطر

چی شفیع دی محمدخیر البشره

عبدالاکبر (مولوی): مولوی عبدالاکبر هلی از علمای دین و فقهای

صاحب شهرت. وی کافیه را در دو جلد به نثر پنبنتو تحریر داشت. این ترجمه در حلقه تدریسی دهات و مدارس دینی به «تحریر هلی» شهرت دارد.

عبدالباقی: از شاعران قصه سرا، در اواخر قرن سیزدهم هجری

داستان ملی پنبنتونها «دلی و شهو» را به سال ۱۳۰۰ ه ق نظم کرد. غزلیات متفرق دیگرمی نیز دارد، ازوست:

باقی خپل دستخط پری و کره قصه بس کره

اوریدوته یی محتاج دی گنته وال

عبدالباقی (ملا): ملا عبدالباقی ولد دوست محمد به سال ۱۲۲۰

ه ش در قصبه رویان میدان بدنیا آمد. علوم دینی را در منطقه آموخت مدتی را در لغمان سپری کرد به سال ۱۳۱۱ ه ش از جهان رفت. ملا عبدالباقی به اوزان ملی پنبنتو شعر گفت. و قصص محلی و مذهبی را درین قوالب نظم کرد، ازوست:

اوسکی می پرمخ بانندی رایی دیوانه به شی

واوا خور کی بیگانه به شی

عبدالجبار: از شعرای مذهبی حدود ۱۳۰۰ ه ق در مناطق پنبنتونستان

زندگی داشت خطبات منظوم وی در بعضی نسخه های چاپی چنین مجموعه ها طبع شده، ازوست:

ای عاصی عبدالجباره توبنه واخله مَحان د پاره
مخکی لارده دیره گمرانه دنیا به پاتی شی له تانه

عبدالجبار : بزبان پښتونظم و نثر مذهبی مینوشت. در اوایل همین
قرن در نواحی پشاور زندگی داشت. کتابی را بنام «گلشن و ظایف»
منظوم و منشور تألیف کرد. ازوست :

زه عبدالجبار مرید دپیر پنداد یم
همیشه زه په رضا دخپل استاد یم

عبدالجمیل (ملا) : ملا عبدالجمیل بن غلام جان بن عبدالشاه
به سال ۱۲۸۷ هـ ش در قصبه بسرام الینگار لغمان بدنیا آمد. از علمای منطقه
کسب فیض نمود. وی عالم علوم دینی و شاعر زبان پښتو بود. به اوزان
ملی پښتو اشعار اجتماعی، مذهبی، اخلاقی و فکاهی سرود. مجموعه اشعارش
به خط شاعر در دست است، ملا جمیل به سال ۱۳۵۲ رحلت کرد، ازوست :

زه دی قربان شم دامت دستر گوتوره نبی
عرش و کرسی به لرزیده دستا له زوره نبی

عبدالحبیب : ملا عبدالحبیب از شعرای معاصر پښتو. در گوندیگان
(میرویس مینه امروزی) قندهار میزیست. علوم دینی را آموخته بود،
گاه گاه بزبان پښتو شعر گفتی. اشعار وی درج صحایف طلوع افغان
شدی. وی در سالهای بعد از ۱۳۴۰ هـ ش وفات نمودی، ازوست :

ژاری عبدالحبیب دی دیر دی غم نصیب
امید کوی وتاته لور عنوان علی اکبر

عبدالحسین: از علمای معاصر ، در گوندیگان قندهار سکونت میکرد. شخص عالم و بارسوخی بود . بزبان پشتو نثر نوشته است. نبشته های وی در مجله (کندهار) طبع شده ، وی در سالهای بعد از ۱۳۲۰ ش رحلت کرد .

عبدالحق: از نویسندگان و نسب شناسان قدیم. نسب نامه پشتونها و تاریخ مهاجرت پشتونهای را که از ارغسان به مناطق باجور مهاجرت کرده اند ، به سال ۸۵۴ ه ق تألیف کرد .

عبدالحق: ملا عبدالحق ولد عبدالباقی ولد عبدالستار بسه سال ۱۲۸۳ ه ق در قصبه میران مزینه ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۳ ه ق رحلت کرد. شاعر پشتو بود به اوزان ملی پشتو شعر اجتماعی ، مذهبی و اخلاقی سرود ازوست :

عبدالحق کوي دعوا په درگاه د پاك مولا
چی دا خاوره دآریا تل ساتی له خزانه

عبدالحق: شاعر غزلسرا در اوایل همین قرن در نواحی پشاور سکونت میکرد. غزلیات وی در دست بوده ، ازوست :

عبدالحقه تل په یاد د خدای مشغول شه
دښمنانو نه هیڅ مه کوه خطر ته

عبدالحق (ملا): ملا عبدالحق ولد عبدالغفور خروتهی از علمای جیدو مؤلفین قرن سیزدهم هجری. ملا عبدالحق در قندهار زندگی میکرد ، یاقوت السیر را به سال ۱۲۵۰ ه ش منظوم داشت ، از تألیفات

دیگر وی شرح اربعین است. نمونه نظم از یاقوت السیر:

پاك الله له ثنا وایم په هزار ژبه یی ستایم
چسی خالق دکل جهان دی هم د جن هم دانسان دی

عبدالحق (ملا): از شعرای فکاهی سرا و علمای دینی. ملاعبدالحق

اخگری در ریگ قندهار سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو، شعر فکاهی، مذهبی و اخلاقی و عشقی میسرود در مجالس بزم و ادب قندهار شرکت میکرد، شخص مجلس آراء بود، ازوست:

ستا دسترگو په بغل کی خاڅکی سره دي
دغه واره دې داغونه زما په زره دي

عبدالحکیم: ملاعبدالحکیم ولد ملاعبدالرشید اخونزاده در فیروزآباد

از توابع قندهار سکونت میکرد. تا سال ۱۲۹۲ هـ ق در قید حیات بود. وی خطاط و ناظم پښتو بود. نسخ پښتو به خط وی دیده شده منظومه های وی در دست است:

عبد الحکیم: از مریدان مانکی ثانی. در وصف اخون سوات و مانکی

ثانی (متوفی ۱۹۲۸ ع) شعر سرود. عبدالحکیم در همین قرن در توابع پښتونستان سکونت کرده است. اشعار وی در عقاید المومنین طبع شده ازوست:

صحبت کی شه صادق عبدالحیکمه د صاحبانو نظر غواره له کریمه
چی نظر ددوی د پاك خاوند احسان دی په موجود صاحب فضل درحمان دی

عبدالحکیم: طالب العلم علوم دینی و شاعر پښتو. در تنگی هشنغر

زندگی میکرد. زبانهای پښتو، عربی و هندی را آشنایی داشت. گلبن نعت.

دورا از هندی به سال ۱۳۱۸ هـ - ق ترجمه نمود و جنگنامه زیتون را به سال ۱۳۲۳ هـ - ق منظوم تألیف کرد، ازوست :

چی طلب عبدالحکیم نه یی دغوښتو کړ
د هندکو گلبن نعت یی په پښتو کسر

عبدالحکیم : از مدرسین و علمای اوایل همین قرن. مولوی عبدالحکیم در قصبه حیدر شریف از متعلقات اتک سکونت میکرد. از علم منطق و دیگر علوم شرقی بهره کافی داشت. ضابطه ایساغومی علم منطق بزبان پښتو از امامی اوست.

عبدالحکیم لاغری : عبدالحکیم از شاعران هجوسرا. به سال ۱۲۷۰ هـ - ق در قصبه لاغر منطقه واغز غزنی بدنیا آمد، اساسات امتدایی علوم دینی و کتب منظوم پښتو و دری را در مسجد خواند. شاعر روستایی بود. هجویات وی هنوز هم زبان زد مردم بوده عبدالحکیم به سال ۱۳۲۰ هـ - ق رحلت کرد ازوست :

په کوردې خړې خاورې واوړه له جانانه سره
چی قول کړی بیایی په خای کړه له ایمانه سره

عبدالحلیم : عبدالحلیم بن عبدالله بن اخوند درویزه ننگرهاری از علما و شعرای حدود قرن یازدهم هجری. عبدالحلیم از شاگردان مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهاریست. اشعار مذهبی و عارفانه وی در ملحقات مخزن الاسلام موجود است، مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط کرده، از اوست :

دا حلیم هم امیدواری ستا و فضل حقانی ته
چی حلیم د عالمانو نیکمردانو خاکپای دی

عبدالحلیم (مولانا): از مترجمین و علمای اوایل قرن دوازدهم هجری

اختیارات بدیعی پارسی را به سال ۱۱۳۰ هـ - ش به نثر پښتو ترجمه داشت
اشعار مترجم نیز درین اثر دیده میشود. از اوست:

چی عقل کل لري علم کامل لري
دولت له بخته سره شامل لري
خان د خانانو میر د میرانو
محمد افضل دی خدای دی تل لري

عبدالحلیم گل: از ناظران دینی و ناظران نپښتو. عبدالحلیم گل کا کاخیل

ختیک در اوایل همین قرن در موضع «زیارت مسجد گور گوره» زندگی میکرد به
علوم دینی احتوای کامل داشت چهل حدیث را به سال ۱۳۰۸ هـ - ق و منیة المصلی
را بنام رخت محکم به سال ۱۳۱۶ هـ - ق منظوم ترجمه داشت. از اوست:

دا تازه باغچه چی سازه شوه دگلو
مناسب دي خبرول اوس دبلبلو

عبد الحمید: از شاعران حماسه سرا در نواحی قبایل آزاد میزیست. به

اوزان ملی پښتو شعر حماسی سرود، زندگی وی تا سال (۱۹۰۹ ع) یقینی
مینماید. از اوست:

حیران وه پرنگیان راغلی و ملتان
فوجونه شوره روان فوری پسی روانی هم شوی رسالی
بیابه شوک کوی داری

عبدالحمید الکوزی: عبدالحمید فرزند محمد اسماعیل الکوزی،

در حوالی قرن سیزدهم هجری در قندهار سکونت میکرد. در علوم دینی دسترس و احاطه کامل داشت. ناظم پښتو بود طریقه محمدیه (حاوی چندین رساله دینی) ترجمه خلاصه کیدانی از تألیفات منظوم وی به ما معلوم بوده، ازوست:

ولایت می قندهار دی دپلارنوم که دې په کار دی
اسماعیل الکوزی دی الکوزوکی یعقوبزی دی

عبدالحمید (دوکتور): دوکتور عبدالحمید بن لعل محمد سنخرخیل

کا که به سال ۱۹۱۲ ع در چشمه اچوزی بلوچستان چشم به جهان کشود، بعد از تعلیم ابتدایی تحصیل عالیش را در رشته طب بپایان رساند. وبعیث دوکتور مؤفقی در شفابخانه های منطقه ایفای خدمت میکرد. وی ذوق ادبی وقریحه، شعری داشت. بزبانهای پښتو وارد و شعر ملی، حماسی و وطنی میسرود. دوکتور به سال ۱۹۶۷ ع چشم از جهان پوشید، ازوست:

دادمینی مرحلی دی چی تیریزی
دعاشق دخولی گیلی دی چی تیریزی

عبدالحمید محمدزی: عبدالحمید محمدزی بن سردار نظر احمد خان

بن سردار تاج گل خان بن سردار خوشدل خان بن سردار مهردل خان مشرقی از شاعران معاصر پښتو بود. در کوهک قندهار میزیست، در حلقه های ادبی قندهار به شاعر زارع شهرت داشت، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، اشعار وی در طالع افغان، مجلات «پښتو» و «کابل» طبع شده، شجره النسب

و تاریخ کوتاه محمدزائیان قندهار را نیز تألیف کرد. وی در سالهای بعد از

۱۳۳۰ هـ - ش به سن ۶۵ سالگی رحلت نمود، از اشعار اوست:

راسه تینگک که بښه خصلت دی اتفاق [] چی دافع دهر آفت دی اتفاق

خای دمهر اومجبت دی اتفاق [] وسیله دسعادت دی اتفاق

عبدالحنان : عبدالحنان فرزند عبدالرحمن لوانی به سال ۱۲۶۰ ش

در قصبه ده زیارت مرکز لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۳ هـ ش رحلت نمود.

در مقبره میترا لام مدفون گشت وی علوم رواجی عصر را آموخته بود

در دوا یر قضائی دولتی مملکت بحیث مفتی و بعد قاضی ایفای خدمت

کرده در منطقه به مفتی حنان شهرت داشت مفتی حنان به اوزان ملی پښتو

و طرز کلاسیک شعر سرود و قصص خیالی و مذهبی نظم کرد دیوان شعروی

در دست بوده ازوست :

زانگی بی شماله پشمینه زلفی دیار په مخ

فال می دی نیولی نن له وخته در بیار په مخ

عبدالحنان (طالب) : طالب عبدالحنان در حدود ۱۲۹۵ هـ ق در حصارک

شیر شاهی ننگرهار سکونت میکرد. شخص طالب العلم بود، به اوزان

ملی پښتو شعر سرود جلد سوم پښتانه شعرا احوال و نمونه شعرو یرا ضبط

کرده، ازوست :

زه طالب عبدالحنان خکله ژړا کرم

چی زمامین نصیب داهسی خوارو

عبدالحی (مولوی): مولوی عبدالحی فرزند مولانا محمد اسمعیل به سال ۱۲۷۹ ش در توابع بنیر تولد و به سال ۱۳۵۳ هـ ش در کابل وفات کرد و در لوگر مدفون گشت عبدالحی از صحافیون، نگارندگان و شعرای معاصر پښتو بود در مجاهدات ملی پښتونها با «بابری ملا» همراهی داشت اخبار اتفاق را در چارمنگک با جوړ نشر کرد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نبشته های مثنوی و اشعار وی در دست بوده، از وست:

باز می گنلی نا گاه لبسته دبابرینگک وختی خوشی عبث دینگک وختی
عبدالخالق: عبدالخالق بن اخوند درويزة ننگرهارى (۹۴۰ - ۱۰۴۸ هـ - ق) از علماء و سخنوران قرن یازدهم هجری. کتابی بنام «شرایط و احکام ایمان» به پښتو نظم کرد.

عبدالخالق: ملا عبدالخالق بن ملا محمد افضل بن شیر محمد علیزی به سال ۱۲۷۷ هـ - ش در قصبه علیزی شلگر غزنی بدنیا آمد. علوم رواجی را از علمای منطقه آموخت، عمرش را صرف تدریس کرد. بزبان پښتو شعر میگفت. ملا عبدالخالق علیزی به سال ۱۳۲۵ ش رحلت کرد تذکره نگاران پښتو احوال ویرا ضبط نموده اند، از وست:

د عبدالخالق له خوبه برخه نشته
توله شپه یی له غموسره تیر یزی

عبدالرب (قاضی): از دانشمندان و علمای معاصر. در پشاور سکونت میکرد. وی علوم رواجی را در منطقه آموخت، سفری به سنده کرد و از اساتذۀ آنجا کسب دانش نمود. زبانهای پښتو، پارسی، اردو، سندهی را می فهمید

بزبانهای پښتو وارد و تألیفاتی دارد، از تألیفات پښتو وی قصص القرآن و سیره النبوی به ما معلوم بوده، قاضی به سال ۱۹۷۲ ع رحلت کرد.

عبدالرحمن: از حماسه سرایان قرن هجدهم عیسوی. عبدالرحمن شاعر عوامی پښتو به اوزان ملی پښتو حماسیاتی دارد. وی در نواحی بلوچستان زندگی داشت ازوست:

یو جنگگ یی یو سر تیر

بیا لومری راغی چو پیر

عبدالرحمن: از علما و نویسندگان حدود قرن سیزدهم هجری. عبدالرحمن در تنگی هشنغز سکونت میکرد. عالم علوم دینی و نگارنده پښتو بود. کنترل مصلی را به پښتو ترجمه داشت.

عبدالرحمن: از علمای دین و ناظران پښتو در اواخر قرن سیزدهم هجری زندگی میکرد. رساله ای در قواعد ابتدائی علم میراث را به پښتو نظم کرد، ازوست:

د میراث مال یی پښتو کر

عبدالرحمن په دا بیتو کر

عبدالرحمن (حکیم): حکیم عبدالرحمن کا کر در ضلع پشین بلوچستان سکونت میکرد. از حکمت و طب قدیم بهره داشت حکیم نگارنده پښتو بود کتابی را بنام «دپښتانه خویونه» تألیف کرد، وی در سالهای بعد ۱۹۵۸ ع از جهان رفت.

عبدالرحمن زمینداوری: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در زمینداورقندهار سکونت میکرد. شاعر عوامی و بدیعه سرا بود، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، از اشعار اوست:

پروت دې لونگین پرخیگر
بوی یی خی دمشک و عنبر

عبدالرحمن (سردار): سردار عبدالرحمن بن سردار عبدالوهاب محمدزی به سال ۱۲۸۹ ق در فراه بدنیا آمد، مدتی را در ایران و هند سپری کرد. زبانهای پښتو، پارسی، هندی و انگلیسی را میدانست. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود. سردار عبدالرحمن در عصر امانی وظایف رسمی داشت به سال ۱۳۵۳ هـ ق در فراه وفات کرد اشعار پښتو وی درج صحایف طلوع افغان عصر امانی شده است.

عبدالرحمن (قاضی): قاضی عبدالرحمن در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در تورو از مضافات پښتونستان زندگی میکرد. قاضی شاعر و عالمی از قوم بابوزی سوات بود. افسانه دلپذیر را به پښتو منظوم تألیف کرد، مجموعه اشعاریکه بطرز مقامهای هندی است از خود گذاشت و در ترجمه سیرالسا لکین حصه داشت، ازوست:

دفرق آتش می کپه سینه مجمر
هریوه آه می دی دخولی جورې اخگر

عبدالرحمن (مولوی): مولوی عبدالرحمن در اواخر قرن سیزدهم هجری در محله ابازی مناطق پښتونستان سکونت میکرد. شاعر و نثر نگار

پښتو بود. چارچمن نوبهار منسوب به امير خسرو دهلوی را به نثر پښتو ترجمه داشت، اشعار مترجم نیز در آن وجود دارد.

عبدالرحمن هزاروی: در اوایل همین قرن در هری پور ضلع هزاره پښتونستان سکونت میکرد. در حلقه های ادبی به عبدالرحمن هزاروی مشهور بود. بزبان پښتو شعر و نثر مینوشت. نگارشات و اشعار وی در جراید پشاور و نشرات قندهار طبع شده، ازوست:

نوی وار په چمن راغی نوي سپري باغ گلونه

نوی جوش دی په بلبل کی نوي دي خپاره سرونه

عبدالرحیم: از پیروان اخوند در ویزه ننگرهاری در حدود قرن دوازدهم هجری زیسته است عبدالرحیم شاگرد مکتب ادبی اخوند در ویزه می نماید. اشعار مذهبی وی در ملحات اکثر نسخ خطی مخزن الاسلام دیده شده، ازوست:

دغه هسی بنایسته بشرې شوې تورې خاورې

چی په بنایست یی مخی نه وودپسر لی گلونه

عبدالرحیم: از ادبا و شعرای اواخر قرن سیزدهم. در قصبه امان کوت علاقہ رخبر مردان سکونت میکرد. عالم علوم دینی و ناظم پښتو بود. آثار وی را مقدمه جزری، پنج گوهر، هفت هیکل، تذکره نویسان نوشته اند، ازوست:

کری له اوړه بچ سلیم

خدایه را کرې ته امان

خدایه ما عبدالرحیم

له زواله دایمان

عبدالرحیم: شاعر منقبت سرا، در حدود قرن دوازدهم هجری

زیسته است. مناقب خطی وی در دست بوده، ازوست :

کـ، بی هر خو علم د پرو خو وستاد در غلام
موزه واره ستاد حکم را زی من یوکر و اعلام

عبدالرحیم: شاعر صوفی نواحی ننگرهار، وفاتنامه ملا نجم الدین

اخوند (متوفی ۱۳۱۹ هـ ق) را نظم نموده ازوست:

په زره زخمی عبدالرحیم شو په صورت کوز لکه د جیم شو
خکه گویا په دی ایات شو چی دهلی صاحب وفات شو

عبدالرحیم: عبدالرحیم بن ملا قسیم گل خلیل مومند، در منطقه شاهی

پشاور بدنیا آمد. عاوم رواجی را در منطقه کسب کرد عمرش را صرف تألیف

و تدریس و مطالعه کرد. عبدالرحیم مدتی را در کاکرستان سپری کرد. و سرور

المحزون شاه ولی الله دهلوی را بنام در المکنون به سال ۱۳۰۳ هـ - ق به

نشر پښتو ترجمه داشت.

عبدالرحیم اخونزاده: ملا عبدالرحیم اخونزاده بن علی اصغر اخونزاده

بن ملا محمد صفا اخونزاده به سال ۱۲۳۸ هـ ش در کتیل مرکز لغمان

بدنیا آمد. و به سال ۱۳۲۱ هـ - ش در همانجا رحلت کرد.

عبدالرحیم اخونزاده علوم رواجی عصر را آموخته بود بزبان پښتو شعر فکاهی

میسرود فکاهیات وی هنوز هم در منطقه زبانزد اهل ذوق است، از اشعار اوست:

زه چی دا عزت کوی عبدالرحیمه

نه به شی په تا میلمه بنسی آدم

عبدالرحیم پوپلزى: مولانا عبدالرحیم بن عبدالحکیم پوپلزى به سال ۱۲۶۹ هـ - ش دریک فامیل علمى پشاور زاد. علوم متداوله را از اساتذۀ سرحد و هندوستان کسب کرد. بعد از عودت به وطن به افاضۀ علمى و سیاسى و بیدارى مردم پرداخت. اخبار سرفروش را به نشر سپرد و بنیاد تحریک «بهارت سبها» را گذاشت. در ایام فعالیت‌های ملی و سیاسى به وقفه‌ها در محابس سیاه انگلیس سپرى کرد. وی بانى شاعرى شعورى در پشاور محسوب شده، بزبانهای پښتو و اردو اشعار و طنزستانه‌ای سرود. مولانا عبدالرحیم پوپلزى به سال ۱۳۲۳ هـ - ش وفات کرد.

عبدالرحیم (مولانا): مولانا عبدالرحیم به سال ۱۸۸۰ ع در ناحیه کلاچى دیره اسمعیل خان بدنیا آمد، علوم رواجی را در منطقه آموخت. در یونیورسیتی پنجاب و اسلامیه کالج پشاور بحیث پروفیسور عربى ایفای خدمت کرد. در همین وقت کتابدار کتب خانه اسلامیه کالج و نگران خیبر مگزین بود. زبانهای پښتو، پارسی، عربى، اردو و انگلیسى را می فهمید بزبان پښتو پارسی، عربى و اردو صلاحیت نگارندگى داشت. از تألیفات وی: لباب المعارف العلمیه، عربى دکشرى. میزان اللسان، زبان دانى عربى روح الاجتماع، مکتوبات امام ربانى، اسلام و اشتراکیت نثر اولسى و سید جمال الدین افغانى. مولانا به سال ۱۹۵۰ ع بدرود حیات گفت.

عبدالرحیم هوتک: از مشاهیر شعرای قدیم پښتو عبدالرحیم بن اتوملیزى بن سلطان از عشیره ملکیار هوتک در حدود قرن دوازدهم هجرى زندگى کرده است. عبدالرحیم در سبه بولان قلات بدنیا آمد.

مدتی را در عصر هوتکیان در شهر کهنه قندهار سپری کرد. بعد نظر به بعضی عوامل رهسپار بلاد نیشاپور، تهران و رامین سمرقند گردید. مدتی را درین شهر ها بسر برد و در انجا اقامت گزید. در مفارقت وطن عزیز شعر سوزناکی سرود. دیوان نفیس و زیبای از خود به یادگار گذاشت. وی شاگرد مکتب ادبی رحمان بابا است از مطالعه دیوانش اقتدار و صلاحیت سخنوری وی خوبتر آشکار میگردد. ازوست:

راسه راسه ستا تر دوا رو سترگو جار سم

هم تر مخ دی پروانه غوندی نثار شسم

عبدالرزاق (شیخ): از ادبای خدایی خدمتگار در هزار خانی

پشاور سکونت میکرد بزبان پښتو شعر ملی و سیاسی میسرود و نثر اجتماعی مینوشت. شیخ در حدود ۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، اشعار و نبشته های شیخ به شکل متفرق در نشرات سرحدی طبع شده ازوست:

پوخ مسلم شه ته عمل په قرآن و کپره

اغیار لوت کپری غم ددین و ایمان و کپره

عبدالرسول: از معاصران احمد شاه بابا کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ هـ ق)

عبدالرسول در ماشور قندهار سکونت میکرد در عصر تیمور شاه نیز حیات داشت وی زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و کشمیری رامیدانست مدتی را در کشمیر سپری کرده تالیفات وی را «دیوان شعر، آزاد نامه و سفرنامه» تذکره نگاران یاد کرده اند. عبدالرسول شاگرد مکتب ادبی رحمان باباست از اشعار اوست:

درسول په زړه یی نوی آتش بل کړ اوس نوزه له روغو خلقوو وتلم
عبدالرسول: شاعر مناجات سرا. در حدود قرن سیزد هم هجری
زندگی داشته است مناجات خطی وی دیده شده ازوست:

په نسامه عبدالرسول یم چی زوکړی پی مشهوریم
په صفت کی مشهوریم لاله الا الله

عبدالرشید (ملا): ملا عبدالرشید بن سلطان حسین بن عبدالرحیم
در لنگر ت چشم به جهان کسود، علوم و واجی را آموخت شخص عالم و فاضلی
بارآمد کتابی رابه مثنوی پښتونام «رشیدالدین» به سال ۱۱۲۹ هـ ق نظم
کرد. این اثر در نصاب تعلیمی دینی دهات و روستا تا اکنون شامل بوده،
ازوست:

چی محکم په لمانځه اوسی له دنیا به ایمان یوسی
عبدالرشید (مولوی): از قاعده نویسان زبان پښتو، مولوی عبدالرشید
در همین قرن در توابع پښتونستان سکونت میگرد زبانهای پښتو، پارسی
عربی وارد رامیدانست شخص عالم و مؤلفی بود قاعده زبان پښتو را
برای اردو زبانان تحریر کرد.

عبدالرؤف (طالب): در اوایل همین قرن در محله ډیری خیل از مضافات
پښتونستان سکونت میگرد فالنامه قرآن عظیم رابه نظم پښتو تالیف کرد خود
را طالب عبدالرؤف معرفی کرده، ازوست:

ما طالب عبدالرؤف ډیری خیلو کی معروف
چی می وکرو رته فکر مخکه ومی کرو داد کمر

عبدالرؤف (میا گل): عبدالرؤف در شعر میا گل تخلص کرده فرزند عبدالعزیز میاخیل به سال ۱۲۹۵ هـ ش در قصبه گلی گرام کنر خاص بدنیا آمد علوم رواجی و دینی را در منطقه کسب نمود، طبع شعر داشت به اوزان ملی پنبتو شعر گفت وی به سال ۱۳۳۵ هـ ش رحلت کرد ازوست:

ستا دیدار په نسیم زره به زماشی تسلیم
بوی په میا گل که راشی ستاله گلزاره

عبدالزاهد: ملا عبدالزاهد از شاعران مشهور عوامی مناطق غزنی. در شعر زاهد تخلص میکرد عبدالزاهد اندر در قصبه خواجه خیل «زرمه» پکتیا بدنیا آمد در حوالی ۱۳۲۰ هـ ق در مربوطات غزنی رحلت کرد. دیوان خطی اشعار وی دیده شده، عبدالزاهد به اوزان ملی پنبتو و طرز کلاسیک شعر سرود، ازوست:

کله به راوری دواره لب شکرترین شیرین
زنه گبین دسین په شان خلیزی

عبدالستار: از مریدان نجم الدین اخونزاده (متوفی ۱۳۱۹ هـ ق) عبدالستار در مزینة شینوار زندگی میکرد شاعر صوفی بود. اشعار دینی میسرود خطبات منظوم وی ثبت گردیده، ازوست:

دچاره به شی دیربد د چابه بنه شی
یوه ورخ به عنقریب داسی غزوشی
چی نن قبرته عاصی عبدالستار خشی
دیارانو کلهی گورته وار په وار خشی

عبدالسلام: عبدالسلام بن پاینده محمد از پیروان و شاگردان مکتب

ادبی اخون درويزة ننگرهاری (۹۴۰-۱۰۴۸ ه.ق)، عبدالسلام به پیروی
سبک این مکتب منظومه های پنبتو دار در ملحقات بعضی نسخ خطی مخزن
اشعاروی دیده شده، ازوست :

یوه ویی به درته وایم دصدیق دبزرگیی در رسول لسه جماعته
چی صدیق ووسر حلقه د اولیا و دغه لویرخه موندلی له رحمته

عبدالسلام: از شعرای شیرین بیان پنبتو عبدالسلام در شهر قندهار

زندگی میکرد ایداغ را به شعر روان و سلیسن پنبتو ترجمه کرد. وی به
سال ۱۲۹۶ ه.ش رحلت نموده، ازوست :

ای چی ستاله غمه می پرزره بانندی لاله

آهوچشما نو ستا کره شرمنده تبول غزاله

عبدالسلام: در حلقه های ادبی قندهار به عبدالسلام کرزی مشهور

است به سال ۱۳۰۰ ه.ق در کرز قندهار چشم به جهان کشود و به سال
۱۳۶۰ ه.ق رحلت کرد عبدالسلام به اوزان ملی پنبتو و به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر سرود مجموعه اشعاروی «گنج الایات» نام دارد که تا
هنوز طبع نکرده، اشعار متفرق وی در بهارجانان، گلزار محبوبان و گلزار
سیداحمد ضبط بوده رساله دیگر منظوم دینی وی «نشرح» نامیده میشود که
چاپ شده است، ازوست :

رنگین بشر دلبر دجلال تاج یسی پرسر

عبدالسلام سراسر قربان تریار دی

عبد السلام آشیزی: ملا عبدالسلام ولد ملا حبش ولد ملا برات به سال ۱۳۰۰ هـ در قصبه بناخه بلوچستان بد نیا آمده و به سال ۱۳۹۴ هـ ق از جهان رفت عبدالسلام شاعر کثیر الکلام پښتو ست. اشعارش ملی، وطنی، مذهبی و قسماً عشیقت اثر منظوم دینی وی بنام طلب مذهب و مجموعه اشعار ملی وی بنام سوسن چمن طبع شده در شعر اعلی حضرت غازی امان الله خان را مدح کرده است، از اشعار اوست:

پښتانه می کره راوینس و پرنگی ته خورې وینی د کابل دانقلاب ما
عبد السلام کاموی: از شاعران فهیم و دراک پښتو در اوایل همین قرن، زندگی وی تا سال ۱۳۳۵ هـ ق یقینی مینماید عبدالسلام در مستالی کامه سکونت داشت شعر ملی و وطنی میسرود بعضی از چکامه های وی درج صحایف سراج الاخبار شده است، ازوست:

چی فقیر عبدالسلام کامه وطن یم
اوسید ونکی مستعلی کی بنه مسکن یم

عبدالشکور: عبدالشکور بن حاجی محمد اسلم کاکر در توابع قلعه سیف الله از مضافات (پښتونستان جنوبی) زندگی داشت. عالم علوم دینی و نثر نگار مذهبی پښتو بود کتابی رابنام قانع البدع والشوروفی زیارت القبور» از عربی به پښتو به سال ۱۳۵۶ هـ ق انتقال داد.

عبدالصمد (قاضی): از عامه، خطیبان و شعرای قندهار، قاضی عبدالصمد به سال ۱۳۶۶ هـ ش در قندهار بد نیا آمد و به سال ۱۳۳۸ هـ ش رحلت کرد در نهضت ملی و پیش زامیان حصه داشت و درین نهضت به حبس کشانده

شد. وی بزبان پښتو وپارسی نظم و نثر مینوشت تذکره های پښتو احوال ویرا بیاوردند، ازوست :

چی محیطی توله کوزوي څوک به یی ناکاپه فریاد سم
که معمار هرڅو قابل وي کوز اساس نه سی په باد سم

عبداللطیف (حافظ): شاعر ظریف عبداللطیف اڅکزى دراو اخر قرن دوازدهم هجرى در نواحى گاستان بدنیا آمد بعد به ماشور قندهار اقامت گزید. وی حافظ قرآن مجید و سرآمد فضلا و ظرفای عصر خود بود. وی بزبان پښتو شعر شیرین میسرود طبعش به ظرافت میلان داشت، مؤلف پته خزانه «قصه کوتاه» فولکلورى ویرا نقل میکند عبداللطیف در حدود (۱۱۴۱-۱۱۴۲ هـ ق) چهل سال داشت ازوست :

غوزونیسى یارانو دادا وین اوسوی قصه سوه

خورا ډیره خووزه سوه

عبداللطیف (قاضی): از مفسرین اوایل همین قرن عبداللطیف در کالوج سوات میزیست، تفسیری از قرآن عظیم رابه سال ۱۳۳۹ هـ ق موسوم به تفسیر تیسیر نمود.

عبداللطیف (مولانا): از علمای متبحر دینی همین قرن. وی در نواحی مردان سکونت میکرد مدرسه ای رادر هوتی بنانهاد وی مشغول تدریس و تألیف بود. رساله را بنام الدرالمکتون شرح الفلک المشحون بزبان پښتو ترجمه و شرح کرد.

عبداللطیف (هوتک): عبداللطیف بن حاجی محمد اکبر هوتک در شهر قندهار سکونت میکرد علوم متداوله را آموخته بود. در گرامر پښتو مطالعه داشت. وی گرامر این زبان را نگاشت به سال ۱۳۲۹ هـ ش رحلت کرد.

عبدالظاهر: عبدالظاهر بن عبدالواحد اخونزاده نورزی در نواحی قندهار سکونت میکرد هفتاد و دو ملل را به پښتو منظوم ترجمه نمود. وی به سال ۱۳۴۵ ش از جهان رفت.

عبدالعزیز فراهی: ملا عبدالعزیز بن غلام محمود نورزی در توابع فراه دنیا آمد از بینایی محروم بود ولی طبع سرشار شعری داشت. به اوزان ملی پښتو اشعار زیادی سرود در منطقه به حافظ عبدالعزیز مشهور بود. وی به سال ۱۳۴۰ هـ ش از جهان رفت، ازوست:

یار را خخه تللی پسی کازم ارما نونه
ربه هیخوک مه کی لکه ماداسی تاخونه

عبدالعزیز (ملا): ملا عبدالعزیز در قرقدان علاقه پاشمول سکونت داشت. شخص مجذوب و شاعر مذهبی بود زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد دیوان شعری در دست است، از اشعار اوست:

قوت کم سویا په خوله کی نسته داره
لاس می وانه خیست ددی دنیا له کاره

عبدالعزیز (ملا): ملا عبدالعزیز بن محمد شاه خان بن عبدالرحیم خان از مشاهیر علمی و ادبی عصر امانی بود در قریه حسن خیل سید آباد

وردك ميزيست. مدتی بخیث معلم ایفای خدمت کرد بزبان پښتو و پارسی شعر سرود اشعارش قسماً ثبت گردیده وی به سال ۱۳۱۹ هـ ش بازندگی وداع کرد.

عبدالعزیز (مولانا): از نویسندگان معاصر پښتونستان جنوبی (بلوچستان).

وی بزبان پښتو نثر مینوشت و مجله ای را بنام سبیل الرشاد نشر کرد در حدود ۱۹۷۲ ع رحلت نمود.

عبدالعظیم (حافظ): حافظ عبدالعظیم بن محمد روزی گنده اپور از شاعران مشهور وقادر الکلام عوامی پښتو بود. به سال ۱۲۴۹ هـ ق در کلاچی دیره اسماعیل خان بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۱ هـ ق رحلت کرد شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت شاگردانی داشت و سبکش را اکثر شعرای منطقه پیروی کرده حافظ عظیم دیوان معتنمی از خود به یادگار گذاشت ازوست:

له خیاله مخ ته یی سور شال نیولی
جو رو جفا کری له خپل یاره سره
پسه مادی کله دغه پال نیولی
رنخوردې کر مه له یو واره سره

عبدالعظیم رانی زی: عبدالعظیم رانی زی که در حلقه های ادبی

معاصر پشاور به عظیم بابا شهرت دارد به سال ۱۱۶۷ هـ ق در نواحی سوات بدنیا آمد. علوم رواجی را در تهکال پشاور کسب کرد. بعد از کسب دانش متداول مشغول تدریس بود. عبدالعظیم طبع بی تکلف

شعری داشت و عالم متصوف و سالک بود . دیوان معروف شعروی در دست
است ، زندگی وی تا سال ۱۳۵۳ هـ ق می نماید. از وست :

په جهان چی ستادحسن کاروان پریووت
د هیبته په گسونو خزان پریووت
چی داستا بنکلی گلشن یی په نظر شو
عندلیب له محبته حیران پریووت

عبدالعلی اخونزاده : عبدالعلی اخونزاده بن عبد الخالق اخونزاده بن

عبدالرحمن اخونزاده از عشیرت پانیزی قوم کاکر به سال ۱۲۸۹ هـ ق
درخانوزی از مناطق کاکر ستان چشم به بجهان کشود. علوم رواجی
وفنون ادب و بلاغت رادر منطقه آموخت از علمای جید قندهار کسب
فیض نمود در فنون بلاغت و ادب شهره آفاق گشت و عالم نامداری بارآمد
عبدالعلی بزبانهای پښتو، پارسی شعر شیوا و سلیس سرود . شعرای بعدی
ویرا خوشحال خان «کاکر ها» نامیده اند عبدالعلی اخونزاده در حلقه های علمی
و ادبی به علامه عبدالعلی شهرت داشت درزند گیش کارهای مهم علمی
و ادبی را انجام داد علامه کتابخانه بس معتنم در منزل داشت که نوادر
از مخطوطات پښتو ، پارسی و عربی دران یافت میشد این عالم شهیر و شاعر
تونای پښتو به سال ۱۳۶۴ هـ ق قرین رحمت ایزدی گشت مجموعه کسوجک
اشعار علامه بنام «شاخ گل» طبع شده از وست :

ژره بښه گرم په در بار کی د خوبانو
نه یی کریم گالگونه په شراب دسرولبانو

عبدالغفار: از نگارندگان مذهبی و شعرای دینی پښتو عبدالغفار در

حدود ۱۲۶۰ ق در توابع قندهار زیسته است. مبادی علوم دینی را میداند

بزبان پښتو نثر و نظم مینگاشت بیتی از هجویات او:

ای اخونده نیک خصلته نیک رفتار

زه له تاسره اخلاص کرم بی اختیار

عبدالغفار: شاعر از انواری باجوورد در حدود قرن سیزدهم هجری

زیسته است. دارمستتر مستشرق درهار و بهار ومدون بهار نوروزی درین

مجموعه غزلیات ویراضبط میکند، ازوست:

هلهکه چیری ونه کری زما دخینی خیال

دادامی غواری مال

عبدالغفار (قاضی): از مؤلفین و نگارندگان قرن سیزدهم هجری

قاضی عبدالغفار در محله کلاچی دیره اسماعیل خان میزیست «انشاء کلاچی»

از تألیفات اوست. این انشا بخشی پهارة پښتو نیز دارد.

عبدالغفار هوتک: از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. عبدالغفار هوتک

از احفاد خاندان حاجی میرویس هوتکی است. در عهد زمانشاه (۱۲۰۷

۱۲۱۶ هـ ق) در سیوری قلات زندگی داشت، دیوان شعر، رساله مزارات

غزنه و تاربخ هوتکیان از تألیفات منظوم وی در دست است، از اشعار اوست:

په افغان کی شاعران تر حساب تیر دی

عبدالغفار دی در رحمان شاعر نایب

عبدالغفور (اخون سوات): عبدالغفور صافی که به اخون سوات شهرت دارد. از مشاهیر صوفیه و مشایخ سخنور و مبارز افغانستان در قرن سیزدهم هجری. اخوند سوات در مجاهدات علیه انگلیس هاحصه داشته وی علاوه از ما آثر حربی و ملی سخنور پښتو بود مثنوی وی ضم یکی از نسخ کتر السالکین (محفوظ کتبخانه خطی کابل) در دست است اخوند به سال ۱۸۷۷ع رحلت کرد در حلقهٔ مردیدان وی ادباء و شعرای پښتو موجود بود. که همهٔ آن درین زبان نگارشاتمی دارند.

عبدالغفور (ملا): ملا عبدالغفور بن نعمت الله به سال ۱۲۸۶ هـ ش در قصبهٔ کتل مرکز لغمان بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۱ ش رحلت کرد وی عالم علوم دینی در علم میراث مطالعهٔ خاص داشت، رسالهٔ «بیع» به نثر پښتواز تالیفات اوست.

عبدالغنی: شاعر حماسه سرا. در اوایل همین قرن در توابع پښتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو شعر حماسی سرود واقعات جنگهای افغان و انگلیس را نظم نمود حماسیات وی ضبط شده، ازوست:

زه عبدالغنی یی تل صفت کومه
د عابه تل په هر ساعت کومه
صفت یی کوم چی خومی ژوند
کارونه گوره د خاوند

عبدالغنی کاسی: عبدالغنی ولد ملا شیرخان کاسی در دارالامان ملتان زندگی میکرد. ناظم، خطاط و طالب العلم دینی بود. تا سال ۱۱۴۲ هـ ق

حیات داشت بیانات افغانی را در دو جلد فراهم آورده و نسخ مخزن به خط وی دیده شده منظومه های ملا عبدالغنی نیز در دست بوده از اوست:

فقیر عبدالغنی مختصر بیان ویلی

پسر گناه او پسر تقصیر دی

عبدالغنی (سلیمانخیل): از شاعران عوامی ادب پښتو، در حدود ۱۱۸۶

ه ق در قید حیات بود به آهنگهای ملی پښتو شعر گفت عبدالغنی در توابع کتوواز غزنه مسکون بود، از اوست:

ناصره د تا تللی ډیره لوی نوم دي

ناصره هغه بیده اسماعیل ډې کوم دی

عبدالقادر خان: خان بهادر عبدالقا در خان به سال ۱۸۴۸ ع در موضع

جنده منطقه سوا بی مردان بد نیا آمد و به سال ۱۹۳۷ ع رحلت کرد، در زمان استعمار انگلیس مناصب رسمی داشت، طبع شعری وی موزون، به آهنگهای ملی پښتو چکامه هایی دارد، از اوست:

ولاردی اسرافیل د عرش په خوا کی ثناخوان

شپیلی یی ده په خوله کی منتظر دی د فرمان

عبدالقادر خان ختیک: از نغز سرایان بزرگ، مؤلفین و مترجمین زبیر

دست و شعرای طر از اول پښتو. عبدالقادر خان به سال ۱۰۲۶ ه ق دراکوره ختیک از صلب پدر ادب پښتو خوشحال خان ختیک بدنیآ آمد زندگی وی تا سال ۱۱۲۵ ه ق یقینی می نماید، عبدالقادر خان از پیروان مکتب ادبی

خوشحال خان است. شعروى مضامين عشقى، اجتماعى و اخلاقى را دربر مىگيرد و در طریقهٔ نقشبنديه طى طريق مىکرد وى بزبان پښتو نظم و نثر نوشت ديوان نفيس شعر، ترجمه يوسف زليخا، چهل حديث، ترجمه قصيده برده، ترجمه گلستان سعدى، نصيحت نامه وى در دست بوده مستر اور تى انگليس آثار ويرا (۶۰) جلد قلمداد مىکند، ازوست :

پاران اوريزي خٹخو اکی خاخی
 نسیم را والوت سنبل پری ناخی
 اسباب د عیش واره موجود دی
 ساقی ته گورو چی دی راپاخی

عبدالقادر (قاضی): قاضى عبدالقادر مشهور به «قاضى قادرو» فرزند فضل قادر بن قاضى حسن. از ارکان كشورى و لشكرى دربار امير شيرعلى خان بود. بدربار امير وظيفهٔ سكر تربيت لشكرى داشت زبانهاى پښتو، پارسى اردو و انگليسى را ميدانست در نهضت ادبى عصر شيرعلى خان حصه داشت در ترجمه اصطلاحات عسكرى بزبان پښتو سهم فعال گرفت اما با آنها هم وى از جواسيس بس خطرناك انگليس بدربار كابل بود.

عبدالقادر ملا: ملا عبدالقادر بن حكيم اخونزاده درگوشته ننگرهار سكونت مىكرد، طالب العلم علوم دينى و شاعر عوامى پښتو بوده سال ۱۳۵۰ ش از جهان رفت اشعار وى شكل شفاهى دارد، ازوست :

تور لونگين دې له سيني سره په جنگ و
 دانه لاچى لونگك وگونگر و دې كاوه شور

عبدالقادر (مولانا) : از نثر نگاران برجسته و خدمتگاران صادق زبان

پنبتو مولانا عبدالقادر بن سید ابو ذر به سال ۱۹۰۵ع در تحصیل سوایی بدنیا آمد تحصیلاتش را در اسلامیه کالج پشاور و پوهنتون علیگر بپایان رساند. زبانهای پنبتو، اردو و انگلیسی را می فهمید بزبانهای پنبتو وارد و قلم فرسایی میکرد، وی در ابتدا بچیت معلم داخل ملازمت رسمی گردید . بعد هادر زمان سلطه استعمار انگلیس و حکومت استعماری بعدی وظایف مختلفی داشت و مدتی هم مجله «زن پرون» را در دهلی نشر میکرد مولانا در اخیر عمر رئیس اکادمی پنبتو پشاور بود، درین پست خدمات بس ارزنده باین زبان کرد و احساس وی درباره ترقی و پیشرفت این زبان قابل قدر است مولانا بزبان پنبتو نثر مینوشت. شیوه نگارش وی گوارا و مقبول بوده مجموعه مقالات وی بنام «دفکریون» طبع شده، وی به سال ۱۹۶۹ رحلت کرد.

عبدالقاسم : از معاصرین عبدالقادر خان خٔیک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ ه ق)

عبدالقاسم شاعر غزلسراست مؤلف ورکه خزانہ احوال و اشعار ویرا در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست :

خوبنسی په آوازیم چی فریاد عبدالقاسم کا

خکه یی داهی شان افگار ساتم همیشه

عبدالقدوس : از شعرای دور مغلی هند عبدالقدوس در پشاور میزیست

رباعیات شیوای ویرا مولف ورکه خزانہ در جلد دوم این کتاب ضبط نموده ازوست :

هز گوره به بنه ووکه پیدانه وی

خه غم همدمی عبدالقدوس دی

عبدالقدیر: عبدالقدیر بن عبدالمجید اخونزاده به سال ۱۲۸۰ هـ ق

در قصبه ملکانه کامه بدنیا آمد و تا سال ۱۳۲۰ هـ ق در قید حیات بود. وی

شخص طالب العلم و از علوم رواجی عصر بهره داشت صرف نحو

منطق و معانی رابه شاگردان تدریس میکرد عبدالقدیر در طب قدیم نیز

دست داشت و بزبان پښتو به اوزان ملی شعر سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه

شعرا احوال ویراضبط میکند ازوست :

بی سببه خوف اخیستی یی عبدالقدیره ته

غشی په شان وړنك شه په هغه نبی سرورپسی

عبدالقیوم: از پیروان سبک محمد گل فقیر (حدود قرن دوازدهم

هجری). عبدالقیوم باین سبک مناجاتهای دارد. بعضی نسخ خطی اشعار

ویرا ضبط کرده، ازوست :

عبدالقیوم دستا مرید دی هم غلام زر خرید دی

را کره لاس د خدای دپاره

عبدالقیوم: طالب علمی از ناحیه شلگر غزنی. در علوم رواجی

عصر مطالعه داشت. در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در قید حیات بود. از حکمت

و طب یونانی نیز بهره داشت. بزبان پښتو شعر مذهبی سرود. و بزبان

پارسی نیز طبع آزمایی کرد، ازوست :

جرس په لوی آواز زغیزی کاروان سهار دي روانیزي
غافله پاڅه بیداري کوه ذکر ثنا دلوی باري کوه

عبدالقیوم: عبدالقیوم بن محمد صاحبزاده بن مراد علی صاحبزاده در اواخر قرن سیزده در يك خاندان فضل و دانش کامه ننگرهار پابعرضه وجود گذاشت. واز اندیشه های علمی و روحانی و ادبی اسلافش فیض برد. رثای پدرش را (۱۳۵۱ ه ق) سروده است. مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء همین مرثیه را با احوال وی ثبت نموده، ازوست:

دقیوم په خوله دچا کله باور شیی
خریدار دجواهرو چی عدم شو

عبدالکریم: از شعرای عوامی پښتو. در حدود ۱۳۰۰ ه ق زیسته است. در یکی از قطعات منظوم خود را از محله «شکرو» معرفی می‌دارد چکامه های خطی وی در دست بوده ازوست:

په ډیرو شاعرانو به جاری کړم خپل کلنگ
«شکرو» می دی وطن په ماشه تنگ
مري دگور یسم
عبدالکریم: در بانده چیلار میزیست شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت و قصص مذهبی و خیالی نظم میکرد. اشعار ویرا عوام به یاد دارند عبدالکریم بین سالهای ۱۲۹۶ - ۱۳۰۰ ه ق رحلت نموده است.

عبدالکریم: از شعرای طراز اول ادب عوامی پښتو. عبدالکریم سپاسی در توابع مرکز لغمان سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو اشعاری

از وی باقیست. عبدالکریم در زبان پارسی نیز طبع آزمایی کرد،
مجموعه اشعار وی در هر دو زبان در دست است. سال رحلتش را
۱۳۱۰ ش گفته اند.

عبدالکریم: شاعر مذهبی و قصه پرداز حدود قرن دوازدهم هجری.
قصه تمیم انصاری را به سال ۱۱۵۸ ه ق به مثنوی پنبتو نظم کرد، ازوست:

په نامه عبدالکریم یم خاکپای دهر فقیر یم
زر سل اته پنخوس شوی وو دهجر اوس

عبدالکریم: از شاعران قصه پرداز. در حوالی قرن نهم عیسوی
زندگی داشت. قصه محبوبا و جلالت از یادگارهای ادبی اوست:

په عزت سره داخل په خپل وطن شوم
خای په خای مبارکی شوه په روان کی

عبدالکریم: مولانا عبدالکریم از شاعران عوامی پنبتو. در محله
«سترانی» زندگی داشت در شعر از پیروان حافظ عظیم گنده اپوری
(متوفی ۱۳۲۱ ه ق) معرفی شده است.

عبدالکریم: از شعرای عوامی پنبتو در ناحیه «کندهو» از مضافات
پنبتونستان سکونت میکرد. به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت. در شعر از
پیروان حافظ عظیم گنده اپوری (متوفی ۱۳۲۱ ه ق) بود.

عبدالکریم دولشاهی: از اعضای انجمن پنبتو عصر امانی.
عبدالکریم دولشاهی در تهیه کتب و مواد به این مؤسسه دست داشته است.

عبدالکریم غزنوی : عبدالکریم ولد ملا امام گل اخونزاده مرانی در عصر امانی (۱۹۱۹ - ۱۹۲۹ ع) در توابع غزنی میزیست. شاعر قصه سرا بود. قصه ورقه گلشاه از تألیفات اوست :

زه عبدالکریم دتولو دامنگیریم

چی دوستان دمحمد دی دلپذیر

عبدالکریم صاحبزاده : عبدالکریم صاحبزاده فرزند مهتر موسی

صاحبزاده به سال ۱۲۵۵ ق در نواحی قندهار بدنیا آمد. از علمای عصر علوم رواجی را آموخت. شهرت علمی و روحانی کسب کرد. از دربار امیر حبیب الله معاش مستمری میگرفت. در تدوین سراج التواریخ بافیض محمد هزاره معاونت نمود، وی بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت. اشعار وی ثبت شده صاحبزاده در سالهای ۱۳۲۷ - ۱۳۲۸ ه ق رحلت کرد، ازوست :

چی دی بدرد ناخن حلال په سر کر لمرله شرمه مخ په خای دمازیگر کر

شمشاد قدچی دی په باغ کی سرر الورکی سرو سرد سلامی په زانوور کر

عبدالکریم کاکر : از علمای مشهور قندهار. عبدالکریم کاکر به

سال ۱۱۵۱ ه ق در نواحی قندهار بدنیا آمد، در علوم شرقی، فقه و اخلاق مطالعه و مرور کافی داشت وی کتاب عین العلم عربی را به پښتو منظوم ترجمه کرد. غزلیات دیگری نیز از وی دیده شده. عبدالکریم به سال ۱۲۳۵ ه ق رحلت نمود، ازوست :

دښه خوۍ گټه ده ډیره له گڼلو تر اند تیره

هغه څوک چی اخلاقی وی دهغه نوم به باقی وی

عبدالکریم (ماستر): افسانه نگار مشهور و مستعد عبدالکریم مشهور

به « ماستر کریم » فرزند منتظر خان به سال ۱۹۰۸ ع در محله اتمانزي بدنيا آمد. تحصيل ابتدائی را در منطقه بپايان رساند. وجهت کسب دانش بیشتر به جامعه اسلامی دهلی شامل شد، پس از فراغ بحیث معلم داخل خدمت گردید. در مبارزات ملی و سیاسی سهم گرفت و بارها بزندان رفت و از همکاران نزدیک فخر افغان جناب خان عبدالغفار خان بود. ماستر بعد از فعالیت های ممتد سیاسی و ادبی به سال ۱۹۶۱ ع رحلت کرد. وی نشر نگار برجسته زبان پښتو بود. مقالات سیاسی و اجتماعی وی در نشرات پشاور طبع شد. مجموعه افسانه های وی بنام «خولی گولونه» نیز مطبوع است.

عبدالکریم (میا): میا عبدالکریم ولد میا الله بخش، از مشاهیر

صرفیه و روحانیون سخنور افغانستان در اواخر قرن دوازدهم هجری. وی در منطقه الیشنگک لغمان سکونت میکرد. شخص عالم و روحانی بود. حلقه مریدان و شاگردانی داشت. شهرت روحانی وی هنوز هم در منطقه باقیست. میا به سال ۱۲۰۷ ه ق رحلت کرد. و در اقامتگاه هاش «دیره میا صاحب» دفن گشت. زیارتگاه وی مطاف عامست. وی شاعر سالکی بود. چکامه های متفرق مذهبی وی در دست بوده، ازوست :

خه عجب باغ و دسرو گلو پرې خزان ولگید
بلبلی لارې په ژرا گله پرې سوزان ولگید

عبدالله: در عصر اکبر (۹۶۳ - ۱۰۱۴ ه ق) در حواشی سواحل
اباسین و کوهسار پښتونخوا سکونت میکرد. اخوند درویزه ننگرهای
مینگار: عبدالله بن رکن الدین شاعر زبان پښتو بود. ابحات تصوف
منظوم کرد و تابعین زیادی در آن صفحات داشت.

عبدالله: از ناظمان و خطاطان اوایل همین قرن. عبدالله در مضافات
قندهار سکونت میکرد زندگی وی تا سال ۱۳۳۰ ه ق یقینی است. منظومه
های دینی و نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده، ازوست:

هر حاجت زما پوره کی
زه عاصی یم هر گناه می مغفوره کی

عبدالله: از شاعران حماسه سرا. در حدود قرن نهم عیسوی در نواحی
پښتونستان سکونت میکرد دار مستتر مستشرق حماسیات ویرا ضبط کرده ازوست:
نامه می عبدالله ده دمنان خان یمه نوکر
کمتری یی دی افسر

عبدالله: از شعرای حدود ۱۳۰۰ ه ق. عبدالله شاعر از نواحی
پښتونستان به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود. اشعار ویرا
جشن نوروزی ضبط کرده ازوست:

وکره زاری چی خلاص شی له عذابه
پورته کره سترگی له خوابه

عبدالله: عبدالله ولد از وجان در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی گوریك كتر
زندگی داشت به اوزان ملی پښتو شعر گفت. اشعار وی شکل شفاهی دارد، از وست:

عبدالله جانہ داشنا غیزی ته تلل غواره
دمحبوبی په غم کی جلات خان و نا

عبدالله: از رجال علمی و ادبی در بار احمد شاهی (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت. فتاوی احمد شاهی (نثر پښتو) از تألیفات اوست، در مقدمه منظوم کتاب از «احمد شاه در دران» مدح نیز نموده است. در وصف شاه گوید:

مسمی په عبدالله یسم دعا گوی دخپل پادشاه یسم
الهی عمری یی ډیر کړې دشمنان یی واره زیر کړې
له مشرقه تر مغربه له شماله تر جنوبه
بادشاهت یی په نصیب کړې دشمنان یی بی نصیب کړې

عبدالله دوتانی: از شاعران معاصر پښتو. عبدالله دوتانی به سال
۱۲۶۸ هـ ق در شلگر غزنی بدنیا آمد. به سال ۱۳۴۷ ش چشم از جهان پوشید
اشعار عشقی دینی و اجتماعی سرود مجموعه اشعار وی در دست بوده از وست:

شروع کړې می په اسم دمولا ده
په کتاب می تحریر کړې بسم الله ده

عبدالله شاه: در مازاره از توابع پښتونستان سکونت میکرد. از نثر
نگاران پښتو بود. نبشته های اجتماعی، سیاسی و ملی وی در نشرات
پشاور طبع شده در حدود ۱۳۸۷ هـ ق بدرود حیات گفت.

عبدالله غزنوی: از مفسرین و علمای دین. خیرالله پشاورى در مقدمه

خیر اللغات مینویسد که عبدالله غزنوی تفسیر حسینی را بزبان پښتو ترجمه داشت.

عبدالله قصوری: عبدالله بن عبدالحق خیشکی به سال ۱۰۴۳ هـ ق

در ناحیه قصور پنجاب بدنیا آمد. در حلقه های صوفیه به عبدالله قصوری

خیشکی شهرت دارد. وی ۲۳ سال مصروف کسب دانش بود. بعد از

تحصیل و قتش را صرف تدریس و تألیف کرد. تألیفات وی به ۵۲ جلد

میرسد. از تألیفات مهم وی که در حلقه تصوفی مملکت شهرت کسب

کرده، شرح الف نامه پښتو کریمداد مسمی به «شرح کلمات و افیات»

است. عبدالله تا سال ۱۱۰۶ هـ ق در قید حیات بود.

عبدالله (مولانا): مولانا عبدالله، از شعرای صاحب دیوان پښتو،

در نوشهر پشاور زندگی کردی و از مطالعه دیوان وی بر می آید. که

شاعر متألم و متأثرست. مردم و اجتماع خود را هیچگاه فراموش نه نموده

ازوست:

جوړوي سترگی په زړه کی دالفت برج نړوي غماز موزي دمحبت برج

عبدالله (نورزی): از شعرای عوامی قندهار. عبدالله نورزی در

حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی ارغنداب زندگی میکرد. و از شاعران طراز

اول عوامی پښتو محسوب شده، ازوست:

زه په تا مین یسم تا خون می دی صنمه

خوز می دی زرگی درپسی مرمسه

عبدالله نورزی: عبدالله شاعر از قوم نورزی به سال ۱۲۶۴ ش در مضافات سپین بولدك قندهار بدنیا آمد. و به سال ۱۳۳۹ ش در همانجا رحلت کرد. وی شاعر عوامی پښتو بود. به اوزان ملی شعر میگفت. اشعار وی مضامین عشقی، حماسی و مذهبی را حاوی بوده، دیوان کوچك شعری از وی باقیست، از طبع اوست:

دوطن خُوز می تر بل گانستان خوښ دی
تر پر دی مانی می غردافغان خوښ دی

عبدالمجید کاکر: مولوی عبدالمجید کاکر، به سال ۱۲۲۶ هـ - ق در قندهار بدنیا آمد، و از ارکان خانواده علمی علامه حبیب الله کاکر بود. مولوی از علامه موصوف استفاده علمی کرد، فقه منطق و سیرا مطالعه نمود، سیرت نبوی صلعم را به سال ۱۲۹۶ هـ - ق به مثنوی پښتو نظم داشت، از اوست:

پر خپل خدای ښه اعتماد
توکل یی و، بنیاد

عبدالمجید (مولوی): مولوی عبدالمجید پشاورى، از عالمان دینی مفسرین و محدثین است، قاضی خیرا لله در مقدمه خیرالبلغات از مولوی عبدالمجید پشاورى بحیث مؤلف و شاعر پښتو نام می برد.

عبدالمستعان (قاری): مجاهد ملی، نویسنده و شاعر پښتو، قاری عبدالمستعان در اوایل همین قرن در اکبر پور پشاور میزیست، خامه و شمشیر را در راه آزادی وطن علیه انگلیسها استعمال کرد، وی عالم علوم

دین بود ، در تجوید و علم قرائت معلومات کافی داشت بزبانهای پښتو و پارسی شعرگفت ، به سال ۱۳۵۳ - ق در غازی آباد «سورکمر» رحلت نمود ، و در همانجا مدفون گشت ، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و اشعار ویرا ضبط مینماید ، ازوست :

شهیدان موزره له ظلمه د فرنگک یو

په سرو وینودخیل دین ټول لاله رنگک یو

عبد المنان : ملا عبدالمنان یوسفزی مشهور به «غویی» از شاعران

عوامی بدله سرای پښتوست ، در تحصیل سوایی پشاور سکونت میکرد ، به اوزان ملی پښتو شعرگفت ، در سالهای بعد از ۱۹۶۰ به کبر سن وفات کرد.

عبد المنان : از شعرای عوامی پښتو ، در موضع اسمعیله از مضافات

پښتونستان سکونت میکرد ، مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از عبدالمنان بحیث شاعر دور گذشته یاد میکند.

عبد المنان (مولانا) : از ارکان حزب خدایی خدمتگار و شاعر پښتو ،

مولانا عبدالمنان یوسفزی در «نظر کلی» توابع پشاور سکونت میکرد ، اشعار ملی و وطنی سرود ، در سالهای بعد از ۱۹۶۰ رحلت کرد ، چکامه های وطنی و ملی وی درج صحایف مجله پښتون شده است ، ازوست :

لاس به له هغو ورکرو چی کری خدمت دوطن

بیا چی په چاکی دی بی شانه محبت دوطن

عبدالنبی بیتنی : ملا عبدالنبی ولد محمد اسمعیل بیتنی در حدود

قرن سیزدهم هجری ، در ذاکر قندهار سکونت میکرد ، شاعر صوفی منش

بود، در شاعری از رحمن بابا پیروی نمود، و از شاگردان این مکتب ادبی محسوب میشود، دیوان مردفی از خود باقی گذاشت، مؤلف جلد دوم پنبتانه شعراء احوال ویرا ضبط کرده اند، از اوست :

نیک و بد سره خرگند دی فهم و کوره
ای نبی حبش خرگند دی له پتانه

عبدالواحد لکنه خیل : از همکاران و اعضای مرکز پبنتوی عصر امانی بود، در جمع آوری و تهیه مواد موسسه معاونت مینمود، و در تألیف و تدوین کتب حصه گرفت.

عبدالواسع : از علمای فکور، و دانشمندان مبارز افغانستان در اوایل همین قرن، مولوی عبدالواسع بن مولوی عبدالرؤف کاکر قندهاری، در عصر امانی رئیس انجمن پبنتو بود، و در تدوین کتب آن انجمن حصه داشت وی بزبانهای پبنتو و پارسی نظم و نثر مینوشت و پبنتوی ناب را به سلاست مینگاشت اشعار متفرق وی در دست است آثار مستقل وی از تفسیر پبنتو و حکمت اسلامی (بزبان پارسی) نام برده اند. مولوی به سال ۱۳۰۸ هـ - ق به امر بچه سقو شهید گشت.

عبدالودود : قاضی عبدالودود متخلص به اسیر در همین قرن در اکوره ختیک میزیست، طبع شعر داشت، به طرز کلاسیک غزل میگفت، از اوست :

میچنون دبیابان دی، ننبی سرو بی سامان دی
ا سیرد پبناور دی په هند چی مسافر دی

عبدالودود : ناظم و خطاط حدود اوایل همین قرن، نسخ پښتو به خط وی

دیده، شده منظومات عبدالودود نیز ضم نسخ بوده است، از منظومات اوست :

زد کاتب عبدالودود بسم دا می شان

مغفرت غوارم له رب قادر سبحان

عبدالودود : عبدالودود ستريانی، از شاعران عوامی پښتوست، در توابع

قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود،

به سال ۱۳۴۰ هـ - ق رحلت کرد، ازوست :

زلفی دسته، خوله دی پسته لب دی شورونه کوی

چشمان تورکان بیرغ بسته، ظلم جبرونه کوی

عبدالودود (میرزا) : از نثر نگاران معاصر پښتو، میرزا عبدالودود هوتک

در نواحی قندهار سکونت میکرد، در علوم رواجی عصر مطالعه داشت،

بزبان پښتو نثر مینوشت، مقالاتش در طلوع افغان نشر گردیده است وی

به سال ۱۳۲۸ هـ - ش از جهان رفت.

عبدالوهاب : از شاعران سنجیده گوی ادب عوامی پښتو. در نواحی

مقر غزنه زیسته است، به آهنگهای ملی پښتو شعر سروده، غزلیات نابی

درین اوزان دارد، نمونه غزل وی در دست بوده، ازوست :

بیه یی حضرت کو، زیری گل و په دنیا بانندی

ده ویل پیغمبر یم قیمت مه اخلی په ما بانندی

عبدالوهاب : از شعرای صاحب دیوان پښتو، عبدالوهاب اخگری در

حدود ۱۲۸۰ ق در مضافات قندهار میزیست. دیوان مردف شعر را از خود

بجا گذاشت، در اخیر دیوانش غزلیات پارسی نیز دارد، ازوست :

اوس صفت دخیل آبا کرم
عرض بیگی و دبادشاه

عبدالوهاب : از شاعران قدیم پښتو، در نواحی پښتونستان زیسته است
میا حسین گل کا کاخیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ - ق) اشعار عبدالوهاب را درج
بیاض کرده است.

عبدالوهاب : عبدالوهاب فرزند ولی محمد در اواخر قرن سیزدهم
هجری، زندگی داشت، ناظم مذهبی و طالب العلم علوم دینی بود، کتاب
نا معلوم الاسمی از وی باقیست، که در تألیف آن از بحر العلم بیشتر استفاده
برده است غزلیات عارفانه و اخلاقی عبدالوهاب نیز ضم این اثر است،
کتاب باین بیت آغاز میگردد :

کل ثنا په الله بنایی
چی ثنایی هر خیزوایی

عبدالوهاب : از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری، مناجاتها و مناقب
منظوم عبدالوهاب را بعضی از نسخ خطی پښتو به ما رسانیده، ازوست :

عبدالوهاب بنده فقیر دی په دنیا کی ډیر حقیر دی
دی خادم دلوی پیر دی ز ما پیر غوث الاعظم دی

عبدالوهاب : از اعضای مرکه پښتو عصر امانی عبدالوهاب در کاهه
ننگرهار زاد، علوم رواجی عصر رادر هندوستان کسب کرد، در عصر
غازی امان الله خان دوباره به وطن عودت نمود مدتی عضو انجمن پښتو

بود، بعد مدیر معارف ننگرهار بود، به سال ۱۳۰۳ هـ ش وفات نمود وی در تدوین و تألیف کتب مرکه پښتو حصه داشت مقدمه گرامر را ورته مستشرق را ترجمه کرد.

عبدالوهاب (مولانا): از نثر نگاران معاصر پښتو. مولانا عبدالوهاب

در قصبه بایزی خرکی مردان سکونت میکرد علوم متداوله را در هندوستان کسب نمود با مسایل سیاسی منطقه علاقه میگرفت نبشته های وی در نشرات پشاور طبع شده، مولانا در حدود ۱۳۷۷ هـ ق با زندگی وداع کرد.

عبید: از معاصران عبدالقادر خټک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ هـ ق) عبید از

غزلسرایان ادب کلاسیک پښتو است کلامش متانت و سلاست خاصی دارد، غزلیات متفرق وی در دست بوده مولف ادبی ستوری، در جلد اول این کتاب احوال عبید را با نمونه شعر ثبت نموده ازوست:

خو قبول نه کری په زره دهجران اور دوصلت په جام به کله شی میخور

عبیدالله: از شعرای حدود قرن سیزدهم هجری، عبیدالله مرید عالم

گل شینواری بود از سلوک و تصوف بهره داشت غزلیات عارفانه و عشقی سرود جامع بهار گاشن غزلیات عبیدالله را ضبط کرده ازوست:

د عبیدالله طوطی د خاطر گوره

تل غزیزی ستاد و صنف په خبرو

عبیدالله: از ناظران مذهبی پښتو در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی

داشت ناظم و خطاط بود نسخ خطی پښتو به خط وی دیده شده منظومه های مذهبی وی نیز در دست است، وی تا سال ۱۲۲۸ هـ ق در قید حیات بود ازوست:

مناجات اوس کاتب کاندی که قبول یی رب و کاندی
 د کاتب نوم عبیدالله دی طمع دار دیر له الله دی
عبیدالله اخونزاده: ملا عبیدالله ولد ملا انکو اخوند ترغری کا کر از
 علمای دین و ناظران و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری ، عبیدالله اخونزاده
 در قندهار سکونت میکرد، زندگی وی تا سال ۱۳۳۷ هـ - ق یقینی مینماید ،
 نسخ خطی پشتو به خط وی دیده شده ، منظومه های وی نیز در دست است .
عبیدالله الکوزی: عبیدالله بن عبدالجلال بن محصریان بیانزی الکوزی
 در حوالی قرن سیزدهم هجری در مضافات قندهار سکونت میکرد، شاعر
 پښتو و عالم علوم مذهبسی بود، بر علوم دینی احاطه کامل داشت ، کتابی را
 بنام محبوب الصالحین به سال ۱۲۹۰ در بیان احکام و مسایل دینی منظوم
 تألیف داشت ، ازوست :

زما نوم عبیدالله دی په بندگی د پاك الله دی
 د پلار نوم عبدالجلال دی اونیکه زما مهربان دی
 په نسب الکوزی یم الکوکی بیانزی یم

عثمان: از معاصران عبدالقادر خان خټک (۱۰۶۲-۱۱۲۵ هـ ق) غزلیات
 ویرا چمن بی نظیر و از آنجا مستر هیوز در کلید افغانی منتخب کرده ، غزلیات
 روانی و شیوایی خاصی دارد ، ازوست :

چی قلم می په سیاهی شو ، په کاغذ بانندی راهی شو
 په عثمان دی آفرین وی چی پیدا شو پښتون هسی

عثمان (حاجی): حاجی عثمان درنا کودك قندهار سکونت میکرد، به طرز کلاسیک شعر گفت، اشعار وی در طالع افغان ثبت گردیده، وی در حدود ۱۳۴۰ هـ - ق بدرود حیات گفت، ازوست:

زه حاجی عثمان داعی دخپل پاچایم
نا کودك کی استوگنه ده زما

عثمان (شیخ): زبده الکاشفین وعمده الاولیاء شیخ عثمان بن موتی ملیزی در حدود ۱۰۰۰ هـ - ق زندگی داشت، شیخ توسط جلادان میرزا الغ بیگ در کابل قتل گردید، خواجو میزبان خوارق و مراتب روحانی شیخ عثمان را می نگارد و قطعات منظوم وی را ثبت میکند، ازوست:

چ دادود مرویلید، بل غارگه بی ارویده
دخدای په کره بی لاس نه رسیده
عجب: از پیروان مکتب ادبی رحمان باباست تا سال ۱۱۴۵ هـ - ق در قید حیات بود، مؤلف ورکه خزانه غزل واحوال عجب را ثبت نموده، ازوست:

کوم امید دی په دا عمر کسری عجبه
شیرین عمر لکه ینگ دجفاتله کسا

عجب خان پجگی: عجب خان بن زعفران بن یوسف خان از شعرای کثیر الکلام اواخر قرن سیزدهم هجری شاعر قصه پرداز بود قصص دینی و روایتی نظم میکرد در طب قدیم نیز معلومات و مطالعه داشت و کتبی رادرین رشته نیز تدوین کرده است عجب خان در موضع پجگی از مضافات پشاور سکونت میکرد تالیفات و تراجم وی عبارت از

جنگنامه حضرت علی، گلدسته کرامات، فالنامه، سوانح عمری رحمان بابا،
قصه یوسف (ع)، کتزالحسین، طب بوعلی سینا و طب حیدری

عجم: از شاعران عوامی پبنتو در حدود قرن سیزدهم هجری در نواحی
بنیر زندگی میکرد اشعار ویرا دارمستمر مستشرق ضبط کرده، ازوست:

نن زما دپاره ته امیل په غاره راجه
له هوسه غورخوه لستونی دواره راجه

عزیز: شاعر حماسه سرا. عزیز یوسفزی در قصبه باجه از متعلقات
پبنتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پبنتو شعر حماسی سرود اشعار
وی ثبت گردیده زندگی وی تا سال ۱۸۷۰ یقینی می نماید ازوست:

عزیز وایی ظالم دی افسر یی مهم دی

هله ونه ماتوی په خلقو هیخ نه لری کار دیر تنگ شوزمیندار

عزیز: از معاصرین مسری خان گیگانتی (۱۱۲۷ هـ ق) باوی مر او ده
داشت مسری خان در دیوانش بارها وصف شاعری عزیز را نموده، در باره
وی گوید:

اثر دمسرله عزیز وشو

خبری کاندی خککه نادری

عزیزخان رباخیل: از شاعران حماسه سرا، در حدود قرن سیزدهم
زیسته است، عزیزخان رباخیل تاریخ جنگ های ملی هرات را نظم کرد،
در شاعران حماسه گو در ردیف اول جامیگیرد، ازوست:

خُندی دی بیا آسمانه سری دی
پاس په هرات دویر ناری دی

عزیز، عبدالعزیز: عبدالعزیز خان که در شعر عزیز تخلص میگرد به سال ۱۸۳۸ع در نواحی نوشهر پشاور بدنیآ آمد و به سال ۱۹۱۶ رحلت نمود وی در مکاتب منطقه بحیث معلم ایفای وظیفه میگرد در حلقه های ادبی به معلم عبدالعزیز شهرت داشت، بزبانهای پښتو، پارسی وارد و شعر سرود و از شاعران توانای این سه زبان محسوب شده است مجموعه شعر وی مطبوع بوده بهار گلشن نیز غزلیات ویرا ضبط نموده ازوست:

یوکس نشته هنر مند په خاندان کی
خود عزیز دی سخن دان اوسخن سنج

عزیز الله: از شاعران داستان سرا، در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی داشت قصه زقوم از یادگار های ادبی اوست:

عشرت، کرم الدین: مولوی کرم الدین متخلص به عشرت به سال ۱۸۲۰ع در چارسده ضلع پشاور چشم به جهان گشود و به سال ۱۸۹۸ رحلت کرد، بزبانهای پښتو، پارسی وارد و شعر میگفت از علوم دینی نیز بهره کامل داشت.

عصام: از شاعران و مؤلفین دانشمند پښتو در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست غزلیات ویرا چمن بسی نظیر وازانجا مستر هیوز درکلید افغانی انتخاب کرده دیوان شعروی فعلاً نایاب است، ولی قصه لیلی و مجنون عصام طبع شده، از اوست:

په طبيع بې څه کوم دشفا عرض
و دلبر ته کرم دمرگک دمدا عرض

عصام الدين احمد: از مفسرين قرن دوازدهم هجری عصام الدين

احمد بن عزيز الله بن عصمت الله چغتای در توابع قندهار سکونت میگرد
تفسیری از قرآن عظیم را قبل از ۱۱۴۸ هـ ق نموده است.

عصمت الله (قاضي): از روحانیون و نگارندگان پشتو در اوایل

همین قرن. قاضي عصمت الله در زیارت کاکا صاحب سکونت میگرد
بزبان پشتو نظم و نثر مینوشت، از تألیفات وی مجموعه الخطب، و
ترجمه خوا بنامه کلان بما معلوم است.

عطاء الله خان (قاضي): مؤلف و دانشمند مجاهد، قاضي عطاء الله بن

قاضي نصر الله در تهکال پشاور چشم به جهان کشود، تحصیل ابتدایی
را در منطقه به پایان رساند، به سال ۱۹۱۸ ع از پوهنتون علیگر دپلوم
حقوق بدست آورد، مدتی قلیلی را در ملازمت رسمی سپری کرد، بعد
داخل میدان سیاست شد، و تادم مرگ درین ساحه فعالیت صادقانه نمود
در دوران مجاهدات سیاسی بارها به محابس سیاه و ارتجاعی انگلیس
(و عمال بعدی شان در منطقه) کشانده شد، بار اخیر وقتی از حبس رهایی
یافت، که زندگیش به اتمام رسیده بود، قاضي به سال ۱۹۵۳ ع در
لاهور داعی اجل را لبیک گفت، قاضي در تاریخ افغانها مطالعه عمیق
داشت، و کتابی را بنام «دپنشنو تاریخ» در چهار جلد تألیف کرد.

عظامحمد (حاجی): از ادباء و دانشمندان قندهار، حاجی عظامحمد در انجمن ادبی قندهار عضویت داشت بزبان پښتو نثر مینوشت، نبشته های وی در نشرات انجمن طبع شده، و در سالهای بعد از ۱۳۴۶ هـ ش رحلت نمود.

عطایی: عطایی مروت از شعرای عوامی پښتوست، که در حدود قرن دوازدهم هجری در نواحی بنو زندگی نموده، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، و قصص جنگی قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد ازوست: عطایی شاعره بس که ودریژه نسابودی په ساعت هم مه خوشیژره .
عطوف: شاعر از نواحی پښتونستان است، اشعار مذهبی و اخلاقی عطوف در بعضی مجموعه ها طبع شده، زندگی وی تا سال ۱۲۹۵ق یقینی مینماید، ازوست:

زه عطوف ډیر کنهگاریم، ستا دوصل طلبگاریم
یا شفیع اللماندنیمه مه می بساسه لهه نظره

عظیم: از شاعران حدود قرن سیزدهم هجری، در نواحی دهشغر زندگی میکرد، عبدالعظم رانیزی (۱۱۶۷ - ۱۲۳۵) چنین یاد میکند:

بل عظیم دی په وطن دهشغر کی
په نامه کی دی شریک لهه ما گدا

عقل محمد مقبل: عقل محمد بن عبدالحمید مقبل در نواحی پکتیا سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعاروی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۵۴ ش بدرود حیات گفت، ازوست:

کوی ظلم چی هر څوڪ عقل محمده
دا بدل به تری نه گوره قدرت اخلی

علاء الدین : از شاعران عوامی پښتو ، علاؤالدین بن عظیم الدین
در کجوره کچ عزیز خان لغمان سکونت می‌کرد ، به اوزان ماسی پښتو
شعر گفت ، اشعاروی شکل شفاهی داشته ، علاؤالدین به سال ۱۳۰۰ هـ ق
رحلت نمود ، ازوست :

وویلی مورکی دالور کی می دقاضی شوله
وایی علاؤالدین چی ما منلی په خوښی جلی

علم اپریدی : ملا علم اپریدی ، از سخنوران عصر احمد شاهیهست
در هندوستان میزیست ، تولدش به سال ۱۱۳۰ هـ ق اتفاق افتاده ، کریمای
پارسی را به سال ۱۱۶۲ هـ ق منظوم ترجمه کرد ، و دیوان شعرش را به
سال ۱۱۶۴ هـ ق تکمیل نمود ، تذکره نویسان پښتو احوال ویرا ضبط
نموده اند ، ازوست :

چی پخپله بخره خوښ نه وی له خدایه زه علم ناری وهم چی هغه گرم دی
علم گل : از شاعران عوامی ننگرهار ، در توابع چلباز سکونت
می‌کرد ، به اوزان ملی پښتو شعر میسرود ، اشعار وی شکل شفاهی دارد
علم گل درین اواخر رحلت کرد .

علی احمد (میرزا) : میرزا علی احمد بن میرزا حضرت شاه وریاخیل
به سال ۱۲۸۴ ش در ده زیارت مرکز لغمان تولد و به سال ۱۳۴۸ ش
رحلت کرد . علوم رواجی را از علمای منطقه کسب نموده بود ، در

دوایر دولتی به رتبه های کوچک ما موریت رسمی نموده بود و در اخیر
عمر عریضه نویسی میکرد وی طبع شعر داشت ، به اوزان ملی پښتو
اشعار اجتماعی و ملی سرود، اشعار فکاهی و عشقی نیز دارد، ازوست :

توری سترگی سره لا سونه سپین مخ سپیده گرځی
غم دی دلالی په سر مسته دی تازه گرځی

علی اصغر آخونزاده : علی اصغر آخونزاده بن ملامحمد صفا
آخونزاده ، به سال ۱۲۱۲ هـ ش در قصبه کتبل مرکز لغمان بلنیا آمد
و به سال ۱۲۹۷ هـ ش رحلت کرد ، وی عاظم علوم دینی و شاعر پښتو بود،
علی اصغر آخونزاده شخص ظریف و مجلس آراء بود ، مردم از محضرش
شاد کام میگشتند ، اشعار فکاهی وی هنوز هم زبان زد اهل ذوق منطقه
است ، از تألیفات و تراجم مستقل علی اصغر دقایق الاخبار و نذکره الابرار
و الاشرار آخوند در ویژه ننگر هاری معلومست .

علی اکبر اورکزی : علی اکبر بن قاسم خان اورکزی ، در اواخر
قرن دوازدهم هجری در نواحی تیرا و خیبر میزیست ، وی مرد شمشیر
و قلم بود، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ، دیوان مغنم وی موسوم به
«گلشن افغان» در اتحاد شوروی موجود است ، علی اکبر علاوه از هنر
شاعری ، رسام و خطاط ماهری نیز بود ، در لشکر کشی های اولاد
احمد شاه کبیر حصه داشت ، ازوست :

سنه زرسل نوی وایه شی چپی لسه کوره شوم روان
خپیل شامت ژاره اکبره ملامت نه دی حاجیان

علی جان : شاعر حماسه سرا ، در حدود قرن سیزدهم هجری در نواحی پبنتونستان سکونت داشت ، دارمستتر مستشرق اشعار حماسی ویرا ضبط نموده ، از وست :

له چار میسی نه‌خه بنایسته بنایسته گلان لاره
تسووتسی پسه تسوروشه‌سدان لاره

علی جان (ملا) : ملا علی جان فرزند محمد فقیر ، در گوندیگان قندهار سکونت میکرد ، بزبان پبنتو شعر میگفت نمونه شعر ویرا ضبط نموده اند ، علی جان به سال ۱۳۰۶ هـ شهید گردید ، از وست :

ربه ستا رضا ده نوی غم پر مومنان سو
دوی دباغ گلونه مولا شمر نگه خزان سو

علی جنگگ : از شاعران کلاسیک پبنتو ، اشعارش در بیاض میاحسب گل کا کا خیل (متوفی ۱۳۰۵ هـ ش) ضبط گردیده ، شاعر از نواحی پبنتونستان است .

علی خان : از شاعران نازک‌خیال پبنتو ، در حدود قرن دوازدهم هجری در هشنغر زندگی میکرد ، تا سال ۱۱۸۰ هـ ق در قید حیات بود ، دیوان زیبایی از خود باقی گذاشته ، از وست :

گر گوتی زلفی‌بی واکری علی خانه
تل اخته‌یی په شب‌گیر کروزما زره

علی خان : در حدود ۱۲۵۰ هـ ق در نواحی پبنتونستان زیسته است
غزل زیبای ویرا دار مستتر فرانسوی ضبط کرده ، از وست :

خوب وینم عالمه که بی خوگ را کی مانه
سر می دی په غیز کی دجانان په زنگسازه

علی خان : از شعرای عوامی پښتو، در منطقه لڑه منگل پکتیا سکونت
میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی در سینه های عوام
محفوظ است، علی خان به سال ۱۳۱۵ ش بدرود حیات گفت، زا وست:
پسه منی خوست پلسو تسه خبی گلخونه
دوی اسکری پښوروی گلخونونه

علی خان سرغلانی : از مشاهیر صوفیه و نویسندگان افغانستان در
قرن یازدهم هجری مولانا علی خان سرغلانی از مسجع نگاران پښتو
است، در علوم دینی نیز دستی داشته، و بزبانهای پښتو، پارسی و عربی
آشنا بود، قصه حضرت عیسی و حکایت معاذ بن جبل را از پارسی و عربی
به نشر مسجع پښتو در آورده است.

علی ذات : شاعر عوامی پښتو، به سال ۱۲۲۰ ه ق در قصبه کاند
رودات ننگرهار بد نیا آمد و به سال ۱۲۹۰ ه ق چشم از جهان پوشید
به اوزان ملی پښتو شعر سرود، مؤلف جلد سوم پښتانه شعراء احوال و
اشعار ویرا ضبط میکند، از وست:

غنم و کسه اوربشی بوجی کبری خلکو تشمی

مخلوق شو ناگرا علی ذات کبری دا گفتار دی

بنده نن دی اختیار دی

علی رضا : در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در نواحی پشاور سکونت میکرد

به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، وی بزبانهای پښتو، پارسی و هندی شعر میسرود، ملمعات ویرا بهار گلشن ضبط نموده، ازوست :

قسم هی جانان خدا کی رقیب سگک را همین دو ترفی

اگر بگویی به لطف و احسان که یار میرا علی رضادی

علی سرور لودی : مقبول ربانی علی سرور لودی از غزل گوینان

قدیم پښتو، وی در نواحی ملتان سکونت میکرد دارای کرامات و خوارقی بود که مردم از وی میدیدند در شعرش متانت و سوز خاصی محسوسست، احوال ویرا مؤلف پتیه خزانہ بانمونه شعرش ضبط نموده، ازوست :

محبت پیاله می نوش کره په مجاز کی

د حق نور وینم پیسه سترگو دایاز کی

علی گل : از شاعران امی و بیسوادی علی گل درانی در قصبه بانده

شیرشاهی ننگرهار سکونت داشت به اوزان ملی پښتو شعر گفت اهل ذوق اشعار ویرا به یاد دارند، ازوست :

علی گل کاندی زاری دخداپه غواړی دیدار

اخبرده پساتی شاعری په گلسوراغی بهار

علیم : از غزلسریان حدود قرن دوازدهم هجری، غزلیات علیم رامستر

هیوز از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب نموده مؤلف جامد اول پښتانه شعرا نیز احوال و نمونه شعر ویرا می آورد، ازوست :

دوفاطمع کوی له اعدا پوچه
په بتا نوپسی کمری اقتدا پوچه

علی محمد: شاعر گروه روښانیان علی، محمد فیروز زسد برهان خان
خیشکی در حدود قرن دهم هجری در قصور پنجاب زندگی میکرد نظر به
صراحت اخون درویزه ننگر هاری در تحریک ملی روښانیان سهم داشت
شخص عالم و سخنور پښتو بود.

علی محمد: از سخنوران صوفی حدود قرن یازدهم هجری، میاعلی
محمد شاعر سالکی بود غزلیات صوفیا نه وی به شکل متفروق دیده شده
است، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و شعر عارفانه
ویرا ثبت نموده، ازوست:

خودی سر تر تور و خاور و لاندی نه وی میاعلی محمد
داخرا ب دل چی دی سنگین دی څه روز گار کاندی

علی محمد: از شاعران عوامی ننگر هار، علی محمد در نواحی مزینه
ننگرهار سکونت میکرد در عوام از فرط محبوبیت و مقبولیت به علی محمد
استاد شهرت داشت وی به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعارش شکل شفاهی
دارد، علی محمد در حدود ۱۳۳۴ هـ ش رحلت نمود.

علی محمد خان (نواب): از شاعران قرن دوازدهم هجری. نواب.
علی محمد خان از همکاران علمی و ادبی حافظ رحمت خان شهید و
و سخنور پښتو بود، علی محمد خان به سال ۱۱۶۲ هـ ق وفات کرد، غزلیات
متفروق وی دیده شده است.

علی ملنگک: در قصبه تاسنگ منطقه دهک غزنی سکونت میکرد
شاغر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر میگفت اشعار ویر اهل ذوق
به حافظه دارند علی ملنگک در حدود ۱۳۰۰ هـ رحلت نموده، ازوست:

زما نوم علی ملنگک دی

هم می کور په بر تاسنگ دی

عمر: از شاعران مذهبی پښتو، زندگی وی در حدود اواخر قرن
دوازدهم هجری تخمین میگردد، اشعار خطی عمر در بعضی نسخه-
های خطی دیده شده، شعرش به لهجه غربی پښتو نگارش یافته، احتمال
دارد شاعر از نواحی قندهار باشد ازوست:

عمر مسخ په مخ سسوخپل یار ته

مگر شه یاردی چسی یار دیا کسا گاه گاه

عمر (ملا): از اعیان گروه روښانی در اوایل قرن یازدهم هجری
زندگی میکرد، اخون درویزه در تذکره الابرار والاشرار در برادران شاعر معروف
ارزانی بن برهان خان قصوری خیشکی از عمر نام برد، عمر در نهضت ملی
تصوفی روښانیان دست داشت، سخنور مذهبی پښتو بود، مؤلف جلد چهارم
پښتانه شعراء احوال ویرا بانمونه شعر ثبت نموده ازوست:

ای فقیره عمر ولی ډیره زیرمه نه کری

دسحر پر شبیلونه

عمر جان: عمر جان ولد محمد نور از شاعران عوامی پښتو، به سال ۱۲۹۸
هـ در غازی آباد الیشنگ لغمان چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۲۴ هـ ش

در نهایت جوانی بازندگی وداع کرد، عمر جان شاعر عوامی پښتو بود
به آهنگهای ملی شعر گفت و قصص خیالی نظم کرد، ازوست:

بیالاهوسیف الملوك په هغه ځای شو
داقصه ده جوړه کری عمر جان

عمر خان: از شاگردان اخوند درویزه ننگر هاری (۱۰۴۸-۹۴۰ ه ق)،

وی در تذکره الابرار والاشرار عمر خان شلمانی را از شاگردان خود می
شمارد پارچه های منظوم عمر جان در ملحقات مخزن الاسلام دیده شده
ازوست:

دایان اخون ویلی په پښتوؤ و معنی یی په هر چا ویلی نه شو
بیچاره عمر خان چپی ور خبر شه تار په تار معنی یی ووی

عمر، عمر دین خان: عمر دین که در شعر عمر تخلص کرده است
فرزند نور العابدین اتمانخیل به سال ۱۸۷۶ ع در نواحی مردان بدنیآ آمد
و به سال ۱۹۲۲ قتل گردید، تا صنف دهم در مکاتب منطقه درس خواند
بعد در دوایر رسمی ملازمت داشت، عمر دین بزبان پښتو نظم و نثر
مینوشت، دیوان مردفی از خود باقی گذاشت، از اشعار اوست:

مخ زلفی دتاله صبح و شامه دی سوا
حال و لب دستاله بی و جامه دی سوا

عمر، محمد عمر: محمد عمر متخلص به عمر، فرزند سردار محمد

کلان خان، از رجال عثمی و ادبی عصر شجاع الملک و امیر دوست محمد خان.
محمد عمر پوپلزی به سال ۱۲۱۱ ه - ق در گذر دیوان بیگی کابل بدنیآ

آمد ، و به سال ۱۲۹۳ هـ - ق در بلخ وفات کرد، وی در عصر شاه شجاع و امیر دوست محمد مناصب رسمی داشت ، علاوه بر شاعر پښتو و پارسی و خوشنویس خوبی بود اشعار پښتوی وی در دست است .

عنوان الدین : عنوان الدین کا کاخیل ختیک، از شاعران قرن سیزدهم .
دارمستر فرانسوی درباره وی مینگارد : عنوان الدین در ایست آباد ملازم پولیس بود، طبع روان شعری داشت ، و از شعرای برگزیده محسوب میگردد،
وی به سال ۱۸۸۳ ع حالات جغرافیایی سوات را نظم کرد از اشعار اوست :

راشه واوره دا بیسان

چی تول سوات شی در عیان

عیدوخیل : از شاعران عوامی پښتو ، به آهنگهای ملی شعر سرود، بعضی از چکامه های عیدوخیل ثبت شده ، از اوست :

آخر به عیدوخیل له ملکه ورك كړی ماه جینی

داوښكو په خای خكه له چشمانومی خی وینی

عیسی اخونزاده : در حدود ۱۰۵۰ هـ - ق در توابع قندهار میزیست ،

ادیب نامور و دانشمند شهیر بود ، اشعار آبدار عاشقانه دارد ، مؤلف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء احوال و نمونه شعر عیسی اخونزاده را ضبط کرده از اوست :

په تمام جهان به نه وی بل رسوا خوك

نه به بل وی کیوتلی په بلا خوك

عیسی (شیخ): از معاصران شیرشاه سوری، شیخ عیسی مشوانسی در محله

دامله هند زندگی میکرد، صوفی و عارف بزرگواری بود، بزبانهای پښتو، پارسی و هندوویسی سخنوری میکرد، ازوست:

پخپله کارکړی پخپله انکارکړی

کله با داریم کله می خوارکړی

عیسی گل: در حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در قصبه دو دیال هزاره از مضافات

پښتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، دارمستتر اشعار ویرا ضبط میکنند، ازوست:

ای دشال میرونی مه کړه رتیل

درب دپاره صنم وکړه نظر

عیشی، عبدالله: از ادهای همین قرن، عبدالله که در شعر عیشی تخلص

کرده است، فرزند محمد شفیع به سال ۱۳۰۰ هـ - ق در قندهار بدنیا آمد،

و به سال ۱۳۷۳ هـ - ق رحلت کرد. عیشی در دوایر مملکتی وظایفی را انجام

داد، شاعر و نگارنده زبانهای پښتو و پارسی بود، از تألیفات پښتو وی

«خوزبانهار» (شیرین مجلس) به ما معلوم است، که اشعار پښتو مولف

نیز در آن ضبط بوده، ازوست:

دا ویل دخواخوزی وه که منصف یی

د عیشی قلم به پاتسه ترسانسه شی

عین الله: عین الله ولد عبدالله لغمانی در اواخر قرن سیزدهم هجری در

پشاور میزیست، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، نگا رشات وی دیده شده است.

غ

غزا: الدین: از شاعران غزل‌گو و قصه پرداز حدود ۱۳۰۰ هـ - ق، غزالدین در مضافات پشاور سکونت داشت، به پیروی مقامهای موسیقی هندی و اوزان ملی پښتو شعر گفت، و قصص خیالی نظم نمود، وی در شعر اخون سوات را مدح کرد، اشعار و غزلیات متفرق وی در جشن نوروزی، بهار نوروزی و مجموعه دارمستر مستشرق ضبط شده، قصه «شهزادی گل خوبان» نیز از تألیفات وی بوده، مطبوع می‌باشد، ازوست:

زه غزالدین ستا مدح خوان شوم خودنو مشهور په کل جهان شوم
چی له دنیا هروقت روان شوم هلته می غواره له رب قدیره
د سوات صاحبه کامله پیره

غافل (مولا): مولانا غافل از شعراء و نویسندگان دوره معاصر پښتو، در اوایل همین قرن در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، گفتار سنجیده و متین داشت، قسمتی از نگارشات و اشعار وی در مجله خیبر طبع شده، غافل مجموعه شعر نیز داشته است.

غر، ابوسعید: ابوسعید فضل احمد غر، کہ کوهی و افغان نیز تخلص کرده، فرزند محمد عبداللہ بہ سال ۱۸۹۹ ع دسرہ ڊیری مردان بدنیا آمد تحصیل ابتدائی را در مدارس لاهور بہ پایان رساند، بعد سفرهای بہ بلاد ہندوستان کرد، غراز شعرای نامی و قصیدہ سریان بزرگ دورہ معاصر شمرده میشود، شاعر فکور و فہیمی بود، ہنرش از فرہنگ تودہا مایہ میگرفت، اشعار بلند بالای غر ما را جرئت مبخشد کہ وی را اقبال افغانی بنامیم، غر زندگی نہایت سرگردان و آوارہ داشت، درین آوارگی و سرگردانی در حدود سالہای بعد از ۱۹۶۰ چشم جہان پوشید و در کراچی مد فون گشت، اشعار متفرق غر، در جزایر و مجلات ہند و پښتونستان طبع گردیدہ و مجموعہ کوچک شعر وی بار اول بنام «گل کوهی» و بار دوم بہ نام «دگر گلونہ» نشر شدہ، از اشعار اوست:

لکہ گل چی و دوریزی پہ گلشن کی داسی دل شوم دحالاتو پہ میچن کی
غریب: در منطقہ بہ غریبی شہرت داشت، غریب بہ سال ۱۲۶۵

ہ۔ ق در غازی آباد تولد گردید و بہ سال ۱۳۴۷ ہ۔ ق در بٹی کوت چشم از جہان پوشید، غریب شاعر امی و بیسواد بود و بہ آہنگہای ملی پښتو شعر گفت، چکامہ ہایش ہنوز ہم مقبول عامہ است، و اہل ذوق عوام اشعار غریب را بہ یاد دارند، ازوست:

توری سترگی تور اور بل خال دی اینبی پہ جبین کی
 پہ عاشق دی کور اور بل یاردی و نیو پہ اوز بیسن کی

غریب: از غزلسرایان حدود قرن سیزدہ قندہار، غریب بہ طرز کلاسیک غزل سرود، نمونہ غزلیات وی ضم محبوب الصالحین (کتابت ۱۲۹۷ ہ۔ ق)

عبداللہ الکوڑی قندھاری بوده، غریب شاعر اخلاقیست، از اشعار اوست:

ہسی رب چسی تہ ہیر نہ کبری غریبہ
کہ دی ہیرکی، تابہ ہیرکی ستا نقصان دی

غریب، محمد: محمد کہ در شعر غریب تخلص میکرد، فرزند کلیم اللہ اخونزادہ بہ سال ۱۲۹۲ ش در ثنا خیل دہ بالا شینوار بدنیا آمد، وہ بہ سال ۱۳۵۵ ش در ہمانجا رحلت کرد، غریب علوم رواجی و علوم مذہبی را از علمای منطقہ کسب کرد، در منطق، فقہ، صرف و نحو، حکمت، تفسیر و حدیث زبده وقتش شد، غریب در شہرہای پنبتونستان نیز بہ کسب علوم پرداخت، طب قدیم را در آن دیار فرا گرفت با زبانہای پنبتو، پارسی، عربی و اردو آشنایی کامل داشت، غریب بزبان پنبتو و گاہ گاہ بزبان پارسی شعر گمت، و طبع وی در سخنوری موزون، و غزلیاتش موضوعات اجتماعی، ملی و وطنی و عشقی را در بردارد، از اوست:

بی لہ تا نہ می بل خوگ پہ خاطر نشتہ
ستا پہ عشق کی بی لہ مانہ ماہر نشتہ

غریب، محمد علی: محمد علی بن سید علی در سپینہ وری توابع پشاور سکونت داشت، در شعر غریب تخلص میکرد، در طریقت پیرو طریقہ نقشبندیہ بود، بزبانہای پنبتو، پارسی و عربی شعر میسرود و نثر مینوشت برده کتاب و رسایل علوم عربی حواشی نگاشت، اشعارش در مدح الابرار ضبط است، مؤلف تیر ہیر شاعران احوال و نمونہ شعرش را ضبط کرده، زندگی وی اواخر قرن سیزدہ و اوایل قرن چہارہم ہجری تخمین میگردد، از اوست:

حضرت ته دکوتی لری محمد علی یو عرض
ما کلکک نیسه له لاسه پرنری پل می گذر دی

غریبک، عبدالاحد: عبدالاحد متخلص به غریبک که گاهی آریایی
وزابلی نیز تخلص کرده، فرزند عبدالخالق اخونزاده در کوجه بامیزیسی های
قندهار سکونت میکرد، غریبک شخص با ذوق بود، با مطالعه و جمع آوری
کتب خطی و نوادر آثار پښتو و پارسی علاقه میگرفت، و کتب خانه مغتنمی داشت
غریبک خطاط و شاعر زبان پښتو نیز بود، اشعار متفرق وی در دست است
غریبک به سال ۱۳۳۹ ش قرین رحمت ایزدی گشت .

غر نی، نور رحمن: نور رحمن بن جلات خان بن سید عمر خان به
سال ۱۳۲۶ ش در ثنا خیل ده بالا شینوار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۰ ش
در نهایت جوانی با زندگی وداع کرد، غر نی نثر و نظم پښتو مینوشت مجموعه
شعرش بنام اوربل تهیه شده، ازوست :

شا عری می شوه له مینی نه پيسدا
چی عاشق شو مه په سترگو دانشنا

غزنوی، منصور: منصور بن محمود خان مومند، در غزنه میزیست ،
و غزنوی تخلص میکرد، منصور شاعر و نویسنده زبانهای پښتو و پارسی بود،
تولد وی به سال ۱۲۲۰ ق وفاتش به سال ۱۲۸۵ اتفاق افتاده، منصور نسخه
مفتاح الدین قایق را به سال ۱۳۴۲ هـ - ق خطاطی کرده، ابیات پښتو وی نیز
در آن نسخه دیده میشود، ازوست :

د خطاط نوم یی منصور دی
ترهرچا پوری مظلوم دی

غفران الدین: میا غفران الدین کا کاخیل ختیک در اوایل همین قرن در نواحی پشاور سکونت می‌کرد ، از نثر نگاران و مترجمین ، دوره معاصر ادب پښتو شمرده میشود ، غفران الدین اخلاق محسنی را بنام عنوان النصایح ترجمه کرد ، به سال ۱۳۲۶ هـ - ق طبع گردید .

غفور: از معاصران عبدالقادر ختیک (۱۰۶۲ - ۱۲۲۵ هـ - ق) محسوب شده ، غفور در مشاعرۀ تاریخی پښتو حصه داشت ، در شاعری از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا متأثر مینماید ، مستر هیوز انگلیس غزلیات وی را از چمن بی نظیر در کلید افغانی منتخب کرده و در تذکره های پښتو نیز یادی از غفور دیده میشود ، ازوست :

وکره تا گوره ختیکه ، دا خیره ډیره سپکه
چی په بل پښتون ونه کا دا احواب په قانون هسی
که منصف عبدالتمادشری ، د غفور په قال ناظر شری
امیددی چی پری شا کرشی ، هر یو حرف دی موزون هسی

غلام: از شاعران عوامی پښتو. در اوایل همین قرن در نواحی سترانی از مضافات پشاور میزیست غلام از پیروان حافظ عظیم گنله پوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) محسوب شده است .

غلام احمد: از سخنوران اوایل همین قرن ، غلام احمد در نوشهر پشاور سکونت داشت ، مناقب شیخ رحیمکار کا صاحب را به پښتو منظوم تألیف داشت ، ازوست :

الهی په وسیله د محمد کبری
خلاص له اوره داعاصی غلام احمد کبری

غلام احمد: از ناظران و خطاطان حدود قرن سیزده، در نواحی قندهار
میزبست، منظومه های وی دیده شده، و نسخ خطی به خط وی در دست
است غلام احمد نیرنگ عشق حمید را به سال ۱۲۸۹ هـ - ق خطاطی
کرده، مثنوی وی نیز به آن ضم است، از منظومه اوست:

ورخ و مبارك سايه وه ميخ
چی سو خلاص دقلم له تيره تيغ

غلام جان: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ - ق به پیروی مقامهای موسیقی
هندی و اوزان ملی پښتو شعر گفت، غلام جان در توابع پښتونستان میزبست
چکامه هایش را بهار نوروزی ضبط نموده، ازوست:

غلام جانه کم دی غم دی چی پیشوا دتا محکم دی
باری نام یی محمد رسول الله چی نیک نظر لری

غلام جان: از شاعران عوامی لغمان، در حوالی ۱۳۰۰ هـ - ق میزبست
به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و مذهبی سرود، و قصص دینی درین قالب
نظم کرد، از شاعران خلف منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ - ش)
و محمد نور (متوفی ۱۳۳۹ ش) به کفایت شعری وی معترف اند.

غلام جان (حاجی): حاجی غلام جان ترین بن حاجی غازی به سال
۱۸۹۰ ع در قصبه ملکیار پښین بدنیا آمد، در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت
کرد، طبع شعر داشت به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر میگفت، ازوست:

استادانو له هر فنه شه را زده کو
ربه ته می کی دعشق په فن کامل

(دکسی لمنی پښتانه لیکوال ج ۲)

غلام جان (ملا): از علماء و نگارندگان مذهبی پښتو، در ناحیه سهاک

میزیست، ضابطه علم میراث را به نشر پښتو تالیف کرد، زندگی وی حدود
قرن سیزدهم تخمین می‌گردد.

غلام جان (میرزا): غلام جان بن صالح محمد که در حلقه‌های ادبی

کابل به ملا غلام جان لغمانی و در منطقه به میرزا غلام جان شهرت داشت
منشی پښتو دربار امیر عبدالرحمن خان (۱۲۹۶ - ۱۳۱۹ هـ - ش) بود
رسایل و دستورات دولتی را از پارسی به پښتو ترجمه داشته، چهار رساله از
چنین تراجم وی در دست بوده است.

غلام جیلانی آخونزاده: در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قصبه لنده بوج کامه

نگرهار میزیست، غلام جیلانی ولد حمدالله ولد رحمت الله آخونزاده از عرفان
و سلوک بهره داشت، به اوزان ملی پښتو شعر عرفانی سرود، از وست:

جیلانی درب در بارته امیدوار یم

ته بی صبر کړې نصیب په خپل کرم

غلام جیلانی پشاور: حدود قرن سیزدهم در پشاور میزیست، خطاط

گزیده و نشر نگار پښتو بود، نسخ زیاد وی را به انگلیسها خطاطی نمود،
و انجیل مقدس را به نشر پښتو ترجمه داشت.

غلام حبیب (اخوند): در عصر امیر حبیب الله خان در نواحی کوهات

زندگی میکرد، وزمانی در مدرسه اسلامیة کوهات سمت معلمی داشت، اثری
را در علم حساب بنام بهاره افغانی به سال ۱۳۲۹ هـ - ق تألیف داشته است.

غلام حسین: ملا غلام حسین فرزند عمر دین از عشیره مورچه خیل قوم مومند، درلال پوره ننگرهار مسکون بود، مبادی علوم دینی را میدنست به اوزان ملی پښتو شعر سرود، ملا غلام حسین به سال ۱۳۳۰ هـ - ش به عمر ۶۵ سالگی از جهان رفته از اشعار اوست:

دا دوران د زمانسی چی غزیزی
ددنیا عمر دباد په شان تیـریزی

غلام حسین: درتوابع قرغهی لغمان سکونت داشت غلام حسین شاعر از قوم جبارخیل بود به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار وی ضبط شده، غلام حسین در این اواخر از جهان رفت، ازوست:

بنی آدم لـره عقل جوهر دی
چی نادان وی بهتر ترینه خردی

غلام حیدر: از علمای دینی، در اوایل هفتمین قرن زیسته است، در منطق صاحب مطالعه و معلومات کافی بود، ضابطه ایسا غو جی علم منطق (پښتو) از امالی اوست.

غلام الدین: شاعر آمی و بیسواد بود، در مضافات لغمان سکونت داشت در شاعری از سیدجان (۱۲۵۶ - ۱۳۳۴ هـ - ش) پیروی کرد، به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و مذهبی سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

غلام صدیق مومند: غلام صدیق بن محمدجان مومند به سال ۱۲۵۷ هـ - ش در منطقه گوشته ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۳۰ هـ - ش از جهان رفت، غلام صدیق شخص طالب علمی بود، تا اخیر عمر به شکل

خصوصی به کسب علوم پرداخت، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت،
قسمتی از نگارشات و اشعار وی در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

دسرحدی رنخور مرض ته خونریزی ده دوا زه داتمان په آینه دا تدبیر ونه کوم
غلام عثمان: غلام عثمان بن مراد علی بن عبدالرحمن از عاممای

دینی و شعرای پښتو، غلام عثمان در کامه ننگرهار میزیست تولد وی حدود
۱۲۵۰ هـ - ق اتفاق افتاده است، وی عدرش را صرف تألیف و تدریس
کرد، اشعار و احوال ویرا تذکره نویسان پښتو ضبط کرده، ازوست:

بنده ستا د اعمالو دفتر دا دی گوره پام کره چی خای دخطر دادی

غلام رسول (مولوی): مولوی غلام رسول در قصبه دونه وکی سیدآباد
وردگک زندگی میکرد، در علوم متداوله مرور و مطالعه کامل داشت، به بسی
از کتب عربی و پارسی دینی حواشی پښتو نوشت، مولوی به سال ۱۳۴۷ هـ - ش
به عمر ۷۵ سالگی رحلت کرد.

غلام سرور صاحبزاده: در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است،

ناظم و خطاط پښتو بود، منظومات وی دیده شده، از طبع اوست:

که د خدای نظر هم وشى دا خواب زره به می ښه شى
سرور غلام د محمد دی الله رحمن رحیم احد دی

غلام شاه: از شاعران امی و بیسواد، در قصبه دولت زی چیلپیار ننگرهار

سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو، شعر عشقی و مذهبی سرود، در حوالی
۱۳۲۶ هـ - ق رحلت نمود، اشعارش در سینه های مردم محفوظ است.

غلام شاه: از شاعران صاحب دیوان حدود قرن دوازدهم هجری. چند برگه دیوان وی در دست است غزلیات وی، مضامین دینی و مذهبی را دربر دارد، ازوست:

غلام شاه دی طمع دار دی
ستا له فضله امیدوار دی

غلام فاروق: از شاعران مذهبی، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در مضافات قندهار زیسته است، غلام فاروق شعر جذاب مذهبی و دینی سروده، نعت‌ها و مناجات‌های وی در بعضی مجموعه‌ها طبع شده، ازوست:

غلام فاروق بولی خپل خان له محبانو
که بی حساب کړی خدای دده په مریدانو

غلام قادر: غلام قادر محمدزی از اعضای مرکه پښتو در عصر امانی بود، در تدوین و تألیف کتب موسسه سهیم بود، در جمع آوری و تهیه مواد معاونت میکرد.

غلام قادر صاحبزاده: غلام قادر بن میر بادشاه به سال ۱۸۴۸ ع در محله آدینه مردان بدنیا آمد، و به سال ۱۹۱۸ ع در همانجا وفات کرد. غلام قادر علوم دینی را در منطقه آموخت، سفری به بنگال کرد، و در آنجا به کسب دانش پرداخت، بعد از عودت مصروف تدریس و تألیف بود، وی بزبانهای پښتو، پارسی، اردو و بنگالی آشنایی داشت، بزبان پښتو شعر اخلاقی و مذهبی سرود، بوستان سعدی و بهار دانش را به پښتو انتقال داد، از اشعار اوست:

ستا په سینه کی چی رب خپل اسم اعظم ایښی دی

څکه ستا نوم یی محمد نبی اکرم ایښی دی

غلام گل: از شاعران عوامی ننگرهار ، غلام گل در مضافات
خوگیاڼی ننگرهار میزیست ، به اوزان ملی پښتو شعر میسرود ، وی
شاعر عوامی و رباب نواز ماهری بود ، به سال ۱۳۳۰ هـ ش رحلت کرد ،
اشعار وی شکل شفاهی دارد .

غلام الله خان : غلام الله بن حضرت علی خان ترکانی در اسما کتر
زندگی میگرد ، اشعاری به اوزان ملی پښتو سرود ، زندگی وی حدود
۱۳۰۰ هـ تخمین میشود .

غلام محمد: از شاعران امی بیسواد ادب عوامی پښتو ، به سال ۱۲۸۰ هـ
در دواوه پشاور بدنیا آمد به سال ۱۳۴۰ هـ به عمر ۶۰ سالگی بازندگی
وداع کرد ، اشعار وی سوز خاصی دارد ، ازوست:
امان غواره لهه مولا غلام محمد ه
زره دی وری مهر ویانوپه منگول دی

غلام محمد: غلام محمد ولد محمود شاه ، ولد محبت شاه از
عشیره خوگا خیل قوم مسومند ، به سال ۱۳۲۰ ش در قصبه حکیم آباد
کتر خاص بدنیا آمد ، وبه سال ۱۳۴۱ ش در جوانی از جهان رفت
غلام محمد به اوزان ملی پښتو شعر گفت ، اشعار وی ثبت شده ، ازوست:
که داثنامی ځکندن وی ددی دنیا نه په رفتن وی
غلام محمد وایسی چی سم ورسره مرمه

غلام محمد آخونزاده: غلام محمد بن محمد حسن بن مسلا پیر محمد

آخونزاده در عصر امانی در جوی لارهور ارغنداب قندهار میزیست
بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر میسگفت، ازوست:

له کاف ونونه یی پیدا لوع و قلم کئ

له موتی خاوری یی پیدا بابا آدم کئ

غلام محمد خان: از گرامو نویسان حدود قرن سیزدهم هجری.

در چارسده از مضافات پشاور سکونت میکرد، گرامر زبان اورمیری
را به اردو نگاشت، ولغات مشککش را به پښتو مروج و اردو ترجمه
داشت، گرامر غلام محمد خان طبع نشده است.

غلام محمد پوپلزی: از ادبا و شعرای اوایل همین قرن، غلام محمد

پوپلزی در چارسده از توابع پشاور سکونت داشت، شخص عالم و مطلع
بود، مد و جزر اسلام و کتاب تربیت مولانا حالی را به پښتو ترجمه کرد
وقاعدۀ محمدیه را نوشت، ازوست:

دغه حال به پر دنیا دهغه قوم وی

چی به سینه رنا ورح ویده په نوم وی

غلام محمد ختیک: غلام محمد ختیک فرزند خان بهادر فتح محمد

ختیک در جهانگیره پشاور مسکون بود و در مردم به «رئیس جهانگیره»
شهرت داشت، غلام محمد بزبانهای پښتو، پارسی و اردو شعر میسگفت،
مجموعۀ اشعارش بنام «رموزختیک» طبع شده، اشعارش اکثرأ موضوعات
اخلاقی وپند و نصایح را در بر دارد، اما با آنهم روس کیپیل انگلیس را

مدح نموده است، وی به سال ۱۳۳۷ هـ ق از جهان رفت، ازوست:

شگفته به وی مدام دوران دعلم

بی خزان دی په جهان بهار دعلم

غلام محمد (قاضی): قاضی غلام محمد در منطقه سدوم از توابع

پښتونستان سکونت میکرد، علوم متداوله عصر را فرا گرفته بود، در

تحریک سر خپوشان حصه داشت، اشعار سیاسی، ملی، وطنی واجتماعی

وی در نشرات پشاور طبع شده، قاضی در حدود ۱۳۸۲ هـ ق رحلت

کرد، ازوست:

عالمه راشی تماشى له سر خپوشان راڅی

په څه عنوان راڅی

غلام محمد گگیا نی: غلام محمد ولد شیر خان گگیا نی در حوالی

قرن ۱۷ عیسوی در مضافات پشاور سکونت میکرد، شاعر قصه پرد ازو

مذهبی بود، آثاری را درین خصوص منظوم داشت، از تألیفات وی

جنگامه، معراجنامه، تفسیر والضحی و قصه سیف الملوك و قصه عزازیل

به ما معلوم بوده، ازوست:

هسی وایی دصدیق په خلاف کی یوسری ژد وب تمام په معصیت کی

غلام محمد میجر: غلام محمد سخنوری از قوم لیاسی خیل، در

ارغنده کابل میزیست، مدتی را در فوج بحیث میجر سپری کرد، غلام

محمد طبع شعر داشت، به طرز کلاسیک غزل سرود، غزلیات وی در

دست است، میجر در حدود ۱۳۲۵ ش از جهان رفت.

غلام محی الدین: در قصبه تیری منطقه سوات میزیست ، زندگی وی حدود ۱۱۹۵ هـ ق تخمین شده، از شاعران غزل سراست ، غزلیات غلام محی الدین را تذکره نویسان پنبتو ثبت کرده ازوست :

پروت یم ستا په در کی یو قدم په بل لور تلی نه شم
زه محی الدین پی دست و پای بانندی خنخیر کر مه

غلام نبی: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پنبتو نستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غلام نبی در حلقه های بزم و ادب پشاور به نبی جان شهرت داشت، در شعر نیز نامش را نبی جان می آورد، جشن نوروزی غزلیات ویرا ضبط کرده، ازوست :

غوخ یم په دل زه نبی جان
کنبیره ملهم دوصال ناز نبی

غلام نبی: شاعر نوحه سرا، در نواحی کوهات سکونت داشت ، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میشود، در شعر واقعات کربلارا نظم کرد، و مرثی امامین را سرود، ازوست :

عباسه واموره عرضونه
تسالادی نن خیمی دی

غلام نبی هوتک: غلام نبی بن عبدالسلام هوتک به سال ۱۳۸۰ هـ ش در ناحیه سوم شهر قندهار بدنیا آمد، علوم رواجی را از علمای منطقه فرا گرفت، طبع شعر داشت اشعار عشقی، اجتماعی و مذهبی و ملی میسرود غلام نبی در حوت ۱۳۵۵ ش بدر ود حیات گفت، این بیت از طبع اوست :

وه شمسی سنه زر دوه سوه اتیا

چی پیدا سومه له موره پر دنیا

غلام نبی میجر، کتابچه نویس : از رجال حربی و مشاهیر صاحب

قلم عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۲ - ۱۳۱۹ هـ ق) رساله ای را بنام «میزك جنگی پلتن» را بزبان پښتو تألیف و ترجمه داشت .

غلام نوی : از علماء و شاعران حدود قرن سیزدهم هجری ، عالم

علوم دینی و ناظم پښتو بود، نورنامه حضرت محمد (ص) را منظوم تألیف کرد، از طبع اوست :

نور نامه وه په فارسی له عربی سره آمیزه

ما غلام نوی تری ووا یه بیان خپل

غلام یحیی : غلام یحیی معروف به استاد کل در ناحیه فرملی کابل

سکونت میکرد، ضابطه ایسا غوجی منطق (امالی غلام حیدر) را تحریر داشته است .

غلام یحیی : در اواخر قرن سیزده در بنیوه کمر میزیست ، عالم

دینی بود، در فقه و دیگر علوم عربی حیطه کامل داشت ، مقدمه کافیه به (پښتو) از امالی اوست .

ف

فاروق : شاعر کلاسیک پښتو، غزل و رباعی اخلاقی سرود، مؤلف
ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب غزلیات و رباعیات فاروق را ضبط
میدارد فاروق سخنوری از انواحی پښتونستان بوده، ازوست :

قدم بوس اوسه فاروقه د نیکانو

که حساب شی په تپه دصالحان کی

فاضل : قاسم علی افریدی (۱۱۸۳-۱۲۳۱ هـ ق) در جمله شعرای سلف
ازوی نام می برد، راوربی مستشرق از تذکار قاسم علی مذکور ازوی یاد
دارد، مستر هیوز از چمن بی نظیر اشعارش را در کلید افغانی منتخب کرده
تذکره نویسان پښتون نیز احوال و غزلیات فاضل را ضبط میدارند، ازوست :

سازدی بنه مجلس دی، بنه یاران را سره جمع

وا یه ای فاضله هر سخن تازه تازه

فاضل محمد : فاضل محمد بن سید احمد بن محمد اسلم در اوایل
قرن سیزده د رکوت شینوار مسکون بود انشاء یوسفی را به سال ۱۲۳۴ ق

خطاطی کرد و لغات مشکل پارسی آنرا به پښتو ترجمه داشت، فاضل شعر نیز سرود اشعار متفروق وی دیده شده، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء از وی یاد میکند ازوست:

نه لری ثانی اودی ما هر دی په لغا توکی
خوبه ته فاضل محمده صفت کری دخپل استاذ

فتح خان: از سخنوران قدیم پښتو غزلیات متفروق وی در دست است. زندگی وی در اواخر قرن دوازده تخمین میشود، ازوست:
عاشقی نیمه پادشاهی ده که خو کتوان ولری
زه فتح خان لکه مین پسر خان دا نه شوم خلقه

فتح خان: فتح خان بن اسلم خان بریخ در حدود ۱۰۴۰ هـ ق در «کلا بست» زندگی میکرد، پدرش حکمران محلی بود، داستان شور انگیزی بادوشیره بنام «رایبا» هنوز هم در مناطق پښتونخوا سرزبا نهی اهل ذوق عوامست، وی با شخصت نفر از همراهان خود به هند و ستان رفت و با مغولان هندی جنگ کرد و در همان رزمها و همراهانش تلف گردیدند درین داستان سرود های از فتح خان دیده میشود از سرود های اوست:

که پوچی پوچی در ایسا خولگی پسوخی
فتحخی دهند لورته دغه گل رایبامیخی که دلی اوسی

فتح شاه: فتح شاه از سخنوران قدیم پښتوست. دو جلد کلیات رساله مذهبی دیگری بنام بحر المسایل از وی باقی است، از اشعار اوست:

خدای قادر پخپل قدرت دی

تر حد زیات دده صفت دی

فتح علی: از سخنوران غزل گو، مستر هیوز انگلیس غزل ویرا از چمن بی
نظیر در کلید افغانی انتخاب کرده تذکره نویسان پښتو نیز احوال و اشعار
ویرا ضبط کرده اند و از شعرای متوسط شمرده میشود، از وست:

فتح علی هوس به څه شکله کیدای شی

جام د بخت دی سر نگون شوالغیاث

فتح محمد خټک: فتح محمد بن سعادت خان بن افضل خان جمالیگری
خټک، در مضافات پشاور سکونت میگرد، نگارنده و شاعر خوب پښتو بود
نگارشات و اشعار وی در بعضی مجلات و جراید افغانستان و پښتونستان
طبع شده فتح محمد در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع از جهان رفت، از وست:

زما حسن ته چی گوری دی اورشوی په ماپوری

فخر الدین صاحبزاده: مستر راورتی مستشرق در مقدمه گرامر پښتو

خود ذکر وی از فخر الدین صاحبزاده دارد، و مینویسد:

که فخر الدین صاحبزاده به سال ۱۷۷۵ ع قصه آدم خان و درخانی
را به نثر پښتو نگاشت وی نمونه های نثرش را نیز می آورد.

فدا محمد: از شعرای مذهبی حدود قرن دوازدهم هجری فدا محمد

در کترغی از مضافات ننگرهار بدنیا آمد، مدتی را در «توتو» سپری کرد
وی عالم علوم دینی و شاعر مذهبی بود، وفاتنامه آنحضرت (ص) را منظوم
تألیف داشت، در شعر از احمد شاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ ه ق) و تیمورشاه

(۱۱۸۶-۱۲۰۷ هـ ق) یاد میکند تا اوایل عصر تیمور شاه درانی در قید حیات بود، ازوست:

حای وطن ننگرهار دی
سکونت می توتو غاردی

فدا، عبدالصمد: عبدالصمد متخلص به فدا از شعرا و نگارندگان معاصر پښتو. اشعار عشقی، وطنی، اجتماعی و مذهبی سروداشعار و نگارشات وی در مجلات و جراید کشور به شکل متفرق طبع شده، وی در شهر قندهار میزیست و به سال ۱۳۴۸ ش در نهایت جوانی رحلت کرد.

فدا، عبدالملک: استاد عبدالملک فدا، از شاعران ملی و مبارز دوره معاصر. عبدالملک فرزند عبدالجبار به سال ۱۸۹۷ع در پراگانگ چارسده بدنیا آمد و به سال ۱۹۵۷ چشم از جهان پوشید، در زمان تأسیس انجمن اصلاح الافغانه به آن پیوست و تا اخیر عمر در همه اشکال این انجمن با آن همراهی داشت. فدا در شاعری ملی پښتو حیثیت استادی را داراست و طبع سرشار شعری وی چنان چکامه‌های ملی و وطنی را بار آورد، که در راه آزادی وطن و بیداری مردم سهم قابل وصفی را ایفا نمود، استاد فدا به اوزان ملی پښتو و به طرز کلاسیک شعر سرود هنرش از فرهنگ عامه و احساس ملی مایه می‌گرفت، مطالعه چکامه‌های آبدار، جذاب و پر شور فدا دوستداران ادب پښتو را اجازه می‌دهند که به حق ویر استاد ادب ملی خطاب کنند، وی در جریان مبارزات ملی بارها به محابس انگلیس کشانده شد، و رنجهای فراوانی را قبولدار گردید، ازوست:

سومی داوکردی دخوز وطن اوقام دپاره
دخدای نوکریم قمر بانیزم داسلام دپاره

فدا، مطهر: فدامطهر فرزند عبدالغفور اخونزاده به سال ۱۹۱۱ع در مضافات پشاور چشم به جهان گشود، علوم دینی و کتب فقهه و حدیث را در مدارس سراج الاسلام و بهادر کلی آموخت، بعد به رادیو پشاور ملازمت کرد تا اخیر عمر در همنجا بود، به سال ۱۹۷۲ع از جهان رفت طبع شعری داشت اشعاروی اکثرأً به اوزان ملی پشتوست مضامین مذهبی، اخلاقی و عشقی را در شعر جامیدهد ازوست:

سری هغه دی خوځ چی آزارنه شی
هغه یارته دی چی غم کی دی یارنه شی

فراهی عبدالرزاق: عبدالرزاق که در شعر فراهی تخلص میکرد فرزند عبدالقادر نورزی به سال ۱۲۹۲ در گلستان فراه زاده، تعلیم ابتدایی را در فامیل آموخت جهت کسب دانش به کابل آمد در دارالعلوم عربی شامل شد، بعد از فراغ سمت معلمی داشت، پس از آن به دوایر مختلف مملکتی ایفای خدمت کرد، فراهی بزبان پشتو نظم و نثر مینگاشت بزبان پارسی نیز قلم فرسای می نمود وی به سال ۱۳۳۹ ش از جهان رفت، اشعارش به شکل متفرق درج صحایف نشرات مملکت شده، ازوست:

فراهی دی په تهمت لکه منصور شو
خوار دغم په تال زنگیزی ستا په خیال

فراهی، محمد یعقوب: شاعر و نثر نگار دوره معاصر پشتو. محمد یعقوب فراهی فرزند ملامحمد خان نورزی از شعرا و نگارندگان فکور

و دانشمند ادب پبنتو بود، فراهی به سال ۱۲۸۴ هـ ق در فراه بدنیا آمد، شخص عالم و مؤلف بود، بزبانهای پبنتو قلم فرسایمی میکرد بزبان پبنتو نظم و نثر مینوشت وی قاموس لغات سوچه پبنتو رازیر ترتیب داشت ، که اجل مهلنش نداد و این اثر وی تکمیل نشد و به سال ۱۳۵۴ هـ ق بمرد، ازوست :

زه عاجز بنده دخدای یم

تسل په حمد و په شنایم

فرح الدین (ملا) : از علما و مشایخ و سخنوران قندهار. ملا فرح الدین به سال ۱۱۵۹ هـ ق بدنیا آمد و به سال ۱۲۴۱ هـ ق رحلت کرد در زهد، تقوی و ارشاد یگانه عصر خود بود شاگردان و مریدان زیادی داشت و علامه محقق قندهاری (حبواخونزاده) نیز در حلقه مریدان وی شامل بود ملا فرح الدین در اخلاق و تصوف تالیفاتی دارد تعداد الکبایر را به مثنوی پبنتو نظم کرد، ازوست :

شفقت پر مسلمان کره له هر چا سره احسان کره

فرید (شیخ) : از صوفیان و سخنوران عارف افغانستان در قرن یازدهم هجری شیخ فرید بن میا قاسم مصطفی در اواخر قرن یازدهم هجری زندگی داشتی شخصی عاید و صالح بودی و مردم به وی اعتقاد داشتندای بزبان پبنتو غزل عرفانی و اخلاقی سرودی مولف تیر هیر شاعران احوال و نمونه شعر ویرا ضبط کردی ، ازوست :

نور عالم دی حوری جستونه غواری

دایشیخ فریدی طمعدار ستاله دیدار گرخی

فضل احمد: در لنگه پوچ گامه چشم به جهان کشود، علوم مروجه
عصر را در زاد گاهش تحصیل کرد و عالمی زبده بار آمد به سال ۱۲۹۵ ق
بر شرح تتمه شرح نوشت، فضل احمد گاه بربان پنبتو شعرا اخلاقی
نیز سرودی از اشعار اوست:

بنده دخدای یم زه فضل احمد یمه پسه دین د محمد

یم گناهیگار نه لرم حد که می روزی کی خپل دیدار

فضل باقی: فضل باقی بن ابوعلیشاه بن سید امیرالدین از شعرای اوایل
همین قرن. در نواحی شبقدر پنبتو نستان سکونت داشت، فضل باقی در سرودن
غزل طبع از مایی میگرد غزلیات وی ضمیمه دیوان پدرش (ابوعلیشاه)
طبع شده، ازوست:

په تیاره کی دغم ناست فضل باقی دی

چی پت کری تری جانان رخسار دلمردی

فضل حق: فضل حق بن محمد یحیی از حکما، علما و شعرای پنبتو در اوایل
همین قرن. فضل حق ختیک به سال ۱۲۸۹ هـ ق بدنیآ آمد و به سال ۱۳۲۷ هـ ق
بدرود حیات گفت وی در «نری اوبه» از مصنافات پشاور سکونت میگرد.
فضل الحق: ملا فضل الحق از ناظران و خوشنویسان قرن اخیر بود
در تنگی هشنغر میزیست. خاتمه انطبع خلاصه کیدانی میاعمر چکنی
را به سال ۱۲۹۸ هـ ق نظم کرد، از طبع اوست:

مبارک شئی پنبتوته دا کتاب میاصاحب د خوکنو عالی جناب

په پنبتو ژبه یسی ساز کر تول پخپله مسایل یسی زیات واضح کره بوتربله

فضل الحق : از ناظران و خطاطان قندهار، ملا فضل الحق خوجندی، در حوالی همین قرن در مضافات کندهار سکونت میکرد، تا سال ۱۳۵۰ ق در قید حیات بود، وی کتب پنبتورا خطاطی کرد، و منظومه‌های اخلاقی سرود، ازوست:

د عبدالسلام تقریر دی او د فضل الحق تحریر دی
مات قلم سخت ضمیر دی تو رحم کن رحیمما

فضل الحق : شاعر قدیم پنبتو، از ساختمان و طرز اندیشه شعرش برمی‌آید که در اوایل قرن دوازده هم میزیست غزلیات متفرق فضل الحق دیده شده، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب یادی از احوال و اشعار فضل الحق دارد، ازوست:

عاشقه ته چی مین شوی هسی دلیر چیری و
دا هدایت واره له ده زما باور چیری و

فضل ربی : شاعر قصه سرا، فضل ربی فرزند اسرار گل در حوالی ۱۳۰۰ هـ - ق در نواحی چارسده میزیست، قصه شهزاده استبول و شهزاده پاریس را به پنبتو منظوم تالیف کرد، به اوزان ملی پنبتو شعر سرود، اشعار متفرق وی نیز در دست بوده، از اشعار اوست:

سرداره د خوبانو زه اخته یم ستا په غم
له سترگو می ئینم

فضل ربی (مولانا): مولانا فضل ربی بن سید محمود بن سید احمد

به سال ۱۲۵۰ ش در پکلی از مضافات پښتونستان چشم به جهان کشود در سلسله مهاجرتها به کابل آمد، و درین جا اقامت گزید. به سال ۱۳۳۵ ش در کابل بدرود حیات گفت و در لوگر دفن گردید. مولانا زبانهای پښتو، پارسی و اردورا میدانست، بزبانهای پښتو و پارسی شعر و نشر مینوشت، تألیفات وی به ۷ جلد بالغ میگردد، مولانا در افغانستان بحیث معلم، عضو جمعیت العلماء و سناتور ایفای خدمت کرد، وی در ایام جوانی در تحریک آزادی خواهی افغانیان و نیمه قاره حصه داشت، ازوست:

ای د پښتو خواونده غوڅ څیگر دی زما

زه دی کرم زیح ولی وایسی دا اختر دی زما

فضل الرحمن (ترکان): از شاعران عوامی پشاور. در حلقه های بزم و ادب

منطقه به ترکان فضل الرحمن مشهور به بود، به اوزان ملی پښتو شعر عشقی و حماسی و مذهبی سرود، شعر وی در تمام حصص افغانستان هنوز هم شهرت دارد و در سالهای بعد از ۱۳۱۰ ش از جهان رفت، ازوست:

له خوبه پاڅی چمنی خانه دانور ملگری دی دمرگ ترون کوبینه

فضل شاه: از شاگردان متاخر مکتب ادبی استاد سخن حضرت

رحمن باباست، فضل ربی در اوایل همین قرن در قاضی خیل جدید چارسده میزیست، شعر سلیس و روان سرود، دیوان شعر وی مشتمل بر انواع شعری مطبوع بوده ازوست:

زه فضل شاه په غم کی غمجن پروت نم

خپل وصال که مارا کړی خپل گل فام بییا

فضل مولی: فضل مولی بن نور صلا بن حمز الله بن ارسلا از شاعران عوامی علاقه خواجه خیل سوات فضل مولی. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعارش شکل شفاهی دارد.

فضل نور: از ناظران مذهبی پښتو. ملا فضل نور در همین قرن در قصبه چوره مردان سکونت داشت، شخص طالب العلم و ناظم پښتو بود قصه را بنام هارون الرشید منظوم ساخت، ازوست:

په حال زه فضل نور ملاکه هر خو گناهکاریم
جنت به راکی ربه ستا په برکت رسول الله

فضل واحد: ملا فضل واحد در اوایل همین قرن در مدرسه رفیع الاسلام بالا مانی عضویت و ملازمت داشت بزبان پښتو شعر میگفت اشعار وی در جراید افغانستان و پښتونستان طبع شده ازوست:

زه چی ملا فضل واحد فکر کومه خومره
په داسی حال کی می ایمان تیرول گران ولیدل

فضیل: از شعرای قدیم پښتو، اشعارش را مستر هیوز از چمن بی- نظیر در کلبه افغانی انتخاب کرده دیوان وی نایاب است، شعرش روان و موضوعات عشقی را دربر میگیرد، ازوست:

دناړو فریاد فضیله حاجت نشته
ورد کره نوم دیار په شام وسحر ورو ورو

فقیر: عالم علوم دینی و ناظم پښتو کتابی را بنام تنزیل در خواص آیان قرآن کریم به سال ۱۲۵۶ ه ق تألیف کرد، ازوست:

فقیر کل پنبتو انشا کره له تزیله

سن دهجر نو نو غر وه په تفصیل

فقیر: از شاعران عوامی ننگرهار، در حدود ۱۲۹۰ هـ ق میزیست،

فقیر به اوزان ملی پنبتو شعر خوبی سرود، اشعارش سلیس، ساده و روان، و مقبول عام است، از اشعار اوست:

دفقیر په سینه پروت دیلتون غر دی

دهجران ظالم دوران دی نه تیریزی

فقیر: در فهرست مخطوطات پنبتو کتب خانه های انگلستان اثر

مذهبی بنام «وفاتنامه» تألیف فقیر، معرفی گردیده است، در چندین نسخه خطی مخزن الاسلام و بعضی جنگهای خطی نیز این وفاتنامه بنام فقیر درج است، و نسخ خطی مستقل آن وافر دیده شده، درین جا شکمی می افتد که آیا این منظومه مذهبی واقعاً از شاعر بنام فقیر است و یا از شاعر دیگری که فقیر تخلص کرده، زیرا اکثر شعرای مذهبی پنبتو عوض نام شان فقیر میاورند.

فقیر: از شاعران غزلسرا، غالباً در حدود قرن دوازده میزیسته

است، غزل شیوای وی از حاشیه یکی از نسخ خطی فواید شریعت بدست آمده، ازوست:

زه فقیر به ستاخو صفت ادا کرم صفتونه ستاسو پیردی ترشوپایبو

فقیر خان کاکا: شاعر شرین سخن، و شخص موقری بود، در باز دره

سوات میزیست، در شعر گناهپرو صاحب را تعریف کرد، فقیر خان

کا کا به سال ۱۳۶۶ هـ ق از جهان رفت، ازوست :

فقر غلام دی دیر خفه ستا په دربار کی ژاری

ستاخیر ددیدن، خوری خبری په خلوت کی غواری

فقیر شاه : در اواخر قرن سیزده در «پیرپیاوی» پشاور سکونت داشت، رساله

کوچک مذهبی و عارفانه را به سال ۱۲۹۵ هـ ق منظوم تالیف کرد، ازوست

فقیر شاه ربه داخل ددیو په خیل کری

دی مغفور دا ولیا وو په طفیل کری

پیشور کی یی شکاره لکه دنور کری

خاص تپه دخالصی کی پیری آباده

عین قریه دپیرپیاوی کری پری دلشاده

فقیرالله جلال آبادی : از مشاهیر صوفیه و رجال علمی و ادبی افغانستان

در قرن دوازدهم هجری. فقیرالله فرزند عبدالرحمن در حصارک خاص از توابع

جلال آباد بدینا آمد، احمدشاه کبیر از عقید تمندان وی بود، بزبانهای پښتو

پارسی و عربی مینوشت، کتابی را بنام فواید فقیرالله بزبان پښتونظم کرد، وی به

سال ۱۱۹۵ هـ - ش در شکاپور هند بدرود حیات گفت، و در همانجا مدفون گشت.

فقیرالله : از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری، فقیرالله رساله ای را در

حکمت و طب قدیم منظوم تالیف داشت، ازوست :

فقیرالله در ته ای یاره په پښتو کړه بر خورداره

فقیر محمد : در شهزادگان از توابع واغر غزنی سکونت میکرد، شاعرامی

و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار ویرا عوام به سینه های

شان محفوظ کرده اند، فقیر محمد به سال ۱۳۴۳ هـ - ش رحلت کرد.

فقیر محمد: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ، فقیر محمد در نواحی پشتونستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود غزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده ازوست:

فقیر محمد شه دلگیر لاس نیولی د خپل پیر

خبر خو پری عالم دی چی یاری ورکوی

فیاض: از شاعران قصه سرا کلاسیک، مؤلف تیر هیر شاعران ویرا از قوم مندر معرفی مینماید، فیاض در عهد مغولان هند زندگی میکرد، قصه «شهزاده بهرام و گلندام» را به مثنوی پشنتو منظوم داشت شیوه نظم آن قوی و در تصویر واقعات مقتدر مینماید، تنها همین اثر وی دردست است آثار و اشعار دیگر فیاض مفقود بوده، ازوست:

د بهرام د زره مقصود پر شو فیاضته

تماش گیر دگل اندامی در خسار شو

فیروز: شاعر عوامی پشنتو در «تنی کلی» توابع ماموند سرحد آزاد میزیست، به آهنگهای ملی پشنتو شعر پرسوزی سرود، اهل ذوق اشعار ویرا ضبط کرده اند، فیروز در حدود ۱۳۲۰ ش از جهان رفت، ازوست:

په چنگار و بده در زاوه کنه

دا به دپاک الله رضا وه کنه

فیض، فیض الله خان: فیض الله خان متخلص به فیض، از نویسندگان و شعرای دوره معاصر. فیض در نواحی کوهات پشتونستان، میزیست، بزبان

پنبتو نظم و نثر مینوشت، مجموعه اشعار وی بنام د «ژوند پیغام» طبع شده مقالات و اشعار وی بشکل متفرق در نشرات ملی پشاور درج گردیده نگارشات و منظومات وی مضامین اجتماعی را در بر دارد فیض در سالهای بعد از ۱۹۶۰ به عمر ۳۰ سالگی از جهان رفت.

فیض طلب: از شاعران حدود ۱۳۰۰ ق، فیض طلب در مضافات پنبتونستان میزیست، به آهنگهای ملی پنبتو و طرز کلاسیک شعر سرود غزلیات ویرا بهار گلشن و بهار نوروزی، ضبط کرده اند ازوست:

نن می په بنایست نوبت غزیزی په هریاب

گرخی فیض طلب دشهرچیغی بی هرلوری دی

فیض الله: در سالهای بعد از ۱۲۰۰ هـ و در خاکریز قندهار مسکون

بود، فیض به اوران ملی پنبتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود، طبع شعر فیض الله عالی و چکامه هایش بیانگر استعداد قوی شعری ویند. فیض الله در اوایل قرن سیزده در ارغنداب قندهار چشم از جهان بست، و در همانجا دفن گردید، ازوست:

ژری گل می پریکاوہ فساد راوسو بوستان خه سو

خپل بلبل می لوباوہ پر الواته سو جانان خه سو

فیض الله: از شاعران حدود قرن دوازدهم هجری، فیض الله شاعر

صوفی زبان پنبتو بود، غزلیات عارفانه سرود، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

راشه فیض الله دشیطان مه نغوزه خان ژا ره

پاخه روانیزه ستا د کوچ کاروان روان دی

فیض الله: از شعرای اواخر قرن سیزدهم هجری، در ضلع هزاره زندگی میکرد، در حلقه مریدان سیدامیر صاحب کوبه پشاور شامل بود، فیض الله بزبانهای پښتو، پارسی و عربی صلاحیت نوشتن داشت، و به هر دو زبان شعر میسرود، مناقب مرشدش را بزبانهای پښتو و پارسی تألیف کرد، که حصه پښتو آن به گنج سعادت مسمی می باشد، و از آثار عربی وی قامة الجمعه و فريضة الحججه معلومست از طبع اوست:

خدایه نفس د فیض الله برقرار کری

په آخرت پی ته لایق د خپل دیدار کری

فیض الله: در حدود (۱۱۵۰ - ۱۲۲۰ هـ - ق) در اکره هشغر سکونت داشت، فیض الله اخونزاده در حلقه مریدان میا عمر چمکنی و در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود، در تجوید و علم قرائت معلومات کافی داشت، کتابی را در علم تجوید بزبان پښتو منظوم تألیف کرد ازوست:

په یوکن دی کر موجود

جهان تول په منبه وجود

فیض الله: در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در نظام گر زندگی داشت، عالم علوم دینی و شاعر مذهبی بود، رسایل منظوم دینی پښتو وی دیده شده، ازوست:

د دنیا زیب و زینت واره پرتا دی

فیض الله دا کلام کری په رښتیا دی

فیض الله: از علمای دینی و نشرنگاران مذهبی پښتو، فیض الله در علم میراث مطالعه داشت، رساله را بنام جواهرالمیراث از پارسی به پښتو منتقل

کرده، زندگی وی حدود اواخر قرن سیزدهم هجری تخمین میشود، نگارنده از نواحی قندهار مینماید.

فیض الله صاحبزاده: فیض الله بن مهتر موسی صاحبزاده به سال ۱۲۶۵ هـ - ق بدینیا آمد از علوم رواجی عصر بهره داشت، بزبانهای پښتو، پارسی و عربی شعر سرود، و به سال ۱۳۲۱ هـ - ق در کتواز غرنی بدرود حیات گفت، در قلعه عرض بیگی مدفون گشت، از وست:

فخر هر چیری په علم په تقوی وی

په مرو فخر کوی قوم داور مر

فیض الله کاکر: فیض الله بن ملا بابر کاکر، در زوب کاکرستان بدینیا آمد، در عهد هوتکیان در قندهار مسکن گزید، تا عصر زمان شاه درانسی (۱۲۰۷ - ۱۲۱۵ هـ - ق) در قیسد حیات بود، فیض الله عالم نامور عصرش و شاعر صوفی پښتو بود، مولف دانشمند جلد اول پښتانه شعراء از وی یاد میکنند و اشعارش را ضبط میدارد، از وست:

دعشق له کړه خلاص سوم زه په نظر کاندم غری

دعشق اور هسی ستی کرم لکه پنده اوسپن خری

فیض محمد: از سخنوران پښتو، در اواخر قرن دوازدهم هجری زندگی داشته است، غزل وی در یکی از نسخ دیوان عبدالقادر خان ختک انتخاب گردیده (کتابت ۱۲۰۰ هـ - ق) فیض محمد شاعر از همین ایام بوده است.

فیض محمد: فیض محمد ولد محمد صدیق در قصبه ملارجیم خیل دره اونخی وردگ بدینیا آمد علوم متداوله را در منطقه از علمای دینی کسب

کرد، بعد از کسب علوم دینی در مدارس و مکاتب بحیث معلم استخدام گردید، فیض محمد بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، به سال ۱۳۴۳ ش با زندگی وداع کرد، آثار منظوم و منثور قلمی وی دست است.

فیض محمد اخونزاده : فیض محمد بن مولوی مغل خان بن مولوی یارگل بن مولوی اختر به سال ۱۲۵۰ هـ - ق زاد، و به سال ۱۳۱۹ هـ - ق در موسهی لوگر بدرود حیات گفت، وی مرید اخون سوات و عالم منور و مبارز بود، در فقه، تفسیر، حدیث و علوم مروجه دیگر صلاحیت و مطالعه داشت، بزبانهای پښتو و پارسی و عربی مینگاشت، از آثار وی، روضه المجا هدین، ذخیره السعادت، مجموعه خطبه و معدن الجواهر به ما معلوم بوده، ازوست :

په پښتو ژبه تقریر کړم

په کتاب به یی تحریر کړم

فیضی : محمد عارف المشهور به فیضی از قوم دلازاک در قصبه تیکری

پکلی ضلع هزاره میزیست، فیضی مرد فهیم و به زیور تقوی آراسته بود، وفاتش (بین سالهای ۱۲۷۲ - ۱۲۸۱ هـ - ق) اتفاق افتاده چکامه های عارفانه ویرا مؤلف مدح الابرار ضبط کرده، ازوست :

ستا په جمال بانندی شیدا شوم دکوتی حضرت جی

په زرگی داغ لکه لاله شوم دکوتی حضرت جی

ق

قابل اورکزی: از مشاهیر علمی و رجال ادبی عصر احمدشاهی، دقایق الاخبار غزالی را از پارسی به پښتوانتقال داد، قابل نظربه صراحت خودش از قبایل اورکزی تیرا بود، در شعر احمدشاه کبیر (۱۱۶۰-۱۱۸۶ق) را توصیف کرد، از اشعار اوست:

اورکزوکی منوزی یم	زه قابل بنده اورکزی یم
تردکنه بی غوغا ده	بادشاهی د احمد شاه ده
په زاری دی رب ته واره	عالمان د تیرا واره
په قرار لری پادشاه	پادشاهی د احمد شاه

قادر: شاعر قدیم پښتو، در حوالی قرن دوازدهم هجری، زیسته است قادر شخص عارف و متصوفی بود، غزلیات پر شور عارفانه سرود، مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب احوال ویرا با نمونه شعر ضبط کرده، ازوست:

سپین شه و عالم ته زره خیرن گرځه قادره
هسی صراف شته دی چی پوهیزی بی سوراچه

قادرخان: مرحوم الله بخش یوسنی غزنوی در یوسفزی افغان از قادرخان بحیث شاعر دورگذشته پښتو یاد میکند ، وی مینویسد. که قادرخان در ناحیه «پلو» پښتونستان میزیست.

قادر داد: از شاعران گروه روپنایی ، قادر داد بن محمد زمان بن پیرداد بن کمال الدین بن بایزید روپنایان تولد وی در حدود ۱۰۳۴ هـ - ق تخمین گردیده ، زندگی وی تا سال ۱۱۱۸ هـ - ق یقینی مینماید وی مدتی را در هند سپری کرده است قادر داد پیر و مسلک تصوفی وحدة الوجود است غزلیات و قصاید عارفانه ویرا موائی ورکه خزانہ در چند اول این کتاب ثبت مینماید ازوست :

چی مدام په زړه کی خیال لری و جنگ ته
خوک به څه وایی دی مست وشوخ و شنگ ته

قاسم: شاعر صاحب دیوان در حدود ۱۰۶۸ ق بدنیا آمد، از معاصران سکندر ختک بود، طبع قاسم شیوا، و غزلیات پرشوری سرود دیوان وی فعلاً ناپیداست غزلیات ویرا مؤلف «ورکه خزانہ» در جلد اول این کتاب ضبط کرده ازوست :

گر څی په کوڅو کی دولت مندلہ تانه ډیر
یار به کرم هم تا قاسمه یاره خیر دی وی

قاسم: از شاعران عوامی ادب پښتو، در حوالی قرن سیزدهم هجری در مضافات پښتونستان سکونت کرده ، دار مستتر مستشرق چکامه های عشقی ویرا ثبت نموده ازوست :

خال دی اینبی دی دور و نحو په پیوند باندی
زړه می بند شه ستاد زلفو په کمند باندی

قاسم (اخوند): اخوند قاسم بن عبدالله از نشر نگاران مذهبی پښتو از عشیره پایین خیل شینوار بود کتابی را بنام فواید الشریعت به نشر مسجع پښتو تالیف کرد، سبک نگارش وی با اخوند درویزه و پیروانش قرین است، و از پیروان فکری و ادبی مکتب وی محسوب میشود، در حدود اوایل قرن دوازدهم زیسته است.

قاسمی، عبدالغفور: عبدالغفور قاسمی به سال ۱۷۹۹ع در مردان بدینا آمد و به سال ۱۹۴۷ع رحلت کرد زبانهای پښتو، پارسی و عربسی وارد و رامیدانست، بزبانهای پښتو وارد و مینگاشت نگارشات وی به شکل متفرق طبع شده است.

قاسم (شیخ): غوث الزمان شیخ قاسم المشهور به قاسم افغان فرزند شیخ قدم از احفاد دودمان متی، شیخ به سال (۹۵۶ هـ ق) در بدنی پشاور چشم به جهان کشود قاسم افغان در پشاور و مضافات آن به روحانیت کسب شهرت کرد و مردم بان گمرویدند از نفوذ عرفانی و روحانی وی امرای مغولی در هر اس شدند شادمان خان حکمران پشاور قصد کشتن وی کرد شیخ وقتی ازین دستور ظالمان مغول آگاه شد، به قندهار رفت و آن دیار را به قصد زیارت حرمین ترک گفت و در آنجا گمرویده طریقه قادریه گردید، قاسم افغان بعد از سفر حج به دواوه پشاور اقامت گزید و باز هم از اقتدار روحانی وی حکمرانان وقت خطر حس کردند و شیخ قاسم را که در آن وقت به قاسم

سلمیانی شهرت داشت ، به لاهور طلبیدند، و درانجا نیز فیوض و مراتب روحانی وی مردم آن دربارا گرویده خود ساخت ، جهانبگیروی رادر قلعه چنار محبوس ساخت از تالیفات وی تذکره اولیای افغان معلوم است ، وی به سال (۱۰۱۶ هـ ق) درهما نجا ازجهان رفت .

قاسم علی اپریدی: قاسم علی خان بن برهانخان بن رستم خان بن نیکنام خان بن الف خان از عشیره آدم خیل قبیله اپریدی پدرش در فرخ آباد هند میزیست ، قاسم علی به سال هـ ق بدنیا آمد زندگی وی تا سال ۱۲۳۱ هـ ش یقینی است ، وی زبانهای پښتو ، اردو ، پارسی ، عربی ، کشمیری ، ترکی وانگلسی را می فهمید قاسم علی از علما و شعرای نامور افغانستان است ، که بزبانهای پښتو ، اردو ، کشمیری ، نگار شای دار د و او این پښتو و اردو فالنامه پښتو و فرهنگ اپریدی از تالیفات او به مامعلوم بوده وی اولین شاعر پښتوست که مظالم انگلیسان را بزبان شعر بیان داشت ازوست

که مین به شی په بنکیلیو حال معلوم کره دویر ژلیو
افریده یه عشقی بازی ډیر مشکل تر ډیر مشکلو

قانع ، محمد رفیق: محمد رفیق متخلص به قانع فرزند ملا عبدالحمید اخونزاده سلمانخیل به سال ۱۳۰۵ ق در خالدارای پغمان تولد گردید و به سال ۱۳۳۶ ش ازجهان رفت قانع علوم متدوله را از علمای دینی آموخت در عصر امانی داخل خدمت گردید تا سال ۱۳۳۰ ش در دوایر مختلف دولتی ایفای ملازمت کرد ، قانع شاعر مترجم و نگارنده پښتو بود قسمتی از مقالات تراجم و غزلیات وی در جراید و مطبوعات شایع شده است .

قایم : در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست ناظم و خطاط بود،
نسخ پبنتو به خط وی دیده شده، منظومه های وی نیز در دست است از طبع
اوست :

دا کتاب چپی محمد دی تصنیف کری او قایم په قلم کبلی
د کتاب و مصنف ډیر گنهکاری له دعادمونانو امیدواری

قدری : از شاعرات هنرمند، در حدود ۱۳۰۰ ه ق در مضافات پشاور
سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر میسرود، غزلیات
ویرا مدون بها ر گلشن ضبط کرده، مولف ادبی ستوری در جلد دوم این
کتاب از قدری یادی دارد از اوست :

نه به په مینه دلبر ونیسی ما په غیزکی
نه به داخواره قدری خلاصه له دی بلاشی

قربان عبدالروف : عبدالروف متخلص به قربان در تھانه از توابع پشاور
مسکون بود و از شاعران خوب پبنتو محسوب میشود قربان شعرا اجتماعی
و عشقی سرود بعضی از غزلیات قربان در مجله پبنتون طبع شده وی قبل
از سال ۱۹۳۸ ع رحلت کرد .

قریش : شاعر عوامی پبنتوست ، به اوزان ملی شعر سرود اشعارش
شکل شفاهی دارد از طبع اوست

جانانه تاپسی هر دم بمه زهیر
قسم دی مینی دی کرم ٹخان پسی فقیر
سیلاب داویشکومی پر مخ بانندی بهیر
قریش مدام دیاردیدن ته انتظاره
زما دمینی یاره ما اینبی دی نذرونه

قسیم الله: از شاعران عوامی پښتو، در توابع ننگرهار مسکون بود،
و به سال ۱۳۴۵ هـ ق رحلت کرد، قسیم الله به اوزان ملی پښتو شعر گفت
ا شعاری وی سلیس و ساده و به روحیات عوام برابر است.

قطب خان: در حدود ۹۵۰ هـ ق در قندهار مسکون بود، داستان عاشقانه
وی با دختری بنام نازو در قبایل پښتو نخوا شهرت دارد، درین داستان
سرودهای از قطب خان نیز ضبط بوده، از سرودهای اوست.

که کمین دی نازو ستا صورت کمین دی
نازو گلی تر قمیص دی مروند سپین دی

قطب الدین بختیار کاکلی: قطب دوران وغوث الزمان قطب الدین
بختیار کاکلی فرزند موسی بن احمد از پښتونهای بختیار. قطب الدین به
سال ۵۷۵ هـ ق بدنیآ آمد و به سال ۶۳۳ هـ ق در دهلی وفات کرد و همانجا مدفون
گشت وی از عرفای نامور و شعرا بزرگوار افغان و از مریدان معین الدین
سنجری بود. این عارف فاضل افغان هنوز هم در هند شهرت قابل وصفی

دارد ، قطب الدین بختیار رامورخین اجنبی بحیث پښتون نمی شنا سند اما مورخین افغان چون سلیمان ماکو و نعمت الله هروی مناقب ویرا مفصلاً می نگارند، ماکو در تذکره الاولیا شعر پښتو ویرا نقل میکند ازوست :

زه بختیار خاوری ایبری سوم

به اور سوئی می کو گل دی

قطب شاه : از ناظلمان و نثر نگاران قدیم پښتو. نگارشات منظوم و منشوروی دیده شده زندگی وی حدود قرن سیزدهم تخمین میگردد ازوست :

ته چی خدای ته مناجات کری

قطب شاه هغه وخت یاد کری

قلندر : شاعران کلاسیک پښتو، خوشحال خان خټک و اشرف خان هجری به استعداد شعری وی مقرر اند، قلندر شاعر از قوم یوسفزی بود، به سال ۱۱۰۲ هق از جهان رفت، غزلیات متفرق وی دیده شده از اوست :

تل خپل خوی پوری ناچاریم قلندره

عاشقی توره بلایه یسی خواهان یم

قلندر اپریدی : شاعر از قوم اپریدی بعد از ۱۱۰۰ هق زندگی داشت،

قلندر شاعر بلند پرواز است، مضامین عاشقانه رانهایت رنگینی و شیرینی در شعرش می گنجانند قلندر باستادی شاعر نازک خیال پښتو حمید مومند قایلست اما بانهم خودش موجود سبک جدیدی در تاریخ ادب پښتوست سخنوران دیگر پښتوبان سخن گفته قلندر دیوان موجز شعر از خود با یادگار گذاشته از طبع اوست :

فضل دسبحان دقلندر په شعر و شو
داو اړه سبب فصیح بلیغ و د ماشو

قلندر (مولوی): قلندر بن فتح محمد بن میر حسین به سال ۱۲۸۱ هـ ش
در توابع سیپین بولدک قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۱ ش در دهلی وفات
کړه و در همانجا مدفون گشت، قلندر مبادی علوم دینی را در منطقه آموخت
سفرهای به هند و ستان کرد و در آنجا به کسب علوم پرداخت و ی
طبع شعری داشت اشعار ویرا تذکره نویسان ضبط کرده اند و ی بر بعضی
کتب دینی حواشی نیز دارد، ازوست:

چی پرغولی دخاطر دناز قدم زدی
ددو و سترگو په دکان گوهر دنم زدی

قمبر علی: قمبر علی خان بن سرور خان اورکزی در قصبه «کلایه»
دره منی خیل تیرا سکونت میکرد، در علوم متداوله مطالعه داشت شخص
صوفی مشرب و از مردان سیدانور شاه بود. قمبر علی در رجب ۱۲۰۷
هـ ق در پشاور رحلت کرد و در همانجا مدفون گشت قمبر علی دیوان مردف
شعر دارد از اشعار ازوست:

کری چی رحمان مومند سوال ددی غزل و
داینکلی غزل می په جواب راسره یوور

قمر، سید قمر علی شاه: سید قمر علی شاه قمر فرزند سید غلام قادر به
سال ۱۸۸۸ در آدینه مردان چشم به جهان کشود تحصیل عالی را در مدارس
منطقه پایان رساند مدت چهل سال پروفیسور ادبیات پارسی وارد و در

مکاتب عالی پښتونستان بود، وی به زبهای پښتو، پارسی اردو، عربی و انگلیسی آشنایی داشت، و باین زبانها مینوشت، مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات پښتونستان طبع شده مجموعه شعروى به اسمعات قمر موسوم است، قمر در حدود ۱۹۶۰ ع رحلت کرد از اوست:

دانا زو حسن گوره ماوفا ته نه پریز دی

زه وایم نیاز دمی نی ماوتانه نه پریز دی

قمر الدین: قمر الدین ولد سید احمد به سال ۱۹۹۱ هـ ق در دره نورکنر بدینا آمد و به سال ۱۰۸۱ هـ ق از جهان رفت. وی در علوم دینی دسترس داشت شعر نیز میگفت دیوان مردفی را از خود به یادگار گذاشت از اوست:

زه قمر الدین به شم با چا که می غلام و گنئی

جوغه داران ستا غلامان دی یم خیر په دی حال

قمر الدین خان: از غزلسرایان حدود قرن سیزدهم هجری قمر الدین در نواحی پشاور مسکون بود به پیروی مقامهای موسیقی غزل سر و دغزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده از اوست:

ستاد عشق په دریاب دوب شوم بل اسرار نه لرم

ستا په لمن ما لاس قمر الدین خان اینی دی

قمر الدین (میا): شخص روحانی عالم و شاعر قرن سیزدهم هجری میا قمر الدین به سال ۱۳۸۳ هـ ق در کوز پرو ننگرهار بدینا آمد و به سال ۱۳۲۶ هـ ق رحلت کرد، آثار و تالیفات زیادی دارد زبانهای پښتو، پارسی و عربی را بلدیت داشت، و باینهمه زبانها مینوشت تذکره نویسان پښتو

اشعار ویرا ضبط کرده اند .

قیس، سیدغلام جان : سیدغلام جان قیس بن مولانا حلیم گل به سال ۱۹۰۱ یا ۱۹۰۲ در چوکی ضلع مردان بدینا آمده علوم دینی را در فامیل کسب کرد از مدارس دیوبند و مدیکل بورد بمبئی اسناد تحصیلی در علوم دینی و طب قدیم بدست آورد، و از جامع الازهر مصر سند علم قمرات حاصل کرد ، قیس به زبانهای پښتو- پارسی - عربی وارد و نظم و نثر مینگاشت آثار و دوا وین اشعار وی وجود دارد وی به سال ۱۹۷۴ رحلت کرد ازوست :

داچی ته پری تل نازیزی غلام جانه عاقبت به ترینه لارشی ارمانی
قیوم (ملا) : قاضی خیرالله پشوری در مقدمه خیر انغات از ملاقیوم بحیث سخنور قدیم پښتو یاد میکند، و از تندکروی برمی آید که وی عالم علوم دینی و شاعر زبان ملی بود.

کاکاجی : شاعر از نواحی پایمال پښتونستان است، رباعی شیوا و دلپذیر وی در نسخه چاپی عقاید المومنین ضبط است، و شاعر خود را در آن کاکاجی معرفی میدارد زندگی وی اوایل همین قرن تخمین میگردد و از سخنوران سنجیده گوی پښتو محسوب میشود ازوست :

هسی داد دخدای له لوری شوی دی هرچاته
خوځ چی تری منکرشی له اسلامه بنوئیدی دی
واغونده خلعت دمولی سم په فرمان گرځه ته
داخلور بیتونه کاکاجی دپایمال کښلی دی

کاکاصاحب، محمدجان: مولوی محمدجان مشهور به کاکاصاحب از صوفیا و مشایخ منطقه لوگر. وی فرزند فیض محمد اخونزاده موسهی بود، کاکاصاحب علاوه از مراتب روحانی بزبان پښتو شعر گفتمی اشعارش در دست است، کاکاصاحب در عصر اعلیحضرت غازی امان الله خان (۱۲۹۷-۱۳۰۷ش) از جهان رفت.

کاظم: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری کاظم شاعر غزلسراست. غزلیات ویرا مستر هیوز از چمن بی نظیر در کلیسای افغانی انتخاب

کرده کلامش شیرین و موثر ازوست:

زه غنچه غوندی خندان ورخینی لارم
افسوس دا کاظم گریان شولـه مـاپـاته

کامران خان سدوزی: کامران خان بن سدوخان از مورخین

ودانشمندان افغانستان در قرن یازدهم هجری. کامران خان و برادرش عمر در عصر شاه جهانی (۱۰۳۷-۱۰۷۶هـ.ق) از مرزبانان مهم قندهار محسوب میشدند. کامران شخص ادیب و مولفی بود، کلید کامرانی را به سال ۱۰۳۸ ق در شهر صفا برشته تحریر آورد که در تالیف آن از کتب معتبر تاریخی استفاده ورزیده است. این اثر قیمتی کامران خان سدوزی در تالیف پتیه خزانه مورد استفاده مؤلف و مورخ دانشمند پتیتو بود.

کامگار ختک: شاعر عالی مقام و نازکخیال ادب پتیتو، کامگار بن

نامدار بن اشرف خان هجری بن حضرت خوشحال خان ختک دراکوره ختک بدنیا آمد. علوم متداوله را کسب نموده بود در فنون بلاغت و ادب چون دیگر ادبای دودمان عابمی خود سمت استادی داشت. کامگار خان مدتی از زادگاهش نفی گردید، و در علاقه دوستان میزیست وی سخنوری- از پیروان سبک هند است و از شاگردان پیشتاز و پیشقدم این مکتب ادبی که موجد و بانس آن در ادب پتیتو حمید مومند است، شمرده میشود، کامگار خان به سال ۱۱۶۵ ق از جهان رفت، ازوست:

د غریب تر همت رنج د وطن بنه دی
عقیق خوش به خجگر خون وی په یمن کی

کالوشاه : از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ ق، کمالوشاه در مضامینات پهبنتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پنبنتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات و اشعار ویرا که به لهجه ملی سروده مدون بهار نوروزی ضبط کرده، است.

کبیر : از خطاطان خوب و ناظمین مذهبی پنبنتو، کبیر در اواسط قرن دوازده میزیست، نسخ خطی پنبنتو به خط وی دیده شده، رساله معجزات صدرخان ختیک را به سال ۱۱۶۷ هـ ق خطاطی کرده، در اخیر مثنوی وی نیز ضم آن می باشد، از منظومه های اوست:

دکبیر کاتب له لاسسه
داکتاب مرقوم شه ناسه
دشعبان آخیره ورخ وه
دشین آسمان ته باران وریش وه

کبیر (اخوند) : عبدالکبیر، المشهور به اخوندکبیر، حافظ کبیر از شعرای کثیر الکلام پنبنتوست، اخوندکبیر در قرن دوازده میزیست از علوم رواجی عصر و علوم فقهی و شرعی و سیرت بهره خوبی داشت در شعر از احمدشاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) یاد میکنند، از آثار منظوم او: درالمجالس، جنت الفردوس، سیف الظفر، دفع الفقر، نورنامه، شمایل نامه، جنگ نامه امامین، معجزات کلان و معجزات خورد معلوم بوده، از اشعار اوست:

چی زر سل اووه شپیتسه وه دا وتلی نوره تاسه وه
احمد شاه پادشاه پښتون ؤ اووم کال یسې په رفتون وه

کتور: از سخنوران شیرین کلام ادب عوا می پښتو، پارچه های زیبا ونفیس کتور را تذکره نویسان ثبت کرده اند، که دال بسر مهارت واستعداد عالی شعری ویند، مولف جلد سوم پښتانه شعراء نیز از قریحه بلندسخنوری کتور سخن میگوید.

کته: شیخ کته از عرفای بلندمقام ونویسندگان متتبع ومورخان جوینده ودقیق زبان ملیست، شیخ کته متی زی فرزند یوسف بن متی، در حدود ۷۵۰هق میزیست، از تالیفات این دانشمند بزرگوار لرغونسی پښتانه است که از مراجع بس مهم مورخ بصیر کشور ما محمد هوتک بود.

کچکول: از شاعران اواخر قرن سیزده در مضافات پښتونستان سکونت میکرد به اهنگهای ملی پښتو شعر مذهبی سرود، اشعار ویرا گلزار مدینه ضبط کرده ازوست:

بهرتر په انبیا ووکی ز مونز نبی اکرم دی
بللی لامکان ته پاک الله په خپل کرم دی

کخوال، عبدالحمید: عبدالحمید بن گلامیر به سال ۱۲۹۸ش در قریه منصور کخ غریزخان لغمان بدنیا آمد علوم مروجه را در مدارس دینی منطقه فراگرفت در پښتو تولنه بحیث معلم ودر دیگر دوایر دولتی برتبه های کوچک

ماموریت کرد، به سال ۱۳۳۳ش از جهان رفت و در بگرامی کابل مدفون
گشت ازوست :

زه تریلی په زلفانو ددلیبریم

د هجران په غموسوی تور کسکریم

کرم خان: از ارکان داستان شورا انگیز فتح خان و رایاست کرم خان

درین داستان سرود های دارد از سرود های اوست :

که خوریزی نن میرمن راییا خوریزی

سرله سورپا لنگه هسک کره پردل خانه

کار وانیو لاس پر نیزد کررو انیری

کرم شاه: از حماسه سرایان حدود قرن نزده عیسوی. کرم شاه

در توابع بلوچستان میزیست، به اوزان ملی پینتو حماسیاتی دارد، که واقعات

رز مهای افغان و انگلیس رایبان میدارد، اشعار مذهبی و عشقی نیر درین

قوالب سرود چکامه های وی شکل شفاهی دارد.

کرم نسا: کرم نسا که به بی بی تاج شهرت داشت، و در شعر تاج

تخلص میکرد، بنت حیات گل مومند در شبقدر توابع پشاور میزیست، وی

پابند طریقه قادریه زن عارف و عالمی بود، غزلیات عارفانه ویرا مؤلف

مدح الابرار ضبط کرده در تذکره تیر هیر شاعران احوال و اشعار وی

ثبت شده ازوست :

کره نظر راباندی جانه

د کسوتی شاه مردانه

کرمی : کرمی پسر اسلم خان بریخ از ارکان قصه دل انگیز فتح خان
رایاست، درین داستان حوادث زیادی به وی منسوب بوده، در رزم ها
رشادت خاصی از خود نشان میدهد، و در جنگهای فتح خان بامغولان هندی
فداکاری میکند سرود های کرمی درین داستان ثبت گردیده از سرود
های اوست :

که تآک دی تآک دی دهندوستان پسه سرکی تآک دی

فتح خئی نه راستنیزی اچولی یی دبی بی رایبلاق دی

کروړ (امیر) : امیر کروړ بن امیر پولاد از امرای دودمان سوریان
غور به سال ۱۳۹ هـ ق در مندیش غور بر مسند سلطنت نشست، ویراجهان
پهلوان خطاب کرده اند. امیر کز ر قلاع غور و قصور بالستان، خیسهار تحمران
و کوشک ر افصح کرد، و بادود مان رسالت در خلافت مساعدتهای نمود
امیر پهلوان بس نیرومندی بود و تنها با صد جنگاور مصاف میداد، بنابراین
ویرا کروړ گفته اند، که معنی آن است، سخت و محکم. امیر تابستان
رادرز مینداور سپری میکرد، و در آنجا قصری چون مندیش داشت وی
شخص عادل و ضابطی بود، بزبان پښتو شعر نیرگفتی، مولف تاریخ سوری
حماسه ویرا ضبط نمودی، مولف دانشمند پته خزان به حواله تاریخ سوری
این چکامه بیش بها و نهایت ارزنده تاریخی ادب پښتو را نقل میکند طبق
اسناد در دست داشته اولین شعر تحریری پښتو که تا حال به ما رسیده
همین حماسه شاه پښتون افغانستان است، کروړ به سال ۱۵۴ هـ ق در جنگهای
پوشنج قرین رحمت ایزدی گشت .

وپسرش امیر ناصر مملکت را ضبط نمود، بندی از حماسه امیر کروړ:

زه یم زمړی په دی نړۍ له ما اتل نسته

په هندو سند وپه تخارو په کابل نسته

بل په زابل نسه

له ما اتل نسته

کریم: قاسم علی اپریدی (۱۱۸۳ - ۱۳۳۱) دریک قصیده اش در

جمله شعرای سلف از کریم خان یاد میکند و از شاعران حدود قرن دوازده محسوب شده، که از یاد آوری قاسم علی موصوف ویرا میشناسیم.

کریم: ملا کریم از اساتید حاجی عبدالله پوپلزی (متوفی ۱۳۳۳ هـ ق)

بود، بزبان ملی پښتو شعر میسرود، اشعار پښتو وی دیده شده است.

کریم: از شاعران ادب عوامی پښتو، در حوالی قرن سیزدهم هجری

در مضافات پښتونستان زیسته است، کریم به اوزان ملی پښتو شعر گفتنی و اشعار ویرا دارمستتر مستشرق در مجموعه اش ضبط کردی، ازوست:

زه وړوکی هلک یم پلاره څه له ماله کور کړی

وای وای سحر وختی ماله ساره کیزی

کریم: از غزلسرایان قدیم پښتو، غزلیات خطی وی دیده شده، که از مطالعه

آن اقتدار ادبی و صلاحیت سخنوری وی خوبتر آشکار میگردد، احتمال دارد که کریم شاعر از مضافات قندهار بوده باشد، از طبع اوست:

سرکش نفس دجانان دی ای کریمه

بی کرمه کله ځی آرام آرام

کریم‌داد (اخون): عبدالکریم مشهور به اخون کریم‌داد، میا کریم‌داد از فرزندان، اخوند درویزه ننگرهای. در شعر کریم‌داد و کریم تخلص میکرد. عالم جید، روحانی مشهور و عارف فاضلی بود. از تصوف و سلوک بهره‌ر کافی داشت وی جامع تألیفات پدرش (اخوان درویزه) بوده، خودش نیز از شاگردان ورزیده مکتبست که بانی آنرا در تاریخ ادب پښتو اخوند درویزه ننگرهای میدانند.

کریم‌داد بزبانهای پښتو، پارسی و عربی آشنایی داشت، و درین سه زبان مینوشت، نگارشات و آثار منظوم و منثور پښتو کریم‌داد در دست است از تألیفات وی: الف نامه، تعلیق بر ارشاد المریدین مکتوبات عبدالکریم (پارسی)، شرح جام جهان نما (پښتو) حقوق زنان (پارسی). علاوه بر ملحمتات محزن غزلیات متفرق دیگر وی نیز دیده میشود، اخوند کریم‌داد را تذکره نگاران هندی محقق افغان خطاب کرده اند، وی به سال ۱۷۰۳ هـ ق در یک جهاد اسلامی با مشرکان کوهستان سوات شهید شد، و در جوار دریای سوات دفن گردید.

کریم‌داد روبنانی: از شاعران گروه روبنایی، کریم‌داد شاعر از قوم بنگش، مولدش شمس آباد هند، و تا سال ۱۰۵۶ هـ ق حیات داشت، کریم‌داد در شعر از بایزید روبنایان یاد میکند، و پیرو شیوه عرفانی آن مرد بزرگ افغان است، کریم‌داد بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، در شعر

پارسی عیسی تخلص کرده است، دیوان شعر وی مشتمل بر غزلیات و قصاید طبع شده، ازوست:

درویشان رو بنیایی گوره کریمداد
چی بی هیخ نقطه پری نبیره بی تقسیمه

کریمداد (ملا): عالم علوم دینی و شاعر عوامی پښتو در قرن اخیر، کریمداد درسترانی از مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در شاعری از پیروان حافظ عظیم (متوفی ۱۳۲۱ هـ - ق) معرفی شده است.

کشاف، حبیب الله: حبیب الله متخلص به کشاف فرزند عبدالمنان تره کی از اعضای پښتو تولنه بود. کشاف در نواحی مقر غزنی میزیست، در جمع آوری لغات پښتو بذل مساعی کرد، گرامر پښتورامی فهمید، و شعر نیز میگفت، کتابی را بنام «معرفه پښتو» تألیف داشت، وی به سال ۱۳۳۳ هـ - ش از جهان رفت.

کشکی، برهان الدین: برهان الدین کشکی بن حاجی احمد علی به سال ۱۲۷۱ ش در کشک ننگرهار بدنیا آمد، علوم متداوله را از علمای منطقه کسب کرد، تحصیل عالی خود را در مدرسه هاشمی بمبئی به پایان رساند، پس عودت به وطن به سال ۱۲۹۸ هـ - ش داخل ملازمت رسمی گردید، و تا اخیر عمر در دوایر دولتی کار میکرد، مدتی بحیث مدیر مکتب ناشر اخبار و مدیر مطبعه کار کرد، و کشکی زبانهای پښتو، پارسی، عربی واردور می فهمید، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، تألیفاتش

مطبوع است وی به سال ۱۳۳۲ ش از جهان رفت، ازوست:

شکر شکر دی بهار وطن تنول گل گزار
پشتونخوا کسی تو دبازار شاوخوا کی بنه گفتار

کشن چند: از اهل هنود مناطق پښتونستان، کشن چند سخنور زبان ملیست، در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق زیسته است، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفتی، غزلیات ویرا بهار نوروزی ضبط کرده، ازوست:

په غاره سیلی کره کشته خان فقیر که
کوه تل د الله په درگاه کی عرض

کلیم الله: کلیم الله بن حبیب الله بن ملا سلطان، به سال ۱۲۱۰ هـ در علاقه سیوری شینوار تولد و به سال ۱۲۹۵ هـ در همانجا از جهان رفت. کلیم الله علوم رواجی عصر را از علمای منطقه آموخت، سفری به دیار پښتونستان کرد، و در آنجا به کسب علوم پرداخت، زبان عربی را خوبتر فرا گرفت، و کتابی را بنام تحفة المومنین درین زبان انشاء نمود. کلیم الله قریحه شعری داشت، بزبان شعر میگفت، تذکره نویسان پښتو شعر ویرا ضبط کرده اند ازوست:

د کلیم د زره په رگځ خوگوتی کښیز ده
چی څه وایی دا زرگی پرهر زما

کمال بابا: کمال که عوام ویرا بابا خطاب میکردند، از قوم نورزی، در درویشان قندهار میزیست، در حدود ۱۲۶۰ و وفات کرد، کمال شاعریست

که به اوزان ملی پښتو شعر گفت، و مقامهای موسیقی هندی را نیز پیروی نمود، و غزلیاتی درین سبک نیز سرود، کمال شاگردانی داشت، و از شاعران طراز اول عوامی شمرده میشود، غزلیات متفرق کمال در بهار جانان، گلزار محبوبان و گلزار سید احمد طبع شده، تذکره نگاران احوال و آثار ویرا ضبط کرده اند، ازوست:

د عشق ناری به پری وهم هغه وطن نه وینم

چی د زره سودمی پری کیده هغه بدن نه وینم

کمالی، محمد اسلم: از فضلا و دانشمندان دوره معاصر ادب پښتو، محمد اسلم که در شعر کمالی تخلص کرده، فرزند سردار خان کمال زی به سال ۱۸۸۶ ع در خانخیل مردان چشم به جهان کشود، در آیدرود کالج پشاور درس خواند سفرهای به ممالک جرمنی، فرانسه و انگلستان کرد زبانهای پښتو، انگلیسی، فرانسوی وارد و او را می فهمید، وی بزبان پښتو اشعار ملی، وطنی، عشقی و اجتماعی و اخلاقی سرود، مجموعه اشعار وی بنام منتخبات کمالی طبع شده کمالی به سال ۱۹۶۲ ع چشم از جهان پوشید، ازوست:

ساقی راوله په دورکی جام دمی راله را کره خوا یاغمه پیایی

کندل: کندل علی خیل در چهاونی حاجی پکتیا میزیست، شاعر امی و بیسوادی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت چکامه های ویرا اهل ذوق منطقه به حافظ دارند، ازوست:

گفته‌دی په گوته شین غمی دی په ورمندکی

راشه که دیدن کی

کندهی: در حدود قرن دوازدهم، در نواحی بنود وزیرستان میزیست، کندهی

مروت شاعر عوامی پښتو بود، به اواز ملی پښتو شعر گفت، بعضی از اشعار وی ضبط شده، ازوست:

زه کندهای د شه میر و کسرونه وایی

همیشه په حفاظت دپاک الله یی

کندهی شیار دشومیر و بیسان ویلی ده

کودیزی: از شاعران قصه سرای عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر، وی

در علاقه کودیزی میزیست، تذکره نگاران نام ویرا کودیزی ثبت کرده اند،

کودیزی تا عصر تیمور شاه درانی (۱۱۸۶-۱۲۰۷) هـ - ق حیات داشت

قصه محبوبا و جلالت را به سال ۱۱۸۸ هـ - ق منظوم داشت، ازوست:

دا قصه چی سره تم شوه

په غره د محرم شوه

له هجرت نه زرسل پاره

هم اته اتیا و شماره

گ

گدا، اخون: از علماء و سخنوران قرن دوازدهم هجری افغانستان، گدا از علوم متداوله عصر حصه داشت، در طریقت پیرو و طریقه نقشبندیه بود، کتابی را بنام نافع المسلمین در علوم دینی نظم کرد. در اخیر آن غزلیات و اشعار متفرق وی ضبط است، دیوان شعروى فعلاً نا پیداست از اشعار اوست:

د سحر چرگه خوب شی په کومى چی تاناری کړی دلبرمى درومى
یومی دلبرخی بل رانه زره وری زره می په داوری چی دلبرنومی

گدا، عبدالنبی: عبدالنبی متخلص به گدا در حدود ۱۲۹۰ هـ - ش در قندهار بدنیا آمد علوم متداوله را در منطقه فرا گرفت، زبانهای پښتو، پارسی و انگلیسی آشنایی داشت، وی در حدود ۱۳۳۵ ش در هرات چشم از جهان پوشید، و در همانجا دفن گردید، گدا بزبان پښتو شعر سرود نمونه اشعار وی در گلزار سیداحمد ثبت گردیده ازوست:

بیا راسه پرما لیلی
مه کوه جفا لیلی

گران، انورالحق: انورالحق متخلص به گران فرزند عبدالحق مندیزی

به سال ۱۹۰۸ هـ - در دیره تولد گردید و به سال ۱۹۷۳ در کابل از جهان رفت، تحصیل ابتدایی را در دیر و تحصیل عالی را در اسلامیه کالج پشاور انجام داد، زبانهای پښتو، پارسی، انگلیسی وارد و آشنایی داشت به سال ۱۹۴۷ ع در شعبه پښتو رادیو دهلی شامل ما موریت شد، گران به سال ۱۹۵۷ به افغانستان مهاجرت کرد، و تا اخیر حیات در همین جا بود. وی بزبان پښتو نثر و نظم مینوشت، فیچرها و درامه‌های وی نشر گردیده، مقالات و اشعار متفرق گران نیز در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شده، ازوست:

زه میدان ته در روان یسم په غیرت بانندی پویان یسم

ته می پیژنی افغان یسم میدان پر یزده چی مخوان راغی

تښته، تښته افغان راغی

گل: گل ولد لاله دین به ۱۳۳۰ هـ - ق در لسمه چیلیار بدنیآ آمد، و به

سال ۱۳۶۰ هـ - ق رحلت کرد، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر میسرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

گله راشه د بدری په اور کبابه

عاشقان د معشوقانو پتنگان دی

گل: از فکاهی سرایان ادب عوامی پښتو، گل در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق

در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فکاهی میسرود بهار گلشن و گلزار پښتو فکاهیات گل را ضبط می‌نماید، ازوست:

کو تک می جوہ بلبل و زرور و بانندی گل و

گلاب شاه: از شاعران عوامی نواحی شرقی افغانستان، به اوزان ملی پښتو شعر گنمت، اشعار ویرا اهل ذوق به حافظ دارند، گلاب شاه در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق زندگی کرده است، از اشعار اوست:

نن می فکر راغی بنه قصه می کره تیاره
غوز ونیسه پاره

گلاب شاه: مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان مینگارده که گلاب شاه از شعرای دوره گذشته پښتوست، وی در علاقه داگی اوز. مضافات پښتونستان سکونت داشت.

گل احمد: در قصبه اخوند کامه نگرهار سکونت داشت، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق تخمین میشود، گل احمد به اوزان ملی پښتو شعر گنمت، اشعار وی در سینه‌های عوام محفوظ بوده، ازوست:

گل احمد ناست دی بادوی خاوری پرسربانندی
ناسته په‌گودربانندی

گل احمد: از اعیان حذب خدایی خدمتگاران، گل احمد به سال ۱۲۸۸ هـ در مرغز سوابی مردان بدنیا آمد، در حدود ۱۳۴۸ ش از جهان رفت، گل احمد شاعر توانای پښتو ود، شعر ملی، وطنی و اجتماعی سرود چکامه‌های وی در نشرات ملی پښتونستان طبع شده، ازوست:

راغی، قاصد، ده وی چی روح دجهان راغی
فخر افغان راغی

گل احمد (قاضی): قاضی گل احمد بن قاضی سیداحمد سنخرخیل کاکر، در پشاور سکونت داشت، در عصر اعلیحضرت غازی امان اللهخان (۱۹۱۹-۱۹۲۹ ع) گروپ مهاجرین نیم قاره به افغانستان آمد، و در دارالسلطنه کابل نیز مدتی را به فعالیت های ادبی و صحافی و تألیف سپری کرد. وی شخص عالم و سخنور خوب پښتو بود، از تألیفات وی، دیوان شعر (مسمی به دیوان ابونجم الدین احمد)، انیس الواعظین، عهد نامه، قاعده افغانی «اول کتاب افغانی» به ما رسیده، از اشعار اوست:

زما دلبر لکه دلمر دی شی حیران به ورته
ته گل احمد چی کری بیان په خپل رقم کی صنم

گل اکبر: در حدود قرن هیجده عیسوی در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، گل اکبر مرثی امامین را نظم کرد، و واقعات کربلا در قالب نظم بیان داشت، از اوست:

شهید شو قاسم د قاسم موری
پالنگ یی راوړه که زوی دې گوری

گل ایاز: از شاعران عوام ادب پښتو، در محله چرر وکی مناطق منگل سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر ملی میگفت، اشعار وی در سینه های عوام محفوظ است، گل ایاز به سال ۱۳۲۵ ش قتل گردید.

گل باز: از شاعران قرن سیزده، در نواحی لغمان سکونت داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود و از پیروان شیخ احمدخان (حدود ۱۲۰۰ ه ق بود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، از شعرای خلف سلطان (متوفی ۱۳۲۵

۵- ق) از وی یاد میکند، سلطان درباره وی گوید :

مصری دی که گل باز دامنصورتہ آفرین

کم اصل شاعران به وارہ کبری زیرزمین

گل بشره : گل بشره دخت شخص متمول و متنفذی بود، از قبایل پشتونها.

داستان گل بشره با ملا عباس مشهور به طالب جان ، در تمام قبایل پشتونها شهرت قابل وصفی دارد، منظومه های گل بشره در داستان وجود دارد، از وست :

طالبان راغله دلی دلی

ما درزه طالب رانگی وبه مر مه

گل پراز : از نثر نگاران و شاعران دوره معاصر، گل پراز در توابع

پښتونستان سکونت داشت، بزبان پښتو نثر مینوشت، و شعر میسرود نبشته های وی در نشرات پښتونستان طبع شده ، نگارشات وی مضامین ملی و اجتماعی را احتوایدارد، گل پراز در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع از جهان رفت از اشعار اوست :

بیا راتله نو بیرته نشته گل پرازه

که خوځ شال په سروی اوکه شری

گل جمال : شاعر نعت سرا، و از شعرای همین قرن ، گل جمال اور مر

در محله اور مر پایان پشاور مسکون بود ، دیوان شعروی بنام « گز ار عجیب » تدوین و تهیه شده، زندگی وی تا سال ۱۳۵۵ یقینی بوده از وست :

که عمل دې په ویل دگل جمال شی

بسکه دومره نصیحت اشاره ښه دی

گل چین: در فهرست «نسخ خطی پشتو در کتب خانه های انگلستان»

دیوان شعر گلچین نیز معرفی شده است، در این دیوان علاوه از چند غزل از شاعر دیگر غزلیات و منظومه های شاعری بنام گلچین جمع آوری و تدوین شده، گویند که نسخه متذکره از بونیر دستیاب گردیده، احتمال دارد شاعر مورد بحث (گلچین) نیز «بونیری» باشد، این دیوان به سال ۱۸۷۴ ع خطاطی شده است، و اوایل قرن نوزده عیسوی حدود زندگانی شاعر را نیز تعیین میدارد.

گل حسن شاه: از سخنوران با ذوق ادب عوامی پښتو، گل حسن شاه

مروت در اوایل همین قرن در نواحی بنو (وزیرستان) میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر پرسوز سرود، مجموعه گلزار پښتورا بار اول وی تهیه داشت، اشعار مدون (گل حسن شاه) نیز درین مجموعه ضبط بوده است.

گل خامپیر: از شعرای امی، در محله شدل علاقه خوست پکتیا میزیست

تولد وی حدود ۱۲۹۰ ش و وفاتش به سال ۱۳۴۰ ش اتفاق افتاد، ازوست:

حاجی په انگرېز تیری کړی خواری

بیا به منی د مینسی ستا تسی

گل داد: از حماسه سرایان ادب عوامی پښتو. در قرن هیجده عیسوی، در نو

نواحی بلوچستان زندگی داشت، به آهنگهای ملی پښتو شعر حماسی میسرود و مبارزات ملی افغانیان را علیه انگلیسها منظوم میکرد، در شعرش احساس عامه را منعکس نموده است.

گل داد : در محله اژه مناطق منگل پکتیا سکونت داشت، شاعر عوامی پښتو بود، به اوزان و آهنگهای ملی شعر میگفت، اشعار وی شفاهی دارد، گل داد در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش وفات نمود، از وست :

د میدان خه سری اوبه لور چنارونه
شولگرته وخی تور توپک ژردالونه

گل رسول : گل رسول در حدود ۱۲۹۰ هـ - ق در قصبه منگوال کنر زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، چکامه های وی هنوز هم در سینه های عوام محفوظ است، از اشعار اوست :

سترگی را پورته که خماری غیزی له زما را شه
محبو باراشه غم دی په ما زور شو

گلزار : از شاعران امی و بیسواد بود، در حدود قرن هیجده عیسوی در ناحیه لوا رگی میزیست، گلزار به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، چکامه های وی در دست است.

گلستان : از سخنوران شیرین زبان ادب عوامی پښتو، گلستان به اوزان ملی پښتو اشعار ناب و پر شوری سرود اشعارش در حصص شرقی افغانستان شهرت خوبی دارد، تولد گلستان به سال ۱۲۷۰ ش در اکبر پوره پشاور و وفاتش به سال ۱۳۵۰ ش اتفاق افتاد است. مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوالش را ضبط میکند از وست :

گلونه را وړه له گلزاره زما اشنا راخی
د بڼاپیره د باغ مالپاره زما اشنا راخی

گل سید (ملا): ملا گل سید بابر در قصبه بابر چوکی کنر زندگی
میکرد، شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو اشعر میگفت اشعارش
شکل شفاهی دارد ازوست:

دنیا فانی ده وروره آخر ارمان دی
طوطیان دباغه درومی پاتی خزان دی

گلشاه: گلشاه بن عدلشاه ساپی به سال ۱۲۸۲ ش در بیسود ننگرهار
بدنیا آمد. گلشاه در دوایر مملکتی تارا ریاست بلسیده ایفای خدمت
کرد، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، نگارشات و اشعار وی در اخبار
ننگرهار طبع شده، گلشاه به سال ۱۳۵۵ ش در شهر جلاآباد چشم از جهان
پوشید.

گل محمد: گل محمد بن گلزار از نورزائیان مالگیر گرشک بود
تولد گل محمد در حدود ۱۱۶۰ هـ ق تخمین شده تا سال ۱۲۱۶ هـ ق در قید
حیات بود. گل محمد شعر پرسوز عشقی گفت و بحیث بلبل خوشنواپی در
مکتب ادبی پیر محمد کا کر نغمه سرود. وی شخصی سیاح و طالب علمی بود
سفرهای به بلاد دیگر کرد، دیوان نفیس شعری وی در دست بوده، ازوست:

دمامی دشاه زمان دی گهی و دی
که ناری ستادهجران دی گهو دی

گل محمد: از خطاطان و ناظران حدود قرن سیزدهم هجری. مثنوی
وی در یکی از نسخ خطی روضة النعیم حاجی زبردست (کتابت ۱۲۷۲ هـ ق)
موجود بوده، گل محمد در توابع قندهار سکونت داشت.

گل محمد: گل محمد ولد سلطان از شعرای عوامی لغمان بود. گل محمد به سال ۱۲۷۲ ق در شمتی لغمان دنیا آمد، و به سال ۱۳۵۴ ق از جهان رفت، گل محمد به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو غزل سرود و قصص دینی نظم کرد، ازوست:

وکره عبارت بیا په ژرا کوی ډیر ارمان ارمان به په عقبی کوی
دا صورت زما مدام ژرا کوی څه دی گل محمده چی خندا کوی
گل محمد: از ناظمان و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری .

گل محمد در مضافات قندهار سکونت میکرد، نسخ پښتو به خط وی دیده شده، منظومات وی نیز ضم آن بوده، از منظومات اوست:

وه سته زر دوه سوه کاله د اويا هم زمالاله
چپی په لاس د گل محمد دا کتاب تم کر احد

گل محمد: در دیوال علاقه هزاره میزیست، و در جنگهای افغان و سکها (تحت قیادت سید احمد) حصه داشت. گل محمد در حدود ۱۲۵۰ هق در قید حیات بوده به اوزان ملی پښتو شعر محاسی و عشقی سرود دارمستتر مستشرق اشعار حماسی ویرا ضبط کرده، ازوست:

جنت شو په اته لُخایه بنا حکم درب و
شدا دچی خور او په دی دنیا بی داسب و

گل محمد: گل محمد خسر نبیون در سر ماخوگیانی ننگرهار سکونت میکرد، زندگی وی در حدود ۱۳۰۰ هق تخمین میگردد. بزبان پښتو نظم و نثر مینگاشت، در علوم دینی خصوصاً میراث دسترسی داشت، ضابطه

میراث رابه نشر پښتو تحریر داشت، منظومات وی نیز ضم آن کتاب بوده در مقدمه امیر عبدالرحمن رامدح کرده است، از اشعار اوست:

داستا تیک دی امیز پیروان وزیر په لېو سور
شین خال دې دی سالار پلټنی اخلی اوسن زور

گل محمد اخکزی: از فکاهی سرایان ادب پښتو، گل محمد اخکزی در نایب واله سپین بولدک قندهار میزیست، به اوزان ملی پښتو اشعار فکاهی میسرود، وی به سال ۱۳۲۰ هـ ش وفات کرد اشعارش به شکل شفاهی در سینه های عوام محفوظ است، از اشعار اوست:

د از موز د اخکز و خلک صفا دی
چی شه و وایی په خوله هغه رښتیا دی

گل محمد ختیک: گل محمد بن گل احمد (یامیر احمد ختیک) در اوایل قرن سیزده در مضافات پښتونستان در قید حیات بود گل محمد شمایل نبوی رابه سال ۱۲۴۰ ق منظوم ترجمه داشت و کتب عدیده را خطاطی نمود از اوست:

فصاحت یی دخوزی ژبی کمال و
په نرمی سره تل وه شیرین زبان

گل محمد کاکر: در حدود ۱۲۰۰ هـ ق در نواحی قندهار سکونت میکرد، در فقه، اخلاق و تصوف صاحب مطالعه بود، کتابی را بنام شمس العابدین منظوم داشت، غزلیات متفرق خطی وی نیز دیده شده است، در غزل از رحمان بابا پیروی نمود و از شاگردان این مکتب ادبی به شمار می آید از اوست:

گل محمد له هغه غمه نه خلاصیزي

ستا لانور سوی دا غو نه دی پرڅه

گل محمد (ملا): ملا گل محمد خان در اوایل همین قرن در نواحی گنابا-

پور پښتونستان میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، در شاعری از پیروان حافظ عظیم گنابا پوری (متوفی ۱۳۲۱ق) شمرده شده است.

گلمدین: از شاعران عوامی خوست، به سال ۱۳۰۴ش در سوزه

خوست پکتیا بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۹ش در همانجا رحلت کرد. به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد.

گل مکی: گل مکی بنت فیروز ترین در هر نایبی کاکرستان میزیست

داستان شورانگیز عاشقانه وی، با پسر عمش موسی خان در همه مناطق پشتونخوا شهره آفاق گشت، وی زن باشه‌امتی بود و جانش را فدای عشق کرد. در داستان سرود های وی نیز دیده میشود، از سرود های اوست:

که توزن دی داسهیلی دوس تـسوزن دی

چی موسی خان په دنیاوینه سهیلیه پرمال میره حرام دی

گل ملاخان: از عااما و مدرسین علوم دینی و شعرای پښتو در مضافات

پښتونستان سکونت می‌کرد، به اوزان ملا شعر می‌گفت شاعر بدبیهه سرا بود، با اکثر شعرای هم عصرش مقابله شعری کرد، ازوست:

مخ راواروه نیم زل مخامخ راته گفتار که

شفتین دی له اسنینونه جداوته په یو وار که

گل میر: از غزلسرایان قدیم پښتو. غزلیات وی ضم نسخه خطی آمد نامه (اندیا آفس لایبریری) بوده و گلمیر را بحیث سخنور قدیم پښتو به مامی شناسد.

گل میر (ملا): ملا گل میر بن آقا میر بن باباخان به سال ۱۲۸۹ هـ ش در حسن خیل قرغه‌یسی لغمان بدنیا آمد، عالم علوم دینی، حافظ قرآن عظیم و شاعر پښتو بود، به سال ۱۳۳۳ هـ ش بدرود حیات گفت، از طبع اوست:

ز ره می له قهره ریزدی په جوش راغلی دی
زمونزه پیر اویشوالسه دنیا تسلی دی

گلنازه: سرودهای گلنازه رامسعود بن عبدالله در داستان آدم خان و درخانی ثبت میدارد، و زندگی وی نظر به وقوع قصه و واقعه حدود قرن دهم هجری تخمین میگردد، از سرودهای اوست:

په دروازه کی برابر سر په خوکی ز ره می دې بند کر دیدن په وریخوکی
دپوښتنی خو عیب نشته راته وایه ای جوگی په اصل خوکی

گل نبی: از شاعران امی و بیسواد ننگرهار. به آهنگهای ملی پښتو شعر گفته اشعار وی مضامین مذهبی و عشقی را در بردارد گل نبی در سالهای اخیر به کبر سن رحلت کرد و در زادگاهش در لاپوره مدفون گشت.

گله خان: از غزلسرایان قرن دوازدهم هجری. مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب غزلی از گله خان را با شرح حال کوتاه وی ضبط کرده، از طبع اوست:

زه یو گله خان یم دیار مینی لیونسی کرم
و در یزئی یارانو په داننگ له ماه سره

گنابیر : از شاعران قدیم پښتو. دیوان شعروی در دست است از مطالعه آن برمی آید که گندیر از سلوک و معرفت بهره داشت، کلامش شیوا و روان بوده زندگی وی قرن دوازدهم هجری تخمین میشود ازوست :

گنابیر په تاپسی رنځور دی که باور کړی
روغ به نه شی که شل ځله داروو کایا علاج

گوجر : شاعر از قوم ترکان در حدود ۱۲۵۰ ق در قصبه «میاور» جندول میزیست، به اوزان ملی پښتو شعری گفت غزلیات و چکامه های جذابی دارد ازوست :

مینی دی ستی کرم غوخ دی اتیاتی کرم مادرته نیولی په امید هیله امن ده
گوهرخان ختک : از نشر نگاران و شعرای خاندان علمی و ادبی خوشحال خان ختک. گوهرخان بن خوشحال خان در حدود ۱۰۷۰ ه ق بدینا آمد زندگی وی تا سال ۱۱۲۰ ه ق یقینی می نماید. وی شخص متشرع بود، در سیر و اخلاق مطالعه داشت قلب السیر رابه خواهش افضل خان ختک به نشر پښتو ترجمه کرد، دیوان شعروی ناپیداست ولی غزلیات متفرق وی دیده شده، در نشر نگاری از پدر نامدارش تقلید میکند و از پیروان وی شمرده شده ازوست :

دوه یاران چی راز دزیره تر بله نمایی باید دی چپی پخپله ژبه وایی
دفار سیانوکن مکن ویل چی سود کا پښتنوته کړه مه کړه ویل ښه ښایی

گوهر علی : از شعرای مرثیه نگار، درحدود قرن هیجده عیسوی در توابع پښتونستان سکونت داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار بخصوصی در

باره واقعات کربلا دارد، از اشعار اوست:

ماد گوهری لالاچاپه تیرویشتی بی

متی بی شه پری لالادیری بی خنگولی بی

گودی زرگر: شاعر بدیهه سرا، اشعار فی البدیهه میسرود با اکثر

شعراى همعصرش مقابله کرد. ، گودی زرگر در توابع پښتونستان میزیست

از اشعار اوست:

کمزوری شاعر گوره دی به زورر به داریاله که دزرکی په شان تله که

گهیج، منهاج الدین: منهاج الدین متخلص به گهیج فرزند قاضی

برهان الدین در چارتوت خان آباد کندز بدنیا آمد، علوم متداوله دینی

ومذهبی رافرا گرفته بود، بزبانهای پښتو و پارسی مینوشت، نبشته ها و مقالات

وی باین دوزبان به شکل متفرق در جراید درج گردیده، ورسایلی را بنام

مستعار به پښتو نیز ترجمه داشت. وی به سال ۱۳۵۱ ش در کابل قتل

گردید.

ل

لاج میر : از شعرای عوامی پښتو، در نواحی بنوزیر ستان سکونت میکرد، شاعر از قوم مروت بود در حوالی دوازدهم هجری زندگی داشت. به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص جنگی قومش را بادیگر قبایل نظم کرد ازوست :

بس کوه لاجمیره یاره دلته ودریژه
ایمان غواره له خدایه په کسروشوی باوری

لتار : ملا لتار از علما و شعرای اواخر قرن دوازدهم هجری. در هندوستان زندگی کرده، شاعر صاحب دیوان پښتوست، تولد وی نظر به صراحت خودش به سال ۱۱۶۰ق اتفاق افتاده لتار غزلیات جذاب و پرشوری سرود مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط میکند ازوست :

په گوگل می دگویاتوتی چنهاده
تر غوزشوی می دسپین پایل شنهاده

لطف خان مشوانی : از پښتونهای مقیم امریکا. لطف خان از پښتونها فکوری بود، زمانیکه حضرت استاد پوهاند حبیبی سمت دبیری طلوع افغان را داشتند (۱۳۱۰ش) لطف خان مشوانی باوی رابطه قلمی داشت

و مکتائیش درج صحایف طلوع افغان شده ازوست :

یواخبار می په پښتو ژبه کی ولید
دقندهار ژبه نامه طلوع افغان

لعل جان: از شاعران عوامی پکتیا در محله سکندرخیل خاخی سکونت
میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعارش را اهل ذوق منطقه حفظ کرده
اند، وی به سال ۱۳۴۳ هـ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد ازوست :

نن می یو خوب ولیدو ما په کتاب ولیدو
ورته حیران یم ربه څه په زیر و زور دی نا څه په هنر دی نا
لعل شاه: در منطقه گنج گیل از مضافات ننگرهار مسکون بود

به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، شعرای خلیف منطقه از وی یاد میکند مفتی
حنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ ش) از لعل شاه چنین یاد کرده است :

محمد دین که بسم الله، میرا که توکل
لعل شاه به درته وایم چی خای بی دی گنج گل

لعل پادشاه: عالم علوم دینی و شاعر پښتو، در اوایل همین قرن
در نواحی سوات میزیست، فقه، تفسیر و احادیث را از علمای منطقه آموخت
سفری به هندوستان کرد، و از اساتذہ ناموران دیار کسب فیض و دانش
نمود، بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، مدح نواب دیر رابه سال ۱۳۳۵
ق سرود، همین مدت زندگی ویرا یقینی می سازد ازوست :

نوم زمادی لعل پادشاه یمه دسوات
ملا خسیل یمه ددبی دملایان
علاقه دشموزوکی می مسکن دی
خاص قریه می در زخیله شوه ممکن

لعل محمد : شاعر عوامی ادب پښتو، لعل محمد از قوم نورزی بود. در کار یز سپین بولدک زندگی داشت، در حدود ۱۲۷۰ هـ ق رحلت کرد، و در همانجا مدفون گشت، لعل محمد شاعر مذهبی پښتو بود، در چکامه های دردست داشته آن رنگ مذهب و اخلاق غالب به نظر می آید.

لعل میر : از شاعران عوامی ننگرهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ ش در قید حیات بود به اوزان ملی پښتو شعر دارد از شاعران خلف منطقه مفتی عبدالحنان از وی یاد میکنند:

لعل میردی که خانمیر ورپسی شاه ولی خان

پاینده محمد به وایم چی شعری دی بنه صاف

للی : للی علی خیل در چهاوونی خاخی پکتیا مسکون بود، به اوزان

ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد وی به سال ۱۲۸۵ هـ ش به کبرس از جهان رفت از وست :

بسوگی وده تبه خمسه خپلی مسوری

خان به جور کرم دواره سترگی به کرم توری

لودین، عبدالرحمن : عبدالرحمن لودین بن کاکا سیدا احمد خان

از مشاهیر علمی ادبی و سیاسی و ملی دوره معاصر. لودین در حدود ۱۲۷۷ هـ ش در کابل تولد شد، و از اولین دسته فارغان مکتب حبیبیه بود.

وی شخص مبتکر و فکوری بود، بامسایل ملی و وطنی علاقه زیاد میگرفت
در اواخر عصر امیر حبیب الله حبس گردید، و قتیکه اعلیحضرت غازی امان الله
بر سریر سلطنت نشست، لودین را از حبس رها ساخت. و از فکر ابتکار
وجد یتش در امور مملکتی استفاده به عمل آورد، و بیحیث عضو مجالس
قانون سازی رئیس بلدیہ قند هار و رئیس اکا دمی پښتو (پښتو مرکه) ایفای
خدمت کرد. در دوره سقوی بار دیگر محبوس شد بعدتر به سال ۱۳۰۹ به
استشاره دولت شهید گردید. لودین بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت
و نثر مینوشت، زمانیکه رئیس انجمن پښتو بود قاموس جامع لغات (پښتو
پارسی) را تدوین و ترتیب کرد، متاسفانه آن قاموس پربها اکنون در دست
نیست اشعار پارسی لودین دیده شده است.

مابیی: در حدود ۱۰۰۰ هـ ق در توابع فراه سکونت میکرد داستان سوزناک عاشقانه وی با ظریف خان اشکزی در پینتو نخوا شهرت دارد درین داستان سرودها و قطعات منظوم مابیی نیز دیده میشود از سرودهای اوست:

تادنیلی تانگونه تینگک کره تانگک او میخدی دهند وستان پرخوا وهلی نوخورا
او وروراوزه دی پرچا باندی سپارلی او هوسپارالی

ماستر: در میتی، علاقه موسی خیل مومند زندگی میکرد، شاعر عوامی پینتو بود به آهنگک های ملی شعر میگفت ماستر به سال ۱۳۵۳ به عمر ۵۱ سالگی رحلت کرد اشعارش را عوام به حفظ دارند.

متی با با: شیخ متی بن عباس بن عمر بن خلیل به سال ۶۲۲ هـ ق بدنیا آمد و به سال ۶۸۷ هـ ق به عمر ۶۵ سالگی در مناطق کنار دریای تورنیک وفات کرد. متی شاعر متصوف و عارف بزرگواری بود شیخ متی در غونلهان قلات کتاب موسوم به «دخدای مینه» نوشت مولف پته خزانه شعر جذاب و آبدار متی بابا رانقل میکند که نمایانگر قدرت سخنوری آن شاعر بلند مقام است، از اشعار اوست:

په لویو غروهم په دښتوکی په لوی سهار په نیموشپوکی

په غاره زغ اوپه شپیلکوکی یاد ویرژ لو په شپیلوکی

تول ستاد یا دناری سوری دی

داستا د مینی ننداری دی

مجیب: مجیب ولد محمد ولد غریب، در حدود قرن سیزدهم هجری

در نواحی بنوزندگی میگرد تا سال ۱۲۷۲ هـ ق در قید حیات بود. مجیب بازبانهای پښتو، پارسی و عربی آشنایی داشت و باین سه زبان مینوشت دیوان شعر پښتو وی در دست بوده که بطرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو سروده شده، ازوست:

سنگ زما په زرگی مات شوریزمیریز

تاچی بیا کدر په خمار سرمه آمیز

مجید شاه: در حدود قرن سیزدهم هجری در توابع پشاور زیسته

است، دارمستر مستشرق اشعارش را ضبط کرده، مجید شاه از شاعران عوامی ادب پښتو به حساب می آید، ازوست:

سخته په ما ده خدایه له ما جدا دلبر شه

د تورو خاور لاندی هغه شیرین بشر شه

محبت خان (نواب): نواب محبت خان بن حافظ رحمت خان

شهید، از نوابان هندوستان. نواب محبت خان در سال ۱۱۶۴ هـ ق بدنیاء آمد، و به سال ۱۲۲۴ هـ ق از جهان رفت وی چون پدر بزرگوارش مرد قلم و شمشیر بود. و از پښتونهای اهل علم، قلم و سیاست هندوستان شمرده

میشود. نواب در گرامر و لغت پښتو استاد بود ، بزبانهای پښتو ، پارسی و هندی شعر میگفت ، مجموعه اشعار وی دیسده شده ، از تألیفات وی آمد نامه و ریاض المحبت در دست است ، ازوست :

چی حافظ رحمت شهید شو په ژړا شوهرسری

مرد وزن له ډیره درده په نارو شو په هی هی

محب‌الدین : از شعرای مذهبی اوایل همین قرن ، در توابع پښتونستان

زندگی داشت ، قصیده برده شرف‌الدین محمدبوصیری را از عربی به

مخمس پښتو ترجمه داشت ، ازوست :

خواست کوم له تازه یا ارحم الراحمین روی در له راوړم در حمة اللعالمین

وینبی په فضل دا عاجز محب‌الدین هم یی والدین هم کل بنات ونبین

کل مسلمانان چی څه عرب دی یا عجم.

محبوب جان : محبوب جان بن آقا محمد بن ملک میرعالم عمرخیل

به سال ۱۲۶۰ هـ ش در چهاردهی مرکز انجمن بدنیا آمد ، و به سال ۱۳۱۰

هـ ش رحلت کرد ، شاعر عوامی پښتو بود ، به اوزان ملی شعر میگفت

اشعارش شکل شفاهی دارد ، ازوست :

ماستا دپاره یاره په سرشال کسری دی

اوربل می بند په بند په وربخو جال کبری دی

محبوبی ، محمد ظاهر : از شاعران معاصر قندهار ، بر طرز

کلاسیک غزل میسرود ، مضامین عشقی را در شعرش می‌گنجانید ، غزلیات

وی در نشرات قندهار طبع شده، محبوبی درین اواخر چشم از جهان پوشید، ازوست :

غتهی بادامی سترگی بادام لــــری
سره خولگی دسرو میو سور جام لری

محراب (ملا) : ملا محراب از طالب‌العلمان دینی و ناظران مذهبی

و خطاطان پښتو تا سال ۱۲۶۱ هـ ق در قید حیات بود ، نسخ پښتو به خط وی دیده شده است ، که منظومه های مذهبی وی نیز ضم آن بوده .

محزون، عبدالله : عبدالله که در شعر محزون تخلص میکرد، شاعر از

قوم پوپلزی، به سال ۱۲۶۰ هـ ق در بلده قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۳ هـ در همانجا رحلت کرد. محزون از پیروان سبک هند، و غزلیات پرشوری باین سبک سرود، دیوان زیبای شعر پښتو و مثنوی عبرتنامه از خود به یادگار گذاشت، ازوست :

که خو ک ځان غټوی په وچو پچو
عبدالله له دی خانسی څخه راستون ښه یم

محسن (حاجی) : از شاعران حدود قرن دوازدهم هجری ، محسن

شاعر صاحب دیوان پښتو بود، احمدی صاحبزاده (۱۱۳۸ - ۱۲۳۲ هـ ق) ذکر دیوان وی را چنین نموده است :

همدارنگه دقلندر دخیرالدین ؤ دحاجی محسن اوبل دصدرالدین و

محمد : از مورخین نامدار افغانستان در قرن هفتم هجری ، محمد

بن علی البستی در نواحی بست در حدود (۵۸۰ - ۶۵۰ هـ ق) میزیست

تاریخ سوری را به سال ۶۴۰ هـ ق نگاشت.

محمد: از علماء و سخنوران عصر عالمگیر است، محمد در تاریخ اسلام در سیر و اخلاق و شمایل انبیا مطالعه و مرور کافی داشت، کتابی را بنام جامع الانوار در تاریخ انبیا به سال ۱۱۱۸ هـ ق منظوم تألیف کرد از وست:

داکتاب چی تصنیف شوی عالمگیر بادشاه هغه کال وفات شوی
تکیه خدای کره محمد امید وار شه له احمد
دی پوره دی په عهدونه

محمد: عالم علوم دینی و ناظم مذهبی پښتو، در حوالی قرن سیزدهم زیسته است، در علوم رواجی عصر و اخلاق و سیر مطالعه داشت، سیرت حضرت محمد (ص) را به سال ۱۲۶۶ هـ ق منظوم ترجمه داشت، از وست:

ای زما ربه خالقه
کل ثناده ستا لایقه

محمد: از شاعران غزلسرا، در حوالی قرن یازدهم هجری زیسته است، مؤلف ورکه خزانه دو جلد نمونه غزل ویرا ضبط میکند، از وست:

ستا له غمه محمد مری ته خوشحالی کری
سر فراز دی په دی کار کی رقیب مت کری

محمد: شاعر مذهبی پښتو، زادگاهش را تذکره نگاران دامنه های «کسی غر» نشان داده اند و تخمین کرده اند که وی در حدود ۱۲۲۰ دق چشم به جهان گشوده است، محمد اکثر علوم رواجی عصر را آشنا بود

سفرهای به بخارا کرد، قسمت زیاد عمرش را در آن دیار سپری نمود
از تألیفات منظوم وی به پنبتوخزینة القراء، فرض العین، طریقه محمد به
در دست بوده، ازوست:

خوشه چین دمولانا دی

محمد حکه خوشنوا دی

محمد هوتک : استاد سخن، دانشمند بزرگوار و مورخ بصیر -
محمد هوتک از مشاهیر علمی و رجال ادبی قرن دوازدهم هجری
محمد بن داود هوتک به سال ۱۰۸۴ هـ ق در کوکران قندهار چشم به
جهان کشود، علوم مروجہ عصر فقه، تفسیر، حدیث، فنون بلاغت
وفصاحت، قافیه و عروض را از پدرش داود هوتک که مرد دانشوری بود
آموخت. درین آیام به دربار هوتکیان راه یافت و در وقت شاحسین هوتک
غزت و حرمت داشت، اکابر و اعیان دربار نیز ویرا گرامی میدانست
محمد هوتک عمرش را صرف، تحقیق، تتبع و تألیف نمود، و آثار
گرانمایه ای را نوشت، وی بزبان پنبتو نظم و نثر می نگاشت از تألیفات
وی پته خزانه، خلاصه الفصاحت، خلاصه الطب، و دیوان شعر ضبط
است، اما از تألیفات قیمتی محمد هوتک صرفه پته خزانه که از تذکره های
قیمتی شعرای قدیم پنبتوست، به ما رسیده است.

محمد ابراهیم : در عصر اعلیحضرت شیرعلی خان منصب عسکری
داشت، و به امر شاه قواعد عسکری را از انگلیسی به پنبتو ترجمه کرد.

محمد ابراهیم (مولانا) : مولانا محمد ابراهیم بن قاضی عبدالمجید

به سال ۱۹۲۰ ع در بازارگی بنیر بدنیا آمد، علوم متداوله مذهبی و دینی را از علمای منطقه و در فامیل از پدر کسب نمود، سفری به هندوستان کرد، و در مدارس دینی آن دیار از اساتذّه اجل و گزیده درس خواند، به زبانهای پښتو و پارسی و عربی و اردو و هندی آشنا بود و درین همه زبانها صلاحیت نوشتن و تألیف داشت، از تألیفات وی فتاوی و دودیه (پښتو) در دو جلد، صرف‌الصرف، خیر الکلام فی شهر خیام، اشکال ریاضی و خطبه جمعه به ما معلوم است. مولانا محمد ابراهیم به سال ۱۹۵۰ ع رحلت نمود.

محمداجان : محمداجان بن شهزاده به سال ۱۸۸۹ ع در ناوگی

باجور بدنیا آمد، به سال ۱۹۵۱ ع در همانجا بدرود حیات گفت، محمداجان به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، شاگردانی نیز داشت، ازوست :

دا پردی مالونه مه‌خوره حرام خوره

ورته لاره ده په قیامت کی تیاره توره

محمد ارتضاخان : از فرهنگ نویسان پښتو نهادهای هندی، محمد ارتضاخان

بن نواب امان خان به عشیره عمرخیل قوم یوسفزی منسوب بود، در رامپور هند میزیست، فرهنگ لغات (پښتو، پارسی) را به سال ۱۲۲۵ هـ ق تألیف کرد.

محمد اسلم : محمد اسلم بن حاجی محمد امین کاسی به سال ۱۹۰۳

در نواحی کوتبه (پښتونستان) جنوبی تولد و به سال ۱۹۵۸ ع رحلت کرد

در ادب پښتو و پارسی مطالعه خصوصی داشت ، اشعارش را ضبط کرده اند، ازوست :

زه خادم ستا ددر بـــار

سخنی شیر جان ، مستانه

محمد اسلم اخکزی : ملا محمد اسلم اخکزی ، در قلعه عبدالله ضلع پشین بلوچستان زندگی میکرد ، شاعر پښتو به آهنگهای ملی شعر عشتمی و مذهبی میگفت ، اشعار وی دیده شده است .

محمد اسمعیل : از شاعران قصه پرداز ، در حوالی قرن سیزدهم هجری در نواحی پښتونستان زیسته است ، وی قصص مذهبی را بزبان پښتو نظم میکرد ، «قصه آهو» از یادگار های منظوم اوست .

محمد اسمعیل (مولوی) : مولوی محمد اسمعیل در اوایل همین قرن در دود یال مانسهره ضلع هزاره میزیست ، ودرایت آباد معلم زبان پښتو بود ، افغانی کی پهلوی کتاب ، و آینه الفاظ افغانی (تالیف ۱۳۰۰ ه ق) را جهت آموختن زبان پښتو به اردو دا نان نوشت .

محمد اسمعیل (میرزا) : میرزا محمد اسمعیل قندهاری از استادان راورتنی مستشرق ، به سال ۱۸۳۸ع به سند رفت ، واز آنجا به پشاور آمد ، تا اخیر حیات معلم پښتو انگلیستان بود ، کتاب مقدس عیسویان را به پادری هیوز ولیونتال به پښتو ترجمه کرد ، میرزا به سال ۱۹۱۳ بدرود حیات گفست ،

نیشته‌های منشور وی در مجموعه دارمستتر مستشرق نیز ضبط شده است.

محمد اشرف: محمد اشرف ولد فقیر محمد به سال ۱۱۹۸ هـ - ق در

کجره از مضافات کج عزیزخان لغمان بد نیا آمد ، و به سال ۱۲۷۸ هـ - ق رحلت کرد، شاعر عوامی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت جلد سوم پښتانه شعراء شعر ویرا ضبط میکنند، ازوست:

سبا اختر دی اشرف جانہ خلک سیل ته راخی

دتولی میری عالم ستا په نندار وراخی مسته خاور راخی

محمد اصف: از شاعران معاصر پښتو، در قصبه نولام مرکز لغمان

میزیست، علوم متداوله را از علمای منطقه کسب کرده بود، در دوایر مختلف دولتی ماموریت کرد، طبع شعر داشت، بزبان پښتو شعر میگفت، چکامه های عشقی و دینی و وطنی وی در دست است، محمد اصف به سال ۱۳۵۵ ش از جهان رفت، از طبع اوست:

ما سره څنگګ کی چی خوز دلبر وی زما

شپه وی شب قدر ورځ هم اختر وی زما

محمد اعظم: شاعر قصه سرا، زندگی وی حدود قرن سیزده محسوب

میشود، قصه محبوبا و جلالت از یادگارهای ادبی اوست:

محمد اعظم: شاعر عوامی حدود ۱۳۰۰ هـ - ق، محمد اعظم به اوزان

ملی پښتو شعر سرود، غزلیات وی در سلسله « ترانه هاری قدیم » در طلوع افغان طبع گردیده، و شاعر از نواحی قندهار مینماید ازوست:

سره لاسونه سر نوکان سری سترگی خماری دی

سپین رخسار زما دیار تل یی په ماواری دی

محمدافضل: شاعر از نواحی قندهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ. ق میزیست
 به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار وی
 در سلسله «ترانه‌های قدیم پښتو» به طلوع افغان قندهار طبع شده، ازوست:
 تا چی په ناز سره تور کړی خپل چشمان دی ناری وهمه
 هم په حضور کی دی نتلی عاشقان دی ناری وهمه
محمد اکبر: محمد اکبر ولد نوروز ولد ملا قطب مومند، به سال
 ۱۲۹۶ هـ. ش در بره اراضی توابع کنر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۰ ش بدورد
 حیات گنت، محمد اکبر شاعر روستایی بود به اوزان ملی پښتو شعر
 میگنت، ازوست:

طالب محمد اکبره غزل و باسه غوره شا گرد دې کره خبره
 چی روان ددې دنیا دی
 دا سین خادرمی ستا دی

محمد اکبر (ملا): از شاعران مذهبی ادب پښتو، ملا محمد اکبر
 در خیر آباد مزبینه زنگرهار سکوت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،
 اشعارش شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۳۲۷ هـ. ش به عمر ۶۵ سالگی
 بدورد حیات گنت.

محمد اکبر هوتک: از ادبای با ذوق قندهار، محمد اکبر هوتک به سال
 ۱۲۳۸ هـ. ق در شهر قندهار بدنیا آمد مدتی را در کوته و توابع پښتونستان
 جنوبی سپری کرد، در حدود ۱۳۰۵ هـ. ق دوباره به قندهار آمد، و به
 سال ۱۳۱۷ هـ. ق رحلت کرد، و در همانجا دفن گردید، محمد اکبر هوتک

بزرگان پښتو نظم و نثر مینوشت، عراض منظوم و منثور وی در دست است
تذکره با ارزش و قیمتی ادب پښتو (پته خزانه) بار اخیر به فرمایش وی
خطاطی شده، ازوست:

عرض می و کئی و پاچاته
ای زما بابکه پسالاره

محمد امان: ملا محمدا مان بن ملا زمرد اخوند داوی در حدود ۱۲۵۰

هـ. ق در توابع کندهار میزیست، به طرز کلاسیک شعر میگفت، دیوان
شعر وی در دست بوده، ازوست:

چی صادر سو ستا دلوری په ما خوار خط
له خاطره می اندوه کره تار په تار خط

محمد امیر: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ. ق، به پیروی مقامهای موسیقی

هندی و به اوزان ملی پښتو شعر گفت، غزلیات ویرا بهار گلشن ضبط کرده،
محمد امیر در مضافات پشاور سکونت میکرد ازوست:

قصه به ورته و کر مه په مخ محمد امیره
شتی می په زره بانندی دعشق بنخه کره تاو گیره
سوری می شه خئیگروینی می خاخی له ضمیره
په پتو شو مه ورونه په سترگو نه وینمه یار

محمد امین: از شاعران عوامی ادب پښتو، در اوایل همین قرن در قصبه

کندهار از توابع پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،
در شاعری از پیروان حافظ عظیم کندهاپوری (متوفی ۱۳۲۱ هـ. ق) معرفی
گردیده است.

محمد امین : از علمای دینی و ناظران مذهب پی پښتو، محمد امین در حدود اواخر قرن سیزدهم هجری در تهکال توابع پشاور سکونت میکرد، آثار دینی و فقهی را از پارسی به پښتو ترجمه داشت ازوست :

خای ز ما تهکال یادیزی له خلیلو حساییزی
پلار نیکه می حافظان وو په تهکال کی ساکان وو

محمد امین : حاجی محمد امین بن اسدخان سلیمانخیل به سال ۱۸۹۵ بدنیاً آمد به سال ۱۹۵۸ بدور حیات گفت. شاعر نعت سرا و مدح گو بود، در دوره حیاتش به چهره های مختلف سیاسی و روحانی نمایان گردید اخباری رابنم الصادقه به نشر سپرد، از تالیفات او : ۱، دیوان مداح ۲- روضة الحیب ۳- گلزار مدینه ۴- بهار مدینه ۵- اسرار مدینه ۶- انوار مدینه ۷- الحمد لله ۸- سبحان الله به مامعلوم بوده، این بیت از طبع اوست :

که ایمان غواری قربانی شه دجانان خنی
د مدینی منوری ماه تابانه خنی

محمد امین : از شعرای عوامی عصر امیر عبدالرحمن (۱۲۹۶-۱۳۱۹ق) محمد امین در خالای قلات سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت و باشاعر عصرش خدایرحم قلاتی مقابله های شعری کرده است .

محمد انور : ملامحمد انور اتمانخیل در قصبه ماموند سرحد آزاد پیشه امامت داشت، بزبان پښتو شعر میگفت اشعار وی به اوزان ملیست چکامه های وی حفظ شده است .

محمد ایاز (ملا): ملامحمد ایاز نیازی از عارفان و ادبای افغانستان در قرن دوازدهم هجری. وی در قندهار زندگی میکرد در طریقت از مریدان میا عبدالحکیم کاکر بود مؤلف پتبه خزانه نویسد: که محمد ایاز آواز خوبی داشت، و گاه گاهی اشعارش را تغنی میکرد و مردم رامیگریاند دیوان شعرش نهایت متین و دارای نکات عارفانه بود، ازوست:

ز ره هغه دی چی لری د عرفان برخه
دغه بڼه ده پردنیا دانسان برخه
هغه زره چی نه یی مهرنه عرفان وی
وری په ژوند کسی د ناخیزه حیوان برخه

محمد ایوب: از شاعران عوامی قندهار، در حدود ۱۳۰۰ هـ. ق زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، غزلیات وی در گلزار سید احمد و گلزار محبوبان طبع شده، ازوست:

نن راته اور زمین آسمان دی فکر می ستا دلآسه و ران دی
خود به افسوس کوم پرتیر ساعت ارمان دی

محمد ایوب (مولوی): مولوی محمد ایوب به سال ۱۲۷۶ هـ. ش در قندهار چشم به جهان کشود، و به سال ۱۳۲۶ هـ. ش از جهان رفت، به زبانهای پښتو و پارسی شعر سرود، وی عالم علوم دینی بود در علوم رواجی عصر معلومات کافی داشت.

محمد با ز: از شاعران عوامی پښتو، به اوزان ملی این زبان شعر سرود، اشعارش شکل شفاهی دارد، نمونه‌های شعری ثبت گردید، ازوست:

اوبوله خى هسکه غری د چمچمارو

سین مخ دې ناغه دار - مینه ده دکابل

محمد بشیر: از طبای یونانی و ناظران قدیم پښتو، در طب قدیم

معلومات کافی داشت، رسایل طبی را به پښتو منظوم تألیف داشت، زندگی

وی حدود قرن دوازدهم هجری تخمین میگردد ازوست:

دا دارو دی آزموده باور وکره زما دیده

دمحمدبشیر په حق کره دعا ډیره خپل سبق کره

محمد جان: از شعرای عوامی، حدود ۱۲۵۰ هـ - ق در سنه ننگرهار

میزیت، هم عصر توکل بود و شعرای خلف منطقه ویرا با توکل یکجایا کرده

اند، شعرش جذاب و موضوعات عشقی را دربر میگیرد، چکامه‌های

محمدجان شکل شفاهی دارد، ازوست:

گل د چمن ورکه محمد جان درته خدمت کوی

ستا دخال و خطضفت هر درنگ په هر ساعت کوی

محمد جان (دکتر): دکتر محمدجان ولد عبدالجلیل ساپی در قلعه صلاح

چاردهی لغمان سکونت داشت، وی دکتر طب و شاعر شیرین زبان بود،

به طرز کلاسیک و آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، تولدش به سال

۱۲۰۳ ش و وفاتش به سال ۱۲۷۳ هـ - ش رخ داده است، شاعران بعدی

منطقه همه به استعداد شعری وی مفراند، ازوست:

چرگانو وکره آوازونه

پاخیزه سهار دی

محمد جان (صوبه دار): محمدجان بن غلام محمد خاچی در گل غنبدی
مناطق پکتیا سکونت میکرد، وی در فوج منصب صوبه داری داشت، در منطقه
به «محمدجان صوبه دار» مشهور بود، به اوزان ملی پښتو شعر عشقی
ومذهبی میسرود، اشعار ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند، ازوست:

تاسی ته کشمیر دی مدام کوم تأثیر پکی
پیز وان دی هوا گیر دی لوی شوی دی لرم پکی

محمدجان (قاضی): محمدجان که در شعر قاضی تخلص میکرد، به
سال ۱۲۵۸ هـ - ش در لالیپوره ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۸ هـ - ش
رحلت کرد، وی علوم مروجه عصر را از علمای منطقه و مناطق پښتونستان
آموخته بود، طبع شعر داشت، به اوزان ملی پښتو، شعر حماسی، عشقی،
ومذهبی سرود، ازوست:

خدای می در خار که بنه غازی دچکنور صاحبه
انگریز شو ستانه شکسته په هر بندر صاحبه

محمدجلاد: در محله «چورگرو» قبایل آزاد میزیست، شاعر از قوم
سالارزی بود، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی داشته،
به سال ۱۳۲۳ هـ - ش از جهان رفت.

محمدجی: محمدجی شاعر مجذوب، در توابع گدون از مضافات
پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، وی عالم فقهی
وشاعر پښتو بود، به شرح الوقایه شرحی نوشت و به اوزان ملی پښتو شعر سرود

اشعار ویرا دارمستتر مستشرق ضبط کرده، حمدجی قبل از ۱۲۷۲ هـ - ق با زندگی وداع کرد، ازوست:

چی مازنگرشی شاه دخان په جوړول ولگی
اور می په گوگل ولگی

محمدحافظ (ملا): ملا محمدحافظ بارکزی، از واعظان وعلما و

سخنوران عارف افغانستان در قرن دوازدهم هجری، ملا محمدحافظ درتوابع قندهار زندگی میکرد، عالم علوم دینی و در فقه سمت استادی داشت، در مساجد جامع به وعظ نصایح می پرداخت و در ضمن اشعار عارفانه اش را میخواند مؤلف فاضل پته خزانه اشعار و احوال ویرا ضبط کرده، ازوست:

کم بخته مه کړه پر دنیا ډونگډونه که دی زره غواری دجنت گلونه

محمدحسن: ملا محمد حسن اسحقزایی به سال ۱۱۷۷ هـ ق در

تلوکان قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۲۴۵ هـ ق با زندگی وداع کرد، وی صاحب تألیفات زیادی بزبانهای پشتو و پارسی است، دیوان شعرش را به سال ۱۲۰۱ هـ ق تکمیل کرده، شعرش عارفانه، و با معایر ادبی برابرست، مولف جلد دوم پښتانه شعراء احوال ویرا ضبط میکنند، ازوست:

که یون یون دی زرگیه یون دی د فانی سرایه آخر بیلتون دی
را سه زیارت به دم دینی کپرو په مدینه کسی حضرت مدفون دی

محمدحسن: ملا محمد حسن مشهور به «کندهاری آخوانزاده» بن

ملا شمس الدین آخوانزاده تونخی، به سال ۱۲۶۲ هـ ق بدنیا آمد، و به

سال ۱۳۴۲ هـ ق بدرود حیات گفت، و در «اوبه هرات» مدفون گشت. ملا محمد حسن بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت، نمونه اشعار پښتوی ویرا مولف جلد سوم پښتانه شعراء ضبط نموده، ازوست:

چی تسخیر که دعشق شاه دزره او رنگ
حسن هم ورسره واروئ خپل رنگ

محمد حسن: از شاعران عوامی پښتو، به آهنگهای ملی شعر سرود و قصص خیالی و محلی را درین قالب نظم کرد در اشعار وی قصه ملی پښتونها «شیر عالم و مامونی» شهرت خوبی کسب کرده است.

محمد حسین (میرزا): میرزا محمد حسین الکوزی، در مزینه رودات ننگرهار سکونت میگرد، علوم رواجی و اصول میرزایی را در منطقه فرا گرفت، در دوایر مختلف دولتی برتبه های کوچک ماموریت کرد، وی طبع شعر داشت، به اوزان ملی پښتو و طرز کلاسیک شعر سرود مجموعه شعروى در دست است، میرزا به سال ۱۳۳۵ ش از جهان رفت.

محمد حیدر: محمد حیدر ولد عبدالرحمن به سال ۱۲۹۹ هـ ش در

قصبه دندوکی سیدآباد وردگ چشم به جهان کشود، علوم دینی را از علمای منطقه کسب کرد، در جوانی داخل ماموریت گردید، و به رتبه های خورد در دوایر دولتی ماموریت داشت، به سال ۱۳۲۹ هـ ش در منطقه امام صاحب کننرز رحلت کرد، ازوست:

لگلیدلی په دل می اورونه دی
چی لیدلی می ستا فریبونه دی

محمد خان: از شاعران عوامی پښتو ، محمد خان محمد زی در حدود ۱۲۶۰ هـ ق در شوالگره چار سده سکونت داشت ، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، اشعار لهجه ملی وی که موضوعات عشقی را احتوی میدارد ، ضبط شده ، شعر مثنوی نیز دارد ، دار مستتر مستشرق اشعار وی را ثبت کرده ، مثنویات وی نیز در بعضی مجموعه ها طبع شده ، ازوست :
 شین رنگین یې واغوست دوپته یی کړه په سر صنم راغله برابر صنم
محمد دین: از استادان شعرای عوامی پښتو ، در مناطق پشاور سکونت میکرد ، پیشه وی «تیلی گری» بود ، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود ، اشعار وی در بهار گلشن جشن نوروزی ، بهار نوروزی ، گلشن نوروزی ، گلزار پښتو دیگر مجموعه ها طبع شده ، زندگی وی حدود ۱۳۰۰ هـ ق تخمین میگردد ازوست :

دا ستا تیک دی امیر ، پیروان وزیر په لبو سپور
 شین خال دې دی سالار پاتنی اخلی اوس په زور

محمد دین : از شاعران عوامی ننگرهار ، محمد دین ولد علم خان به سال ۱۲۴۳ هـ ش در منطقه شکه ننگرهار بدنیا آمد ، و به سال ۵۷ ش وفات کرد ، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال و اشعار محمد دین را ضبط میکند ، ازوست :

مظلومان وژنی یی گناه ویره دی نه شی له چا
 دشعر په باب کی ښه وینا دمحمد دین مزه کا

محمد دین : محمد دین بن اسلام الدین سابی به سال ۱۲۸۵ ش در گلکاری لغمان به دنیا آمد، بر تبه کوچک در دوایر دولتی ایفای خدمت کرد ، به سال ۱۳۴۰ هـ ش از جهان رفت . طبع شعر داشت ، اشعارش به شکل متفرق دیده شده ازوست :

پسند زده کسره ای فرزند ارجمند
به زیور دعلم حُمان خپل کره سینگار

محمد دین (ملا) : از علمای دینی و نشر نگاران مذهبی پښتو ، ملا محمد دین در اوایل همین قرن در مضافات قندهار سکونت داشت در علم میراث و دیگرم علوم شرعی و دینی صاحب مطالعه و صلاحیت بود، رساله علم میراث را به نشر پښتو تألیف کرده است .

محمد رحیم : از مشایخ و شعرای مذهبی اوایل همین قرن ، محمد- رحیم مرید مرحوم ملا شاه پسند آخوند بود، شعر تصوفی میسرود، مثنوی وی (۱۳۲۹ هـ ق) ضم زاد الرا حلین ملا شاه پسند آخوند مرحوم طبع شده، محمد رحیم سخنوری از نواحی قندهار می نماید، ازوست :

محمد رحیم سونالان ارمان، ارمان خوارمان
دخپل پیر صفت ثنا اوس کسوم پسه رښتیا

محمد رحیم : شاعر صوفی و مناجات سرا بسود ، مناجاتهای وی ضم اشعار عارفانه ملا فرح الدین آخوند ، در يك مجموعه خطی ثبت گردیده، محمد رحیم در حوالی قرن سیزده در مضافات قندهار زیسته ازوست :

زه بنده محمد رحیم یم گناهسکار له اخلاصه یم ورب ته توبه‌گار
پیشه دنیا کسی په غمویه افکار دا فانی دنیا به تیره سی ارمان دی
محمد رسول: از علماء و دانشوران و ادبای افغانستان در قرن سیزدهم

افغانستان، محمد رسول در علاقه جغتو میزیست، بزبان پښتو و پارسسی
می نگاشت، کتابی را به سال ۱۲۷۸ هـ ق مشتمل بر چهار بخش تالیف کرد
بخش اول آن شکل مجموعه و دیوان شعر را داراست، بخش دوم آن تجوید
(کنز القراء) بخش سوم آن سوال و جواب، و بخش چهارم از مسایل
تاریخ بحث می نماید، که بزبان پارسی تحریر شده، است، از اشعار اوست:

کنز القراء می پښتو کر
دا پښتون می بانندی پوه کر

محمد رسول: بناظمی از نواحی پښتونستان جنوبی است، رساله
کوتاهی را در مسایل دینی به پښتون نظم کرده زندگی وی حدود (۱۳۰۰ هـ ق)
تخمین میشود، از منظومات اوست:

پس ته وگر خواه یاره
مبلغ اول ثانی دواره

محمد رسول: ملا محمد رسول اخونزاده بن ملا محمد یوسف
اخونزاده بن ابابکر اخونزاده اسحق زری از رجال علمی و ادبی قندهار
بود، زمانی هم در مجلس عیان مملکت عضویت داشت بزبان پښتو شعر
میسرود، اشعار پښتو وی ثبت گردید، تولدش به سال ۱۳۱۰ هـ ق و وفاتش
در حدود ۱۳۸۷ هـ ق اتفاق افتاده است.

محمد رسول: از شاعران عوامی غوربند. محمد رسول خیشکی به سال

۱۳۵۳ هـ ش در چونی غوربند پروان بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ هـ ش بدرود حیات گفت محمد رسول به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار محمد رسول را اهل ذوق منطقه به یاد دارند.

محمد رسول (ملا): ملا محمد رسول منوزی از علمای دینی و نثر

نگاران مذهبی پښتو، در حدود قرن سیزده در توابع قندهار سکونت میکرد در علوم دینی مطالعه داشت، بزبان پښتو نثر مذهبی مینوشت، نبشته های منشوری در دست است.

محمد رسول هوتک: محمد رسول هوتک در اوایل قرن دوازدهم هجری

در نواحی قلات سکونت میکرد، تذکره مغتنمی را بزبان پښتو تحریر داشت که در حلقه های ادبی وقت به بیاض محمد رسول هوتک مشهور بود، مؤلف پته خزانہ در تالیف این کتاب از بیاض محمد رسول هوتک استفاده برده است.

محمد رفیق: از علما و شاعران استاد، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در

« اکبر پوره » از مضافات پشاور سکونت میکرد، در حلقه های ادبی به محمد رفیق شمس الفلک شهرت داشت، محمد رفیق در علوم شرقیه مطالعه داشت. بزبان پښتو شعر استادانه میسرود، مجموعه شعر شمس الفلک تدوین گردیده و آثاری دیگری چون رساله صفاتیہ و ارشاد الطالبین مطبوع می باشد اشعار متفرق محمد رفیق در گلزار پښتو و جشن نوروزی ضبط شده ازوست: ضعیف معزن دی په در پروت زه رفیق آه و فریاد ستا په در بار لرم

محمد رفیق: از ناظران مذهبی و خطاطان قرن سیزدهم، در نواحی قندهار سکونت میکرد، به سال ۱۲۵۹ هـ ق در قید حیات بود منظومه های مذهبی وی در دست بوده ازوست:

محمد رفیق می امید وارد شفاعت دی

چی بی خلاص کری له نیرانه په غفران خپل

محمد رفیق خان: محمد رفیق بن محمد انور از اخلاف شاعر توانای پښتو سردار مهردل خان مشرقیست به سال ۱۲۷۶ هـ ش در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۶ هـ ش دران دیار از جهان رفت و در مقبره حضرت جی مدفون گشت، محمد رفیق طبع شعر داشت، بزبانهای پښتو و پارسی شعر گفت اشعاروی مضامین اجتماعی و عشقی را دبردارد ازوست:

په گرداب کی دحسرت رفیق لویدلی

اوباز غواری چی بی خلاص کری له غرقاب

محمد زمان ختیک: محمد زمان خان «خان بهادر» از مشاهیر ادبی قرن اخیر محمد زمان ختیک به سال ۱۸۶۱ ع دراکوره ختیک بدنیا آمد و در سالهای بعد از ۱۹۶۰ ع رحلت کرد، بزبانهای پښتو، پارسی وارد و شعر میگفت دو مجموعه اشعاروی بنام «اسرار ختیک» و «رموز ختیک» طبع شده ازوست:

دکرلان اوسره بن په خاندان کی

دپښتون خبروخه لذت پیدا کر

دافغان دخیالاتو آئینه ده

قیمتی وجودی خه قدرت پیدا کر

محمد سعید: در محله خویشکی پشاور زندگی میکرد، ناظم و نثر نگار پښتو بود، وی قصه را بنام نصیحت النساء منظوم و پند نامه نعمان رامشور تالیف داشت، وی در اوایل همین قرن حیات داشت ازوست:

گله مه کره سعیده هر یوکار لیک دتقدیردی دارنگگ زما تقریردی
د خیشکوگله نیکان دی مگرزه یم گنهکار مخ تور او شرمسار

محمد سعید (شیخ): شیخ محمد سعید از علمای دینی و مؤلفین مذهبی در حدود قرن یازده زندگی کرد، سبک نگارشی وی به اخوند درویزه قرین می نماید، اثر کوچک مذهبی را از پارسی به نشر مسجع و پښتو ترجمه کرد.

محمد شاه: از مریدان میاءمرچمکنی (۱۰۸۴-۱۱۹۰ هـ ق) در مدح مرشدش منظومه ای دارد و از شاعران کلاسیک پښتو محسوب میشود ازوست:

آفرین د محمد شاه په شاعری سه
چی اول گفتاری دمی صاحب بیان و
محمد شاه چی دامسری له سوخته ووی
له چشمانویسی د اوښو سیند روان و

محمد شریف: از شعرای مذهبی او آخر قرن سیزدهم هجری تا سال ۱۳۲۰ هـ ق حیات داشت. محمد شریف در نواحی سوات سکونت میکرد

کتابی رادر مناقب اخون الیاس منظوم تالیف کرد ، ازوست :

نوبهار دی معشوقی گرجی له خیاله

د طوطیانو په گلگشت خوزی سندی

محمدشعيب : محمد شعيب بن مسعود ختياك به سال ۱۲۴۶هـ ش بدنيا

آمد و به سال ۱۳۰۵هـ ق رحلت نمود محمد شعيب در منطقه خيشكي پشاور
سكونت ميگردد شخص عالم وشاعر معروف پښتو بود.

محمدشعيب (مولانا) : از علمای دینی و نگارندگان پښتو در حوالی

قرن سیزدهم هجری در توابع سوات میزیست در فقه و علوم دینی صلاحیت
معلومات کافی داشت بر کفایه شرح مبسوطی دارد . مولانا این
شرح را به سال ۱۲۳۶هـ در محله سمبیت نگاشت و شرح موصوف در حلقه
های تدریسی پښتونخوا بنام تحریر سمبیت کسب شهرت کرد.

محمد صالح (شیخ) : شیخ محمد صالح الکوژی از مخنوران و صوفیای

قرن دهم هجری . وی در جلدك قندهار سكونت داشت شخص عالم و عابدی
بود وقتش را صرف تدریس و ارشاد به خلق الله میگرد و شعر دل انگیز
میسرود شیخ تا سال (۱۰۴۱هـ ق) در قید حیات بود مؤلف پته خزانه احوال
و نمونه شعر ویرا ضبط کرده ازوست :

د لیلی دمینی فیض هر سباورم

بیهوده منت به ولی دنور چاورم

محمد صدیق : از شعراى عوامی محمد صدیق در گریك بنیوۀ ننگرهار

سكونت ميگردد به اوزان ملی پښتو شعر میگفت به سال ۱۳۶۲هـ ق وفات
کرد ازوست :

داشکردی خدایه چسی می یار راغی راغی

زالال دو صصال می دوبار راغی راغی

محمد صدیق : از ناظران حدود قرن سیزدهم هجری منظومه‌های

مذهبی وی در بعضی نسخ خطی پښتو دیده شده، ازوست :

محمد صدیق باندی نظر کره خاص غلام بی د خپل ور کره

ورته مخ کره لب خندانه د بغسداد شاه میسرانه

محمد صدیق (ملا) : از شعرای صاحب دیوان پښتو و علمای دینی

ملا محمد صدیق کاکر به سال ۱۳۴۷ هـ ق بدورد حیات گفت وی در فقه،

احادیث و تفسیر معلومات داشت در سلوک و طریقت از محمد جان

صاحبزاده استفاضه نمود، بزبان پښتو اشعار عشقی مذهبی و اخلاقی سرود

دیوان خطی اشعار پښتو وی در دست بوده تذکره نگاران پښتو احوال

و اشعار ویرا ضبط کرده اند.

محمد صدیق (ملا) : ملا محمد صدیق فرزند یار محمد پوپلزی در

حدود قرن دوازدهم هجری در ارغسان قندهار سکونت میکرد

محمد صدیق صرف نحو، فقه و منطق را از ملا نور محمد بریخ آموخت شاعر

بالبداهه بود مؤلف پتیه خزانه بدیهه سرایی وی را یاد میکند و نمونه شعر ویرا

ضبط میدارد، ازوست :

لکه بلبل چسی بی له گله بل ارمان نه لری

هسی بی یاره بله هیله عاشقان نه لری

محمد طاهر : ملا محمد طاهر وابد ملا محمد خان از ناظمان

مذهبی و علمای دینی حدود قرن سیزدهم هجری کتب و رسایلی به خط وی دیده شده منظومات پبنتو وی نیز باین نسخ ضم بوده است.

محمد طاهر جمیریانی : محمد طاهر بن محمد علی جمیریانی

از شاهران ظریف بود در حدود قرن دوازدهم هجری درقندهار زندگی میکرد عالم علوم دینی وشاعر بدیهه سرا بود علوم مذهبی را از علمای اکمل منطقه فرا گرفت با ادیب دانشمند ومؤرخ نامور کشور مامحمد هوتک رابطه ادبی و علمی داشت، این رباعی از طبع ظریف اوست :

صحبت پذیر کا اثر گوره منکر نه سی د اثر
ته دمخه هغه شی وی اوس انسان سولی بشر

محمد عادل : ناظم و خطاط پبنتو در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی

داشت نسخ پبنتو به خط وی دیده شده منظومه های وی نیز در دست بوده ازوست :

وروروی که دی یاروی له تانه به ویزاروی
پل به پر دوزخ بانندی محکم حکیم تیار که

محمد عادل (ملا) : عالم کامل محمد عادل بن ملا محمد فاضل

برخیخ در اوایل قرن دوازدهم هجری در بنبراولک زندگی میکرد شخص عالم وبصیری بود عمرش را صرف تدریس وارشاد می نمود کتابی را بنام «محاسن الصلوة» تألیف داشت، ازوست :

هغه خلق عامیان دی
چی په فرض کی کهالان دی

محمد عارف: در حدود قرن سیزدهم هجری زیسته است، شاعر
منقبت سرا بود اشعار خطی وی دیده شده، ازوست:

دمحمد عارف گناه که عفو یا الله
په حرمت دمحمد رسول الله

محمد عالم خان: محمد عالم خان بن حاجی انبیا خان مومند به سال
۱۲۰۷ش در پرو دنیا آمد، وبه سال ۱۳۴۲ش رحلت کرد شاعر عوامی
بود، به آهنگهای ملی پښتو اشعار عشقی واجتماعی میسرود از اشعار اوست:

زړه دی رانه وړی داور بل په ځنځیر و جلی
کله به می پو یز دی دسینی په منار و جلی

محمد عبدالغفور: در قصبه تمبولک چارسده از مضافات پشاور
سکونت میکرد نثر نگار مذهبی پښتو بود، کتابی رابنام صلوته الاصفیا
عن کتب الاتقیاء به نثر پښتو تالیف کرد.

محمد عجب: از شعرای صوفی حدود قرن سیزدهم هجری محمد
عجب در صفحات شمالی افغانستان سکونت میکرد بزبان پښتو نظام
ونثر مذهبی مینوشت نبشته های منظوم و منثور وی در یک مجموعه خطی
دیده شده، ازوست:

دعجب زخمونه هر وخت تازه کیزی دیچون جمال ته گورم نگرانه

محمد عظیم: از شاعران مذهبی پښتو در حدود قرن سیزدهم زیسته
است مناجات خطی وی دردست بوده، ازوست:

دکامی په برکت محمد عظیم داخل کری په جنت
دی غم کره فراغت را کره لاس دخدای دپاره

محمد عظیم (ملا): از شاعران مذهبی حدود قرن سیزدهم در محله سور یزی از مضافات پشتونستان سکونت میکرد تا سال ۱۲۹۶ هـ ق در قید حیات بود، اشعار وی در دست بوده ازوست:

په نامه محمد عظیم یم له قهاره په ډیریم یم
سوری زی کی می مسکن دی هم هغه زما وطن دی

محمد علی: از شاعران عوامی پشند در جانی گرهی از توابع پشتونستان سکونت میکرد به اوزان ملی پشند شعر گفت اشعار وی قسماً ثبت گردیده ازوست:

د مینسی سره شراب ساقی راوړه جامونه
یوخل کی یی په مانوش کری گوره یم درته په سوال
محمد علی: از علمای دینی و نگارندگان پشند قاضی خیر الله پشاوروی در مقدمه خیر اللغات مینویسد که محمد علی تفسیری از قرآن عظیم را بزبان پشند نمود.

محمد عمر: از مریدان مازکی در اوایل همین قرن در توابع پشندونستان سکونت میکرد در مدح مرشدش شعر سرود، اشعار وی دیده شده است پارچه شعرش در عقاید المومنین ضبط بوده ازوست:

جدامه کری ته له دوی محمد عمر
هم په دی دنیا هم ورځ کی دمحشر

محمد عمر: از شاعران ظریف پشند در قرن دوازدهم هجری محمد عمر لون در قندهار زندگی داشت طبعش به ظرافت مایل بود پته خزانه

رباعی ویرا ضبط کرده، ازوست:

یو له بله ډیر اثر وایی داچی صحبت کاندی
په کلو دی مصاحب شوم ستا صحبت نه کر مه خر

محمد عمر: محمد عمر بن دوست محمد درگری کیور پشاور سکونت

مکیرد، کتابی را در بیان احکام شرعی و مسایل دینی به نشر پښتو به سال ۱۳۵۱ هـ - ق تألیف داشته است.

محمد عمر: محمد عمر مجموعه امثال، لنډی، و ایات لغت دار

متون قدیم پښتورا تهیه داشته، تا سال ۱۳۱۱ هـ - ش حیات داشت.

محمد عمر اخونزاده: محمد عمر اخونزاده فرزند خواجه محمد اخونزاده

بن سید عالم اخونزاده، از علما و سخنوران پښتو، در قصبه خالای قلات مدفون است، درالمختار را بزبان پښتو منظوم ترجمه داشت.

محمد عمر (ملا): ملا محمد عمر ساکزی به سال ۱۱۱۳ هـ - ق در

دنده مرکز لغمان بدنیا آمد علوم رواجی را در منطقه از اساتذده نامور کسب نمود، در فقه، تفسیر، عقاید و خصوصاً در علم قرائت مطالعه و مرور کافی داشت، رساله‌ای را در علم تجوید بزبان پښتو نظم کرد، ملا محمد عمر به سال ۱۲۰۵ هـ - ق در کابل بدرود حیات گفت، و در دامنه خواجه رواش دفن گردید.

محمد غفران (مولوی): محمد غفران بن مولوی محمد معظم، به سال

۱۲۷۰ هـ - ق در شهباز گری مردان بدنیا آمد، به سال ۱۳۴۲ هـ - ق در همانجا رحلت کرد. محمد غفران عالم جید و منطقی ناموری بود، در منطقه به «منطقی

استاد» شهرت داشت، محمدغفران به بعضی از کتب دینی و مذهبی شروح پښتو و عربی نوشته، شرح پښتو ایساغوجی نیز از تألیفات ویست.

محمدغوث: ملا محمدغوث بن اخوند ترکمان بن تاج خان از مشاهیر علم و ادب و سیاست عصر احمدشاهی. مورث اعلی این فامیل در عصر اورنگ - زیب از «غوره مرغ» «وادی جنوب شرق قندهار» به پشاور رفت، و در امازی موضع یوسفزایی اقامت گزید. در عصر اعلیحضرت احمدشاه کبیر قاضی پشاور بود. تا سال ۱۱۸۰ هـ - ق حیات داشت، خاندان قاضی خیلان پیاور از نسل ویند، از تألیفات وی حاشیه بر میرزای کلان منطق، و شرح الشرح پارسی، و تألیف پښتو وی شرح مثنوی هشت غزل تصوفی و عرفانی اعلیحضرت احمدشاه کبیر است.

محمدغوث (مولوی): مولوی محمدغوث کاکر، در ضلع پنین بلوچستان زندگی داشت، نشرنگار پښتو بود، نبشته‌های دینی وی در مجلات گلستان و خورشید طبع شده، مولوی در سالهای بعد از ۱۹۵۸ رحلت کرد.

محمدغوث (مولوی): مولوی محمدغوث در لاهور میزیست، عالم علوم دینی و نشرنگار پښتو بود در چهاونی میانمیر افغانان امامت داشت، کتابسی را بنام نجات النساء به سال ۱۳۳۶ هـ - ق به نشر پښتو تألیف کرد.

محمدفاضل (ملا): از علمای دینی و مؤلفین افغانستان در اواخر قرن یازده هجری، ملا محمدفاضل بریخ در بنور اوک قندهار سکونت میکرد، کتابسی را بنام «روضه ربانی» تصنیف نموده بود.

محمدفهمیم: محمدفهمیم بن دلدارالدین بن آزادگل بن شیخ رحمکار
کا کا صاحب (متوفی ۱۰۶۳ هـ - ق) از دانشمندان و فضلا و ادبای افغانستان
در قرن دوازدهم هجری. محمدفهمیم در طریقت پابند طریقه نقشبندیه بود،
در علوم دینی مطالعه داشت، نور نامه حضرت محمد (ص) را به سال
۱۱۴۵ هـ ق منظوم تألیف کرد، ازوست:

الهی را کسره دیدار ستا کرم پذیردی بی شمار

محمدکریم (ملا): ملا محمدکریم در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در مضافات
قندهار سکونت میکرد، شخص طالب العلم و شاعر بود، به پیروی مقامهای
موسیقی هندی شعر سرود، غزلیات متفرق وی در بهار جانان طبع شده،
ازوست:

خوگ چی منکرسی هغه کس وی پر دواړه کونوکافر

محمدکریم په غم آلود سینه تنور ورسره

محمدکریم هوتک: محمدکریم ولد سیف الله هوتک، در اوایل همین
قرن در قصبه بدین سیوری قلات سکونت میکرد، به طرز کلاسیک شعر
سرود، دیوان خطی شعری، در دست بوده، ازوست:

راسه پر یزده دا عبث عمر دی تیر سو

محمدکریمه خوبه گریخی پر دنیا بانندی سیاح

محمدگل: از سخنوران صوفی حدود قرن دوازدهم هجری، در شعر فقیر
تخلص کرده است سبک بخصوصی را در شعر مذهبی پنبتو بوجود آورد،

اکثر شعرای مذهبی پښتو باین سبک گرائید و به آن سخن گفت، ازوست :

محمدگل فقیر زهیر دی همیشه دځان په ویر دی
ستا کرم ته په څیر څیر دی را کره لاس د خدای دپاره

محمد گل : محمدگل ولد احمدگل به سال ۱۳۲۰ هـ - ق در کهی

شینوار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۷۰ هـ - ق در للمه چپلیار چشم از جهان پوشید، علوم رواجی را از پدر آموخت، سفری به پشاور کرد، و از علمای آنجا به کسب علوم پرداخت، در مکاتب ننگرهار و اداره اتحاد مشرقی ملازمت رسمی داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، نبشته‌های وی در مطبوعات کشور طبع شده، ازوست :

پرهار دزره می وگنډه په تار د زلفو
بقراط او جالینوس دزره پرهار څه پیژنی

محمد گل : محمدگل بن بیگ محمد بن دوست محمد به سال

۱۲۵۷ هـ - ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۰۸ هـ - ق ز جهان رفت، محمدگل مبادی علوم دینی را آموخته بود به اوزان ملی پښتو شعر می‌گفت، ازوست :

زه شعر وایم دځانه مطاب اخلم له کتابه
هرڅوک که می شاگرد شی په وینایی کرم سیرابه
په څلورو ژبو وایمه شعرونه بی حسابه
بی علتته سندری وایم په میدان بی لاجوابه
د پیر له برکته هر غزل می معنی دار
نوربس که محمدگله زیاتی پرېزده دا بیان

محمدگل: از غزل سرایان ادب کلاسیک پښتو، محمدگل در حدود قرن دوازدهم هجری زندگی داشت، غزلیات متفرق وی در دست است، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب غزلیات ویرا ضبط میکند، ازوست:

خمیده به هره چار لکه «ی» مه شه
محمد گله باری و دروه قلم خپل

محمدگل (اخون): از شاعران عوامی قندهار در دوره معاصر. محمدگل اخون در گوشه‌خانه قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به عمر ۷۲ سالگی درین اواخر وفات کرد.

محمدگل مسعود: سرآمد شعراء محمدگل بن محمد داؤد مسعود، در حوالی قرن دوازدهم هجری زندگی داشت، اشعار و احوال ویرا محمد- هوتک در پتبه خزانه ضبط داشته ازوست:

راشه دخدای دپاره غور کره محمدگل ژاری تاته تل ژاری
دا ستا دعشق په واویلا کی لکه نل شو اور را بانندی بل شو

محمد مبین (میا): از نگارندگان و مؤلفین پښتو. محمد مبین در توابع پښتونستان سکونت میکرد، و از مریدان شیخ رحمکار کا کا صاحب بود مناقب ویرا به پښتو تحریر نمود.

محمد مستقیم: از شاعران مذهبی همین قرن محمد مستقیم در مسجد کهره هیستال جهانی رسالپورا امامت میکرد، شعر مذهبی میسرود مجموعه الخطب را تنظیم، تدوین و تهیه کرد. درین مجموعه خطبات منظوم مستقیم نیز دیده میشود ازوست:

زاری تاته کرم کریمه زه گناهکاریم یا رحیمه
کری بخشش له مستقیمه همه واره ته عصیان

محمد میر: از شاعران عوامی ادب پښتو به، آهنگهای ملی پښتو اشعاری

دا د، اهل ذوق چکامه‌های ویرا حفظ کرده اند.

محمد نبی خان: محمد نبی خروتهی از شاعران عوامی پښتوسوت در

قصبه ولیداد قره باغ غزنی سکونت میکرد، به اوزان ملی این زبان شعر گفت
به سال ۱۳۵۱ ش به عمر ۶۰ سالگی رحلت کرد.

محمد نجیم: در صفحات شمالی افغانستان سکونت داشت، زندگی وی

حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میگردد، کتابی رادریان مسایل مذهبی
و دینی (منظوم و منثور) قبل از ۱۳۰۰ هـ - ق تألیف داشت از طبع اوست:

ای د پاک احمد مختاره په مخوق بانندی ابراره

ما خبر کری له اسراره د حضرت د عشق دپاره

محمد نصیر: محمد نصیر ولد عبدالحکیم اخوند بامیزی در اوایل

همین قرن در ذاکر شریف قندهار سکونت میکرد، زندگی وی تا سال ۱۳۵۳ ق
یقینی مینماید، محمد نصیر عالم علوم دینی و شاعر پښتو بود اشعار وی
دیده شده ازوست:

خالق دې جنتی که زه غریب محمد نصیر یم

همرا دې ماوتا کی په جنت خدای تعالی

محمد نواز بنیری: ادیب و نویسنده معاصر پښتو، در بنیراز مضافات

پښتونستان بدنیا آمد، مدتی صد رانجمن آفاغنه حیدرآباد دکن بود بزبان

پشتو شعر وطنی واجتماعی میسرود ، اشعاروی درج صحایف نشرات ملی
پشتونستان شده ازوست :

دعا کره تل چی رب بی کری پاچاد کل جهان
اسلام پرې شی روښان

محمدنعمان : از ادبای قندهار . ملا محمدنعمان در شهر قندهار سکونت
میکرد ، و از اعضای انجمن ادبی قندهار بود . بزبان پشتو نثر مینوشت نبشته
های وی در مجله پشتو طبع شده نعمان در سالهای بعد از ۱۳۲۲ ش رحلت کرد .
محمد نور : شاعر شیرین سخن عوامی محمدنور بن محمد میر بن
طالبیگک میاخیل به سال ۱۲۵۳ هـ - ق در مضافات کابل بسد نیا آمد
محمدنور در جوانی از اوزبکین به لغمان رفت و در غازی آباد مسکن گزید
در اخیر حیات در همانجا به سال ۱۳۳۹ هـ - ش در مرکز لغمان وفات کرد
وی به اوزان ملی پشتو شعر سرود اشعار محمدنور قسماً ضبط گردیده
ازوست :

داتوری زلفی دی زنگیزی ولونه ولونه
اوربل شانه که په سراچوه شالونه

محمدنور : از شعرای قصه پرداز در حدود قرن سیزده زندگی میکرد قصه
سیف المنوک و بدیع جمال را به پشتو نظم کرد و به آهنگهای ملی پشتو شعر
گفت ازوست :

خزان و رباندی راغی په چغار راغلی بلبلی
اوس زره دمحمدنور له دی نیمگری دنیا توره

محمدنور: شاعر قدیم پښتو به طرز کلاسیک شعرگفت دیوان شعر

داشته برگ چندی از این دیوان در دست بوده ازوست:

ابتداء ده په نامه د مولی

چلی دیکل عالم خالق دی په پښتیا

محمدنور (ملا): ملامحمدنور بن ملاسیدمحمد بن ملاسید یوسف

حسن خیل درپا تخاب شانه لوگر بدنیا آمد بعد رهسپار خان آباد کندز گردید

وتا اخیر حیات در همانجا به سر برد. زندگی وی تا سال ۱۳۲۹ هـ

یقینی است. زبانهای پښتو، پارسی و عربی را می فهمید و باین سه زبان

مینوشت اشعار مذهبی پښتو وی در دست بوده ازوست:

خاونده فضل و کره ذات کبریا لپاره

فضل په ما و کره محمد خیرالوراء لپاره

محمدنور (ملا خیل): از ناظران دینی و ادب پښتو ملامحمدنور بن

ملامحمد ملاخیل در تیزین زندگی میکرد اثر منظوم مذهبی وی در دست

بوده، این بیت از طبع اوست:

دراز می مختصر کر

پښتانه لره مخ ور کره

محمدوسیم کاخیل: به سال ۱۲۲۴ هـ - ق در قصبه بوسته دره مسکونه

جندول بدنیا آمد و به سال ۱۲۷۳ هـ - ق وفات کرد در علوم رواجی عصر

مطالعه و مرور داشت بزبان پښتو و عربی مینگاشت نبشته ها و تألیفات وی

دیده شده.

محمد ولی: از بدیهه سرایان شعرای عوامی پنبتو در حدود ۱۳۵۰ هـ - ق

در «مروره» بدنیا آمد و در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق از جهان رفت محمد ولی شاعر از قوم ماموند بود قدرت بدیهه سرایی داشت به اوزان ملی پنبتو شعر گفت مؤلفه جلد دوم پنبتانه شعراء ویرا ضبط میکند، ازوست:

ستا په دیدن پسی سوری وهم بیمار شومه

ای لیونیه په پردی مال پسی ژاری شه له

محمد ویس کا کر: مولوی محمد ویس کا کر بن ملا محمد نور به سال

۱۳۲۴ هـ - ق در شهر قندهار چشم به جهان کشود تعلیم را در مکتب و به شکل خصوصی پبایان رساند مدتی معلم بود بعد پیشه تجارت داشت.

زبانهای پنبتو، پارسی، انگلیسی واردو را می فهمید بزبان پنبتو نظم و نثر مینگاشت مولوی شاعر اجتماعی و نگارنده نقاد بود نبشته‌های وی پر معلومات و شعرش نغز و دلپذیر. وی به سال ۱۳۴۸ هـ - ش وفات کرد، ازوست:

ومسلمان ورورته تیره اغزی په شه سوی

داسی بی ننگه او ناسیال غوندی زلمی په شه سوی

محمدی صاحبزاده: عالم و عارف بزرگوار پیشوا و روحانی روزگار

ادیب و شاعر برگزیده. محمدی صاحبزاده فرزند میا عمر چمکنی به سال ۱۱۰۸ هـ - ق در موضع چمکنی پا بعرضه وجود گذاشت و به سال ۱۲۲۰ هـ - ق از جهان رفت وی علاوه از نفوذ روحانی شاعر و نویسنده گزیده پنبتو بود. به زبانهای پارسی و عربی نیز مینوشت. دواوین و کتب نادر پنبتو به

فرمایش و امر وی نهایت خوشخط قلمی گردید و باین کار هم همیشه در تحقیقات ادبی پښتو از وی به نیکویی یاد خواهد شد. محمدی از پیروان سبک هند معرفی گردیده از تألیفات وی مقاصد الفقه عربی درود محمدی (فارسی) و دیوان شعر پښتو نامبرده اند.

محمدیار: شاعر از قوم توخی در مضافات قلات زندگی میکرد بزبان پښتو شعر میگفت اشعار وی دیده شده است.

محمدیار: در حلقه های ادبی منطقه به «محمدیار کنندی» شهرت داشت از شعرای عوامی پښتو در محله «کنده» از مضافات پښتونستان سکونت میکرد به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت و از پیروان سبک حافظ عظیم (۱۳۲۱ هـ - ق) معرفی شده است.

محمدیار: از غزلسرایان قرن یازدهم هجری محمدیار بن عالم یار در «باگرام» (پیشور) بدنیا آمد غزلیات متفرق وی در دست بوده مواف و ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب از وی یاد دارد غزلیات ویرا ضبط نموده ازوست:

محمدیار ته که د یار خبری راوری سر و مال به تر تاخار کاندی ریا ره

محمد یعقوب: محمد یعقوب به سال ۱۸۷۷ ع در قصبه «عبدالرحمن زی» بلوچستان بدنیا آمد و به سال ۱۹۵۲ ع چشم از جهان بست وی در علوم رواجی عصر معلومات داشت شخص مولف و نگارنده و شاعر بود تألیفاتش به ۱۴ جلد بالغ میگردد وی بزبانهای پښتو، پارسی و عربی نظم و نثر مینوشت.

محمد یعقوب : از شعرای معاصر پښتو به سال ۱۲۹۰ هـ - ق در قصبه لاجور گلستان بدنیا آمد در اواسط همین قرن رحلت کرد بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت ازوست :

رحم کن بر حال زارم چون دلم دلدار یوور

محمد یعقوب : از شعرای عوامی پښتو به سال ۱۲۳۰ هـ - ق در شمتی مرکز لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۰۰ هـ - ق رحلت کرد به اوزان ملی پښتو شعر حماسی، عشقی و اخلاقی میگفت و قصص دینی نظم میکرد ازوست :

ای یعقوبه اندپښنوکي دی ځان زور که
ملک دی پرینود هوسونه دیاری کړي

محمد یعقوب خان (ناظم) : محمد یعقوب خان مشهور به ناظم در درگی از مضافات پښتونستان میزیست. وی شخصی فکور و اهل قلم منطقه بود در جنبش های آزادی خواهی منطقه حصه میگرفت طبع شعر داشت. و اشعار ملی و وطنی میگفت آثار وی در نشرات سرحد طبع شده ازوست :

خوند کوی پښتون چی جامی سرې کړی ځی میدان لره
و کړی دا پرا من جنگگ حاصل کړی حقوق ځان لره

محمد یوسف : محمد یوسف درانی در کندهار غره باغ غزنی سکونت میکرد طبع شعر داشت به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد محمد یوسف به سال ۱۳۵۰ ش به سن ۶۰ سالگی بدرود حیات گفت.

محمد یوسف : محمد یوسف مشهور به گل صاحب از مجاهدین و صحافیون همین قرن. گل صاحب در گل آباد چار منگ باجور سکونت

داشت اخباری را بنام اتفاق نشر میکرد به سال ۱۳۲۸ هـ رحلت کرد ،
گل صاحب بزبان پښتو مینوشت .

محمدیوسف: از مریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴ - ۱۱۹۱ هـ - ق)
در موضع چمکنی سکونت میکرد در فتح مستنگ در لشکر احمد شاه کبیر
حصه داشت مخمس ویرا مؤلف تیرهیر شاعران ضبط می نماید، ازوست :
یوسف تاوته نولیزی ستاله قهر دیر و یریزی
له دوزخه دیر ترهیزی په بار بار خکه ترهیزی
وقنارینا عذاب النار

محمدیوسف خان: از ادبا و ژورنالستان معاصر محمدیوسف خان اورکزئی
ولد عبداللطیف خان به سال ۱۹۲۸ ع در بالا مانی پشاور بدنیا آمد و به
۱۹۷۶ ع رحلت کرد ، وی تحصیلش را در مدارس عالی پشاور به پایان رساند
پس از تحصیل در محکمه اشاعت پشاور ملازمت داشت ، اورکزئی بزبان
پښتو نظم و نثر مینوشت ، ازوست :

راشه لیری پلوونه دپردو که
توری خونی می رو بنانه دککو که
دا تا زلفی په شاور ولسی لاری
که خوانی زما دشپو دی په اوزو که

محمدیوسف (قاضی): از نثر نگاران پښتو به سال ۱۸۸۳ ع در پشاور
بدنیا آمد ، در حلقه های ادبی به قاضی محمدیوسف شهرت داشت بزبان
پښتو نثر مینوشت و به زبانهای اردو و عربی نیز نگارشاتنی دارد .

محمد یوسف (میا): در اوایل همین قرن در سرخ دھیری ہشنغر زندگی کردی، میا محمد یوسف کا کاخیل ختیک شاعر و نثر نگار پښتو بود تو اوبه النصوح دپتی نذیر احمد را از اردو به نثر سلیس و روان پښتو به سال ۱۳۲۳ هـ - ق ترجمه داشت. منظومات وی نیز دیده شده، ازوست:

احمد سوال دتاریخ وکر هائف ووی
دی طیب د شباب توبه النصوح

محمد یونس: از مریدان مولانا محمد رحیم (مرید شاه پسند اخوند مرحوم) محمد یونس در اوایل همین قرن در توابع قندهار زیسته است در شعر مرشدش (مولانا محمد رحیم) را مدح کرده است منقبت منظوم وی ضم زادالراحین طبع شده، ازوست:

زه محمد یونس حیران یم په صفت دا ستا گویان یم
په دربار دی پروت گریان یم را کره لاس دخدای دپاره

محمد یونس (ملا): ملا محمد یونس بن ملا محمد اکبر توحی از علماء دانشمندان و نویسندگان قرن دوازدهم هجری ملا محمد یونس به علوم رواجی عصر حیطة کامل داشت در عصر شاه دانش پرور افغانستان (شاه حسین هوتک) امام مسجد جامع قندهار بود به شاگردان تدریس میکرد وی کتابی را بنام جامع فرایض بزبان پښتو تحریر کرد.

محمود: از علماء و ناظران دینی پښتو در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی داشت کتابی را در عقاید اسلامی بنام جبل المتین به سال ۱۲۸۵ هـ - ق منظوم تألیف داشت، ازوست:

زردوه سوه اتيا کاله
د هجرت په هغه دم
پنځه نور ووز ما لاله
چی محمود وچ که قلم

محمود: از صرفیا و سخنوران پښتو در سپینه وری پشاور سکونت می‌کرد
و در همانجا بدرود حیات گنت محمود اخونزاده شعر عارفانه می‌سرود شعرش
در مدح الابرار ضبط بوده، ازوست:

چی اذکار کاندی چغار هغه محکم ونیسه
گوره باری ذکر جاری په هر مردم ونیسه

محمود: از شعرای عوامی حدود قرن سیزدهم دارمستتر مستشرق شعر
ویرا ضبط کرده اشعارش به آهنگهای ملی پښتو بوده ازوست:

یوداسی عجب شی دی چی روان په ځمکه برخي
نه یی پښی شته نه لاسونه وړاندی وروسته برابر ځی

محمود رفیق: از ادبا و علمای قرن دوازدهم هجری محمود رفیق زبان
های هندی و عربی را میدانست تجوید قرآن عظیم را از هندی به متنوی
پښتو ترجمه داشت، ازوست:

دا قاعده په پښتو ژبه
په پښتو ژبه دوی نهوی
ما پښتو کړه ای طالبه
ځکه ما په پښتو ووی

محمد شاه د لازلک: محمود شاه بن عادل شاه د لازلک به سال ۱۲۸۹ هـ - ش
د قریه مریم مرکز لغمان بدنیا آمد به سال ۱۳۵۲ ش در همانجا رحلت کرد،
محمود شاه طالب العلم دینی و شاعر پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت
ازوست:

محمود شاه خان حسابہ پہ جمع دعا جزانو
اوس تمامو شاعرانو
داریا تر . . . وتری روان شی دووسانو
مخونه به موتور کرم په میدان شوی ملامت

محمی الدین: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری محی الدین در توابع

پشاور زیسته شاعر غزلسرا بود. در شعرش نازک خیالی و لطافت محسوس
میگردد تذکره های پشتو احوال و نمونه شعر ویرا می آورند، ازوست:

نا بینا محی الدین شه په غصه د دلبرانو
که توتیا د لطف ورکه دی به بیاشی بصیر هسی

محمی الدین: از شاعران مناجات سرا در حدود قرن سیزدهم هجری

در مضافات سوات زندگی کرده است مناجات خطی وی دیده شده، ازوست:

زاری تاته کرم الله، د بی کسویی دستگاه
پیوسته یم له گناه د حضرت په روی می و بینی خبثنه

مختار (قاضی): از علمای دینی ناظران و نثر نگاران پشتو در منطقه

دنگرام میزیست کتابی را بنام نافع المسلمین منظوم و منشور تألیف کرد ازوست:

قاضی مختاری د دنگرام دغه هنر اینی دی
چی ابراهیم په خپل تیر تیره خنجر اینی دی

مخنی، فضل محمود: از دانشمندان فهیم و مبارز دوره معاصر. فضل محمود

متخلص به مخنی فرزند نور محمد خان ماموند به سال ۱۹۱۰ ع در چارسده
بدنیا آمد، مخنی تعلیمات ابتدایی و متوسطه را در مکاتب پشاور پایان رساند

بعد به هندوستان رفت و در آنجا به کسب علوم پرداخت. بعد از فراغ دارالعلوم اسلامیة هندوستان رهسپار دیوبند شد در آنجا افتخار شاگردی مولانا محمود الحسن را حاصل کرد، پس از آن به تحریک حزب الله پیوست و با حاجی ترنکزی رابطه قایم کرد و در مبارزات وطن خواهی سهم فعال گرفت در عصر اعلی حضرت غازی امان الله خان به کابل بود در عصر نادری تکرار به کابل خواسته شد و در روزنامه انیس ملازمت داشت. بعد از آن دوباره به مناطق پښتونستان عودت کرد و در مبارزات ملی آنجا سهم گرفت، انگلیسها ویرا بارها به محابس کشاند در اخیر وظیفه تدریس را برگزید و تا اخیر حیات درین وظیفه ماند، وی بزبان پښتونظم و نثر مینوشت مقالات و اشعار متفرق وی در نشرات افغانستان و پښتونستان طبع شده، ازوست:

چی د زړه درد دي را کاوه اوس یی دوا را که

غم را کوی د غم د پاره ز غم زما را که

مخل: از شاعران امی و بیسواد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، مخمل

در علی خیل خاخی پکتیا سکونت میکرد به سال ۱۳۴۲ سن به عمر ۵۰ سالگی رحلت کرد اشعار مخمل شکل شفاهی دارد.

مخلص، عبدالروف: عبدالروف مخلص فرزند شاعر نقاد و اجتماعی

وظیف قندهار حاجی ولی محمد مخلص بن سلطان کا کر بود، مخلص به سال ۱۳۰۱ سن در قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۶ سن رحلت کرد وی در فامیل نزد پدر و در مکتب درس خواند در دواپیر مختلف دولتی ماموریت نمود وی به پیروی پدر نامورش اشعار انتقادی و اجتماعی سرود

از اشعار اوست :

ستا صفت کی دی نگیا بد نامی سترگی
خو ز ما دی ستا په عشق بد نامی سترگی
مخلص دیر نه رقیبانو په عذاب سوم
چی وکمی خو اته یی کرم نهما می سترگی

مخلص، علی محمد: علی محمد که مخلص تخلص کرده است فرزند

ابابکر قندهاری از اعیان گروه روپنایان بود بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت وی حالنامه بایزید روپنایان را تکمیل نمود و دیوان شعر از خود به یادگار گذاشت، دیوان وی در دست است، زندگی وی اواسط قرن یازده تخمین میشود، دولت مرثیه ویرا سروده است.

مخلص، ولی محمد: از شاعران ظریف و مشهور قندهار ولی محمد

متخلص به مخلص فرزند سلطان کاکر به سال ۱۲۵۹ هـ در شهر قندهار بدنیا آمد، به سال ۱۳۳۱ هـ در قندهار از جهان رفت. مخلص علوم رواجی را به شکل خصوصی حاصل کرد. زبانهای پښتو، اردو، پارسی و عربی را میدانست بزبان پښتو شعر ملی، وطنی، اجتماعی و اخلاقی سرود مجموعه رباعیات و دیوان شعر وی مطبوع بوده از اوست :

گتبه نژده چی روزی دخیانت خورم
خرش که نه کرم له سیالانو خجالت خورم

مخمور، عبدالحمید: عبدالحمید مخمور ولد محمد اسمعیل از سرداران

محمد زبایی مقیم هند، وی به سال ۱۲۹۰ هـ - ش در هندوستان بدنیا آمد

تحصیلش را در مدارس هندوپوهنتون علیگر بپایان رساند، در حدود ۱۳۱۴ هـ. ش دوباره به افغانستان عودت کرد و در دوایر مختلف دولتی ملازمت داشت تا رتبه ریاست و مشاور وزارت اطلاعات و کلتور ایفای خدمت نمود به سال ۱۳۴۲ چشم از جهان پوشید، مخمور بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت نبشته‌های مثنوی و اشعار وی در مجله کابل طبع شده است.

مخمور، عبدالحلیم: از شاعران عوامی قندهار در شعر مخمور تخلص میکرد در رباط سپین بولدک زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو اشعار انتقادی میسرود در سالهای بعد از ۱۳۵۲ ش رحلت کرد، ازوست:

دا راته وایه چی په زرکه په لوتو ده
سپین زیری کا کو لور دی په شو ده

مخی: از شعرای عوامی حدود قرن دوازدهم هجری. شاعر از نواحی ننگرهار بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

مخ دی په خنجر دمینی غوخ قلم قلم کر
یوخل په خوله کی ورکه دواپی لپی آبداری
سبکاه کره ببوسترگی خماری
مخیوز: در محله چرروکی مناطق منگل پکتیا سکونت داشت سخنور عوامی پښتو بود، به اوزان ملی شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد. مخیوز به سال ۱۳۲۲ هـ. ش رحلت کرد، ازوست:

د کلاغو په غره کی مړه دی
د هوا مرغونه په دوی ماره دی

مراد علی صا حیزاده: از علما و مفسرین قرن سیزدهم هجری. مراد علی بن عبدالرحمن السیلابی در کلامه ننگرهار زندگی میکرد. در منطق، تفسیر، فقه، عروض و قافیه یگانه عصرش بود. وی بزبانهای پښتو، پارسی و عربی مینوشت، آثار منظوم و منشور پښتو وی در دست بوده، تذکره نویسان آثار ویرا چنین ضبط نموده اند:

(۱) ارثیه تراثیه (۲) رساله منظوم عروض (۳) صلوتیه (۴) رساله صرف (۵) مجموعه الخطب و مواظ (۶) تفسیر سیر، ازوست:

په باطن اوسه آشنا او په ظاهر بیگانه شه

په ښکاره اوسه خالی او پکی ډکه پیمانته شه

مرتضی (ملا): ملا مرتضی ولد رحمت الله چوپانزایی خوگانی، در نواحی ارغسان قندهار سکونت میکرد، ناظم پښتو و خطاط بود. نسخ خطی به قلم وی دیده شده، قصص منظوم دینی وی در دست بوده، ازوست:

بی شکه خلقه دلاله په زره داغونه دی

گه د بلبل پری چغارونه دی

مرزشاه: از شعرای حدود ۱۳۰۰ هـ - ق، در نواحی پښتونستان سکونت میکرد. به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت. اشعار ویرا گزار پښتو ثبت کرده، ازوست:

طوطا می په کی یاروه، چودهری زموژ دیوان

کشن شه مسلمان مرز شاه بانندی اختره

مریض، محمدجان: محمدجان که در شعر مریض تخلص کرده است
فرزند میرا جان احمدزی از شاعران عوامی بود. در تنه‌دان لوگر سکونت میکرد
به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود، اشعار وی ثبت شده،
ازوست:

زه مریض دعالمو نو خاکپای یسم
دعا غوارم له دوی نه هر زمان

مریمی: از شاعران امی ادب عوامی پښتو. مریمی در علاقه سبیری
خوست پکنیا زندگی داشت، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی
شکل شفاهی دارد.

مزل شاه: مولوی مزل شاه مشهور به «صریخ مولوی» از علمای جید
وحاشیه نگاران زبده. مزل فرزند فدا محمد یوسفزی، به سال ۱۸۰۰ ع
در موضع صریخ چارسده بدنیا آمد، به سال ۱۸۷۵ ع از جهان رفت. وی
بزبانهای پښتو و عربی صلاحیت نوشتن داشت. مزل شاه بر قاضی مبارک
حاشیه عربی و بر سالم حاشیه پښتو نوشت.

مزین: از سخنوران قدیم پښتو. غزلیات ویرا میا حبیب گل کا کاخیل
(متوفی ۱۳۰۵ ق) در بیاض ضبط کرده، زندگی وی حدود قرن دوازدهم
هجری تخمین میگردد، شاعر از نواحی پښتونستان است.

مسافر مروت: مسافر از شعرا و دانشمندان اوایل همین قرن در نواحی
بنوی وزیرستان سکونت میکرد. مسافر شاعر از قوم مروت بود، نظر به
صراحت خودش هفت زبان را می فهمید و باین همه زبانها تألیفات دارد.

مسا فرافسانه حسن ودل را به سال ۱۳۲۰ هـ - ق نظم کرده، تذکره نویسان پښتو تولد ویرا حدود ۱۲۸۰ هـ - ق تخمین کرده اند. دیوان شعر وی در دو دفتر تدوین گردیده، دفتر اول آن غزلیات پښتو، پارسی واردو دارد، ازوست:

مسافره خاموشی تاوتسه بښه ده

بی اختیاره مگر ته کړی داسی شور

مست (ملا): از علما و دانشمندان قرن یازدهم هجری. ملا مست زمند

مرید اخون خا لاک توغی، کتابی را بنام «سلوک الغزات» تألیف داشت. درین اثر مردم به جهاد و غزا تشویق شده است، ملا مست درین کتاب مرشدش را مدح کرده و مسایل اخلاقی و عقید وی را در آن جا داد. وی در علوم دینی و اخلاقی و فقه و تفسیر معلومات کافی داشت، شخصی عالم و مجاهدی بود، ازوست:

زه چی یاد کړم شهیدان دلمتبی پرفراق اوښی بهیزی په غوتی
آه سره دمی لکه دود ترخوله روان دی د غم اور می ایشوی دزړه چاتی

مستان: شاعر عوامی پښتو، درهرمل لغمان زندگی داشت، مستان به

اوزان ملی پښتو اشعار انتقادی میسرود، قصص دینی را نظم کرد، وی به سال ۱۳۴۶ ش از جهان رفت.

مستجاب: از شاعران عوامی زبان پښتو، به آهنگهای ملی شعرگفت،

قسمتی از اشعارش ثبت گردیده، اما بصورت عموم اشعار مستجاب شکل شفاهی دارد، ازوست:

د مستجاب ورته په زړه کی ډیر سوالونه دی

سترگی دی لالونه دی، دنجونو جماداری

مستجاب (نواب): نواب مستجاب خان بن حافظ رحمت الله شهید به سال

۱۱۷۵ هـ - ق زاد و به سال ۱۲۴۸ هـ - ق چشم از جهان پوشید. مؤلف و شاعر بود، کتابی را در تاریخ بنام گلستان رحمت تألیف کرد، گویند شعر پښتو نیز سرود. مستجاب خان از شاعران و مؤلفین پښتون های هندیست.

مستغنی، عبدالعلی: عبدالعلی متخلص به مستغنی فرزند ملارمضان

بن ملاقضات بن ملا رسولداد هوتک به سال ۱۲۹۳ هـ ق دربالاحصار کابل بدنیا آمد. زبانهای پښتو، پارسی و عربی رامی فهمید، و باین همه زبانها صلاحیت نوشتن داشت مستغنی محرربخش ادبی سراج الاخبارا فغانیه، استاد ادبیات مکتب حبیبیه، و اخیراً عضو انجمن ادبی کابل بسود. وی به سال ۱۳۱۲ هـ ش رحلت کرد، اشعار متفرق وی در نشرات کشور طبع شده دیوان غزلیات و قصاید پښتو و پارسی وی طبع گردیده چکامه های وی موضوعات ملی، اجتماعی، اخلاقی و عشقی را در بردارد، ازوست:

زه دخپل قوم و ملت ثناخوانی کرم

په دابنه وایی که بدوایی له ماخوک

مستوره: از چهره های داستان آدم خان درخانی. زندگسی وی

حدود قرن دهم هجری تخمین میشود. سرودهای ویرا مسعود بن

عبدالله درین داستان ضبط کرده، از سرودهای اوست:

خانه آدم خانه ددنیا کار ونه پرریزده
که زموزوزر و ته گوری یووار سردمستوری په غیزکی کنبیزده
مسجدی : از هنرمندان معروف و شاعران عوامی لغمان. مسجدی
بن عبدالمحمد در چهار دهی مرکز لغمان سکونت میکرد، هنرمند ورزیده
بود. طبع شعر نیز داشت چکامه‌های وی در دست است. مسجدی به سال
۱۳۵۳ ش به عمر ۳۸ سالگی رحلت کرد از، وست :

افسوس افسوس ز ما په حال چی می ارمان پاتی شو
لسکه دگل په شان نازک مخ دجانان پاتسی شو
مسری : شاعر عوامی از توابع لغمان. به اوزان ملی پښتو شعری
گفت، از شعرای همعصرش سلطان (متوفی ۱۳۲۵ هـ ق) از وی یاد میکند
سلطان در باره وی گوید :

مسری دی که گلباز دامنصور ته آفرین
کم اصل شاعران به واره کری زیر زمین
مسری خانم : پرده‌نشین سخنوری بود از عشیره ختیک. مسری خانم
در اواخر قرن دوازده هجری زندگی داشتی، و دیوان شعر از خود گذاشتی
نسخ فالنامه وی تهنوز در دست است، اور است :

کسه الف در شی پسه فال کی
ستا خوبسی ده پسه مهال کی
مسری (اخوند) : اخوند مسری از سخنوران صوفی ادب پښتوست
زندگی وی حوالی قرن یازدهم هجری تخمین شده است مؤلف ادبی

ستوری در جلد اول این کتاب احوال و اشعار و ویراثت نموده ازوست :

اخواند مسری په تاپسی درمند نورپه څه رغیزی

ستالیونبی مینه یی غواری له دیداره سره

مسری (سایپی): نام مسری را ملامست زمند (شاعر حدود قرن یازدهم

هجری) در سلوک الغزات ضبط کرده. مسری سخنوری از قوم سایپی

بود. ملامست از وی چنین یاد میکند:

هغه شاعر مسری یی هم ورسره سرگر

چی په درست سایپی یی زغ و دبدلو

(سلوک الغزات خطی ص ۳۲۳)

مسری خان گگیانی: از شاعران مقتدر اوایل قرن دوازدهم هجری.

مسری خان بزبانهای پشتو، پارسی وارد و سخنوری میکرد تا سال ۱۱۲۷ هـ ق

در قید حیات بود وی شاعر از قوم گگیانی در دوا به از مضافات پشاور

سکونت داشت و دیوان نفیس شعر از خود باقی گذاشته است که در ارب

کلاسیک پښتو مقام خوبی را حایز بوده ، ازوست :

دخپل یار د عشق له تاوه مسری ووی

دا غزل له ابتداء تر انتها پـوخ

مسرورگل: مسرورگل ولد مغفور گل کا کاخیل ختک به سال ۱۸۹۶ ع

در زیارت کا کا صاحب بدنیا آمد در سالهای بعد از ۱۹۶۵ ع رحلت

کرد، وی عالم علوم دینی و شاعر مذهبی و اخلاقی پښتو بود منیه المصلی

رابنام رخت محکم منظوم ترجمه داشت اشعار متفرق دیگر وی در نشرات

پشاور مطبوع بوده ازوست :

په وفادمحببت چپی سر بښی

دهغه جر مونو هښه دلبر شی

مسعود : مسعود بن عبدالله از شعر او مولفین افغانستان در قرن دوازدهم هجری. مسعود بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت از آثار قیمتمدار وی قصه ملی ادم خان و درخانی است که شیوه نگارش آن سبک بهخصوصی رادار بوده مسعود درین قصه هیچ تصرف و تحریفی نکرده است و اقععات را به شکل اصالی آن ضبط نموده در جریان داستان اشعارش را نیز میاورده ازوست :

سل ارمان چپی آدم خان ولاره له جهاننه

له فراق یسی پښتو نخوا شو له گریانه

مسعود : از سخنوران قدیم ادب پښتو. مسعود در حدود قرن دوازدهم هجری در مضافات پښتونستان موجوده زندگی کرده ، چکسامه هایش را میا حسیب گل کاکاخیل در بیاضش ضبط کرده است.

مسعود گل پاسنی : از مریدان میا عمر چمکنی (۱۰۸۴-۱۱۹۰ ه ق)

تا سال ۱۲۰۰ ه ق در قید حیات بود کتابی را در مناقب مرشدش به مثنوی پښتو تألیف کرد در شعر احمد شاه کبیر را مدح نموده ازوست :
جان محمد درانی دا رنگ حکایت کا حکایت دا احمد شاه دولایت کا
اول کال چپی دی داخل په هندوستان شو دپنجاب تر ماسکه نئیر گیتی ستان شو

مسکین: از مریدان شیخ رحیمکار کاکا صاحب (متوفی ۱۰۶۳-۵۰۰ هـ ق)

مسکین در حدود ۱۱۰۰ هـ ق در نواحی پشاور سکونت داشت، شخص عالم و متشرع و سخنور صوفی پنبتو بود، در منطقه ویرا «خواجه مسکین صاحب» خطاب میکردند. اشعار متفرق وی دیده شده ازوست:

زه غریب دیر گنهکاریم ته می و بنبی یار به

له گناهه شرمساریم ته می و بنبی یار به

مسکین: از شاعران حدود ۱۳۰۰ هـ ق. مسکین در توابع پنبتونستان

سکونت کرد به اوزان ملی پنبتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار ویرا بهار گلشن ضبط کرده، ازوست:

را رسیزه دستگیره دبغدا دکامله پیسه

مسکین خلاص کرده تقصیر هته نیازین دپاک سبحان

مسکین: شاعر صاحب دیوان. در مضافات قندهار زیسته است،

زندگی وی حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میگردد. وی بسه طرز کلاسیک و اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، دیوان شعر وی در دست بوده اشعارش مضامین عشقی و مذهبی را داراست.

مسکین، علی محمد: از علمای دین و ناساطمان پنبتو. در شعر مسکین

تخلص میکرد، کتابی را بنام مفتاح الفرائض به مثنوی پنبتو نظم داشت غزلیات متفرق دیگر وی نیز در دست بوده. ازوست:

خوار مسکین په هجران سوی سرگردان دی

تل بدله په دیرا نوارد دی ظلمت کسری

مشرف: معاصر علی خان (۱۱۸۰ هـ ق) شاعر کلاسیک پښتو،
علیخان در دیوانش از مشرف چنین یاد کرده است:

فضل دغفور په علی خان دشعر وشسوسو
گرچه شرف ډیر دمشرف ؤ په تقریر کی

مشرف خان: از شعرای عوامی پښتو در حوالی همین قرن در نواحی
سوات زندگی میکرد. به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی نسبت
گردیده، ازوست:

دمیا بابا دبن طوطی شه ورته حاضر سحر وختی شه
دشنو خالو یسی تهتمسی شه

مشکی: از شاعران عوامی پښتو. مشکی در قلعه‌چه مرکز لغمان سکونت
میکرد به اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی ثبت گردیده است. وی
به سال ۱۳۲۲ ش به عمر ۹۰ سالگی رحلت کرد.

مشیرالدین: از نثر نگاران خوب پښتو، در اوایل هجرت قرن در
پشاور سکونت میکرد. مشیرالدین کتابی را بنام «مشیرالاخلاق» در علم
اخلاق منثور تألیف کرد. (طبع ۱۳۳۸ هـ ق) شیوه نگارش وی ساده
و بلیغ است، مشیرالدین نویسنده از قوم کاکاخیل ختیک بود.

مصرفه: از شاعرات عوامی پښتو. در رودات ننگرهار سکونت
میکرد به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار مصرفه را عوام به حافظه
دارند. وی به سال ۱۳۳۵ هـ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد، ازوست:

اوخو دری وو، اوس خو دوه شمو ن...و
شکر دی پوره شو ن...و

مصطفی: از ناظران مذهبی و علمای دینی بود در حدود قسطنطنیه سیزدهم میزیست زبان عربی را میدانست، و در علوم دینی نیز صاحب مطالعه بود، بزبان پنتو منظومات وی (کتابت ۱۲۷۲ هـ ق) دیده شده خودش خطاط نیز بود از ابیات اوست:

چسی وخط وته زما عاجز نظر کسری
پسه دعا به می یاد هغه حضر کسری

مصطفی محمد: مصطفی محمد بن نور محمد بن عبدالکریم بن اخوند در ویژه ننگر هاری از شاگردان مکتب ادبی اخوند در ویژه مشهور. وی بار دوم مخزن الاسلام جلدش را به سال (۱۱۱۲ هـ ق) تدوین کرد و جامع دومی مخزن شمرده میشود. خودش نیز شاعر پنتو بود، شعر مذهبی و عرفانی سرود، اشعار وی در ملحقات مخزن ضبط بوده مصطفی محمد در سلام پور سوات دفن است از اشعار اوست:

مصطفی محمد یو گنساهاگ-ار دی
شفاعت دپاک رسول ته امیدوار دی

مطلوب (ملا): ملا مطلوب بسارکزی از ناظران و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری. ملا مطلوب در توابع قندهار سکونت میکرد، دیوان حاجی جمعه بارکزی را به سال ۱۲۵۸ هـ ق خطاطی کرد، مثنوی وی ضم این دیوان بوده از اوست:

که هر خو په دیر گناه یم گرفت-ساره
ستا و فضل و تسه هی-شخ دی یا غف-ساره

مطهر کا کا خیل : از علمای دینی و ناظران مذهبی اوایل همین قرن
 مطهر کا کا خیل در زیارت کا کا صاحب سکونت داشت . کتبی را
 بنام «دره نادره» از مجموعه سلطانی به سال ۱۳۲۱ هـ ق ترجمه کرد،
 ازوست :

حمد ثنا و ایسم بسیحده
 پاک الله ته بسی عسده

مطیع الله : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا . در کناره های مسیر
 اباسین سکونت داشت . زندگی وی تا سال ۱۲۵۰ هـ ق یقینی می نماید،
 مطیع الله شاعر از قوم پیره خیل بود . دیوانش را به سال ۱۲۲۹ هـ ق تکمیل
 کرد . اشعارش اکثر مضامین عشقی ، اخلاقی بعضاً اجتماعی و تاریخی
 را در بر میگیرد ، ازوست :

لکه وچ سپینی و اچوی په اورکی اوردمینی می زره هسی کراسان و ریت
 په دنیا کی په عشق دیرسوی سوخته شته مطیع الله غوندې بل نشته په جهان و ریت
مظفر : محمد مظفر بن ملا محمد اسمعیل قریشی از ناظران و نشر

نگاران پښتو در قرن دوازدهم هجری . مظفر تاریخ اعثم کوفی را به سال
 ۱۱۲۶ هـ ق به تشویق و هدایت افضل خان ختیک ترجمه کرد ، قطعات
 منظوم و اشعار متفرق وی نیز درین ترجمه جاداده شده است ، از اشعار اوست :

په مدت دپاک سبجان په اقبال دعالی شسان
 چسی تاریخ اعثم کوفی په پښتو شو له پارسی

مظفر (حاجی): از شاعران مذهبی پښتو، در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات پښتونستان سکونت میکرد. کتاب جنت النعیم را به سال ۱۳۰۰ هـ ق نظم کرد. و اثر منظومی بنام حمله حیدری نیز از تألیفات اوست شعرش ساده و فصیح و شیواست، از اشعار اوست:

پشاور مـسی و طـین دی چوه گوجبر می مسکن دی
او حاجی مظفر جانـسه دا می نوم دی واوره مانه

مظلوم، عبدالکریم: عبدالکریم متخلص به مظلوم فرزند خیر محمد بن قاسم خان در حدود ۱۹۰۰ ع در تنگی هشنغر چشم به جهان کشود و به سال ۱۹۴۶ ع در مداین سوات رحلت کرد. مظلوم در مدارس منطقه درس خوانده بود، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو و انگلیسی را می دانست. بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، اشعار و مضامین وی در نشرات پښتونستان طبع شده ازوست:

مظلومه یی غلام تا نه نفرت کوی قومونه
آزاد شه چی دیبا خرننگ عزت کوی قومونه

معرفت شاه: از شاعران عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، معرفت شاه در محله لوهاران کالو خان تحصیل سوابی سکونت میکرد، به سال ۱۳۳۰ هـ ش رحلت نمود اشعار وی شکل شفاهی دارد.

معروف شاه: از شاعران عوامی پښتو به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار معروف شاه شکل شفاهی دارد.

معزالدین: معزالدین ختیک از شعر او عالمان و مؤلفین عصر اعلیٰ حضرت احمدشاه کبیر (۱۱۶۰ - ۱۱۸۶ هـ ق) ، معزالدین در علوم رواجی عصر حکمت و طب قدیم زبدهٔ عصرش بود، طب دلیل والعلیل، ربقة الاسلام از تألیفات اوست. معزالدین دیوان شعر نیز داشت ، منتخب غزلیات و رباعیات ویرا مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب ضبط کرده، ازوست :

باد شاهی ددهلی محمد شاه کبیر

زه معزالدین ختیک گدای دیار دکوی بس

معزالله مومند: از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا. معزالله بن عبدالله

بن محمود خان مهیب خیل مومند، در تسوابع پشاور سکونت میکرد، بزبانهای پښتو، پارسی، اردو شعر میگفت ، دیوان نفیسی را از خود به یادگار گذاشت. معزالله از مشاهیر شعرای پښتو محسوب گردیده، ازوست:

کسه دشعیر کرامت لسه چانه غواری

معزالله در رحمن شعیر کرامت دی

معصوم: شاعر حدود قرن دوازدهم هجری. در شعرش وحشیگری

های نادر افشار را تقبیح کرده، گوید:

شاهشاه پسه دا زمان وه نادرشاه دایران توران وه

کمل عسل یسی آتشیسن وه دمظلوم زرگی ترې شین وه

الغرض نهایت نسه وه د شاه دظلم غایست نسه وه

معصوم جان: معصوم جان صاحبزاده ولد ثنا گل صاحبزاده در شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی و اخلاقی سرود ازوست:

صاحبزاده عمر دې تسول واره عبث کر

دا نیمگیری دنیا تیره له دې پسه

معطر: از شاعران قدیم پښتو. اشعار ویرا میا حسیب گل (متوفی ۱۳۰۵ ق) دربیاضش ضبط نموده، معطر شاعر از نواحی پښتونستان می نماید، که در حوالی قرن دوازده زندگی کرده است.

معظم: از شعرای مذهبی. در حدود قرن سیزدهم هجری زندگی کرده، عالم علوم دینی بود، در تجرید و علم قرائت معلومات داشت. رساله ای را بنام «رموز اوقاف قرآن» منظوم تألیف کرد، ازوست:

که حق دا رنگه کرم که نور غم ولسی معظم که

معظم شاه: معظم شاه بن سید محمد بن ولی محمد از علمای دین و ناظران پښتو الف نامه منظومی ازوی به یادگار مانده است.

معظم گل (استاد): از شاعران عوامی و قصه سرا، در نوی کبلی توابع مردان سکونت میکرد در عوام به معظم گل استاد شهرت داشت از آثار وی قصه «دلی و شهو» به ما معلوم بوده، ازوست:

که په عشق کی بنادی وی معظم گله

په دلی به لمبسی څه له گرځیدلسی

معین (ملا): ملا معین از شاعران عوامی پښتو و طالب‌العلمان دینی بود، در شیخی وردگک بدنیا آمد، مبادی علوم دینی را آموخته بود، طبع شعر داشت شعر مذهبی و کومیدی میگفت وی به سال ۱۳۵۰ ش به عمر ۴۸ سالگی رحلت کرد، اشعار ملا معین در دست است.

معین‌الدین: از شاعران افسانه سرا، در حوالی قرن سیزدهم هجری در چارسده زندگی داشت. قصه وامق و عذرا را به سال ۱۲۵۶ ه ق نظم کرده، ازوست:

دا آغاز مـسی په نامه دپاک خالـسق دی

چسی په عشقیسی دعذرا سوی وامق دی

مفتاح‌الدین: مولانا مفتاح‌الدین بن خراش‌الدین بن فضل‌الدین بسه سال ۱۹۲۰ ع در توابع سوات چشم به جهان کشود، علوم دینی و مذهبی را فرا گرفت، و قتش را صرف تدریس و تألیف میکرد. بزبانهای پښتو و عربی مینوشت، و باین دو زبان تألیفاتش دارد. از آثار پښتو وی اصلاح الرسوم و ترجمه تجوید (خطی) دیده شده، مولانا به سال ۱۹۴۳ رحلت کرد.

مفتون، عبدالحی: عبدالحی که در شعر مفتون تخلص میکرد، در اوایل هجرت در موضع تخت آباد داؤدزی پشاور سکونت میکرد. طبع شعر داشت اشعار وی ضمیمه دیوان گل جمال «اور مر» طبع شده مفتون در سالهای بعد از ۱۳۴۵ ه ق شهید گردید، ازوست:

دعبدالحی سترگی دی سرې له‌دیره درده

چسی دی بنسخ دده په زره دهجران خار

مفتون، عبدالواحد : مولوی عبدالواحد مفتون فرزند فیض محمد

ترین در شهر قندهار سکونت میکرد. بزبانهای پښتو، پارسی، اردو و بلوچی می فهمید، و بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت و نشر مینوشت مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء تألیفات ویرا «رساله مشایخ هرات» «رساله تصوف» و «جواهر الاعراض» ثبت میکند، مولوی به سال ۱۳۱۲ هـ ش رحلت کرد، ازوست:

بسه چی په عذاب دی دامفتون دا یسی سزا ده

چی کاهله سست راغلی په خدمت دخپل وهاب کی

مقام خان بابر : از شاعران عوامی پښتوست، در حدود ۱۳۰۰ هـ

در قید حیات بود. مقام خان در قصبه بابر چوکی کمر زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر مذهبی و عاشقانه میسرود ازوست:

نسه وینسم ثانسی ستا ده بخ یا رسول الله

ته معشوق یسی د الله

مقصود (ملا) : از شاعران عوامی و حماسه سرا. ملا مقصود خلیل

مومند در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در کوزه وله از مضافات پشاور سکونت داشت شاعر حماسی و طالب العلم علوم دینی بود. ملا مقصود به اوزان ملی پښتو شعر حماسی، عشقی، اخلاقی و مذهبی گفت. دارمستمر مستشرق چکامه های ویرا ضبط نموده است، ازوست:

شین خال دی په مثال اینی دوریخوپه پیوند

اوربل دی الول لکه بخمل دی بند په بند
را پورته کیره چشمان

مقید، محمد دین: محمد دین که در شعر مقید تخلص می‌کرد از شاعران رنگین بیان پښتو. در موضع تل پښتونستان سکونت می‌کرد، شعر اجتماعی، ملی، وطنی و عشقی سرود. به سال ۱۹۶۴ ع رحلت کرد مجموعه های اشعار وی طبع شده، ازوست:

نور به دسوی زره نه‌خه جوړیښی

چی زره می وسو تسری لوگی جوړشو

مکرم (اخون): از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در

متعلقات پشاور سکونت کرده به اوزان ملی پښتو شعرگفت، اشعار وی قسماً ضبط شده، ازوست:

وارونه دی راغلی په تا باندې دخوانی

پام نه کری په عاشقو

پیدا به چیرته نه شی آشنایی ددرخانی

آدم په زره صادق و

ملاجان: ملاجان ولد عبدالکریم ولد فیض الله مومند به سال ۱۲۸۰

هـ - ش در قصبه «تنر» کنر خاص بدنیا آمد، به سال ۱۳۲۵ ش با زندگی وداع کرد. ملاجان به اوزان ملی پښتو شعرگفت اشعار وی شکل شفاهی دارد، ازوست:

زه ملاجان درته ولاریم ستا ددین په انتظاریم

خپلو پرد وئینی کناریم

لنگریسی بڼه دی خلک‌خی په تری ارمان شیخان بی پوراگان

ملاجان: از علمای دینی، ناظران پښتو و خطاطان حدود قرن سیزدهم هجری. ملاجان رساله معجزات را به سال ۱۳۲۵ هـ. ق خطاطی کرده، مناجات وی نیز ضم آن رساله بوده، ازوست:

دا کتاب د ملا میر خان دی

زه بی کرم دده فرمان دی

ملاجان: شاعر عوامی نواحی هندوستان است، که به آهنگهای ملی پښتو شعر گفته، شیخ آزاد خان (حدود ۱۳۰۰ هـ. ق) از وی یاد میکند، شیخ گوید:

هندوستان په چوتره کی ملاجان دی

په نوبنار کی محمد دین تیلی خوشخوان دی

ملا شهور: نام اصلی وی معلوم نیست، در اثر منظومش «ضابطه میراث» و رسایل کوچک منظوم مذهبی دیگر وی، خود را ملای شهور معرفی نموده، ازوست:

مصنف دکوهستان دی په شهور کی یی مکان دی

ملا محمد: از نثر نویسان و ناظران اوایل همین قرن. ملا محمد قصه مشهور پښتونها (آدم خان، درخانی) را به نثر پښتو به سال ۱۳۲۱ هـ. ق تألیف کرد، در آغاز داستان مثنوی مؤلف نیز موجود بوده، قصه به لهجه قندهاری نگارش یافته معلوم میگردد که ملا محمد در مضافات قندهار سکونت میکرد ازوست:

خه عجیبه بڼه قصه ده چی تر قندو لاخوزه ده

ملاله: دوشیزه شجاع و دلاور افغان. در نواحی میوند قندهار سکونت میکرد، زمانیکه به سال ۱۲۹۷ هـ - ق لشکریان وحشی و تازنده انگلیس بر قندهار تاختند و جنگ عظیمی بین افغان و انگلیس در میسدان می‌یونند رخ داد، فتح این معرکه را چند لندی رزمیه این دختر افغان نصیب افغانیان کرد از لندنی های اوست:

خال به دیار له وینو کبیزدم چی شینکی باغ کی گل گلاب و شرموینه
ملا یکی خان: شاعر - وامی پښتو، در بنیر زندگی داشت، به اوزان مای پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شناهی دارد، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قید حیات بود، در اوایل همین قرن رحلت کرد.

ملک داد غرشین: ملک داد بن ملا آدین از عشیره غرشین پښتونهای سرپنی بود، در قندهار سکونت میکرد، در حدود ۱۱۵۰ ق به قلات بلوچستان رفت، در همانجا مسکن گزید، ملک داد بزبانهای پښتو، پارسی بلوچی و براهوی مینوشت و شعر میسرود، تنها رساله منظوم دینی وی بزبان براهوی (تألیف ۱۱۷۶ هـ - ق) از گزند ایام محفوظ مانده است.

ملکیار (شیخ): از عرفاء و سخنوران قرن هشتم هجری، ملک یار بن بابا هرنگ در حدود ۷۱۵ هـ - ق در نواحی سیوری قلات بدنیا آمد، بعد از مرگ پدر ریاست قوم را به عهده داشت، درین مدت رزمهایسی بامغولان کرد، طبع شعر داشته، و از عارفان و شعرای معروف عصرش بود، از اوست:

ترنگ بهیزی ، ترنگ بهیزی - غاری ترغاری
زما زرگی خو خپل لالی غواری

ملکیار، غرشین : از اولیاء و سخنوران افغانستان در قرن ششم هجری

در لشکرکشی های شاه نامور افغان سلطان شهاب الدین غوری (۵۷۱ هـ - ق) به مناطق هند با وی همراه بود، و در رزم های شاه با اهالی هند حصه داشت، ملکیار از شعرای با قدرت زبان پښتوست، ترانه ویرا و ژلف تذکره اولیاء ضبط کرده، تولد وی بعد از ۵۰۰ هـ - ق تخمین میشود، ملکیار در دهلی وفات کرد، و در جوار مرقد بابکر طوسی مدفون گشت، از وست :

خښتن مومل دی - اوس مویرغل دی - هیواد دبل دی

غازیانو گورئ - خښتن مومل دی

ملگری، عبدالغفور : سید عبدالغفور که در شعر ملگری تخلص میکرد

فرزند سید عبدالعزیز بن سیدکبیر، از شعراء و ادبای معاصر بود، در نهضت ملی و پیش خلمیان حصه داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، اشعار و مقالات وی در نشرات ننگرهار و مجله کابل به شکل متفرق طبع شده است، ملگری به سال ۱۲۹۵ ش در قصبه میرعلم جی سرخرود ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۵۵ ش در همانجا رحلت کرد.

ملنگ : از سخنوران حدود قرن دوازدهم هجری، ملنگ غزلیات شیوا

ورنگینی سرود، مؤلف ادبی ستوری در جلد اول کتاب احوال و نمونه شعر ملنگ را ضبط میکنند.

ملنگ جان : محمدامین مشهور به ملنگ جان، فرزند عبدالشکور به

سال ۱۲۹۶ هـ - ش در قصبه چمیار بی سود ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۳۶ هـ - ش از جهان رفت، ملنگ جان شاعر بلند آوازه ملی پښتو،

شعرش به نهضت آزادی خواهی پښتونها روح تازه بخشید ، اشعار عشقی
و مذهبیه نیز سرود مجموعه اشعارش بنام «خوزی نغمی» دوبار طبع گردیده
ازوست :

هر څه نه به تیرشم خوايمان نه تیریدی نه شم
زه لکه ایمان پښتونستان نه تیریدی نه شم

ملنگ جان: در اسمار کتر زندگی داشت ، شاعر عوامی پښتو بود ،
به آهنگهای ملی شعر میگفت ، چکامه هایش در مناطق شرقی افغانستان
و پښتونستان شهرت دارد ، وی در حدود ۱۳۳۰ هـ - ش وفات نمود ، ازوست :

ملنگ یمه ، خاکی یمه ، په خاک به پنا کیزمه
آسمان زما گلزار دی ، زه طوطی پکی شنیزمه
چیرته چی شاعر وی په هغه پسی خوڅیزمه
سودا د ملنگ نشته که هر خوی شاعران

ملنگ ، عبدالغفار : شاعر عوامی وقصه سرا. در منطقه به ملنگ
عبدالغفار شهرت داشت ، در اواخر قرن سیزدهم هجری در قصبه آهنگرو
دیری بابوزی سوات زندگی میکرد ، به اوزان ملی پښتو شعر سرود ، وقصص
خیالی و روایتی و محلی را منظوم ساخت ، از قصص منظوم وی که در عوام
کسب شهرت کرده «قصه شهزاده گلشن» است ، این قصه طبع شده ، ازوست :

عاشقی یولوی مرض دی ای غفاره
چی عاشق شی ، شی گدا که وی نواب

ملی (شیخ): شیخ ملی بن پیرکی اکازی مندر در حدود قرن دهم

هجری در وادی سوات میزیست، و شخص متقی و پرهیزگاری بود، شیخ ملی راجع به تقسیم اراضی قابل استفاده وادی سوات و باجور دفتری را به سال ۹۳۰ هـ - ق تصنیف کرد، دفتر وی را مستر اورتی مستشرق دیده بود.

ممتاز: از خوانین نگارنده و اهل قلم، در اوایل همین قرن در پنبتوستان

سکونت میکرد اشعار و نبشته‌های وی در نشرات پشاور طبع شده است.

مموزی: از معاصران میرا پریدی (۱۲۵۰ هـ - ق) شاعر عوامی پنبتو

بود، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، بعضی از چکامه‌های وی ثبت گردیده است.

منصور: شاعر عوامی پنبتو، در اوایل قرن چهاردهم هجری در مضافات

لغمان زندگی میکرد، به آهنگهای ملی پنبتو سخن میگفت، سلطان (متوفی ۱۲۲۰ هـ - ق) شاعر معاصرویی به سخنوری اش معترف است، سلطان گوید:

مسری که گلباز دا منصور ته آفرین

کم اصل شاعران به واژه کبری زیر زمین

منصور: از غزل گوینان قدیم پنبتو، غزلیات وی در نسخه خطی آمد

نامه (انلهیا آفس لایبریری) ضبط بوده، معلومات بیشتری درباره‌ی وی در دست نیست.

مندور شاه: از شعرای عوامی ننگرهار، مندور شاه در کاندرووات

نگرهار میزیست، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، اشعار ویرا ضبط کرده

بد، مندور شاه به سال ۱۳۴۵ ش به عمر ۷۰ سالگی رحلت کرد، از وست:

په ورځی د قیامت کی هلته دیردی عذابونه
نوویایی مندور شاه چی خدایه را کړی تری امان

منور شاه: از علمای دینی و سخنوران مذهبی حدود قرن سیزدهم

هجری، منور شاه در علوم رواجی عصر مطالعه داشت، بزبان پښتو شعر مذهبی میگفت، رسالات منظوم مذهبی وی در دست بوده، از وست:

پښتانه دی دعا خواه وی د فقیر منور شاه وی
دیر عاضی و گهکار دی روسیا لیل و نهار دی

موسی: زندگی وی بعد از ۱۱۵۰ هـ - ق تخمین شده، آثار زیاد وی

در دست نیست، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب نمونه شعر موسی را ضبط کرده، از وست:

زه موسی له خپله بخته نا ویسا شوم
لکه ویشتی غرځنی له ملو ترهیزم

موسی (اخون): اخون موسی از علماء و نگارندگان دینی قرن یازدهم

هجری. رساله دینی را بنام «تولد نامه» به نشر مسجع پښتو تحریر داشت، اخون موسی در نواحی بتی کوب ننگرهار دفن است.

موسی (حاجی): از مسجع نگاران پښتو. در حدود قرن یازدهم هجری

میزیست، رساله ای را در علم میراث به نشر مسجع پښتو نگاشت، و در آغاز رساله از آخوند درویزه ننگرهار (۹۴۰ - ۱۰۴۸ هـ - ق) مدح کرده است، و از پیروان مکتب ادبی وی محسوب میشود.

موسی جان : شاعر عوامی پښتو و سهڅنور از قوم بابر ، در سرزنی قندهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در حدود ۱۳۱۰ هـ - ق رحلت کرد از اشعار وی در عوام شهرت دارد.

موسی خان : موسی خان بن نوروز ترین درهرنایی کا کپستان سکونت میکرد داستان دل انگیزی وی ببادخت روستایی گنمکی در قبايل افغانها شهرت دارد ، درین قصه سرود های موسی خان نیز دیده میشود، از سرود های اوست :

لویه خدایه - لویه خدایه - پسر دامن گرخی هوسیه
نور صورت یی د هوسی دی ، دغه دوه سترگی دگلکمیه

مومن خان : در حدود قرن دهم هجری ، در نواحی گوگامنده از مضافات کابل سکونت میکرد، داستان پر شور وی با دختر عمش شیرینو در عشایر پښتونها کسب شهرت کرد، درین داستان سرود های مومن خان موجود بوده از سرود های اوست :

ما دستر موزی په پښوکری د زیر و گلوباغ په خدای سپارم مینه

مومند ، محمدگل : از مشاهیر علمی و ادبی و ملی دوره معاصر.

محمدگل فرزند محمد خورشید حسن خیل مومند به سال ۱۳۰۳ هـ - ق در اندرابی کابل بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۲ ش رحلت کرد. مومند در مکاتب حریمی مملکت درس خواند، در دواير کشوری و لشکری مملکت تا رتبه وزیر ایفای خدمت کرد. وی در نهضت نوین ترقی پښتو حصه داشت خردش ادیب ، و شاعر و نگارنده پښتو و در لغت نویسی و گرامر پښتو استاد

بود، دپښتوسيند (دو جلد) فرهنگ لغات، د پښتو ژبې ليار، و«دپښتو لويه نحو» (گرامر) لنډکې پښتو، پښتنی روزنه، پښتو پښتونواله، دپخلی کتاب از آثار بس مهم وارزنده این مرد دانشمند است، وی گاه گاه بزبان پښتو شعر سرودی، اشعار وی به شکل متفرق در نشرات کشور طبع شده، ازوست:

په خټه سپين پښتون يم، محمد گل د قام خادم يم
له سټې نه آرياسم که وم که نه وم نه وم

مومين: از سخنوران قدیم پښتو، زندگی وی حدود قرن دوازدهم هجری تخمین میشود، غزلیات متفرق مومین در دست بوده، طبع شعری وی روان و طبیعیت، ازوست:

خسته زره می په غمونو دیار زیر شه
بڼه هوس له مانه ولاړ فراق می ډیر شه

مویزی: شاعر حماسه سرا بود، که در حوالی قرن هجده عیسوی در مضافات پښتونستان سکونت کردی، حماسیات وی مربوط به وقایع جنگ افغانستان و سکه (۱۸۲۳ ع) ثبت شده، شعر مویزی از احساسات مردم خوبتر نمایندگی کرده میتواند، ازوست:

صفت دیوسفز و کوم چی قتل یی کرو خان
په مخ کی یی تمام شو پیر ملا او صاحبزادگان
په دوزخ کی به کافر وی په جنت کی مومنان
هریبت د مویزی لکه مرجان بیعه کیده

مهتدین: ملا مهتدین بن ملا فضل بن مولوی غیاث الدین ساپی به سال ۱۲۹۱ هـ - ق در مزاردره کنر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۹ هـ - ش در

کامه ننگرهار بدرود حیات گفت، و در همانجا مدفون گشت، ملا
مهندسین در علوم دینی مطالعه داشت، بزبان پښتو شعر میگفت، اشعار
وی جذاب و رنگین و همه به اوزان ملی پښتو سروده شده است، مجموعه
اشعارش در دست بوده، ازوست:

توراو ربل دی خانگی سردی نوی غورولی دی

زره دی رانه وری دی

مهربان: شاعر عوامی نواحی پکتیا، مهربان منگل به اوزان ملی پښتو
شعر سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، وی به سال ۱۲۹۵ هـ. ش
به کبرسن وفات کرد، ازوست:

نشسته غزو نشسته، ددرواغو فرمانونه دی

سخته روخ به روشی لیدلی می خوبونه دی

مهرخان: در علاقه گنډا پور از مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به
اوزان ملی پښتو شعر گفت، و از پیروان حافظ عظیم گنډا پوری (متوفی
۱۳۲۱ هـ. ق) محسوب شده است.

مهر دل: از شاعران هنرمند ننگرهار، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت،

مولف جلد سوم پښتانه شعراء احوال و آثار ویرا ضبط میکند، ازوست:

دمهردل شعر هر چیرته خوبناوه شی

خکه ناست دی په هر خای کی معتبر

مهردل خان مشرقی: سردار مهردل خان که در شعر مشرقی تخلص میکرد

بن سردار پاینده محمد خان محمد زایی از فضلا و ناموران ادبی

افغانستان در قرن سیزدهم هجری. مهردل خان به سال ۱۲۱۲ هـ در قندهار
بدنیا آمد و به سال ۱۲۷۱ هـ - ق از جهان رخت بست، مشرقی در تصوف
و ادب مطالعه داشت، بزبانهای پښتو و پارسی سخنوری میکرد، وی بزبان
پارسی دیوان شعر، شرح بیتین مثنوی، و کتابی را بنام جمع الجمع از خود
باقی گذاشت، در زبان ملی و مادری خود (پښتو) نیز اشعار استادانه سرود
اشعار پښتو وی شکل متفرق دارد، ازوست:

مشرقی دی په تیاره د بیلتون ژاری

ورته لمر دمخ ښکاره کړه په مخ سپینی

مهرشاه: از شعرای کلاسیک پښتو، آثار وی به ما نرسیده، قاسم علی

اپریدی (۱۱۸۳ - ۱۲۳۱ هـ - ق) از وی یاد میکنند، و در جمله شعرای
سلف پښتو از وی چنین نام میرد:

« که احمد دی که لتار که مهر شاه دی »

مهر علی: مهر علی رانیز از یاد آوری قاسم علی موصوف میشناسیم، و بحیث

شاعر گذشته پښتو از وی چنین یاد کرده است:

«مهر علی، عبدالقادر که سکندر»

معلوم میگردد، که مهر علی سخنور پښتو، و معاصر عبد القادر خان خټک
(۱۰۶۳ - ۱۱۲۵ هـ ق) بوده است.

میا احمد: از سخنوران مذهبی پښتو، قصه معراج حضرت محمد

(ص) را نظم کرد، مخمس وی نیز ضم این مثنوی بوده، وی از شاعران
قدیم پښتو محسوب میشود، ازوست:

الف یو اللسه احمد دی بسی شریکه بسی حسد دی
لسم یاسد ولسم یولد دی چپی باور نه کانسدی بد دی
په دا تینگگ لرو باور

میا اکبر: از شاعران کلاسیک ادب پښتو، در حوالی قرن دوازدهم
هجری در توابع پشاور زندگی داشته است، بیدل شاعر همین اوان از
وی چنین یاد میکند:

صاحبزاده محمدی علیخان گ...سوره

هم سعید له میا اکبر سره عیان دی

میا جان: در ناوگی باجور زندگی میکرد، شاعر عوامی پښتو بود
به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود، میا جان به سال ۱۲۶۸ هـ ش تولد و
به سال ۱۳۴۰ هـ ش رحلت کرد، مؤلف جلد چهارم پښتانه شعراء احوال
ویرا ضبط کرده ازوست:

په خندا راغله داسر بیا

تویه، تویه کسوی جنسا

میا خان: از شاعران کلاسیک پښتو، میا خان در صنف غزل
طبع آزمایی کرده است، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب
احوال و غزل ویرا ضبط کرده، ازوست:

دواړه لاسه په تندي کښیزدی او ژاری

چی دې زلفی باد وهی میا خان یې گوری

میا داد (اخوند): اخوند میاداد محمدزی از مریدان شیخ رخمکار ختک (متوفی ۱۰۶۳ ه ق) در نواحی اتمانزی زندگی میکرد؛ زندگی وی حدود (۱۱۰۰ ه ق) تخمین شده، میا داد از تصوف و سلوک بهره داشت، بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، دیوان مغتنم شعر و نورنامه منشور از خود باقی گذاشت، میادا دغزلیات پرسوز و شیوای عارفانه، سروده است، از اشعار اوست:

اخوند میاداد چی ډیر ډیر ژاری ستاله میو پیاله غواری
 هسی چی ستاله میونوش که دسلوک په لار به کیوزی

میا عمر خمکنی: میا محمد عمر بن محمد ابراهیم بن کلانخان موسی زی ترکمانی، به سال ۱۰۸۴ ه ق در فریدآباد هند بدنیا آمد، به سال ۱۱۹۰ ه ق در موضع خمکنی از جهان رفت:

میا محمد عمر که در حلقه های ادبی و صوفیانه پښتونخوا به میا عمر خمکنی شهرت دارد، عالم بزرگوار، مرشد و پیشوای روحانی، احمدشاه کبیر در حلقه مریدانش شامل بود، عمرش را صرف تدریس، تألیف، مطالعه و تربیه روحانی مردم صرف میکرد، در حلقه مریدانش شعرا و مؤلفین زیادی عرض وجود کرد، که هر یک آن اثری را بزبان پښتو نگاشت، تذکره نویسان و مؤرخین ادب پښتو (تألیفات ویرا چنین ثبت کرده اند (۱) «خلاصه کیدانی (منظوم پښتو) (۲) نسب نامه پښتونها (۳) المعالی شرح امالی (۴) خزینه الاسرار (پارسی) (۵) شمایل نبوی (پښتو)، ازوست:

حمد ثنا دهغه خدای چی پاک سبحان دی او په موزیسی دایمان کړی احسان دی

میاگل: سخنور صوفی ادب پښتو، زندگی وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق

تخمین شده میتواند، میاگل در توابع پښتونستان موجوده سکونت میکرد
غزلیات صوفیانه و مذهبی گفت، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این
کتاب غزلیات و احوال مختصر ویرا ضبط نمود، ازوست:

ما میا گل روی دحبیب تا لسه راوری

چی می عفوہ کل خطا کسری زما ربه

میاگل جان: میاگل جان شاعر عوامی پښتوست، که در نواحی بنیر

زندگی میکرد، اشعار تنقیدی به اوزان ملی پښتو میسرود، شعرش در
عوام شهرت دارد، ازوست:

اما متی توره بلا پسری خبیر داربه شی

که ته امام شوی طالب جانہ توبه گاربه شی

میان محمد: میان محمد پشاوروی در حدود قرن سیزده حیات داشت

شاعر قصه سرا بود، قصه سیف الملوك و بسدیع الجمال از تألیفات وی
معلوم است، از اشعار اوست:

پشاوروی میان محمد

دیرکوشش و کربسی حد

گنا هکار میان محمد دی

خو ایمانی پی په احد دی

میخان: شاعر عوامی قصه سرا در حدود قرن دوازدهم زیسته است

میخان شاعری از قوم مروت بود، قصص جنگی قوم خود را بادیگر

قبایل نظم کرده، از منظومات اوست :

یاران سو دا کلام میخان ویل..... سی دی

زره یی بیان سه شو میرونو مخصوص لول ته

میرا : دوست محبوب قلندر اپریدی شاعر معروف پنتوست، بعد از

۱۱۰۰ هـ ق زندگی داشت، داستان میرا و قلندر در اکثر قبایل پنتونها

شهرت دارد، درین داستان سرودهای سوزناکی از میرا دیده میشود، که بر جذابیت داستان می افزاید.

میرا اپریدی : از شاعران عوامی پنتو در حدود (۱۲۵۰ ق) میرا -

از عشیره کوی خیل قوم اپریدی در تیرا زندگی میکرد، به اوزان ملی

پنتو و طرز کلاسیک غزلیات پرشوری سرود، غزلیات وی در عوام

شهرت قابل وصفی را کسب نموده است، از اشعار اوست :

میرا فریاد کوی پروت دی رنخور

پسری مقرر شو دغم ناسور

طبیسه را شه و کمره تا... سواره

عاشق سواالگی... دی له خپله یاره

میرا احمد : میرا احمد بن عبدالشاه ملا خیل به سال ۱۲۵۲ ش در

بسررام لغمان بدنیا آمد، به سال ۱۳۲۲ ش از جهان رفت، عالم علوم

دینی بود، بزبان پنتو غزل مذهبی میسرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

میرا افضل : از شعرای عوامی حدود قرن سیزدهم هجری، میرا افضل در

علاقه دیشان پکلی میزیست، اشعارش را دارمستر مستشرق ضبط کرده از اوست :

ز ماره به معشوقی شوی تگری عاشقان ژرا کوی هره گری

میر افضل بریخی: از شاعران عوامی پښتو، در حدود قرن نهم

عیسوی در توابع بنورواک زندگی میکرد، میر افضل شاعر از قوم بریخ به اوزان ملی پښتو و حماسیاتی دارد، ازوست:

ستا دخوالگی خبیری ما په زرگی منلی

دمیر افضل غزلی په خوش بیان را خسی

میرامان: از شعرای بدیحه سرا، وی شاگرد گودی زرگر، در توابع

پښتونستان سکونت میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر فی البدیهه سرود، با اکثر شعرای معاصرش مقابله های شعری کرد، ازوست:

راغلی شاعران دی استاده ژریسی مره که دزرکی په شان تله کسه

میران (ملا): ملا میران از شاعران معروف عوامی قندهار، در

حدود ۱۳۰۰ ه ق میزیست، به اوزان ملی پښتو، و به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزلیاتی دارد، ازوست:

نن می رنخ دیلتانه دی چی کوریزم نه رغیزم

که وصال راباندی راسی دغنجی په شان غوریزم

میران شاه: شاعر نوحه سرا، در حدود قرن هیجده عیسوی در

محلّه « اشترزی بالا » از مضافات پښتونستان سکونت میکرد در منطقه حیثیت روحانی داشت، به اوزان ملی پښتو سرایش اما مین را سرود، و وقایع کربلا را نظم کرد، اشعار میران شاه در سینه های عوام محفوظ بوده، ازوست:

دمدینی سپایا نو باندی کرو زینوننه

وخت قربا نسی دی

میرباز: از ناظمان وخطاطان پښتو، در حدود قرن دوازدهم هجری

زیسته است، جنگنامه شیرعالی تألیف صدرخان ختک را خطاطی کرده

ایبات وی نیز درین نسخه دیده شده، از ایبات اوست:

دا بیان صدر ویلسی پسه خوله کی

چسی میرباز یسی خوشحالیزی په لیکل

میرباش: میرباش ولد آدم خان ولد حسن خان در حدود قرن دهم هجری

در نواحی سوات میزیست، در داستان آدم خان و درخانی (افسانه ملی

پښتونها) سرودهای وی دیده میشود، ازوست:

پسه هوا دی دمیرباش زره په هوا دی

په گناه می پوه کره سرمی پریکره بابا پلاره

بیگناهه سرگسی پسه شروع نیاروا دی

میرباش: از شاعران عوامی پښتو در حدود ۱۲۵۰ ه ق در «کم پرو»

شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد به آهنگهای ملی پښتو شعر سرود

اشعار وی شکل شفاهی دارد.

میرجان: شاعر عوامی و هنرمند مناطق لغمان. میرجان به سال ۱۲۹۳

ه ق در منطقه سلینگار از توابع الینگار بدینا آمد به سال ۱۳۶۵ ه شس

در همانجا رحلت کرد. وی زندگی کوچی داشت زمستان را در سلینگار

و تابستان را در شکر دره کابل سپری میکرد، ازوست:

زما جانان به شربت می لبسی لعلونه لرې
قیمت بها په زنه دوه دانې خالونه لرې

میر حسین هروی: از نثر ننگاران پښتو. در هرات میزیت کتابسی
رابنام نافع المسلمین به نثر مسجع پښتو نگاشت.

میر حضرت: از شاعران قدیم پښتو در اواخر قرن دوازدهم هجری
زیسته است اشعار مذهبی وی دیده شده، ازوست:

میر حضرت به د دین طالوع دې نشسته
چسی نصیب دی خوار و زاردی څه په کاردی

میر حضرت: از شاعران عوامی پښتو در حدود اوایل همین قرن
زیسته است، به اوزان ملی پښتو شعر سرود اشعار وی شکل شفاهی دارد.
میر حیدر: میر حیدر یوسفزی در ناحیه کپر په بونیر سکونت داشت
شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر گفت اشعار وی قسماً ثبت
گردیده، وی به سال ۱۹۶۶ ع بدرود حیات گفت.

میر خان: از شعرای گروه روښانیان زندگی وی حدود قرن یازدهم
هجری تخمین میشود در شعرای خلف، میرزا حنان قندهاری از وی یاد
میکند میر خان شاعر سالک بود مجموعه اشعار وی موجود می باشد
ازوست:

دمیر خان نصیحت واوره پس روی دپاک میا کره
دمیر خان وینا ده شمع دغافل په ځان لوگی دی

میرخان: میرخان از شاگردان کریمداد بن اخوند درویزه ننگرهای
مرثیه استادش راسرود، زندگی وی تا سال (۱۰۷۳ هـ ق) یقینی می‌نماید ازوست:

دا بیان میرخان د غمسم پسه وخت ویلی
چی دی یادشوی داخوند کریمداد په غوکمین شاگردان کی

میردین: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در بتهی کو تبار جلال آباد
مزیست، به اوزان ملی پښتو شعر سرود و قصص دینی نظم کرد، از
قصص وی قصه داؤد (ع) و پیره زن شهرت دارد، ازوست:

په غره دکوه قاف یو مرغه دی زما لاله
پنځه سوه کبلونه تیروی پسه یوه خاله

میرزاخان انصاری: میرزاخان بن نورالدین بن بایزید روبنسان
(اورمر) اجداد وی در کانی گرم وزیرستان سکونت میکرد، میرزاخان
مرد سیاح بود، به مناطق مختلف افغانستان بزرگ و بلاد هندوستان
سیاحت کرد. در مبارزات آزادی بخش پښتونها علیه مغولان هند حصه
داشت، علاوه از مآثر حربی میرزاخان سخنور استاد در تصوف وسلوک
است وی فلسفه تصوفی و شیوه‌های عرفانی بایزید روبنسان را چنان در
شعرش بیان داشت که محققین ادب پښتو دیوان شعر ویرا شرح افکار
تصوفی بایزید میدانند. تولد میرزاخان را محققین در حدود ۹۸۸ هـ ق
تخمین کرده اند، و به سال ۱۰۴۰ هـ ق در جنگ دکن شهید گشت دیوان
مغتنبی را از شهپاره‌های عسرفانی از خود باقی گذاشت،
ازوست:

پسه وحدت لسه هسره جوده یگا :سه یسم

پسه کثرت دمیر زا پسه خوله و یییزم

میرزا محمد: در حدود ۱۳۰۰ در نواحی پشاور میزیست، به پیروی

مقامهای موسیقی هندی شعر گفت، اشعار وی در بهار گلشن ثبت شده ازوست:

هسره ملیار ساتندسه خپلسه دچمن کسه

هسگر ته تالا کسونسکی دگلزارپی

میرزمان: از شاعران عوامی ادب پښتو، شیخ آزاد خان از وی

یاد میکند، معلومات اضافی در باره وی در دست نیست زندگی وی در

حدود قرن سیزدهم هجری تخمین میشود.

میرزک: میرزک ولد میرگت به سال ۱۲۸۳ ه ق در محله میر خیل

خاخی پکتیا بدنیا آمد و به سال ۱۳۳۳ ه ش در همانجا رحلت کرد، به

اوزان ملی پښتو شعر گفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد ازوست:

کالبوت چسی شو تیار زموز د بابا آدم

تیره شوله جدا چپی شو پیدا بنبکلی بشر

میرسیدخان(قاضی): ملا میر سید مشهور به قاضی میر سید خان از

مدرسین مشهور باجور در اوایل همین قرن در قصبه «دوغز شاه» میزیست

کتابی را در علم منطق به سال ۱۳۲۰ ه ق به نثر پښتو تألیف کرد.

میر عالم خان: از اعضای انجمن پښتو عصر امانی. میر عالم خان

مروت به نمایندگی قومش در انجمن عضویت داشت، در تهیه لغات

و مواد به آن موسسه معاونت می ورزید.

میر عالم خان: میر عالم خان ابراهیم خیل سالار زی از دانشمندان و اهل سیاست حدود قرن سیزدهم هجری در عهد تیسور شاه (۱۱۸۶- ۱۲۰۷ هـ ق) حکمران مستقل و آزاد باجور بود، وی ذوق ادبی و قریحه شعری داشت، غزل و مثنوی نابی دارد، مؤلف تیر هیر شاعران احوال و اشعار ویرا ضبط میکند ازوست:

خزان سوی بلبل یسی له فریاده نه ایمن که
سم قدیی کلنگک و اخیست له شمشادله صنوبره

میر عبدالله: میر عبدالله فرزند محمد به سال ۱۱۳۰ هـ ق در قصبه جیسول ننگرهار بدنیا آمد، علوم رواجی را در منطقه و لاهور کسب کرد، طبع شعر داشت دیوان وی موسوم به جام محبت در دست است. غزلیات رنگین و جذابی سرود، وی به سال ۱۱۹۷ هـ ق رحلت کرد ازوست:

عبدالله بسه نن ورخ نه ژاری بیا کلسه
چی لعل چندغوندی دلبر په ملتان پریووت

میر عبدالله: از شاعران حدود قرن سیزدهم هجری اشعار ویرا دارمستتر مستشرق ضبط کرده مؤلف جلد دوم پښتانه شعرا نیز احوال و اشعار میر عبدالله را می آورده، ازوست:

دوب شوم زه ستا په مینه غم دهجران دینه
په هوخ می او بنکی خینه لوند می گریوان دینه

میر عجب: از شعرای غزالسرا در حدود قرن سیزدهم هجری. در مضافات پښتونستان سکونت میکرد، به پیروی مقامهای موسیقی هندی

غزل سرود. غزلیات ویراجشن نوروزی ضبط نموده، مؤلف ادبی ستوری
در جلد اول این کتاب احوال و نمونه شعر میرعجبرامی آوردازوست:

شین خال دی په مثال دلیاسی دی گلسرنگ
عاشق دی لیواله یار ورکری وراسه بنگک

میر عصمت: در حدود ۱۲۹۶ هـ ق در منطقه شپولسی رودات
ننگرهار شاعر بنام میر عصمت گذشته است، وی به اوزان ملی پښتو
و طرز کلاسیک شعر سروده است.

میرکی: در حدود (۱۲۰۰ هـ ق) در اوزبین از مضافات کابل زندگی
میکرد، شاعر عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر سرود وی در
شاعری شاگرد شیخ احمد خان بود و شیخ به استعداد شعری میرکی
مقرر است، وی گوید:

میرکی بلا دی دسندرو په مسرو کسسی
دلیونو په شانی گرخم مدام غرو کی

میرمامی: در حدود قرن دهم هجری زیسته است، در داستان
آدم خان و درخانی سرودهای از میرمامی ضبط بوده، واز ارکان ایمن
داستان محسوب میشود، ازوست:

بسی بسی ولی قهریدلسی ته په شمه یی دردید لی
په رښتیا راته ووايه درخانسی داوینانه کوم گیدی درته ویلی

میرمحمد: میرمحمد بن میرشریف بن میرشفیع بن یارمحمد در
حصارک شیرشاهی ننگرهار سکونت میکرد در علوم دینی مطالعه داشت

وفاتنامه حضرت رسول را نظم کرد، که شجره‌النسب ناظم نیز ضم آن بوده، ازوست :

که پویندینه کبری ز ما د پیرانده گیسی پلار نیکه نسب می غوارې له دوستیې
عاجز زوی دمیر شریف حصارکی یم اونیکه می میر شفیع زه یی نمسی یم
میر محمد : میر محمد بن دوست محمد در حدود ۱۲۰۵ هـ - در شمتی

مرکز لغمان بدنیا آمد و در حدود ۱۲۶۶ هـ رحلت کرد، به طرز کلاسیک غزلیاتی دارد، اشعار خطی وی در دست بوده، ازوست :

ما نن ولیده لیلی دلی پرسپین مخی زانگی زلفی اوزدې
میر محی الدین : از شعراء و خطاطان اواخر قرن دوازدهم هجری، میر
محی الدین در بتی کوت ننگرهار سکونت میکرد، نسخ خطی پښتو وی موجود
است، اشعار متفرق وی نیز دیده شده، ازوست :

په ززه تور چی په مخ سپین یی
نور څو ك نه دی هغه ته محی الدین یی

میر وگی : از ارکان قصه آدم خان و درخانی، صدر خان ختیک قطعات
منظوم میروگی را درین داستان ضبط میدارد، وی در حدود قرن دهم
هجری میزیست، از قطعات منظوم اوست :

خا نه زیری می در بانندی نمایان دنم - رشغلی دی
نم - ربه ووخی له حجاب - به چی یی پاتی دری پردې دی

میر ولی : میر ولی بن ولی جان از ارکان داستان موسی خان و گلکمی
در توابع هرنایسی کاکرستان میزیست. درین داستان سرود های از میر ولی

نیز دیده میشود، از سرودهای اوست :

بابا پلاره بابا پلاره دا وصیت به دې خوارنه کرم
یوبه دې ساری سهیل واخلم بل به هداوساری وکم

میرولی : از شاعران عوامی پښتو در منطقه مروره زندگی میکرد، به

آهنگهای ملی پښتو شعر عشقی و مذهبی سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد، میرولی در حدود ۱۳۲۵ ش رحلت نموده است.

میرهاشم : شاعر عوامی بود در ننگرهار میزیست، اشعار جذابی به

اوزان ملی پښتو میسرود شعرش در عوام محبوبیت دارد از اوست :

گلونه دی تو مبلې د اوربل په کسناړو نورمه کوه دا خیال
زرگی می دی زخمی کړو دهجران په کتارو زه مرمه بدمی حال

میر هزار : میر هزار ولد گلزار به سال ۱۲۵۵ هـ - ق در کندهی باغ چپلیار

بدنیا آمد و به سال ۱۳۰۰ هـ - ق به عمر ۴۵ سالگی رحلت کرد، به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار واحوال ویرا مؤلف جلد دوم پښتانه شعراء ضبط کرده، از اوست :

لیلی مخ دې آسمان دی ستارې دې شنه خالونه تورتیک دی لکه لمر
اوربل دی لکه اوریخ دنمرد پاسه غرونه غرونه تیاره شوه سراسر

میر هوس : میر هوس مروت در توابع بنو وزیرستان سکونت میکرد، به

اوزان ملی پښتو شعر بخصوصی سرود و قصص جنگی قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد، از اوست :

خه میر هوسه دشو میرو بدلی وایسه
حق مرگی یی په سر پوره ده خلاص به نسه

میریحیی: ملا میریحیی پوپلزی در حدود ۱۳۰۰ هـ - ق در قصبه شکوراخوند در توابع قندهار سکونت میکرد. صرف، نحو، منطق را از اساتذۀ منطقه آموخته بود، طبع روان شعر داشت، به اوزان ملی پښتو و به پیروی مقامهای موسیقی هندی غزل سرود. مجموعه اشعارش دیده شده، ازوست:

ترزرگی می وینی داری سوی رب دپاره مرمه

دیلتون په ملک ناری سوی چی زماپاره گلفمه

میکش، تاج محمد: تاج محمد که در شعر میکش تخلص کرده است،

فرزند نادرخان بن غلام حیدرخان بارکزی به سال ۱۹۱۶ در شهر پشاور

بدنیا آمد بعد از تحصیل در فوج ملازمت اختیار کرد، وی طبع شعر داشت،

غزلیات جذاب عشقی سرود به سال ۱۹۷۱ ع رحلت کرد در غزلیات وی

سوز و ساز خاص نهفته است، ازوست:

عمر می تیر شو خوتراوسه پورې

میکشه خان ته مدعا لتیوم

میوندی، محمدعلی: از علماء و مورخین معاصر افغانستان. پروفیسور

محمدعلی میوندی به سال ۱۲۸۰ هـ - ش بدنیا آمد، تعلیم را در مدارس

عصری به پایان رساند، در تاریخ افغانستان مطالعه خوبی داشت، زبان

های پښتو، پارسی، انگلیسی واردور می فهمید، و در همه این زبانها

صلاحیت نگارندگی داشت. کتب و رسایلی را راجع به تاریخ افغانستان بزبان

انگلیسی نگاشت، مقالات تاریخی وی بزبان پښتو در نشرات مملکت

به شکل متفرق طبع شده، میوندی به سال ۱۳۵۱ ش شهید گشت.

ن

نادان شاه: مرحوم الله بخش یوسفی غزنوی در یوسفزی افغان از نادان شاه به صفت شاعر دور گذشته یاد میکند.

نادر: از شاعران قوم یوسفزی، در شعر حافظ نادر تخلص میکرد، غزلیات ویرا مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم این کتاب ضبط کرده، و از شعرای قدیم پښتو محسوب میگردد، ازوست:

تل زاری کوم نادره و خپل رب ته
هیخ اسره می بله نشته بی نوا یم

نازو: نازو دختر حسن خان در حوالی ۹۵۰ ش در توابع سوات زندگی میکرد، داستان عشقی وی با قطب خان قندهاری در پښتونخوا شهرت قابل تذکری حاصل کرد، درین داستان سرودهای نازو ضبط بوده، از سرود های اوست:

آدم خان لالا په ولسی کی می ول دی
په نور عالم کراهه کراری ده، پرما دبلوگی مریبی غوبل دی

نازو (انا): نازو بنت سلطان ملخی توخی، به سال ۱۰۶۱ هـ - ق در موضع تازی از مضافات قلات چشم به جهان کشود، نازو در حباله نکاح بنام خان هوتک بود، و فرزند نامور افغان و ناجی قوم حضرت میرویس نیکه از بطن ویست، نازو در تربیه ملی فرزندش سهم قابل یادآوری داشت وی زن مرد صفتی بود، در جود و کرم و سخا شهره آفاق عصرش گردید. نازو طبع شعر داشت، از شاعرات طراز اول پښتو محسوب میگردد، و دیوان شعر از خود باقی گذاشت، که فعلاً نایاب بوده، مولف پسته خزانه رباعی ویرا نقل میکند.

سحر گه وه دنگس لیمه لانه خاڅکی خاڅکی یی له سترگو خڅیده
ماویل څه دی کښلیه گله ولی ژاری ده ویل ژوندمی دی یوه خوله خڅیده

ناصر: شاعر قصه سرا، در حدود قرن سیزده در تسوابع پښتونستان میزیست، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، و قصص دینی نظم میکرد، دارمستر مستشرق اشعار ویرا ضبط میدارد، ازوست:

فرزند دابو جهل هوسی ته پت ایښی و دام
هوسی تله دام کی بنده شوه نا خڅیره

نامدار: نامدار بن خیر محمد از ناظران و خطاطان حدود قان دوازده

هجری، رسایل و کتب پښتو به خط نامدار دیده شده، و منظومه های وی نیز به آن ضم است، از ابیات اوست:

د هجرته زرسل کاله اتیا نور شپز دپاسه زماله
چی دا تیر شو کتاب تم شه د ربیع الثانی اته ویشتم شه

نامدار (شیخ) : از شاعران قدیم پښتو، مؤلف ورکه خزانه در جلد دوم
این کتاب شیخ نامدار را از معاصران رحمن بابا معرفی می‌دارد (۱۱۲۳ هـ ق)
و غزلیات ویرا ثبت می‌کند، نامدار شاعر از عشیرهٔ دویزی قوم مومند بود، ازوست :

وکښو دا غزل یو د ویزی په دا بیاض کی

دی چی پیدا شوی د رحمان مومند په قوم کی

نایب، محمد نواب : محمد نواب که در شعر نایب تخلص می‌کرد، فرزند
حاجی فقیر محمد کا کر، در سرپل جوزجان سکونت می‌کرد، نایب در مکاتب
سرپل پیشهٔ معلمی داشت، وی بزبانهای پښتو، پارسی شعر می‌گفت،
اشعار متفرق پښتو وی در روزنامه دیوه طبع شده، وی به سال ۱۳۴۶ ش
رحلت کرد، ازوست :

د گل دیوه په بڼ کی بله سوه خندا نه - ډیره روښا نه

نبو: عبدالنبی مشهور به نبو، بن عبدالشکور بن فتح محمد هوتک
در حدود ۱۲۸۶ هـ ق در منطقه قندهار بدنیا آمد، و به سال ۱۳۲۴ هـ
در «تیری» وفات کرد، نبو به اوزان ملی پښتو شعر سرود، اشعار وی در
عوام شهرت کسب کرده است.

نجابت: از شعرای حدود قرن دوازدهم هجری، اشعار زندانهٔ نجابت را
با شرح حال مختصر وی مؤلف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب ضبط
کرده، ازوست :

بی رحمی دی خان اعظم ورسره نه کا

نجابت په زره کی چور ستا په دیدن دی

نجات : از ناظمان دینی، کتابی را بنام هزار مسایل از پرسی به پښتو

منظوم ترجمه داشت، ازوست :

په بزرگی دلوی حضرت په پښتو کړه نجات

زه عاصی یم درحمان گوندی خلاص شم له نقصان

نجم الدین : از شعرای توابع قندهار، زندگی وی اوایل همین قرن تخمین

میگردد، به اوزان ملی پښتو، و به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر
سروده، بعضی از غزلیات ویرا در گلزار محبوبان ضبط کرده اند، ازوست :

بنکاره ده یارو درته رقیبان نه راخی

تازه گلشن تیار سو بلبلان نه راخی

نجم الدین (ملا) : ملا نجم الدین بن ملا شمس الدین از شاعران عوامی

پښتو در حدود اواخر قرن دوازدهم هجری زیسته است، غزلیات خطی وی
به آهنگهای ملی دیده شده، ازوست :

وساقي درب دپاره

څه خوگوت پيال ومارا

نجیب : شاعر کلاسیک پښتو، درسربند پشاور تولد گر دیده، وشاعر

از عشیره خلیل قوم مومند بود، زندگی وی تا سال ۱۱۷۸ ه ق یقینی است
دیوان مردف شعر وی باقیست، ازوست :

پکی کړی چی نجیب دیار صفت دی

مروج یی په کل خلق کی دیوان کړی

نجیب‌الله، قاضی زاده: از غزلسرایان اواخر قرن دوازدهم هجری. در نواحی کوه‌ها بت زندگی میکرد، زندگی وی حدود ۱۱۹۵ هـ ق تخمین میگردد مولف ورکه خزانه در جلد دوم این اثر غزلیات ویرا ضبط میکند، شرح حالش را مینگارد، ازوست:

کله شو لاکله ستا په هجر مبتلا یم

جوړ دی نجیب وته یوخل ددیدن کارشه

نذیر احمد: نذیر احمد بن نعمان‌الدین بن امیرالدین کا کاخیل ختیک،

در اوایل همین قرن در توابع پشاور میزیست، وی عضو یک فامیل فضل ودانش وادب بود، به هدایت پدر بزرگوارش اقوال شیخ عطار و دیگر حکماء را بزبان پښتو ترجمه ودریک مجموعه به سال ۱۳۲۵ هـ ق نشر نمود، نرمی: مسعود بن عبدالله قطعات منظوم نرمی را در قصه آدم خان و

درخانی ضبط کرده، زندگی وی حدود قرن دهم هجری تخمین میشود، از قطعات اوست:

آدم خانسه طوطی گوره رنگینه رباب دې ووهه په زوره

هرچی ستا درباب شرنګ شې دابی بی درخوبه ووخی سرتوره

نصرت: از پیروان مکتب ادبی رحمن بابا. نصرت در حدود قرن دوازدهم

هجری میزیست، غزلیات متفرق وی دیده شده، در شعر نصرت لطافت و رنگینی خاصی به مشاهده میرسد. تذکره نگاران احوال و اشعار نصرت را ضبط نموده اند، ازوست:

په خندا خندا دی زړه د نصرت یو وړ

اوس به چیری له تاخی خوایی ورنه کړې

نصرت ، میرزا محمد : میرزا محمد که در شعر نصرت تخلص میکرد
از ادبای اوایل همین قرن در مضافات سوات پبشتونستان سکونت میکرد. نصرت
شعر ملی و وطنی میسرود، اشعار نصرت در نشرات پشاور طبع شده ازوست :

ای نصرت هغه قوم وی سرنگونه
د علل قدم چی نه وی بی د خیال نه

نصردین : از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا. زندگی وی حدود قرن
دوازدهم هجری تخمین گردیده است. غزلیات متفرق وی در دست بوده،
و از شیوایی و سلاست آن اقتدار سخنوری نصردین خوبتر آشکار میگردد،
ازوست :

راشه مه کوه جفا نوره جانانه
ډیر دې وسوم ویره وکه له سبخانه

نصرالدین اندر : نصرالدین بن محمد زمان خان اندر در مضافات غزنی
میزبست. در زمان شاه حسین هوتک از غزنی به قندهار آمد، و در آنجا
مسکون گردید، و در ملازمین پادشاه شامل شد. نصرالدین خان از شجاعت
و دلاوری ایکه از خود نشان داد، شاه ویرا گرامی داشت، وی شعر خوبی
میسرود، در شعر نصر تخلص میکرد، دیوان شعر از خود به یادگار
گذاشت که نسخ آن فعلاً نایاب بوده، مولف دا نشمند پته خزانه اشعار
ویرا ضبط میکند، ازوست :

دخوار عاشق ژر امدام وی دا څه کار دی نا
که وی په پسته خوله همدغه بی گفتار دی نا

نصر لودی : نصر بن سلطان حمید لودی معاصر ناصرالدین سبکتگین

(۳۶۷ - ۳۸۷ هـ - ق). نصر پس از پدر شاه ملتان شد و قبل از ۳۹۵ هـ ق از جهان رفت. وی سخنور پنبتو بود، مولف پتبه خزانه نمونه شعر ویرا ضبط میدارد، ازوست:

د الحاد په تور تورن سوم

زه لرغون خوا ملحد نه یم

نصر، نصرالله خان: نصرالله خان نصر از دانشمندان فکور و ادبای

معاصر. نصرالله فرزند عبدالغنی الکوژی به سال ۱۹۱۹ ع در برتهکال پشاور به دنیا آمد. تحصیل را در مدارس پشاور به پایان رساند و عمرش را صرف مبارزه و خدمت ادبی و اجتماعی کرد. بتأسیس مکاتب دهاتی در منطقه همت گماشت و به نشر نوا در آثار پنبتو پرداخت، و ۲۵ سال به شکل ممتد درین راه کوشید. نصر بزبانهای پنبتو و اردو شاعر و نگارنده بود، آثار و مقالات تحقیقی و ادبی وی همیشه مرجع استفاده محققین ادب پنبتوست و ی به سال ۱۹۶۵ ع قتل گردید، ازوست:

لاس بهوا نه خلم له تا پنبتو زه

تا به و درومه په خپلسو پنبو زه

نصرالله : از معاصران اورکزی رویشانی (شاعر حدود قرن دوازده هجری)

نصرالله در جواب اورکزی غزلی دارد، در شاعران بعدی قمبرعلی خان (وفات ۱۲۰۷ هـ ق) از وی یاد میکند، ازوست:

د اورکزی خُواب به خه نصرالله وایی

آفرین دی په دی هسی طبیعت شه

نصرالله : نصرالله بن فضل احمد امرخیل به سال ۱۲۷۶ ش در قصبه بادین خیل میدان به دنیا آمد و به سال ۱۳۵۴ ش از جهان رفت. شعر فی البدیهه میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد.

نصرالله کا کر : از دانشمندان و علمای قرن دوازدهم هجری. نصرالله خان کا کر در توابع قندهار سکونت میکرد، پیشه لشکر نویسی داشت، نصرالله در شعر مسکین تخلص کرد، نام حق پارسی را بنام فرحت الافغان به پښتو ترجمه داشت، و اضافاتی بر آن نمود، ازوست :

ما مسکین چی دا بیان کړ یکا یک می در عیان کړ
گوندى خدای ددې له رویه خلاص کا ما له بده خوږه

نصرالله (مولوی) : مولوی نصرالله بن ملایارگل به سال ۱۲۵۷ ش در آبدره وردك بدنیا آمد و به سال ۱۳۲۷ ش از جهان رفت. وی عالم علوم دینی و سخنور مذهبی پښتو بود. مولوی در جهاد آزادی حصه داشت، سفرهای به هند کرد، اشعار قلمی وی در دست است، ازوست :

تاته ژاړمه په دا غوث الاعظمه چی محبوب یی د مولا غوث الاعظمه

نصیر : شاعر حدود قرن دوازدهم هجری. در دوآبه پشاور زندگی میکرد، نصیر غزلیات آبداری سرود، اشعار متفرق وی دیده شده، وی در شعرای کلاسیک مقام خوبی را حایز میباشد، ازوست :

بی له تا دلبره چی دې زړه د نصیر یو وړ
بل یوهسی نه دی په دی ښار د کتوزوکی

نظام (حافظ): حافظ نظام از شاعران قصه سرا. وی در قصبه لکرو توابع مومند میزیست لیلی و مجنون را به سال ۱۱۰۰ هـ ق نظم کرد، ازوست: نوم چی څه زدم لیلی مجنون دی اه دغه اسمه تاریخ بیرون دی
 خری پنځه ځله دې تکرار کا یا څلور حرفه دغه دې شمار کا

نظر گل: از شاعران عوامی پښتو. به سال ۱۲۹۰ ش در قصبه غونځی علاقه ځاځی پکتیا بدنیا مد و به سال ۱۳۵۰ ش در همانجا از جهان رفت. نظر گل شاعر امی و بیسوادی بود، به اوزان ملی شعر میگفت، اشعار متفرق وی در دست است، از اشعار اوست:

سپین بشر دیار ما په خوب لیدلی دی

جوړ به نه شم خلقه زرهی بی مانه وری دی

نظر محمد: نظر محمد بن محمد علم خان محمدزی به سال ۱۱۹۶ در کوچه گنج قندهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۱۶ هـ بدرود حیات گفت. نظر محمد شخص عابد، صالح، مولف و مدرس بود، وقتش را صرف تألیف و تدریس مینمود، از تألیفات وی تحفة الخلفای راشدین، مولودنامه و اخلاق نامه معلوم است، وی گاه گاه شعر نیز سرودی پارچه های وی دیده شدی.

نظر محمد کاکر: نظر محمد کاکر در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در زنگی.. آباد قندهار مسکون بود، بزبانهای پښتو و پارسی شعر میگفت و به هر دو زبان دیوان شعر دارد، ازوست:

ای نظر محمده سر پبه زنگون کنیزده

پبه آشنا پسی تل ژاره چی تی یارگری

نظر محمد (ملا): ملا نظر محمد از خطاطان و ناظران دینسی

پنبتوست، در حدود قرن سیزده زندگی میکرد. نسخ خطی پنبتو به خط وی دیده شده، و مثنویات مذهبی ملا نظر محمد نیز بان ضم بوده، ویرا بحیث ناظم مذهبی به ما معرفی میدارد.

نظیر پاچا: از نویسندگان و شعرای معاصر پنبتو. نظیر پاچا در

مردان سکونت میکرد، تحصیلش را در رشته اقتصاد به پایان رساند، بزبان پنبتو نظم و نثر مینگاشت. مقالات و اشعار وی درج صحایف نشرات پشاور شده، وی در حدود ۱۹۷۰ ع به سن ۳۵ سالگی رحلت کرد.

نظیر گل: نظیر گل بن احمد به سال ۱۲۴۰ ش در محمد پور مرکز

لغمان بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۰ ش از جهان رفت. نظیر گل شاعر روستایی و بیسواد بود، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت، و قصص دینی نظم میکرد، ازوست:

نسن راغله جلی دباغ گلسونه

زیارت لسه کوی سیاسونه

نعمان (ملا): در حلقه های دینی و مذهبی توابع پشاور به نعمان ملا

شهرت داشت. تولد وی به سال ۱۸۳۶ ع و وفاتش به سال ۱۹۱۶ ع اتفاق افتاده، وی عالم علوم دینی و نگارنده مذهبی پنبتو بود، در گرهی فضل حق امامت داشت، ضابطه میراث را به پنبتو تألیف داشت.

نعمان (ملا): ملا نعمان از علما و نویسندگان معاصر پښتو. در شهر قندهار مسکون بود، به انجمن ادبی قندهار همکاری داشت. بزبان پښتو نثر مینوشت، نگارشات وی در مجله پښتو طبع شده، وی در سالهای بعد از ۱۳۲۰ ش از جهان رفت.

نعمان‌الدین کاکاخیل: از ادبا و دانشمندان قرن اخیر. نعمان‌الدین بن امیرالدین کاکاخیل ختک در اوایل همین قرن در سره دیری از توابع پشاور سکونت داشت، در نثر و تسدوین تالیف کتب پښتو زحمات فراوان را قبولدار گردیده، از تالیفات مهم وی ظفرالنساء و ترجمه سفر نامه ابن بطوطه به ما معلوم است.

نعمت خان: نعمت خان بن سکندر خان نصرت خیل از معاصران مسری خان گگیانی (۱۱۲۷ هـ ق) وی در قصبه پنج‌پیر میزیست، نامه منظوم وی در دیوان مسری خان طبع شده ازوست:

دفتیق... سر اسیم نعمت دی

پسه اخلاق کی بسد سیرت دی

نعمت‌الله: نعمت‌الله ولد غلام صدیق بیه سال ۱۱۷۲ ش در بغلان چک وردگک بدنیا آمد و به سال ۱۳۵۳ ش رحلت کرد، نعمت‌الله شاعر روستایی بود، به اوزان ملی پښتو شعر مذهبی میسرود ازوست:

یوه ورځ په مدینه کی داخبره وئ الله

سیمرغ عرض وکه په پاک نبی سروره وئ الله

نعمت الله (قاضی): از ناظران دینی، قصه معراج حضرت محمد(ص)

را قبل از ۱۲۶۰ هـ ق به مثنوی پنبتو نظم کرد، ناظم خود را قاضی نعمت الله معرفی میکند، ازوست:

پسر دېښمن یسی کسری لاس باندي

خسوک چسی ما تبه دعسا کانسدي

نعمت الله (ملا): ملا نعمت الله که در حلقه های ادبی به فردوسی

پنبتو شهرت دارد. فرزند عطاء الله اخونزاده محمد زایی به سال ۱۲۷۵ هـ در نوشهر پشاور بدنیا آمد. نعمت الله داستانهای دینی و قصص خیالسی و فولکلوری را به شیوایی خاصی نظم کرد. تمام داستانهای وی تمهید استادانه دارد، که بعد از تمهید به شرح اصل واقعه می پردازد، هنرش زیبا و پسندیده می نماید. تألیفات و تراجم وی عبارت اند از: موسی خان گلکمی، ظریف خان سواتی، فتح خان قندهاری، لیلی و مجنون، شیرین و فرهاد، سوهنی مهینوال، گل و صنوبر، شاهنامه (ترجمه از شاهنامه فردوسی) جنگنامه رستم و سهراب، شهزاده بهرام گور، واسع نامه نوبهار، طوطی نامه، خجسته بانو، چهار درویش، حیاتم طایبی، آداب زنان، اکتساب زنان، مکر زنان، ریل نامه، نیمبولاو تیمبولاه وجه تسمیه پراچگان، مجموعه کسب نامه، شاهنامه، چترال، تذکره غوثیه، درالمجالس حقیقت السلام، اعجاز محمدی، جنگنامه حسنین، گلزار شایقین، جنگنامه شیر علی انیس الواعظین، تعبیر خوابنامه کلان، فالنامه کلان، تفسیر سوره رحمان

تفسیر سوره یاسین، سوره ملك، طب بسوعلی سینا، شهزاده رعنا وزیبا
هشت بهشت، کلیله ودمنه، وقصص الانبیاء.

قصص وی اکثر آ از زبانهای دیگر ترجمه شده، از مطالعه آثار وی
معلوم میگردد، که مولوی در علوم مروجہ مرور داشت، و به زبانهای
پشتو، پارسی، عربی، پنجابی، وچترالی وارد و خوبتر بلد بود، و از
همه آن استفاده کرده میتوانست، غزلیات متفرق دیگری نیز دارد، و در
غزلیات وی افکار اجتماعی نیز به مشاهده میرسد، ازوست:

خلقسہ بیا ناساز گری اورم د گگردون
دفلک لسه لاسه خورم دجگہ سر خون
دھر چا پنه سینه داغ دیلتانسه دی
فلک ویشتی ہی سری پنه لزمانه دی
نه ده خوا دفلک هیچا بانسدی یخسه
چا تسه مہ شہ پنه ستم د فلک مخسه

نعیم : از صوفیای سخنور افغانستان، در قرن دوازدهم هجری.
نعیم از پیروان مکتب ادبی اخون درویزه ننگرہاری شمرده شده، مخمس
عارفانہ وی در یک جنگ خطی اشعار دیده شده است از مخمس اوست:
ربه پل زما سیدہ پنه سمہ لارکری زره می ستا پنه محبت بانندی بیدارکری
مبدل می بدعمل پنه نیک کردار کری عندلیب می دجنت پنه نوبهار کری
را عطا دمحمد پنه روی دیدار کری

نعیم جان : محمد نعیم مشهور به نعیم جان ولد محمد وسیم به سال ۱۲۸۶ ش در بنیوه ننگرهار چشم به جهان گشود، به سال ۱۳۲۱ ش از جهان رفت، تعلیم ابتدایی را در مکاتب منطقه به پایان رسانده، طبع شعر داشت، خطاطی و رسامی نیز میکرد، اشعار وی اکثراً به اوزان ملی پښتو سروده شده ازوست :

شاه لیلی راشه سور پیزوان په شونډو سرو کښیزده
قدم ورو ورو ورو کښیزده

نعیم (ملا) : ملا محمد نعیم که در منطقه به ملا نعیم مشهور بود، شخص طالب العلم و شاعر پښتو بود. به طرز کلاسیک و اوزان ملی پښتو شعر گفت، مجموعه اشعارش تدوین شده. وی در سالهای اخیر بدرود حیات گفت، و در زادگاهش «سیاه چو» وردگگ مدفون گشت، ازوست :

محمد نعیمنه غیسرت ډیسر هنسردی
خو ډیسر حقانسی مسلمان پی پوهیزي

نعیم (متی زی) : میا نعیم متی زی فرزند محمد شعیب بن شیخ محمد سعید از معاصران شاه زمان سدوزایی (۱۲۰۷-۱۲۱۶ ه ق) دیوان شعرش را به سال ۱۲۳۰ ه ق تدوین کرده، ازوست :

چی بی خیال وزنخندان وزره ته تیرکرم
په کوهی کسی می غوزار کاندی نسکور لا

نقیب احمد : مولوی نقیب احمد فرزند شریف احمد به سال ۱۸۹۸ ع در محله اوچ ډیر بدنیا آمد. علوم رواجی را در منطقه و مدرسه دیوبند

فراگرفت، شاعر قادر اسکلام پښتو و عربی بود، نقیب احمد حواشی ای
بر کتب گلستان، سکندر نامه و یوسف زلیخا نوشت و کتاب انشا پښتو
وی شهرت دارد، وی به سال ۱۹۴۹ ع از جهان رفت.

نواب جان: از شاعران حماسه سرا. به آهنگهای ملی پښتو شعر
میگفت، اشعار حماسی ویرا دارمستمر مستشرق ضبط کرده، زندگی وی
تا سال ۱۸۶۳ ع یقینی می نماید، ازوست:

په سر دقتل گر پیرنگی دیر و کر ارمان

شوه چیغه دخطر پسی

نواب (ملا): ملا نواب ولسد محمد حسن در حسن خیل وردگ
زندگی داشت، طالب علوم دینی و شاعر پښتو بود، به سال ۱۳۳۰ ش
بدرود حیات گفت، ازوست:

په جبین باندې دې تور اوربل اوبدلی دی

په سرو لېو دې سور پیزوان ځنگلی دی

نواز ختک: از شاعران عصر احمدشاهی. نواز ختک بن خوشحال
خان شهید شاعر از خاندان علمی و ادبی خوشحال خان ختک بود. وی
چون دیگر اعضای این فامیل فضل و دانش و سیاست رئیس قوم و شخص
عالم و بصیری بود، و تا سال ۱۱۹۷ هـ ق حیات داشت. غزلیات متفرق
این سخنور در دست بوده مؤلف ورکه خزانه در جلد اول این کتاب از
وی یاد میکنند، و غزلیات ویرا ضبط میدارد، ازوست:

واره حافظان به بی په گوش لکه گوهر کما
یوکسه سی شیراز ته دنواز درافشانی

نور: نور ولد میر باز در توابع میرزکه پکتیا میزیسته ، شاعر امسی
ویسوادی بود. به اوزان ملی پښتو شعر میگفت ، اشعار وی شکل شفاهی
دارد، نور به سال ۱۳۱۵ ش به کبر سن وفات کرد ازوست :
سنگ زلمسی را وختو په موز اختردی وی کو چپی لښکسر دی
نور احمد : ناظم مذهبی در حدود قرن سیزده میزیست ، نظم های
دینی وی به شکل متفرق در دست بوده ازوست :

نور احمد که دی خپل درله سپیو شمار کړی
خسه کمی به دی له فضل و کرامت وه

نور احمد: از شاعران عوامی پښتو، در اوایل همین قرن در خواجه
خیل تنگی هشنغر میزیست، شاعر شیرین بیانی بود شعرای منطقه به خوش
گفتاری وی مقراند عبدالحکیم هشنغری (۱۳۱۸ ه ق) در باره وی گوید:

هر کلام یبی مرغلری دصدف دی
په دینمن لکه غشی په هدف دی

نور اسلام (میرزا): میرزا نور اسلام بن میرزا پاچا گل به سال
۱۲۵۳ ه ش در قریه حافظان چپلیار ننگرهار بدنیا آمد و به سال ۱۳۴۲ ه ش
رحلت کرد، وی در ادب پښتو و پارسی مطالعه داشت، مدرس و مشاق و ناظم
منطقه اش بود. عمرش را صرف تدریس کرد، طبع شعر داشت گناه
گاه شعر نیز سرود اشعارش در دست بوده ازوست :

د ازما سلام په تا نصر الله جاننه

خدای دی وساته دهر رنگی بلانه

نور جهان بیگم: از شاعران زبان پښتو در اوایل همین قرن در توابع

پښتونستان مسکون بود، نظم و نثر پښتو مینوشت اشعار و نثشته های وی
در نشرات پشاور طبع شده ازوست:

زه نور جهان په قوم وطن دې جان نثار شمه

دابه درگاه کی شامدام سوال له قدیر دی زما

نورالدین: از شاعران قدیم پښتو، زندگی وی در حدود قرن یازدهم

هجری تخمین میشود، چکامه های مذهبی وی دیده شده ازوست:

اتلس شلې ورځېې دولس میاشتی دی د کال

فنون نسایه کی می لیدلی دی دا حال

نورالدین: نورالدین بن سعدالدین به سال ۱۲۸۵ هـ ق در گمر داب کامه

ننگرهار بدنیا آمد، و به سال ۱۲۵۰ هـ ق از جهان رفت نورالدین شاعر

عوامی پښتو بود به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، تذکره نویسان احوال و اشعار

ویرا ضبط کرده، اند ازوست:

نن زیسارالسه راوری داخبر سوری دی

چی خیالی اوربل یی نن شپه کی خوریزی

نورالدین: مولوی نورالدین از قاعده نویسان پښتو در اوایل همین قرن. در

توابع پښتونستان سکونت میکرد، قاعده درسی پښتو را بنام «افغانی»

کی پهلوی کتاب» تحریر داشته است:

نورسیب: در قصبه روغانی حصارک ننگرهار میزیست نورسیب درانی علوم متداوله را از علمای منطقه فرا گرفت، سفرهای، به هند وستان و بغداد کرد تا اخیر عمر در همانجا بود، نورسیب به اوزان ملی پښتو شعر گفت و قصص خیالی و مذهبی و محلی را درین اوزان نظم کرد ازوست:

پلوکړه له مخ لیری رب دپاره ستمگاری

ښکاره کسره بدوسترگی خماری

نورسیب (میا): میانورسیب بن گل صاحب بن برهان الدین به سال ۱۲۸۸ هـ در وروکی پاپین شینوار چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۴۸ هـ رحلت کرد، به اوزان ملی پښتو شعر گفت اشعارش شکل شفاهی دارد ازوست:

بناسته کمیس دی رنگت کړ په سرخم دمسلی

صورت دی هسی زیب که لکه گل دپسرلی

نور شالی: در هشنغر میزیست، زندگی وی در حدود ۱۲۵۰ ق تخمین میگردد. از شاعران حماسه سرا و قصه پرداز پښتوست که به اوزان ملی شعر گفته دار مستتر مستشرق و اشعار ویرا ضبط میدارد ازوست:

مازیگر راشه په تلوار که زمایباری

برگودر له خونہ چی ملگری شودلاری

نورصلا: نورصلا بن ارسلا از شعرای عوامی پښتو، درخواجه خیل- سوات زندگی کردی به اوزان ملی پښتو شعر ملی گفتی، زندگی وی در اوایل همین قرن تخمین شدی.

نورعلیشاه : از شاعران عوامی در توابع پښتونستان زندگی کرده
و در ۱۸۸۶ ع بدورد حیات گفته است. نورعلیشاه شاعر حماسه سرا
بود و قایع جنگ بونیزا به اوزان ملی پښتو نظم کرد.

نورگل بابر : از شاعران عوامی پښتو. نورگل بابر در قصبه خوکی
کنر میزیست، شاعر عوامی پښتو بود، به آهنگهای ملی شعر میگفت اشعارش
شکل شفاهی دارد. نورگل در حدود ۱۳۴۰ هـ ش به سن ۶۰ سالگی رحلت
کرد ازوست :

زلفی دی کری تار په تار په سپین رخسار رخسار و هی تالونه
نورالحق خان (دکتر) : از نثرنگاران معاصر پښتو. در قصبه کان

میترخی ضلع زوب بدنیا آمد، تعلیم ابتدائی را در منطقه فرا گرفت و از
یونیورسیتی علیگر هند در علم طب دیپلوم حاصل کرد، وی نثرنگار پښتو بود
مقالات و نوشته های وی در مجلات گلستان و او لس طبع شده نورالحق خان
در سالهای بعد از ۱۹۶۲ ع رحلت کرد. (دکسی لمنی پښتانه لیکوال ج ۲)
نورالله شاه : عالم روحانی و شاعر مرثیه نگار در حوالی قرن هیجده

عیسوی در اشترزی توابع پښتونستان سکونت میکرد، نورالله شاه مرآئی امامین
رانظم کرد، و حضرت علی و خاندانش را در شعر توصیف نمود ازوست :

مخکی ناری کری هر کله راشی
په ډیری مینی مهمان د ماشی

نورمحمد : نورمحمد بن کریمداد بن اخون درویره ننگرهای به سال
۱۰۸۶ هـ ق از جهان رفت و در سلام پور سوات مدفون گشت، نورمحمد

پیرو مکتب ادبی اخوند درویزه است اشعار مذهبی وی در بعضی نسخ خطی مخزن دیده شده است .

نور محمد: شاعر غزلسرا و جدت پسند حدود قرن دوازدهم هجری غزلیات و شرح حال مختصر نور محمد را مؤلف و ر که خزانه در جلد دوم این کتاب ضبط کرده ازوست :

دا غزل په پښتو وایه نور محمده
که په داسره دې زیات دستر گونم شي

نور محمد: از مریدان میاعمر چیمکنی، زندگی وی تا سال ۱۲۰۰ هـ ق یقینی می نماید، نور محمد اولاً در تهانه خانخیل سوات میزیست بعداً به اقامتگاه مرشدش (میاعمر) در چیمکنی مسکن گزین شد، نور محمد از صوفیای سخنور ست قصیده برده را به مخمس پښتو ترجمه داشت ازوست :

نور محمد پښتو دغه کږه پس له لس ورځی مسوده کږه
په کال پس یی بیا کږه کږه ودعاته یی اسره کږه

نور محمد: از شاعران نعت سرا در اواخر قرن دوازده میزیست و از پیروان سبک محمد گل فقیر محسوب میشود، نعتیه ویرا که در نظم آن از محمد گل فقیر پیروی کرده، مخطوطه ملاختر قندهاری ضبط نموده ازوست :

زه نور محمد خو بو خا کساریم له گناهه شر مساریم
ای شفیععه امید واریم زما لاس ستادې امن وی

نور محمد: در حدود ۱۳۰۰ هـ ق در مضافات میدان وردگک میزیست

شعر مذهبی میگفت، منقبت های منظوم خطی وی در دست است ازوست:

نور محمد بنده فقیردی به دنیا کی ډیر زهیردی

دی مرید دلوی پیردی ز ما پیر غوث الاعظم دی

نور محمد: شاعر عوامی پښتو، در حدود قرن دوازدهم در نواحی

وزیرستان و بنوزندگی میکرد، نور محمد شاعر از قوم مروت بود قصص جنگی

قوم خود را با دیگر قبایل نظم کرد ازوست:

نور محمد شیاریسی میرو سنگارده

پاک الله وتسه شوولی دا اسرارده

نور محمد: نور محمد کاکر در اوایل همین قرن در شهر قندهار سکونت

میکرد، شعر مذهبی میسرود خطاط نیز بود، نسخ خطی پښتوبه خط وی دیده

شده چکامه های متفرق مذهبی وی در دست بوده ازوست:

نور محمد خواره ژاره عفو غواره لسه ستاره

گناهونه دی سوه ډیره تر حساب تر شماره تیره

نور محمد استاد: از شاعران کثیر الکلام پښتو، در حلقه های ادبی

پشاور به نور محمد استاد مشهور بود. وی قصص دینی و خیالی را نظم

کرد، تصانیف وی به سیزده جلد بالغ میگردد، نور محمد در گرهی سمندر

نوشهر پشاور سکونت میکرد، در سالهای بعد از ۱۹۷۳ ش از جهان رفت

ازوست:

چی عروج یسی په دوره لکه دبازدی
چی عزت یسی عزتونوکی ممتازدی
نورمحمدده چی هر قوم ورته محتاج دی
هغه څه دی اتفاق اویو آواز دی

نور محمد (حافظ): حافظ نور محمد بن محمد امین سرپرېکری از قوم
مرانی به سال ۱۱۷۴ هـ ق بدنیا آمد، زندگی کوچکی داشت، در قلات و دیره -
جات به سرمیبرد، وی شخص عالم و مؤلفی بود، بزبان پښتو نظم و نثر
مینوشت، «قصه خدی» رابه سال ۱۲۰۴ ق به نثر پښتو تألیف کرد، و اشعارش
رانیز در آن ضبط کرد.

نور محمد (غلجی): برگزیده احمدلانوړ محمد توخسی غلجی فرزند
ملایار محمد در حوالی قرن دوازدهم هجری در پنجواپی قندهار سکونت
میکرد، استاد خاندان حاجی میرخان بود، ملا نور محمد مشکوٰه بخاری
شریف هدایه کنز و طریقه محمدیه رابه شاگردان درس میداد. اشعار خوبی
بزبان پښتو میسرود، و کتابی رابنام نافع السلمین تألیف کرد، وی در حدود
(۱۱۴۱-۱۱۴۲ هـ ق) ۸۰ سال داشت ازوست:

ته مومن ژوندی په دین یسی زماپاره
ته ژرافریاد کوه په څوکو کاره

استغفار توبه کوه دحان دپاره

ته هم حان ساته پنا غواره له ناره
بیداری کره په سهارکی زما دالداره

نور محمد (مولانا): مولانا نور محمد مشهور به کهیاملا، از مریدان حضرت جی کوتبه (۱۲۱۰-۱۲۴۹ هـ ق) بود. وی در قصبه کهیا کسار اباسیند سکونت داشت، شعر مذهبی و صوفیانه میسرود، مولف جلد چهارم پبنتانه شعرا احوال ویرا ضبط میکند ازوست:

په کهیاملا مشهوریم گداستا دپاک حضوریم
پرمی نزدی په دا مانه د کوتبی شاه سردانه

نوروز: نوروز بن مغل درگور گوری ده بالاشینوار میزیست از سخنوران عوامی عصر امیر حبیب الله (۱۳۱۹-۱۳۳۷ هـ ق) محسوب شده در ایام جوانی از زادگاهش به لاهور رفت، و در همانجا با زندگی وداع کرد. اشعار وی راهنوز هم اهل ذوق شینوار به حافظه دارند ازوست:

بینه ده گور گوری چی داشنامی پکی کوردی
بینه وطن لاهوردی

نوروز خان: از منورین فضلا و علمای همین قرن در «بادر بنو» از مضافات پشاور سکونت میگرد، در نهضت های آزادی بخش ملی حصه میگرفت بزبان پبنتو نثر مینوشت نبشته های وی درج صحایف نشرات پشاور شده است، نوروز خان در حدود ۱۳۸۹ هـ ق رحلت نمود.

نوروز (ملك): ملك نوروز از شاعران غزلسراست به سال ۱۸۵۰ ع در کالو خیل پشاور بدنیا آمد و به سال ۱۹۰۶ ع در همانجا بدورود حیات گفت. وی در اوایل همین قرن سبک بخصوصی را در شاعری عوامی پبنتو بوجود آورد، که در حلقه های ادبی به سبک ملك نوروز شهرت دارد.

درین سبک، شعر پښتو به پیروی مقامهای موسیقی هندی سروده شده
اکثر شعرای عوامی پښتونخوا ازین سبک پیروی کرد و به تقلید آن غزلیاتی
سرود. نوروز دیوان مردف شعر از خود گذاشت، غزلیات متفرق وی در جشن
نوروزی بهار نوروزی و گلشن نوروزی طبع شده ازوست:

نوروزه مشال د عمل خا نته بل کره

شته دی خای د خطر په تور تم داسی داسی

نوره دین: از شاعران دوره امیر دوست محمد خان. نوره دین شاعر

حماسه سرا بود و به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. اشعار وی مذهبی عشقی
و حماسی بوده و در پیر پایی پشاور سکونت میکرد، مجموعه اشعار وی مطبوع
بوده دار مستتر مستشرق نیز اشعارش را ضبط کرده، مجموعه چار بیٹی
های وی طبع شده، ازوست:

محمد جان بیا غزاته خنی توری تیری کری

دبالا حصار دتو پو خولی یی پری سپری کری

نوشیروان خان: از شاعران دوره معاصر. پښتو در اوایل همین قرن

در مضافات پښتونستان سکونت میکرد، اشعار ملی و وطنی وی درج
صحایف نشرات پشاور شده ازوست:

پس له فکره شوه دارنگک په وینا

چی هوښیار دی خو کسان په زمانه

نوری، نور محمد: از دانشمندان عصر امیر شیر علی خان. زادگاهش

قندهار بود وی شخص سیاح و جهانگردی بود به بلاد هند وستان
سفرهای کرد، زبانهای پښتو، پارسی، عربی، اردو، سندهی و انگلیسی را

اشنایی داشت به زبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت از تألیفات وی:
تحفة الامیر (گرامر پښتو) گلشن امارت، تاریخ افغانستان به مامعلوم بوده
ازوست:

خوچمن دبهاران وی

انجمن اوبنه یاران وی

نوری، محمدگل: فولکوريست شهیر، شاعر ملی و نثر نگار ماہر.
محمد گل نوری بن عبدالواحد اخونزاده به سال ۱۳۲۰ھ ق در کاریزک
منارۂ قندهار دنیا آمد و به سال ۱۳۹۳ھ ق (۱۳۵۲ش) بدرود حیات گفت.
نوری علوم متداوله را در منطقه کسب کرد مدتی بحیث معلم و بعد از-
تأسیس انجمن ادبی (۱۳۱۱ش قندهار) بحیث عضو همان انجمن
داخل خدمت گردید، پس از ان در پښتو ټولنه در پست های مختلف ایفای
وظیفه نمود، وی بزبان پښتو نظم و نثر مینوشت، مطالعه اش در فولکور
وسیع بود و آثار ویرا که درین خصوص تسالیف کرد از آثار خوب
فولکوریک پښتو شمرده میشود، از آثارش ملی هیند اره (درسه جلد)
پښتو اصطلاحات او محاوره، پښتولیک ښوونکی (در دو جلد) پښتو متلونه
و پښتو قاموس (در دو جلد) طبع گردیده، نوری در اخیر حیات در نهایت
مشقت به سر برد، نوری شعر نیز میسرود اشعار وی مضامین ملی واجتماعی
را در بر میگيرد ازوست:

خوار نوری به ولی گلو په بدلو

که لړلی په غمو دوطن نه وای

نیاز علی خان: از قاعده نویسان و ادبای پښتو در حوالی قرن سیزدهم. در نواحی پښتونستان سکونت میکرد، قاعده زبان پښتو را بزبان اردو بنام «افغانسی کسی پهلې کتاب» به همکاری محمد عبدالرحمن هشنغری نوشت.

نیاز الله: از شاعران عوامی پښتو. در اواخر قرن دوازدهم هجری در لغمان زیسته است، وی شاگرد شیخ احمد خان (۱۲۰۰ هـ.ق) بود به پیروی استادش غزلیات پرشوری به آهنگهای ملی پښتو سرود. نیاز الله در حیات استاد بازندگی وداع کرد، استادش از وی چنین یاد میکند:

شاگردمی دی میرا که کجیرزه به بی ستایم

له مړه نیازا الله ځینې جلا یسم

نیاز محمد: نیاز محمد سالاری در حدود ۱۲۵۰ ق در قصبه جبار باجور زندگی میکرد، به اوزان ملی پښتو شعر میگفت. سوانف جلد دوم پشتانه شعراء احوال و نمونه شعر ویرا ضبط میدارد ازوست:

سره گلونه همیشه در باندی سوال کسالیلی

چی اخری بی در نه پور حسن و جمال کالیلی

نیاز محمد: از شاعران کلاسیک پښتو. در حدود قرن دوازدهم هجری میزیست. از پیروان مکتب ادبی رحمان بابا محسوب شده است، غزلیات ویرا مولف ادبی ستوری در جلد اول این کتاب ضبط نموده است.

نیازی : در توابع جندول زندگی میکرد، شاعر عوامی پشتو بود به اوزان ملی شعر میگفت، وی در حدود ۱۳۰۰ هـ ق چشم از جهان پوشید، از وست :

نیازیه ته به شی غرگی ورنیایمه ستا نه
خاوری که تولی دمیارو دمیا صاحب درو

نیازی، عبدالرحیم : پروفیسور عبدالرحیم نیازی از دانشمندان و نگارندگان معاصر پشتو، در پشاور میزیست بزبان پشتو نثر مینگاشت، نبشته های متفرق وی در دست بوده به سال ۱۹۶۸ ع رحلت نمود.

نیازی، عبدالرحیم : عبدالرحیم متخصص به نیازی به سال ۱۳۲۲ هـ ش در دولت آباد فاریاب چشم به جهان کشود و به سال ۱۳۵۰ ش از جهان رفت. وی در مدارس دینی درس خواند بزبان پشتو نثر مینوشت کتابی رابنام داسلام اقتصاد ته لنده کتنه تالیف داشت مطبوع است.

نیک بخته : عارفه کامله بی بی نیک بخته دخت شیخ الله دادموزی در هشنغر میزیست. به سال ۱۹۵۱ ق در حباله نکاح شیخ قدم قدس الله سره آمد و به سال ۹۵۶ شیخ قاسم افغان از بطن وی زاد. نیک بخته کتابی رابنام ارشاد الفقراء نظم کرد از وست :

په زره بناد شی ای مومنه په ظاهر په باطن سپینه
ظاهر زهد په اخلاص کره په زهد تینگگ شه له یقینه

وابجان: از زنان شاعر و هنرمند حدود ۱۳۰۰ ه.ق. در نواحی پشاور سکونت میکرد به پیروی مقامهای موسیقی هندی شعر سرود، بهار گلشن غزلیات ویرا ضبط کرده مولف ادبی ستوری در جلد دوم این کتاب احوال و نمونه شعر و ابجان رامی آورد ازوست:

ولی نحوانه نیشمرگه مابه غم سوزان لری

نوی ونوی رنخ می په دادل وجان لری

واجد: به سال ۱۲۵۹ ش درپشد کمر بدنیا آمد، و به سال ۱۳۴۹ ش از جهان رفت، وواجد به اوزان ملی پښتو شعر میگفت، در منطقه اش موجیگری داشت اشعاروی شکل شفاهی دارد، ازوست:

داغوری غوری چی راپه زره کم

پیی نشته دی پسه خسه بی وکم

واصف، محمد سرور: از دانشوران فکور و روشنفکر مولوی محمد سرور و اصف فرزند مولوی احمد جان تاجر بن آزاد خان الکوزی در او اخر

قرن سیزدهم در قندهار بدنیا آمد علوم متداوله و فنون ادب و بلاغت را در فامیل و استاتذّه منطقه کسب نمود. بزبانهای پښتو و پارسی شعر سرود عمرش را صرف تدریس مطالعه و تالیف و مبارزه کرد. به سال ۱۳۲۴ هـ ق در نهضت مشروط خواهی، طمعه گلکوله توپ گردید، رباعی پښتو ویرا مولف «دکندهار مشاهیر» ضبط کرده است.

واصل روښانۍ: شاعر گروه روښانیان: زندگی وی تا سال ۱۰۵۶ هـ ق یقینی نمی نماید، اشعار عارفانه سرود، شعروی بار موزناریک تصوف اراسته است، مجموعه کوچک اشعاروی طبع شده ازوست:

د دنیا په زیان به چیری راضی کیزی

دواصل په دود زره جمع چار پښانه

واعظ: از شعرای مذهبی، در اواخر قرن سیزده در مضافات پښتونستان سکونت میگرد، شعر مذهبی و دینی میسرود، اشعار متفرق مذهبی وی در بعضی مجموعه ها طبع شده ازوست:

زه واعظ چمی خپل ځان ته په نظر شم

وایم داچی خلاص به نه شم بی له ناره

وحید، عبدالاحمد: عبدالاحد متخلص به وحید فرزند ملا عبدالخالق

علیزی، به سال ۱۳۱۲ ش در توابع اندر غزنی بدنیا آمد به سال ۱۳۵۲ ش در کابل بدرود حیات گشت. وحید تعلیم مذهبی را در نورالمدارس به پایان رساند، به زبانهای پښتو، پارسی و عربی اشنایی داشت، بزبانهای پښتو و پارسی نظم و نثر مینوشت، ده سال اخیر حیاتش را در عالم مطبوعات سپری کرد

و در روزنامه های مرکزی ملازمت داشت، و حید مقالات عیدیده نوشت
و اشعار زیادی سرود، مقالات و اشعار وی به شکل متفرق طبع شده از جمله
آثار وی «دفضاتسخیر» مطبوع می باشد شعرش مضامین اجتماعی و ملی را
در بر دارد ازوست:

دپیرنگی کورگی چی واران کا یوخل

داسی پنبتون و حیده بیسا لتبوم

وزیر (ملکک): از شعرای حماسه سرا، در اوایل همین قرن در قصبه
«غز و کلی» چلبیار ننگرهار سکونت میکرد، به اوزان ملی پنبتو شعر میگفت
مؤلف جلد چهارم پنبتانه شعراء احوال و حماسیات ویرا ضبط کرده، ازوست:
دمومندو دغزا کوم بیان همیشه بهی کول پری چپاوونه
پینهورکی پی په ننگ کرل پرنگیان پری کول بهی دتوپکو گوزارونه
وصات خان: در کمانگره باجور مسکون بود، به اوزان ملی پنبتو شعر
جذاب میسرود، به سال ۱۳۲۱ ش رحلت کرد، اشعار وی شکل شفاهی دارد
ازوست:

شنه بنگری په متسوکی شنه غمی په گوتوکی

شنه پیاله په شنوگوتوکی نیسی شین دې خال دی

شین رنگ دې مهال دی

وکیل الدوله، عبدالله خان: عبدالله بن علی خان بن سلیم خان بن
مقیم خان بن «اکونیکه» از عشیره ایوبزی قوم پوپلزی بود. عبدالله خان به
سال ۱۱۰۶ هـ ق تولد و وفاتش به سال ۱۲۰۱ هـ ق اتفاق افتاد، در

غزنین دفن شد، وکیل الدوله عبدالله خان از مشاهیر علمی و درلّتی عصر احمدشاهی، و همکار نزدیک اعلیحضرت احمدشاه کبیر بود، خامه و شمشیرش را در راه استقرار و ترقی دولت درانیه براه انداخت، وی ادیب پنبتو بود، دیوان شعر وی در دست بوده، ازوست:

احمد شاه ددرانی عالمو سرو

خه بنادی کبری چی بی سر شوی خوار پوپله

وکیل الدوله، محمد علم خان: محمد علم خان بن سردار عبدالله خان، به سال ۱۱۵۷ هـ - ق چشم به جهان کشود و به سال ۱۲۴۲ هـ - ق در بینی بادام میدان از جهان رفت، و در غزنین جوار مرقد پدرش دفن گردید، وی از رجال دربار تیمورشاه و زما نشاه درانی، در عهد تیمورشاه ایشیک اقا سی بود، بعد از مرگ پدر (۱۲۰۱ هـ - ق) تیمورشاه ویرا وکیل الدوله انتخاب کرد، وی چون پدرش شخص مدبر و لایقی بود، بزبان پنبتو و پارسی شعر میگفت اشعار متفرق خطی او در دست است.

وکیل، فضل محمد: فضل محمد وکیل فرزند محمد علم اندر به سال ۱۲۸۸ هـ - ش در قندهار بدنیا آمد، تحصیل ابتدایی را به شکل خصوصی در قندهار به پایان رساند، سنمری به هندوستان کرد، و در آنجا به کسب علوم پرداخت، پس از عودت به وطن در دوایر دولتی و وظیفه رسمی داشت، وی طبابت یونانی را می فهمید و شاعر نقاد و وطنی زبان پنبتو بود، اشعار ملی، وطنی و اجتماعی سرود به سال ۱۳۴۶ ش با زندگی وداع کرد، از تألیفات وی گرامر مختصر به ما معلوم است، از اشعار اوست:

په لوړه مرتبه په ډیر دولت کله ځلمیان خرخوم

ځوان کهنه فروشیم فی الحال زاره شیان خرخوم

وکیل منصور: از شاعران ملی زبان پښتو، در منطقه زاخیل از مضافات

پشاور زندگی میگرد، طبع شعر داشت. وی شعرا اجتماعی، ملی و وطنی

سرود، اشعار وی در نشرات پشاور به شکل متفرق طبع شده، در سالهای

بعد از (۱۹۶۵ع) رحلت کرد، ازوست:

ستوری اوده دی شومه دم قافلی چپ دی

څوک لا په لاره دی اوده او څوک دلی چپ دی

ولی جان: از پهلوانان ورزیده داستان ملی پښتونها (موسی خان و گلکمی)

است، ولی جان از همراهان نزدیک موسی خان بود، درین داستان سرودهای

به ولی جان منسوب بوده، از سرودهای اوست:

کهه سری شوی سری شوی د آسمان کننازی سری شوی

موسی پښه اخله سپریزه، چی پر زره می دمرگی خولی خپری شوی

ولیدادکا کر: ملا ولیدادکا کر، از شعرای دینی و علمای قندهار، زندگی

وی بعد از ۱۲۰۰ هـ - ق تخمین میشود، کتاب عین العلم را بنام زین العلم

به سال ۱۲۲۴ هـ - ق منظوم ترجمه کرد، ازوست:

فرض د علم زده کول دی ضروری یی هم لوستل دی

په هر چا چی مسلمان وی که مرونه که زنان وی

ولی محمد: از سخنوران و مشاهیر صوفیه افغانستان در حدود قرن یازدهم

هجری، منظومه های مذهبی ولی محمد در بعضی نسخ خطی ضبط بوده، ازوست:

ولی محمد مت پر شریعت کسره

خومر نهیی مه بیلیزه د عالمانو له قطاره

ولی محمد: ولی محمد طالب العلمی بود، از نواحی سوات، تولد وی حدود ۱۲۳۰ هـ - ق تخمین شده، تا سال ۱۲۹۵ هـ - ق حیات داشت، وی مرید عبدالغفور اخوند سوات بود، کتابی را در مناقب و وقایع زندگی مرشدش تألیف داشت، ازوست:

سپینی توری گویا ورخ وه له آسمانه سور باران خنی دوینوؤ روانه
ولی محمد هوتک: شاعر از نواحی بلوچستان، کتابی را بنام مصباح الظلم در حدود اواسط قرن سیزدهم هجری تألیف کرد، از مطالعه آثارش معلوم میشود که وی شخصی عالمی بود، در شعرش نیز روانی و سادگی به مشاهده میرسد، ازوست:

او په اصل وپه نسب سره هوتک یم

نسب څه کرم دگناه په شامیت وړکیم

ولی الله: از علمای دینی مولفین و شارحان، ولی الله بن محمد گل بن حاجی عبدالله مشهور به بهادر کوهاتی، مخزن الاسلام اخوند در ویزه ننگرهار را به ساه ۱۲۷۶ هـ - ق بنام «تبیان الحقایق» به عربی شرح کرد.

هارون (حاجی): از پیروان مکتب ادبی اخوند درویزه ننگرهای، در حدود قرن دوازده زیسته است. به نثر مسجع پنبتو مسایل دینی و مذهبی و احکام شرحی مینگاشت، نمونه نگارشات وی در دست است.

هاشم: شاعر دهقان به سال ۱۲۸۳ ش در «کنده» الینگار لغمان بدینا آمد به سال ۱۳۴۲ هـ - ش بدرود حیات گفت. به اوزان ملی پنبتو شعر گفت اهل ذوق اشعار هاشم را به سینه های شان محفوظ کرده اند، از اوست:

زه هاشم دمور ولورکومه بنبی خوزې خبرې جوړه ومه تی بنبی خوزې سندرې
ای شاعر ه پس شامه کوه غورې مخامخی اوس جواب را که که نرې
هاشم با با: از شعرای عوامی ختک. عوام از نهایت محبوبیت ویرا با با

خطاب میکرد، هاشم با با ختک در نواحی اکوره زندگی میکرد، به اوزان ملی پنبتو شعر سرود در حدود ۱۹۳۵ ع از جهان رفت.

هاشم خان (نواب): در مانسهره ضلع هزاره زندگی میکرد، نواب هاشم خان شاعر عوامی پنبتو بود به اوزان ملی پنبتو شعر سرود، اشعار وی شکل شفاهی دارد نواب به سال ۱۳۳۰ ش از جهان رخت بست از اوست:

زه هاشم جان بس یم، نوردی ٹخان تری غونڊوی آشنا
ژوندمی لنڊوی آشنا

هجری، اشرف خان: اشرف خان که در شعر هجری تخلص میکرد، از مشاهیر شعرای پښتوست. هجری فرزند پدر ادب پښتو خوشحال خان خټک به سال ۱۰۴۴ هـ. ش در اکوړه خټک بدنیا آمد، وی چون پدر مرد قلم و شمشیر بود، در جنگهای آزادی خواهی پدرش حصه داشت و دلیرانه با مغولان هندی می رزمید. هجری به سال ۱۰۹۳ هـ. ق بدست قشون خونخوار مغولی اسیر گشت، چارده سال در قلعه بیجاپور و گوالیار در حال حبس به سر برد. و به سال ۱۱۰۶ هـ. ق در جریان حبس از جهان رفت، وی در فراق وطن اشعار آبداری سرود و دیوان زیبای از خود به یادگار گذاشت که از پرارج ترین سرمایه های ادب پښتو محسوب شده میتواند، اشعار وی مضامین ملی، وطنی، حماسی و عشقی را در بر دارد، ازوست:

ما هاله ماتم د ٹخان وکر په وینو چی اټیک ټته می شا کره په ژراشوم
اوس به څه دوطن کانی بوتی ژارم درخصت سلام می وکر ترې جداشوم
هجری، امیرخان: زندگی وی حدود (۱۰۸۰ - ۱۱۵۰ هـ. ق) تخمین

شده از غزلسرایان قدیم پښتوست. در شعر هجری تخلص میکرد مولف ورکه خزانة در جلد دوم این اثر اشعار واحوال امیرخان هجری را ضبط میدارد، ازوست:

ستا دهجرتندی واخیستم دلبره
امیرخان هجری په وصل کره سیراب

هدایت الله (قاضی): از نشر نگاران معاصر پښتو. در اکادمی پښتو پشاور عضویت داشت. مقالات متعدد وی به شکل متفرق در نشرات سرحد طبع شده، اثر مستقل ویرا بنام «داسلامی فکر ماخذ» اکادمی پښتو پشاور طبع نموده است، قاضی به سال ۱۹۷۳ ع رحلت کرد.

هلالی، خانمیر: الحاج خانمیر هلالی بن گل میرخان به سال ۱۸۹۷ ع در شهر پشاور بدنیا آمد علوم رواجی عصر را به شکل خصوصی کسب کرد. از ایام جوانی در فعالیت های سیاسی منطقه حصه میگرفت، عضو فعال حزب الله، حزب خلافت و تحریک خدای پښتو و مجلس احرار بود. زبانهای پښتو، پارسی، عربی و اردو را بلدیت داشت، بزبانهای پښتو وارد و نظم و نثر مینوشت. هلالی مجلات همدرد افغان و جمهوریت را به نشر سپرد. کتب و رسایل منظوم و منثور بزبان پښتو تألیف کرد و مقالات زیادی نوشت، که به شکل متفرق در نشرات پشاور طبع شده. از آثار معروفش: دنیانو امام سیرت حضرت صدیق، فاروق اعظم، عکس محشر (بدرغزا)، سبکی رسول، ننگیالی پښتانه، توریالی، دین دنیا، دکر بلا مظلوم، مولود خیرالبشر معلوم است، هلالی در سالهای بعد از ۱۹۷۰ ع رحلت کرد، از وست:

یارب چمن د نظم می گلزار دارم کره

وچ بناخ دشعر تاندمی په باران دکرم کره

هوتک (بابا): شیخ المشایخ قطب العارفين وزبده الواصلین بابا هوتک بن

تولر از علمأ صوفیا و سخنوران افغانستان در قرن هفتم هجری. بابا هوتک به

سال ۶۶۱ هـ - ق دراتغر از مضافات قلات بدنیآ آمد، در سیوری وانغر سردار قوم خود بود. زمانیکه مغولان بر مناطق کنار ارغنداب تاختند، اثرات این حملات سیوری و اتغر و بولان و قلات را نیز اذیت کرد، بابا هوتک قوم خویش را گرد آورده در منطقه سورغر بر مغولها تاخت و درین رزم دشمنان را چنان قتل کردند که سورغرا به خون اوشان گلگون ساخت، بابا برای تشجیع قوم خود ترانه ای را به آواز بلند خواند که در گرمایی معرکه و نابود ساختن دشمن اثر بس مفیدی داشت. وی به سال ۷۴۰ هـ - ق قرین رحمت ایزدی گشت از اشعار اوست:

پرسور غربل راته نن اوردی وگریه جور راته پیغور دی

هوس (ملا) : ملا هوس از شعرای مرثیه نگار ادب پښتوست. در حدود

قرن هیجدهم عیسوی در اشترزی بالا زندگی میکرد، مرثی امامین را سرود و واقعات کربلارا به اوزان ملی پښتو نظم کرد ازوست:

خدایه را کوز کری د هوا شینکی مرغونه

چی مدینسی و ته می یوسی سلامونه

ی

یارداد: از فکاهی سرایان معاصر. یارداد ولد خدایداد مایار به سال ۱۲۹۷ هـ. ش در جنگ جای سید آباد وردگک به دنیا آمد، و به سال ۱۳۵۳ ش در همانجا از جهان رفت. یارداد شعر فکاهی میسرود، فکاهیات وی زبان زد مردم منطقه است، از اشعار اوست:

نا بوده نبخه مه کړه که په دوې روپې کالداری وی
همیش به دی دغاری وی

یارگل: یارگل ولد بیگک محمد از شاعران عوامی منطقه لغمان است. یارگل در شمتی مرکز لغمان در یک فامیل شاعر دنیا آمد، مبادی علوم دینی را آموخته بود قصص دینی و خیالی نظم میکرد، در حدود ۱۳۰۰ هـ. ق از جهان رفت قصص ویرا اهل ذوق منطقه به یاد دارند در شاعران بعدی منطقه مفتی عبدالحنان (متوفی ۱۳۲۳ هـ. ق) از وی یاد میکنند:

دوست محمد پسی یارگل پسی سلطان
که سید میر ؤ که سید گل ؤ که سید جان

یار محمد: از شعرای عوامی قوم حُاخِی. وی در ستر کلی علاقه حُاخِی سکونت میکرد، به آهنگهای ملی پښتو شعر میگفت، اشعار وی شکل شفاهی دارد. وی به سال ۱۳۳۹ هـ - ش در نهایت جوانی چشم از جهان پوشید ازوست: د یار د غمه چپی خبره شومه پاس په بنگله کی لره بره شومه دیلتانه اوشکی می مری په مخ بهیزی د دنیا عمر دی تیریزی

یار محمد شینواری: یار محمد بن ملک بازمیر شینواری به سال ۱۸۸۶ ع در لوارگی بدنیا آمد، تعلیم دینی و زبان اردورا از ملا عبدالخالق پجکی آموخت پس در فوج داخل خدمت شد چندی بعد به کابل آمد، امیر حبیب الله ویرا گرامی داشت و در فوج ملازمتی به وی سپرد. یار محمد به سال ۱۹۱۳ ع از جهان رفت، وی به اوزان ملی پښتو شعر میگفت اشعار وی موضوعات عشقی و حماسی را احتوا میدارد، ازوست:

لام پی راجور که حُی چینی ته دی روان پیرنگی
رب دې کا ستومان پیرنگی

یار محمد (ملا): افضل العلماء ملا یار محمد هوتک از دانشمندان و مولفین حدود قرن دوازدهم هجری. ملا یار محمد هوتک استادشاه دانش پرور و ادب دوست افغانستان شاه حسین هوتک بود. وی اشعار شاه را در مجالس ادبی قصر نارنج سماع میکرد، سهو سقم آنرا زایل می فرمود، ملا یار محمد کتابی در فقهه بنام مسایل ارکان خمسه تحریر داشت.

یار محمد (ملا): ملا یار محمد بن ملا شجاع بن ملا محمد اسلم ترین در اوایل همین قرن در خوشاب قندهار سکونت داشت، ملا یار محمد عالم

جید ومقتدر وشاعر نامور عصرش بود، تا سال ۱۳۴۹ هـ ق در قید حیات بود، دیوان شعر وی مسمی به راحت القلوب در دو جلد تدوین گزیده رساله مناقب اولیاء و رساله اصول میراث را نیز منظوم تألیف داشت: ازوست:

د خالق په ثنا خوله لره گویا
هر بنده دی بندگی لره پیدا

یارمحمد (مولوی): مولوی یارمحمد بن محمدخان نوری وردگک به سال

۱۲۵۴ هـ - ش در تکیه حسن خیل وردگک تولد و به سال ۱۳۳۹ ش رحلت کرد علوم دینی را از علمای نامور منطقه کسب کرد، سفری به هندوستان نمود و در آنجا به کسب علوم پرداخت، در کمیته تفسیر پښتو قرآن عظیم عضویت داشته، بزبان پښتو مینوشت، نبشته های وی در دست است.

یاسین: از شاعران حماسه سراست. در حدود ۱۲۸۰ هـ - ق در توابع

پښتونستان زندگی کرده، یاسین به آهنگهای ملی پښتو اشعار جذاب و پر شور حماسی و عشقی سرود دارمستتر مستشرق حماسیات ویرا ضبط نمود، ازوست:

موری را ووتسه دکوره انگریز ته ودریده سر توره

غمونوزه کرم تکه توره وایی یاسین ډیری دخاور وپی انبارشوه

یوسفی، الله بخش: از مورخین، سیاسیون و ادبای شهیر دوره معاصر.

به سال ۱۹۰۰ ع در یک فامیل افغانان غلجی در پشاور چشم به جهان کشود، تعلیم ابتدایی را در پشاور و تحصیل عالی را در شقوق صحافت در انگلستان به پایان رساند، در نهضت های ملی منطقه حصه میداشت، جراید و مجلات سرحد، الاخبار و آزاد پښتون را به نشر سپرد. کتب و رسایل

زیادی راجع به تاریخ افغانان نوشت. بزبانهای پښتو وارد و قلم فرسایی میکرد، از تألیفات وی فرنتیر ترژیدی، سرحدی گاندهی سی ملاقات، تاریخ آزاد افغانان و یوسفزی افغان به ما معلوم است یوسفی به سال ۱۹۶۸ ع بدرود حیات گفت.

یونس: از شعرای طراز اول پښتو. محمد یونس ولد نور محمد موسی خیل در حوالی قرن دوازدهم هجری در خیبر میزیست، در حلقه‌های ادبی پښتو به یونس خیبری مشهور است. یونس در اوایل قرن دوازدهم علم سخنوری افراخت و سبکی را که استاد سخن حضرت رحمن بابا بنیاد گذاشت پیروی کرد، و از شاگردان موفق این مکتب شمرده میشود. یونس دیوان نفیس و زیبای شعر دارد، ازوست:

پسر لذت شعر به خوکانندی یونسه

چی په مرگځنی خاموش عبدالرحمن شو

B
1.13350

HEW

1794

v.1

د پښتو ژبې د لغت د کتابتون د مرکز د نشریاتو د وېشونې د ادارې لخوا چاپ شوی

A

Dictionary of Pushtu Language

and

Literature

Vol. 1

by

Zelmay Hewadmeh

Published

by

Ministry of Education

1977

مطبعة تعليم و تربيه